

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Overs. Dan. Vid. Selsk. 1970—71 (1971)

OVERSIGT
OVER
SELSKABETS VIRKSOMHED

JUNI 1970 — MAJ 1971

AVEC UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS

Kommissionær: Munksgaard
København 1971

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB udgiver følgende publikationsrækker:

THE ROYAL DANISH ACADEMY OF SCIENCES AND LETTERS *issues the following series of publications:*

	<i>Bibliographical Abbreviation</i>
Oversigt over Selskabets Virksomhed (8°) (<i>Annual in Danish</i>)	Overs. Dan. Vid. Selsk.
Historisk-filosofiske Meddelelser (8°)	Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Historisk-filosofiske Skrifter (4°) (<i>History, Philology, Philosophy, Archeology, Art History</i>)	Hist. Filos. Skr. Dan. Vid. Selsk.
Matematisk-fysiske Meddelelser (8°)	Mat. Fys. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Matematisk-fysiske Skrifter (4°) (<i>Mathematics, Physics, Chemistry, Astronomy, Geology</i>)	Mat. Fys. Skr. Dan. Vid. Selsk.
Biologiske Meddelelser (8°)	Biol. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Biologiske Skrifter (4°) (<i>Botany, Zoology, General Biology</i>)	Biol. Skr. Dan. Vid. Selsk.

Selskabets sekretariat og postadresse: Dantes Plads 5, 1556 København V.

The address of the secretariate of the Academy is:

*Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab,
Dantes Plads 5, 1556 København V, Denmark.*

Selskabets kommissionær: MUNKSGAARD's Forlag, Nørre Søgade 35,
1370 København K.

The publications are sold by the agent of the Academy:

MUNKSGAARD, *Publishers,*
35 Nørre Søgade, 1370 København K, Denmark.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Overs. Dan. Vid. Selsk. 1970–71 (1971)

OVERSIGT
OVER
SELSKABETS VIRKSOMHED

JUNI 1970 — MAJ 1971

AVEC UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS

Kommissionær: Munksgaard
København 1971

Redigeret af Selskabets sekretariat
ved Asger Lomholt.

Redaktionen sluttet den 31. maj 1971.
Færdig fra trykkeriet den 10. december 1971.

INDHOLDSFORTEGNELSE

I

Fortegnelse over Selskabets medlemmer juni 1971	1- 35
Selskabets tillidshverv	36- 47
Beretning om møderne	48- 82
Mindeord:	
KAJ BARR, ved L. L. Hammerich	83- 95
VAGN POULSEN, ved P. J. Riis	97-109
PETER JØRGENSEN, ved L. L. Hammerich	111-125
Foredrag om H. C. ØRSTED:	
Af F. J. Billeskov Jansen	127-137
Af Léon Rosenfeld (på fransk)	138-154
Uddrag af regnskab for 1970	155-158
Budget for 1971	159-162
Beretninger og betænkninger:	
I. Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie. Beretning om virk- somheden i 1970	163-171
II. »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabs- mand«. Beretning for 1970	172-173
III. »Emil Herborgs Legat«. Beretning for 1970	174
IV. »Niels Bohr Legatet«. Uddrag af regnskab for 1970	175
V. »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat«. Beretning for 1970 -71 og regnskab for 1970	176-177
VI. »Professor, dr. Knud Sands Legat« Beretning for 1969-70	178-180
VII. Kommissionen for »Ducange«. Beretning for 1970	180
VIII. Kommissionen for »Corpus Lexicographorum Graecorum«. Beretning for 1970-71	181-182
IX. Administrationskomiteen for »Monumenta Musicae Byzantinae«. Beretning for 1970-71	183-185
X. Kommissionen for »A Critical Pāli Dictionary«. Beretning for 1970-71	186-188
XI. Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturernes historie. Beretning for 1970-71	189-195
XII. Kommissionen for forskningsarealer. Beretning for 1970.	196-199
XIII. Selskabets sekretariat. Beretning for 1970-71	200-207
XIV. Union Académique Internationale. Beretning om mødet i Bruxelles 1970	208-209
XV. International Astronomical Union. Beretning om mødet i Brighton 1970	210-212
XVI. International Mathematical Union. Møde i Menton 1970 og International Congress of Mathematicians i Nice 1970. Beretning	213-214

XVII. International Council of Scientific Unions. Beretning om mødet i Madrid 1970	215-224
XVIII. International Union of Biochemistry. Møde i Schweiz 1970 og International Congress of Biochemistry i Schweiz 1970. Beretning.....	225-226
Fortegnelse over publikationer udgivet af Selskabet fra juli 1970 til juni 1971.....	227-228
Résumé en français.....	229-237
Sag- og navnefortegnelse.....	238-249

II

Carlsbergfondet. Beretning for 1969-70.....	1-76, I-X
---	-----------

HENVISNINGER

Selskabets vedtægter	Overs. 1961-62, side 201-209.
» forretningsorden.....	Overs. 1961-62, side 210-225.
» bytteforbindelser.....	Overs. 1966-67, side 153-177.
Selskabets publikationer 1742-1930.....	Overs. 1929-30, side 175-365.
» » 1930-1935.....	Overs. 1935-36, side 291-308.
» » 1936-1940.....	Overs. 1940-41, side 235-250.
» » 1941-1945.....	Overs. 1945-46, side 123-139.
» » 1946-1950.....	Overs. 1950-51, side 140-153.
» » 1917-1956.....	Særlig publ. side 1- 98.
» » 1957-1962.....	Overs. 1961-62, side 226-242.
» » 1963-1968.....	Overs. 1967-68, side 199-214.
» » prisliste 1967 ..	Overs. 1966-67, side 179-213.
Legat- og dotationsbestemmelser.....	Overs. 1939-40, side 121-153.
Fundats for »Niels Bohr Legatet«.....	Overs. 1945-46, side 39- 40.
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«...	Overs. 1956-57, side 50.
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«...	Overs. 1962-63, side 61.
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«...	Overs. 1964-65, side 75.
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«...	Overs. 1965-66, side 64- 65.
Fundats for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat«.....	Overs. 1946-47, side 41- 43.
Tillæg 1955 til fundats for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand«.....	Overs. 1954-55, side 41- 42.
Tillæg 1966 til fundats for samme.....	Overs. 1965-66, side 62.
Tillæg 1965 til dotationskrivelse for »J.P. Suhr & Søns Legat«.....	Overs. 1964-65, side 75- 76.
Fundats for »Professor Knud Sands Legat«	Overs. 1969-70, side 53- 56.
Forretningsorden for samme.....	Overs. 1969-70, side 65- 68.

DET KONGELIGE DANSKE
VIDENSKABERNES SELSKAB

JUNI 1971

PROTEKTOR:

HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK IX

Præsident: Professor, dr. phil. & scient. BENGT STRÖMGREN.

Formand for den historisk-filosofiske klasse: Professor, dr. phil.
POVL BAGGE.

Formand for den matematisk-naturvidenskabelige klasse: Professor,
dr. med., phil. & scient. HANS H. USSING.

Sekretær: Professor, dr. phil. CHRISTIAN MØLLER.

Redaktør: Professor, dr. phil. P. J. RIIIS.

Kasserer: Professor, dr. med. & phil. HEINZ HOLTER.

INDENLANDSKE MEDLEMMER

Efter anciennitet i Selskabet. Den sidst anførte dato er indvalgsdatoen.

DEN HISTORISK-FILOSOFISKE KLASSE

PEDERSEN, JOHANNES PEDER EJLER, (f. $\frac{7}{11}$ 1883), dr. theol. & phil.,
fh. professor i semitisk-østerlandsk filologi ved Københavns
Universitet, Stk. af Dbg., Dbmd. — Selskabets præsident 1963–
69. — Bjerregårdsvej 13, 2500 Valby. ($\frac{11}{4}$ 24.)

† JOHANSEN, KNUD FRIIS, (f. $\frac{1}{11}$ 1887), dr. phil., fh. professor i ar-
kæologi ved Københavns Universitet. Kmd. af Dbg., Dbmd.
Egernvej 27, 2000 Kbh. F. ($\frac{13}{4}$ 28.)

- BRØNDUM-NIELSEN, JOHANNES, (f. $\frac{2}{12}$ 1881), dr. phil., fh. professor i nordiske sprog ved Københavns Universitet, Kmd. af Dbg., Dbmd. Rungstedvej 97, 2960 Rungsted Kyst. ($\frac{5}{4}$ 29.)
- HAMMERICH, LOUIS LEONOR, (f. $\frac{31}{7}$ 1892), dr. phil. & litt., fh. professor i germansk filologi ved Københavns Universitet, Kmd. af Dbg.¹, Dbmd. Lions Park, D. 102, Gadevangsvej 1, 3400 Hillerød. ($\frac{3}{4}$ 36.)
- RUBOW, PAUL VIKTOR, (f. $\frac{9}{1}$ 1896), dr. phil., fh. professor i alm. litteraturvidenskab ved Københavns Universitet, R. af Dbg., Dbmd. Store Kannikestræde 11, 1169 Kbh. K. ($\frac{10}{4}$ 42.)
- JEPPESEN, KNUD CHRISTIAN, (f. $\frac{15}{8}$ 1892), dr. phil., fh. professor i musikvidenskab ved Århus Universitet, R. af Dbg.¹, Lyngvej 13, 8240 Risskov. ($\frac{2}{4}$ 43.)
- BLINKENBERG, ANDREAS PETER DAMSGAARD, (f. $\frac{13}{2}$ 1893), dr. phil. & litt., fh. professor i romansk filologi ved Århus Universitet, Kmd. af Dbg. Strandvænget 7, 8240 Risskov. ($\frac{14}{4}$ 44.)
- ELLING, CHRISTIAN THORVALD, (f. $\frac{14}{11}$ 1901), dr. phil., fh. professor i kunsthistorie ved Københavns Universitet, R. af Dbg., Dbmd. Kristianiagade 22, 2100 Kbh. Ø. ($\frac{2}{4}$ 48.)
- BLATT, FRANZ, (f. $\frac{31}{8}$ 1903), dr. jur. & phil., professor i klassisk filologi ved Århus Universitet, Kmd. af Dbg.¹, Dbmd. Sandbakken 7, 8270 Højbjerg. ($\frac{22}{4}$ 49.)
- BIRKET-SMITH, KAJ, (f. $\frac{20}{1}$ 1893), dr. phil. & scient., fh. overinspektør ved Nationalmuseet, fh. lektor i etnografi ved Københavns Universitet, Kmd. af Dbg., F. M. 2. Drosselvej 25, 2000 Kbh. F. ($\frac{13}{4}$ 51.)
- HJELHOLT, HOLGER, (f. $\frac{12}{11}$ 1887), dr. phil., fh. overarkivar i Rigsarkivet, R. af Dbg., Dbmd. Markvej 15, 2400 Kbh. NV. ($\frac{4}{4}$ 52.)
- RIIS, POUL JØRGEN, (f. $\frac{26}{5}$ 1910), dr. phil., professor i klassisk arkæologi ved Københavns Universitet. — Selskabets redaktør. — Roskildevej 102, 2500 Valby. ($\frac{10}{4}$ 53.)

- TOPSØE-JENSEN, HELGE GOTTLIEB, (f. $15/12$ 1896), dr. phil., fh. overbibliotekar ved Universitetsbibliotekets 1. afd., R. af Dbg.¹. Søstien 14, 3460 Birkerød. ($10/4$ 53.)
- HELGASON, JÓN, (f. $30/6$ 1899), dr. phil., fh. professor i islandsk sprog og litteratur ved Københavns Universitet. Kjørstrupvej 33, 2500 Valby. ($9/4$ 54.)
- STEENSBERG, AXEL, (f. $1/6$ 1906), dr. phil., fh. professor i materiel folkekultur med særligt henblik på Norden, ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Cæciliavej 30, 2500 Valby. ($9/4$ 54.)
- † STEN, HOLGER KONRAD, (f. $19/6$ 1907), dr. phil., professor i romansk sprog og litteratur ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. St. Thomas Allé 3, 1824 Kbh. V. ($6/4$ 56.)
- JANSEN, FREDERIK JULIUS BILLESKOV, (f. $30/9$ 1907), dr. phil., professor i dansk litteratur ved Københavns Universitet, Kmd. af Dbg. Frydendalsvej 20, 1809 Kbh. V. ($12/4$ 57.)
- SKAUTRUP, JENS PETER ANDREAS, (f. $21/1$ 1896), dr. phil., fh. professor i nordiske sprog ved Århus Universitet, Kmd. af Dbg., Dbmd. Stationsgade 23, 8240 Risskov. ($12/4$ 57.)
- HANSEN, AAGE KRISTIAN, (f. $3/9$ 1894), dr. phil., Slotsvej 16, 2920 Charlottenlund. ($11/4$ 58.)
- LARSEN, JENS PETER, (f. $14/6$ 1902), dr. phil., fh. professor i musikvidenskab ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Bernstorffs Vej 244, 2920 Charlottenlund. ($8/4$ 60.)
- BECKER, CARL JOHAN, (f. $3/9$ 1915), dr. phil., professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Egernevej 23, 2000 Kbh. F. ($7/4$ 61.)
- GLOB, PETER VILHELM, (f. $20/2$ 1911), dr. phil., rigsantikvar, fh. professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie ved Århus Universitet. Frederiksholms Kanal 12, 1220 Kbh. K. ($7/4$ 61.)

- HALD, KRISTIAN, (f. $\frac{9}{9}$ 1904), dr. phil., professor i nordiske sprog ved Københavns Universitet. Selskabets guldmedaille 1932. Grundtvigs Vej 8A, 1864 Kbh. V. ($\frac{7}{4}$ 61.)
- TOGEBY, KNUD DAG NIELSEN, (f. $\frac{28}{1}$ 1918), dr. phil., professor i romansk sprog og litteratur ved Københavns Universitet. Agervang 3, 2800 Lyngby. ($\frac{7}{4}$ 61.)
- BAGGE, POVL, (f. $\frac{30}{11}$ 1902), dr. phil., professor i historie ved Københavns Universitet. — Formand for den historisk-filosofiske klasse. — Kastanievej 8, 2840 Holte. ($\frac{6}{4}$ 62.)
- BECH, GUNNAR, (f. $\frac{23}{3}$ 1920), dr. phil., professor i germansk filologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Østerbrogade 150, 2100 Kbh. Ø. ($\frac{6}{4}$ 62.)
- JENSEN, POVL JOHANNES, (f. $\frac{3}{5}$ 1911), dr. phil., professor i klassisk filologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Rungsted Strandvej 67, 2960 Rungsted Kyst. ($\frac{6}{4}$ 62.)
- SCHIØRRING, NILS, (f. $\frac{8}{4}$ 1910), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Forchhammers Vej 2, 1920 Kbh. V. ($\frac{6}{4}$ 62.)
- ARNHOLTZ, ARTHUR, (f. $\frac{28}{11}$ 1901), dr. phil., fh. professor extraord. i foredragslære og metrik ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Sophus Schandorphs Vej 1A, 2800 Lyngby. ($\frac{9}{4}$ 65.)
- SKRUBBELTRANG, FRIDLEV SØRENSEN, (f. $\frac{5}{8}$ 1900), dr. phil., lektor i landbohistorie ved Københavns Universitet. Hulsøvang 18, 2960 Rungsted Kyst. ($\frac{9}{4}$ 65.)
- HAMMERSHAIMB, ERLING, (f. $\frac{3}{3}$ 1904), dr. phil., professor i semitisk filologi ved Århus Universitet, Kmd. af Dbg. Jens Munks Vej 25, 8200 Århus N. ($\frac{1}{4}$ 66.)
- THOMSEN, RUDI, (f. $\frac{21}{7}$ 1918), dr. phil., professor i oldtidens historie ved Århus Universitet. Funch Thomsens Gade 4, 8200 Århus N. ($\frac{14}{4}$ 67.)
- ANDERSEN, POUL MAX HENRIK, (f. $\frac{8}{6}$ 1901), dr. phil., fh. professor i dansk dialektologi ved Københavns Universitet. Markvej 11, 2400 Kbh. NV. ($\frac{5}{4}$ 68.)

- CHRISTENSEN, AKSEL ERHARD, (f. $^{11}/_9$ 1906), dr. phil., professor i historie ved Københavns Universitet. Blyts Vej 8, 2000 Kbh. F. ($^{5}/_4$ 68.)
- FISCHER-JØRGENSEN, ELI, (f. $^{11}/_2$ 1911), professor i fonetik ved Københavns Universitet. Kongestien 45, 2830 Virum. ($^{5}/_4$ 68.)
- GLAMANN, KRISTOF, (f. $^{26}/_8$ 1923), dr. phil., professor i historie ved Københavns Universitet. Frederiksberg Bredegade 13 A, 2000 Kbh. F. ($^{5}/_4$ 68.)
- ELLEHØJ, SVEND AAGE JENSEN, (f. $^{8}/_9$ 1924), dr. phil., professor i historie ved Københavns Universitet. Otto Mønstedts Gade 1, 1571 Kbh. V. ($^{3}/_4$ 70.)
- LÆSSØE, JØRGEN, (f. $^{2}/_6$ 1924), dr. phil., professor i assyriologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Bredgade 77, 1260 København K. ($^{3}/_4$ 70.)
- BJERRUM, ANDERS POULSEN, (f. $^{12}/_3$ 1903), dr. phil., professor i dansk sprog ved Københavns Universitet. Skovgårdsvej 8, 2920 Charlottenlund. ($^{2}/_4$ 71.)
- DAL, PER JOHAN ERIK, (f. $^{20}/_{12}$ 1922), dr. phil., fagleder ved Danmarks Biblioteksskole, R. af Dbg. Forchhammersvej 1, 1920 København V. ($^{2}/_4$ 71.)
- EGEROD, SØREN CHRISTIAN, (f. $^{8}/_7$ 1923), dr. phil., professor i østasiatiske sprog med særligt henblik på kinesisk ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Rågevej 10, 2900 Hellerup. ($^{2}/_4$ 71.)
- JACOBSEN, ERIC AUGUST, (f. $^{5}/_4$ 1923), dr. phil., professor i engelsk sprog og litteratur ved Københavns Universitet. Schweizerdalstien 51, 2610 Rødovre. ($^{2}/_4$ 71.)
- NICOLAISEN, ARNE JOHANNES, (f. $^{27}/_5$ 1921), dr. phil., professor i etnografi ved Københavns Universitet. Borgmester Godskesens Plads 4, 2000 København F. ($^{2}/_4$ 71.)
- SKYUM-NIELSEN, NIELS HOLGER, (f. $^{17}/_{10}$ 1921), dr. phil., professor i historie ved Københavns Universitet. Langhøjvej 6, 2650 Hvidovre. ($^{2}/_4$ 71.)

STIEF, CARL, (f. $11/8$ 1914), dr. phil., professor i slavisk filologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Vespervej 34, 2900 Hellerup. ($2/4$ 71.)

DEN MATEMATISK-NATURVIDENSKABELIGE KLASSE

fys. betegner den matematisk-fysiske gruppe, biol. den biologiske gruppe.

NØRLUND, NIELS ERIK, (f. $26/10$ 1885), dr. phil., scient., ing. & agro., fh. professor i matematik ved Københavns Universitet, fh. direktør for Geodætisk Institut, Stk. af Dbg., Dbmd., F. M. 1. — Selskabets præsident 1927—33. — Malmøgade 6, 2100 Kbh. Ø. ($28/4$ 16 — fys.)

KRISTENSEN, MARTIN KRISTIAN, (f. $6/5$ 1888), dr. med., fh. overlæge ved Statens Serum Institut, Kmd. af Dbg. Svinget 18, 2300 Kbh. S. ($3/4$ 36 — biol.)

JESSEN, BØRGE CHRISTIAN, (f. $19/6$ 1907), dr. phil., professor i matematik ved Københavns Universitet. Dantes Plads 3, 1556 Kbh. V. ($14/4$ 39 — fys.)

STRÖMGREN, BENGT GEORG DANIEL, (f. $21/1$ 1908), dr. phil. & scient., extraord. professor i astronomi (astrofysik) ved Københavns Universitet, fh. professor i astronomi ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J., R. af Dbg.¹. — Selskabets præsident fra 1969. — Æresboligen Gl. Carlsberg, 2500 Valby. (Indenl. medl. $14/4$ 39 — fys., udenl. medl. $6/2$ 59, indenl. medl. 1968.)

THOMSEN, NIELS MATHIAS PETER, (f. $9/10$ 1896), dr. phil., fh. professor i zoologi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Kmd. af Dbg., Dbmd. Sankt Kjelds Gade 14, 2100 Kbh. Ø. ($14/4$ 39 — biol.)

ØRSKOV, JEPPE, (f. $2/3$ 1892), dr. jur. & med., fh. direktør for Statens Serum Institut, Kmd. af Dbg.¹, Dbmd. Maglemosevej 1, 2900 Hellerup. ($14/4$ 39 — biol.)

- MØLLER, CHRISTIAN, (f. $\frac{22}{12}$ 1904), dr. phil., professor extraord. i matematisk fysik ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. — Selskabets sekretær. — Frølich's Vej 42 A, 2920 Charlottenlund. ($\frac{2}{4}$ 43 — fys.)
- HOLTER, HEINZ, (f. $\frac{5}{6}$ 1904), dr. med. & phil., fh. professor ved Carlsberg Laboratoriet og fh. forstander for dets fysiologiske afdeling, R. af Dbg. — Selskabets kasserer. — Gl. Carlsberg Vej 10, 2500 Valby. ($\frac{14}{4}$ 44 — fys.)
- NIELSEN, NIELS, (f. $\frac{3}{10}$ 1893), dr. phil., scient. & litt., fh. professor i geografi ved Københavns Universitet, Kmd. af Dbg., Dbmd. Strandvejen 227 B, 2920 Charlottenlund. ($\frac{14}{4}$ 44-fys.)
- REHBERG, POUL KRISTIAN BRANDT, (f. $\frac{29}{3}$ 1895), dr. med., phil. & med. vet., fh. professor i zoofysiologi ved Københavns Universitet. Grüners Vej 19 B, 2840 Holte. ($\frac{14}{4}$ 44 — biol.)
- BUCHTHAL, FRITZ, (f. $\frac{19}{8}$ 1907), dr. med., professor i neurofysiologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Søbredden 24, 2820 Gentofte. (Udenl. medl. $\frac{12}{4}$ 46 — biol., indenl. medl. 1947.)
- FENCHEL, MORITZ WERNER, (f. $\frac{3}{5}$ 1905), dr. phil., professor i matematik ved Københavns Universitet. Sønderengen 110, 2860 Søborg. (Udenl. medl. $\frac{12}{4}$ 46 — fys., indenl. medl. 1948.)
- BJERRUM, JANNIK, (f. $\frac{5}{4}$ 1909), dr. phil., professor i kemi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Regensen, St. Kannikestræde 2, 1169 Kbh. K. ($\frac{2}{4}$ 48 — fys.)
- DAM, CARL PETER HENRIK, (f. $\frac{21}{2}$ 1895), dr. phil., fh. professor i biologisk kemi ved Danmarks tekniske Højskole. Jagtvej 229, 2100 Kbh. Ø. ($\frac{2}{4}$ 48 — biol.)
- DEGERBØL, MAGNUS ANTON, (f. $\frac{8}{7}$ 1895), dr. phil., fh. professor extraord. i kvartærzoologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Fuglevadsvej 4, 2800 Lyngby. ($\frac{2}{4}$ 48 — biol.)
- JENSEN, KAI ARNE, (f. $\frac{27}{3}$ 1908), dr. phil., professor i kemi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Bøgehøj 64, 2900 Hellerup. ($\frac{2}{4}$ 48 — fys.)

- ROSENKRANTZ, ALFRED JOHANNES, (f. $\frac{11}{11}$ 1898), dr. phil., fh. professor i geologi ved Københavns Universitet, Kmd. af Dbg. Amagerbrogade 66, 2300 Kbh. S. ($\frac{2}{4}$ 48 — fys.)
- OLSEN, CARSTEN, (f. $\frac{1}{3}$ 1891), dr. phil., fh. amanuensis ved Carlsberg Laboratoriet. Søndre Fasanvej 61, 2000 Kbh. F. ($\frac{13}{4}$ 51 — biol.)
- PEDERSEN, KAI JULIUS, (f. $\frac{31}{3}$ 1899), dr. phil., fh. docent i kemi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, R. af Dbg. Genforeningsplads 44, 2400 Kbh. NV. ($\frac{13}{4}$ 51 — fys.)
- JENSEN, AKSEL TOVBORG, (f. $\frac{8}{2}$ 1911), dr. phil., professor i kemi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, R. af Dbg.¹. Bjerregårdsvej 11, 2500 Valby. ($\frac{4}{4}$ 52 — fys.)
- POULSEN, CHRISTIAN HENRIK OTTO, (f. $\frac{8}{3}$ 1896), dr. phil., fh. professor i historisk geologi og palæontologi ved Københavns Universitet. Egebjergvej 69, 2750 Ballerup. ($\frac{4}{4}$ 52 — biol.)
- FAURHOLT, THEODOR CARL, (f. $\frac{1}{2}$ 1890), dr. phil., fh. professor i kemi ved Danmarks farmaceutiske Højskole, Kmd. af Dbg.¹, Dbmd. Selskabets guldmedaille 1921. Strandvejen 229 B, 2920 Charlottenlund. ($\frac{10}{4}$ 53—fys.)
- IVERSEN, JOHANNES, (f. $\frac{27}{12}$ 1904), dr. phil. & scient., statsgeolog ved Danmarks geologiske Undersøgelse, R. af Dbg. Rørskærsvvej 10, 2820 Gentofte. ($\frac{10}{4}$ 53 — biol.)
- BERG, KAJ, (f. $\frac{13}{5}$ 1899), dr. phil., fh. professor i ferskvandsbiologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Christian IV's Vej 8, 3400 Hillerød. ($\frac{9}{4}$ 54 — biol.)
- BØGGILD, JØRGEN KRUSE, (f. $\frac{30}{7}$ 1903), dr. phil., professor i fysik ved Københavns Universitet og inspektør ved Niels Bohr Institutet. Jahnsens Vej 14, 2820 Gentofte. ($\frac{9}{4}$ 54 — fys.)
- NOE-NYGAARD, ARNE, (f. $\frac{30}{7}$ 1908), dr. phil., professor i geologi med særligt henblik på dynamisk geologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹, F. M. 2. Lundehave, Nordre Strandvej 26, 3000 Helsingør. ($\frac{9}{4}$ 54 — fys.)

- BANG, THØGER SOPHUS VILHELM, (f. $27/6$ 1917), dr. phil., professor i matematik ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Vagtelvej 8, 2000 Kbh. F. ($15/4$ 55 — fys.)
- BOHR, AAGE NIELS, (f. $19/6$ 1922), dr. phil. & scient., professor i fysik ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Granhøjen 10, 2900 Hellerup. ($15/4$ 55 — fys.)
- USSING, HANS HENRIKSEN, (f. $30/12$ 1911), dr. med., phil. & scient., professor i biokemi ved Københavns Universitet. R. af Dbg.¹. — Formand for den matematisk-naturvidenskabelige klasse. — Bredgade 71, 1260 Kbh. K. ($15/4$ 55 — biol.)
- VEIBEL, STIG ERIK, (f. $19/4$ 1898), dr. phil., fh. professor i organisk kemi ved Danmarks tekniske Højskole. Enighedsvej 4, 2920 Charlottenlund. ($15/4$ 55 — fys.)
- WESTERGAARD, MOGENS CHRISTIAN WANNING, (f. $12/6$ 1912), dr. phil., fh. professor i genetik ved Københavns Universitet. Abildgaards Vej 91, 2830 Virum. ($15/4$ 55 — biol.)
- ANDERSEN, EINAR ANTON, (f. $16/9$ 1905), dr. phil., professor i geodæsi ved Københavns Universitet, direktør for Geodætisk Institut, Kmd. af Dbg. Kildeskovsvej 81, 2820 Gentofte. ($11/4$ 58 — fys.)
- BAK, BØRGE NIELSEN, (f. $31/12$ 1912), dr. phil., professor extraord. i molekylspektroskopi ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Søager 18, 2820 Gentofte. ($11/4$ 58 — fys.)
- LASSEN, NIELS OVE, (f. $18/5$ 1914), dr. phil., professor i eksperimentalfysik ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Søndervej 43, 2830 Virum. ($11/4$ 58 — fys.)
- NIELSEN, HALFDAN EINER STEEMANN, (f. $13/6$ 1907), dr. phil., professor i ferskvandsbiologi ved Københavns Universitet. R. af Dbg.¹, F. M. 2. Engbakken 6, 2830 Virum. ($11/4$ 58 — biol.)
- SØRENSEN, THORVALD JULIUS, (f. $4/7$ 1902), dr. phil., professor i botanik ved Københavns Universitet, direktør for Botanisk Have. R. af Dbg.¹, F. M. 2. Gothersgade 140, 1123 Kbh. K. ($11/4$ 58 — biol.)

- TEILUM, GUNNAR, (f. $18/8$ 1902), dr. med., professor i patologisk anatomi ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Vagtelvej 42, 2000 Kbh. F. ($11/4$ 58 — biol.)
- ZEUTHEN, ERIK, (f. $15/11$ 1914), dr. phil., professor ved Carlsbergfondets biologiske Institut. Vangeleddet 71, 2830 Virum. ($11/4$ 58 — biol.)
- LUND, HAKON, (f. $2/2$ 1898), dr. phil., fh. professor i kemi ved Århus Universitet, Kmd. af Dbg. Skolevangs Allé 20, 8240 Risskov. ($3/4$ 59 — fys.)
- REIZ, SVEN ANDERS TORSTEN, (f. $7/6$ 1915), fil. dr., professor i astronomi ved Københavns Universitet. Østervoldgade 3, 1350 Kbh. K. ($3/4$ 59 — fys.)
- WINGSTRAND, KARL GEORG, (f. $2/3$ 1919), fil. dr., professor i sammenlignende anatomi og morfologi ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Dyssegårdsvej 55, 2860 Søborg. ($3/4$ 59 — biol.)
- MAALØE, OLE URBAN, (f. $15/8$ 1914), dr. med., professor i mikrobiologi ved Københavns Universitet. Ahlmanns Allé 38, 2900 Hellerup. ($8/4$ 60 — biol.)
- OTTESEN, MARTIN, (f. $14/12$ 1920), dr. phil., professor ved Carlsberg Laboratoriet og forstander for dets kemiske afdeling. Gl. Carlsberg Vej 10, 2500 Valby. ($8/4$ 60 — fys.)
- SCHOU, AXEL VILLIAM, (f. $18/8$ 1902), dr. phil., professor i geografi ved Københavns Universitet, R. af Dbg.¹. Strandboulevarden 112, 2100 Kbh. Ø. ($8/4$ 60 — fys.)
- TORNEHAVE, HANS MARIUS NIELSEN, (f. $24/4$ 1915), dr. phil., professor i matematik ved Københavns Universitet. Tornebakken 45, 2830 Virum. ($8/4$ 60 — fys.)
- HALD, ANDERS HJORTH, (f. $3/6$ 1913), dr. phil., professor i matematisk statistik ved Københavns Universitet. Furesøvej 87A, 2830 Virum. ($7/4$ 61 — fys.)
- HUUS, TORBEN, (f. $5/12$ 1919), dr. phil., professor i fysik ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Vordingborggade 11, 2100 Kbh. Ø. ($7/4$ 61 — fys.)

- NIELSEN, CHRISTIAN OVERGAARD, (f. $16/1$ 1918), dr. phil., professor i zoologi med særligt henblik på almen zoologi ved Københavns Universitet. Ravnsnæsvej 72, 3460 Birkerød. ($7/4$ 61 — biol.)
- RUDKJØBING, MOGENS HEGELUND, (f. $6/9$ 1915), dr. phil., professor i astronomi ved Århus Universitet. Ole Rømer-Observatoriet, 8000 Århus C. ($7/4$ 61 — fys.)
- TROELS-SMITH, JØRGEN ANDREAS, (f. $7/6$ 1916), dr. phil., overinspektør ved Nationalmuseet, lektor i mosegeologi ved Københavns Universitet. Grønnemose Allé 103, 2860 Søborg. ($7/4$ 61 — biol.)
- ANDERSEN, ERIK ALBRECHT SPARRE, (f. $29/12$ 1919), dr. phil., professor i matematik ved Københavns Universitet. Søbredden 14, 2820 Gentofte. ($6/4$ 62 — fys.)
- ASMUSSEN, ERLING, (f. $6/8$ 1907), dr. phil., professor i gymnastikteori ved Københavns Universitet. Kollegievej 17, 2920 Charlottenlund. ($6/4$ 62 — biol.)
- ASMUSSEN, JOHANNES ROBERT WIRENFELDT, (f. $26/3$ 1903), dr. phil., professor i kemi ved Danmarks tekniske Højskole, Kmd. af Dbg. Sølvgade 83, 1307 Kbh. K. ($6/4$ 62 — fys.)
- KAUFFMANN, FRITZ JOSUA, (f. $15/1$ 1899), dr. med., professor, fh. overlæge ved Statens Seruminstitut, R. af Dbg.¹. Amagerfælledvej 27, 2300 Kbh. S. ($6/4$ 62 — biol.)
- KJÆR, ANDERS CLAUSEN, (f. $10/8$ 1919), dr. phil., professor i organisk kemi ved Danmarks tekniske Højskole, R. af Dbg. Opnæsgård 45, 2970 Hørsholm. ($6/4$ 62 — fys.)
- LINDHARD, JENS, (f. $26/2$ 1922), professor i teoretisk fysik ved Århus Universitet. J. F. Willumsens Vej 4, 8270 Højbjerg. ($6/4$ 62 — fys.)
- MØLLER, KNUD OVE, (f. $21/6$ 1896), dr. med., fh. professor i farmakologi ved Københavns Universitet, Kmd. af Dbg., Dbmd. Marienlyst Allé 30, 3000 Helsingør. ($6/4$ 62 — biol.)

- SYRACH-LARSEN, CARL, (f. $\frac{6}{7}$ 1898), dr. jur. phil., & agro., fh. arboretforstander ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles arboret i Charlottenlund, Kmd. af Dbg., Dbmd. Bregnegårdsvej 2, 2920 Charlottenlund. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- BAK, THOR ANDERS, (f. $\frac{28}{4}$ 1929), dr. phil., professor i kemi ved Københavns Universitet. Egernvej 65, 2000 Kbh. F. ($\frac{9}{4}$ 65 — fys.)
- BALLHAUSEN, CARL JOHAN, (f. $\frac{4}{4}$ 1926), dr. phil., professor i kemi ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Holmegårdsvej 31, 2920 Charlottenlund. ($\frac{9}{4}$ 65—fys.)
- JØRGENSEN, CARL CHRISTIAN BARKER, (f. $\frac{11}{8}$ 1915), dr. phil., professor i zoofysiologi med særligt henblik på sammenlignende fysiologi ved Københavns Universitet. Slettevej 8, 2860 Søborg. ($\frac{9}{4}$ 65 — biol.)
- KOFOED-HANSEN, OTTO MOGENS, (f. $\frac{25}{4}$ 1921), dr. phil., professor i reaktorfysik ved Danmarks tekniske Højskole. Langagervej 10, 4000 Himmelev pr. Roskilde. ($\frac{9}{4}$ 65 — fys.)
- SKOU, JENS CHRISTIAN, (f. $\frac{8}{10}$ 1918), dr. med., professor i fysiologi ved Århus Universitet. Rislundvej 9, 8240 Risskov. ($\frac{9}{4}$ 65 — biol.)
- SORGENFREI, THEODOR, (f. $\frac{8}{12}$ 1915), dr. phil., professor i teknisk geologi ved Danmarks tekniske Højskole, R. af Dbg. Kvædevej 71, 2830 Virum. ($\frac{9}{4}$ 65 — fys.)
- VON WEITTESTEIN, DITER HOLGER (WETTSTEIN RITTER VON WESTERSHEIM), (f. $\frac{20}{9}$ 1929), fil. dr., dr. rer. nat., professor i genetik ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Åsevej 13, 3500 Lille Værløse. ($\frac{9}{4}$ 65—biol.)
- LARSEN, POUL LAURITZ, (f. $\frac{30}{10}$ 1909), dr. phil., professor i plantefysiologi ved Århus Universitet, fh. professor i plante-fysiologi ved universitetet i Bergen. Bredkær Rende 20, 8250 Egå (v. Århus). (Udenl. medl. $\frac{3}{4}$ 59 — biol., indenl. medl. 1968.)
- PETERS, BERNARD, (f. $\frac{22}{12}$ 1910), dr. phil., professor, bestyrer af Dansk Rumforskningsinstitut, Onsgårdsvej 10, 2900 Hellerup. (Udenl. medl. $\frac{7}{4}$ 61 — fys., indenl. medl. 1968.)

- SIMONSEN, MORTEN, (f. $31/3$ 1921), dr. med., professor i transplanterations- og immunbiologi ved Københavns Universitet, fh. direktør for the McIndoe Memorial Research Unit, East Grinstead, England. Nørre Allé 71, 2100 Kbh. Ø. (Udenl. medl. $9/4$ 65 — biol., indenl. medl. 1968.)
- CRONE, ULRIK CHRISTIAN, (f. $1/2$ 1926), dr. med., professor i fysiologi ved Københavns Universitet. Toldbodgade 79, 1253 Kbh. K. ($5/4$ 68 — biol.)
- FRYDENBERG, OVE, (f. $13/12$ 1929), dr. phil., professor i genetik ved Århus Universitet. Orla Lehmanns Allé 3, 8000 Århus C. ($5/4$ 68 — biol.)
- FUGLEDE, BENT, (f. $8/10$ 1925), dr. phil., professor i matematik ved Københavns Universitet. Trongårdsparken 67, 2800 Lyngby. ($5/4$ 68 — fys.)
- VON MAGNUS, PREBEN CHRISTIAN ALEXANDER, (f. $25/2$ 1912), dr. med., direktør for Statens Seruminstitut, R. af Dbg. Amager Boulevard 82, 2300 Kbh. S. ($5/4$ 68 — biol.)
- MOHR, JAN, (f. $10/1$ 1921), dr. med., professor i medicinsk genetik ved Københavns Universitet. Skodsborgparken 62, 2942 Skodsborg. ($5/4$ 68 — biol.)
- MØLLER, CHRISTIAN KNAKKERGÅRD, (f. $4/7$ 1920), dr. phil., professor i kemi ved Odense Universitet. Hjallesvej 230, 5000 Odense. ($5/4$ 68 — fys.)
- STEN-KNUDSEN, OVE, (f. $14/3$ 1919), dr. med., professor i biofysik ved Københavns Universitet. Smakkegårdsvej 8, 2820 Gentofte. ($5/4$ 68 — biol.)
- WINTHER, AAGE, (f. $8/5$ 1926), dr. phil., professor i teoretisk fysik ved Københavns Universitet. Dyssegårdsvej 39, 2860 Søborg. ($5/4$ 68 — fys.)
- BIRKELUND, TOVE, (f. $28/11$ 1928), dr. phil., professor i historisk geologi ved Københavns Universitet. Birkehøj 18, 2900 Hellerup. ($2/4$ 71 — biol.)

- BÖCHER, TYGE WITTRÖCK, (f. $\frac{25}{10}$ 1909), dr. phil., professor i botanik ved Københavns Universitet, R. af Dbg. Fortunvej 90, 2920 Charlottenlund. ($\frac{2}{4}$ 71 — biol.)
- CHRISTENSEN, BENT, (f. $\frac{22}{8}$ 1930), dr. phil., professor i systematisk zoologi ved Københavns Universitet. Rypevej 19, 2970 Hørsholm. ($\frac{2}{4}$ 71 — biol.)
- KJELDGAARD, NIELS OLE, (f. $\frac{2}{6}$ 1926), dr. phil., professor i molekylær biologi ved Århus Universitet. Emil Hornemanns Vej 8, 8000 Århus C. ($\frac{2}{4}$ 71 — biol.)
- KRISTENSEN, LEIF, (f. $\frac{4}{1}$ 1934), dr. phil., professor i matematik ved Århus Universitet. Vesttoften 2, 8250 Egå. ($\frac{2}{4}$ 71 — fys.)
- KRUHØFFER, POUL WEBER, (f. $\frac{15}{11}$ 1914), dr. med., professor i fysiologi ved Københavns Universitet. Kastelsvej 23, 2100 København Ø. ($\frac{2}{4}$ 71 — biol.)
- LUND, BODIL JERSLEV, (f. $\frac{30}{4}$ 1919), dr. phil., professor i kemi ved Danmarks farmaceutiske Højskole, R. af Dbg. Heslegårdsvej 39, 2900 Hellerup. ($\frac{2}{4}$ 71 — fys.)
- PIHL, MOGENS, (f. $\frac{22}{4}$ 1907), dr. phil., professor i fysik ved Københavns Universitet. Skovshovedvej 51, 2920 Charlottenlund. ($\frac{2}{4}$ 71 — fys.)
-

UDENLANDSKE MEDLEMMER

Efter anciennitet i Selskabet. Den sidst anførte dato er indvalgsdatoen.

DEN HISTORISK-FILOSOFISKE KLASSE

- KARLGRÉN, KLAS BERNHARD JOHANNES, (f. $\frac{5}{10}$ 1889), dr., fh. professor i østasiatisk sprogvidenskab og kultur ved Göteborgs Högskola, fh. professor og forstander for Östasiatiska samlingarne, Stockholm. ($\frac{3}{4}$ 36.)
- GÖTZE, ALBRECHT, (f. $\frac{11}{1}$ 1897), dr., fh. professor i assyriologi og babylonsk litteratur ved Yale University, New Haven, Conn. ($\frac{8}{4}$ 38.)
- NORDAL, SIGURÐUR, (f. $\frac{14}{9}$ 1886), dr., fh. professor i islandsk filologi og kulturhistorie ved universitetet i Reykjavík. Stk. af Dbg. ($\frac{12}{4}$ 40.)
- NYBERG, HENRIK SAMUEL, (f. $\frac{28}{12}$ 1889), dr., fh. professor i semitiske sprog ved universitetet i Uppsala. ($\frac{12}{4}$ 40.)
- BAILEY, SIR HAROLD WALTER, (f. $\frac{16}{12}$ 1899), dr., fh. professor i sanskrit ved universitetet i Cambridge, England. ($\frac{12}{4}$ 46.)
- BENVENISTE, ÉMILE, (f. $\frac{27}{5}$ 1902), dr., professor i sammenlignende sprogvidenskab ved Collège de France i Paris. ($\frac{12}{4}$ 46.)
- L'ORANGE, HANS PETER, (f. $\frac{2}{3}$ 1903), dr., professor i klassisk arkæologi og kunsthistorie ved universitetet i Oslo. ($\frac{12}{4}$ 46.)
- MORGENSTIERNE, GEORG VALENTIN VON MUNTHE AV, (f. $\frac{3}{1}$ 1892), dr., fh. professor i indisk filologi ved universitetet i Oslo. ($\frac{12}{4}$ 46.)
- WELLESZ, EGON JOSEPH, (f. $\frac{21}{10}$ 1888), dr., fh. reader i byzantinsk musik ved universitetet i Oxford. ($\frac{12}{4}$ 46.)
- ALBRIGHT, WILLIAM FOXWELL, (f. $\frac{24}{5}$ 1891), dr., fh. professor i semitiske sprog ved Johns Hopkins University, Baltimore, Md. ($\frac{11}{4}$ 47.)
- HOLMBERG, AXEL OLOF (OLLE), (f. $\frac{20}{10}$ 1893), dr., fh. professor i litteraturhistorie og poetik ved universitetet i Lund (Djursholm). ($\frac{11}{4}$ 47.)
- KURYŁOWICZ, JERZY, (f. $\frac{26}{8}$ 1895), fh. professor i almen sprogvidenskab ved universitetet i Kraków. ($\frac{11}{4}$ 47.)

- ALFÖLDI, ANDRÁS, (f. $27/8$ 1895), dr., fh. professor i gl. historie ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J. ($22/4$ 49.)
- JAKOBSON, ROMAN OSIPOVIČ (f. $11/10$ 1896), dr., fh. professor i slavisk sprog og litteratur ved Harvard University, Cambridge, Mass. ($22/4$ 49.)
- SAHLGREN, GUSTAF FREDRIK JÖRAN, (f. $8/4$ 1884), dr., fh. professor i stednavneforskning ved universitetet i Uppsala. ($22/4$ 49.)
- WESSÉN, ELIAS GUSTAF ADOLF, (f. $15/4$ 1889), dr., fh. professor i nordiske sprog ved universitetet i Stockholm. ($22/4$ 49.)
- GIBB, SIR HAMILTON ALEXANDER ROSSKEEN, (f. $2/1$ 1895), dr., fh. professor i arabisk ved Harvard University, Cambridge, Mass. ($13/4$ 51.)
- GRABAR, ANDRÉ, (f. $26/7$ 1896), dr., fh. professor i byzantisk arkæologi ved Collège de France, Paris. ($13/4$ 51.)
- HASSELROT, CARL GUNNAR BENGT BERNDTSSON, (f. $12/8$ 1910), dr., professor i romanske sprog ved universitetet i Uppsala. R. af Dbg. ($13/4$ 51.)
- LINDQVIST, SUNE, (f. $20/3$ 1887), dr., fh. professor i forhistorisk arkæologi ved universitetet i Uppsala. ($13/4$ 51.)
- LOMBARD, ALF, (f. $8/7$ 1902), dr., professor i romanske sprog ved universitetet i Lund. ($13/4$ 51.)
- SNELL, BRUNO KARL JOHANNES RICHARD, (f. $18/6$ 1896), dr., fh. professor i klassisk filologi ved universitetet i Hamburg. ($13/4$ 51.)
- SYME, SIR RONALD, (f. $11/3$ 1903), professor i antikkens historie ved universitetet i Oxford. ($13/4$ 51.)
- JACOBSEN, THORKILD PETER RUDOPH, (f. $7/6$ 1904), dr., fh. professor, Oriental Institute, University of Chicago, Ill. (Cambridge, Mass.) ($4/4$ 52.)
- THOMPSON, STITH, (f. $7/3$ 1885), dr., fh. professor i engelsk og folkløse ved Indiana University, Bloomington, Ind. ($4/4$ 52.)
- ANDERSSON, CARL INGVAR, (f. $19/3$ 1899), dr., fh. rigsarkivar, Stockholm. Kmd. af Dbg. ($10/4$ 53.)

- DEVOTO, GIACOMO, (f. $19/7$ 1897), dr., fh. professor i lingvistik ved universitetet i Firenze. ($10/4$ 53.)
- ERNOU, ALFRED GEORGES, (f. $30/10$ 1879), dr., fh. professor i latinsk filologi ved Collège de France i Paris. ($10/4$ 53.)
- GILSON, ÉTIENNE, (f. $13/6$ 1884), dr., fh. professor i den middelalderlige filosofis historie ved Collège de France i Paris, nu ved Institute of Mediaeval Studies, Toronto. ($10/4$ 53.)
- GJERSTAD, ERIK PAUL EINAR, (f. $30/10$ 1897), dr., fh. professor i klassisk fornkunskap och antikens historia ved universitetet i Lund. ($10/4$ 53.)
- MALONE, KEMP (f. $14/3$ 1889), dr., fh. professor i engelsk ved Johns Hopkins University, Baltimore, Md., R. af Dbg. ($10/4$ 53.)
- MARTINET, ANDRÉ, (f. $12/4$ 1908), dr., professor i almen sprogvidenskab ved universitetet i Paris. ($9/4$ 54.)
- RÄSÄNEN, ARVO MARTTI OKTAVIANUS, (f. $25/6$ 1893), dr., fh. professor i tyrkisk filologi ved universitetet i Helsingfors. ($9/4$ 54.)
- SELMER, ERNST WESTERLUND, (f. $23/4$ 1890), dr., fh. professor i tysk filologi og almen fonetik ved universitetet i Oslo. ($9/4$ 54.)
- DÜRING, HANS INGEMAR, (f. $2/9$ 1903), dr., professor i klassisk filologi (græsk sprog og litteratur) ved Göteborgs Universitet. ($6/4$ 56.)
- SVEINSSON, EINAR ÓLAFUR, (f. $12/12$ 1899), dr., fh. professor i islandsk litteratur ved universitetet i Reykjavík. ($6/4$ 56.)
- CLARK, SIR GEORGE NORMAN, (f. $27/2$ 1890), dr., fh. professor i nyere historie ved universiteterne i Oxford og Cambridge, Provost of Oriel College, Oxford. ($12/4$ 57.)
- INGHOLT, KAI HARALD, (f. $11/3$ 1896), dr., fh. professor i arkæologi ved Yale University, New Haven. R. af Dbg. ($12/4$ 57.)
- STRÖMBÄCK, DAG ALVAR, (f. $13/8$ 1900), dr., fh. professor i nordisk och jämförande folklivsforskning ved universitetet i Uppsala. ($12/4$ 57.)
- VOGT, HANS KAMSTRUP, (f. $1/6$ 1903), dr., professor i almindelig sprogvidenskab ved universitetet i Oslo. ($12/4$ 57.)

- WEIBULL, CURT HUGO JOHANNES, (f. $19/8$ 1886), dr., fh. professor i historie ved universitetet i Göteborg. ($12/4$ 57.)
- ÖHMANN, EMIL, (f. $25/1$ 1894), dr., fh. professor i germansk filologi ved universitetet i Helsingfors. ($12/4$ 57.)
- BULL, FRANCIS, (f. $4/10$ 1887), dr., fh. professor i nordisk litteratur ved universitetet i Oslo. Kmd. af Dbg. ($11/4$ 58.)
- SCHAEFFER, CLAUDE-FRÉDÉRIC-ARMAND, (f. $6/3$ 1898), dr., fh. professor i arkæologi ved Collège de France og Directeur de recherches au Centre National de la Recherche scientifique, Paris. ($3/4$ 59.)
- BENEDIKTSSON, SIGURÐUR JAKOB, (f. $20/7$ 1907), dr., hovedredaktør af den islandske ordbog, Reykjavík. ($7/4$ 61.)
- COLLINDER, ERIK ALFRED TORBJÖRN (BJÖRN), (f. $22/7$ 1894), dr., fh. professor i finsk-ugriske sprog ved universitetet i Uppsala. ($7/4$ 61.)
- DE ROMILLY, JACQUELINE, née DAVID, (f. $26/3$ 1913), dr., professor i græsk ved universitetet i Paris. ($7/4$ 61.)
- KUNZE, EMIL, (f. $18/12$ 1901), dr., professor, førstedirektør ved Deutsches Archäologisches Institut i Athen (München). ($5/4$ 63.)
- BERGSLAND, KNUT, (f. $7/3$ 1914), dr., professor i finsk-ugriske sprog ved universitetet i Oslo. ($3/4$ 64.)
- CLARK, JOHN GRAHAME DOUGLAS, (f. $28/7$ 1907), dr., professor i arkæologi ved universitetet i Cambridge, Engl. Kmd. af Dbg. ($3/4$ 64.)
- NORBERG, DAG LUDVIG, (f. $31/7$ 1909), professor i latinsk sprog og litteratur ved universitetet i Stockholm. ($3/4$ 64.)
- AMUNDSEN, LEIV, (f. $30/5$ 1898), dr., fh. professor i klassisk filologi ved universitetet i Oslo. ($9/4$ 65.)
- BENDZ, CLAES GERHARD MORTIMER, (f. $16/10$ 1908), fil. & med. dr., professor i klassisk filologi ved Københavns Universitet. Islands Brygge 15, 2300 Kbh. S. ($9/4$ 65.)

- FILIP, JAN, (f. $^{25}/_{12}$ 1900), dr., fh. professor i forhistorisk og tidlig-historisk arkæologi ved universitetet i Prag, direktør for akademiets arkæologiske institut. ($^9/4$ 65.)
- STEEN, SVERRE, (f. $^1/8$ 1898), dr., fh. professor i historie ved universitetet i Oslo. ($^9/4$ 65.)
- FIRTH, RAYMOND WILLIAM, (f. $^{25}/3$ 1901), dr., fh. professor i antropologi ved London School of Economics. ($^1/4$ 66.)
- LÖNNROTH, NILS ERIK MAGNUS, (f. $^1/8$ 1910), dr., professor i historie ved universitetet i Göteborg. ($^1/4$ 66.)
- SKARD, EILIV, (f. $^{19}/_{10}$ 1898), dr., professor i antik åndshistorie ved universitetet i Oslo. ($^1/4$ 66.)
- STRUNK, OLIVER, (f. $^{22}/3$ 1901), dr., fh. professor i musikvidenskab ved universitetet i Princeton (nu i Grottaferrata). ($^1/4$ 66.)
- ALSDORF, LUDWIG WILHELM, (f. $^8/8$ 1904), dr., professor i indologi ved universitetet i Hamburg. ($^{14}/4$ 67.)
- POLOTSKY, HANS JAKOB, (f. $^{13}/9$ 1905), dr., professor i ægyptologi ved universitetet i Jerusalem. ($^{14}/4$ 67.)
- WEBSTER, THOMAS BERTRAM LONSDALE, (f. $^3/7$ 1905), dr., fh. professor i græsk sprog ved University College, London. (Stanford, Cal.). ($^{14}/4$ 67.)
- BLUME, FRIEDRICH HERMANN, (f. $^5/1$ 1893), dr., fh. professor i musikvidenskab ved universitetet i Kiel. ($^5/4$ 68.)
- ERDMANN, KARL DIETRICH, (f. $^{29}/4$ 1910), dr., professor i historie ved universitetet i Kiel. ($^5/4$ 68.)
- KUIPER, FRANCISCUS BERNARDUS JACOBUS, (f. $^7/7$ 1907), dr., professor i sanskrit og indisk oldtidskundskab ved universitetet i Leiden. ($^5/4$ 68.)
- MEIER, HARRI ERNST HINRICH FRIEDRICH, (f. $^8/1$ 1905), dr., professor i romansk filologi ved universitetet i Bonn. ($^5/4$ 68.)
- MOBERG, CARL-ALLAN, (f. $^5/6$ 1896), dr., fh. professor i musikforskning ved universitetet i Uppsala. ($^5/4$ 68.)

- STANG, CHRISTIAN SCHWEIGAARD, (f. $15/3$ 1900), dr., professor i slaviske sprog ved universitetet i Oslo. ($5/4$ 68.)
- BISCHOFF, BERNHARD, (f. $20/12$ 1906), dr., professor i latinsk middelalderfilologi ved universitetet i München. ($11/4$ 69.)
- FEHRMAN, CARL ABRAHAM DANIEL, (f. $3/2$ 1915), dr., professor i litteraturhistorie ved universitetet i Lund. ($11/4$ 69.)
- JANSSON, ERIK VALTER, (f. $22/5$ 1907), dr., professor i svensk sprog ved universitetet i Uppsala. ($11/4$ 69.)
- SÄFLUND, LARS GÖSTA, (f. $1/3$ 1903), dr., professor i klassisk sprogvidenskab og kulturforskning ved universitetet i Stockholm. ($11/4$ 69.)
- AXELSON, BERTIL FOLKE BONDE, (f. $22/12$ 1906), dr., professor i romersk veltalenhed og poesi ved universitetet i Lund. ($3/4$ 70.)
- HAGENDAHL, KARL OSKAR HARALD, (f. $31/8$ 1889), dr., fh. professor i klassiske sprog ved universitetet i Göteborg. ($3/4$ 70.)
- HAUGEN, EINAR INGVALD, (f. $19/4$ 1906), dr., professor i nordisk og almen sprogvidenskab ved Harvard University, Cambridge, Mass. ($3/4$ 70.)
- WILSON, CHARLES HENRY, (f. $16/4$ 1914), professor i moderne historie ved universitetet i Cambridge, Engl. ($3/4$ 70.)
- MITCHELL, PHILLIP MARSHALL, (f. $23/9$ 1916), dr., professor i germanske sprog ved University of Illinois, Urbana, Ill. ($2/4$ 71.)
- SCHIEDER, THEODOR, (f. $11/4$ 1908), dr., professor i historie ved universitetet i Köln. ($2/4$ 71.)
- THOMPSON, HOMER ARMSTRONG, (f. $7/9$ 1906), dr., professor i klassisk arkæologi ved Institute of Advanced Study, Princeton, N. J. ($2/4$ 71.)
- WISTRAND, ERIK KARL HILDING, (f. $24/1$ 1907), dr., professor i latin ved universitetet i Göteborg. ($2/4$ 71.)
-

DEN MATEMATISK-NATURVIDENSKABELIGE KLASSE

fys. betegner den matematisk-fysiske gruppe, biol. den biologiske gruppe.

- v. FRISCH, KARL Ritter, (f. $^{20}/_{11}$ 1886), dr., fh. professor i zoologi ved universitetet i München. ($^{10}/_4$ 31 — biol.)
- SIEGBAHN, KARL MANNE GEORG, (f. $^{3}/_{12}$ 1886), dr., fh. professor, forstander for Kungl. Vetenskapsakademiens Forskningsinstitut for experimentel Fysik, Stockholm. ($^{21}/_4$ 33 — fys.)
- NEUGEBAUER, OTTO EDUARD HERMANN, (f. $^{26}/_5$ 1899), dr., professor i matematikens historie ved Brown University, Providence, R. I. ($^{6}/_4$ 34 — fys.)
- STENSIÖ, ERIK HELGE OSVALD, (f. $^{2}/_{10}$ 1891), dr., fh. professor, fh. forstander ved Naturhistoriska Riksmuseum, Stockholm. Kmd. af Dbg. ($^{6}/_4$ 34 — biol.)
- CHRISTENSEN, ERIK HOHWÜ, (f. $^{25}/_9$ 1904), dr., fh. professor i gymnastikteori ved Københavns Universitet, professor i kropsøvelsernes fysiologi og hygiejne ved Kungl. gymnastiska Centralinstitutet i Stockholm. (Indenl. medl. $^{12}/_4$ 40 — biol., udenl. medl. 1965.)
- AHLMANN, HANS JAKOB KONRAD WILHELMSSON, (f. $^{14}/_{11}$ 1889), dr., fh. professor i geografi ved universitetet i Stockholm. ($^{12}/_4$ 46 — fys.)
- DE BROGLIE, LOUIS-VICTOR-PIERRE-RAYMOND, Prince, (f. $^{15}/_8$ 1892), dr., fh. professor i teoretisk fysik ved universitetet i Paris. ($^{12}/_4$ 46 — fys.)
- CHADWICK, Sir JAMES, (f. $^{20}/_{10}$ 1891), dr., fh. professor i fysik, Master of Gonville and Caius College, Cambridge, England. ($^{12}/_4$ 46 — fys.)
- HILL, ARCHIBALD VIVIAN, (f. $^{26}/_9$ 1886), dr., fh. professor i fysiologi ved universitetet i London. ($^{12}/_4$ 46 — biol.)
- KAPITZA, PJOTR LEONIDOVICH, (f. $^{26}/_6$ / $^{8}/_7$ 1894), dr., fh. professor, direktør for det fysiske forskningsinstitut ved akademiet i Moskva. ($^{12}/_4$ 46 — fys.)
- KLEIN, OSKAR BENJAMIN, (f. $^{15}/_9$ 1894), dr., fh. professor i teoretisk fysik ved universitetet i Stockholm. ($^{12}/_4$ 46 — fys.)

- NORDHAGEN, ROLF, (f. $21/_{10}$ 1894), dr., fh. professor i botanik ved universitetet i Oslo. ($12/4$ 46 — biol.)
- OORT, JAN HENDRIK, (f. $28/4$ 1900), dr., professor, direktør for observatoriet i Leiden. ($11/4$ 47 — fys.)
- SIEGEL, CARL LUDWIG, (f. $31/_{12}$ 1896), fh. professor i matematik ved universitetet i Göttingen. ($11/4$ 47 — fys.)
- VINOGRADOV, IVAN MATVEEVITCH, (f. $14/9$ 1891), fh. professor, matematiker, Moskva. ($11/4$ 47 — fys.)
- KALCKAR, HERMAN MORITZ, (f. $26/3$ 1908), dr., professor i biologisk kemi ved Harvard University, Medical School, Boston, Mass. (Indenl. medl. $2/4$ 48 — biol., udenl. medl. 1959.)
- LITTLEWOOD, JOHN EDENSOR, (f. $9/6$ 1885), dr., fh. professor i matematik ved universitetet i Cambridge, Engl. ($2/4$ 48 — fys.)
- MELIN, JOHANNES BOTVID ELIAS, (f. $28/7$ 1889), dr., fh. professor i fysiologisk botanik og anatomi ved universitetet i Uppsala. Kmd. af Dbg. ($2/4$ 48 — biol.)
- COURANT, RICHARD, (f. $8/1$ 1888), dr., fh. professor i matematik ved New York University, N. Y. ($22/4$ 49 — fys.)
- HOLTEDAHL, OLAF, (f. $24/6$ 1885), dr., fh. professor i historisk geologi ved universitetet i Oslo. ($22/4$ 49 — fys.)
- LIPMANN, FRITZ ALBERT, (f. $12/6$ 1899), dr., professor i biokemi ved Rockefeller University, New York, N. Y. ($22/4$ 49 — biol.)
- SOLBERG, HALVOR SKAPPEL, (f. $5/2$ 1895), dr., fh. professor i teoretisk meteorologi ved universitetet i Oslo. ($22/4$ 49 — fys.)
- ADRIAN of CAMBRIDGE, EDGAR DOUGLAS, Baron, (f. $30/_{11}$ 1889), dr., fh. professor i fysiologi ved universitetet i Cambridge, Engl. ($13/4$ 51 — biol.)
- BEURLING, ARNE KARL-AUGUST, (f. $3/2$ 1905), dr., professor i matematik ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J. ($13/4$ 51 — fys.)
- † BROWN, Sir GEORGE LINDOR, (f. $9/2$ 1903), dr., professor i fysiologi ved University Laboratory of Physiology, Oxford. ($13/4$ 51 — biol.)

- DARLINGTON, CYRIL DEAN, (f. $^{19}/_{12}$ 1903), dr., professor i botanik ved universitetet i Oxford, Engl. ($^{13}/_4$ 51 — biol.)
- DOBZHANSKY, THEODOSIUS, (f. $^{25}/_1$ 1900), dr., professor i genetik ved Rockefeller University i New York, N. Y. ($^{13}/_4$ 51 — biol.)
- HASTINGS, ALBERT BAIRD, (f. $^{20}/_{11}$ 1895), dr., fh. professor i biokemi ved Scripps Clinic and Research Foundation, La Jolla, Cal. ($^{13}/_4$ 51 — biol.)
- HEDVALL, JOHAN ARVID, (f. $^{18}/_1$ 1888), dr., fh. professor i kemisk teknologi ved Chalmers tekniska Högskola, Göteborg. ($^{13}/_4$ 51 — fys.)
- HEISENBERG, WERNER KARL, (f. $^5/_{12}$ 1901), dr., professor i teoretisk fysik ved universitetet i München. ($^{13}/_4$ 51 — fys.)
- HULTHÉN, ERIK VILHELM, (f. $^{19}/_9$ 1891), dr., fh. professor i fysik ved universitetet i Stockholm. (Snekkersten.) ($^{13}/_4$ 51 — fys.)
- HÖRSTADIUS, SVEN OTTO, (f. $^{18}/_2$ 1898), dr., fh. professor i zoologi ved universitetet i Uppsala. ($^{13}/_4$ 51 — biol.)
- MYRBERG, PEKKA JUHANA, (f. $^{30}/_{12}$ 1892), dr., fh. professor i matematik ved universitetet i Helsingfors. ($^{13}/_4$ 51 — fys.)
- ROSENFELD, LÉON HENRI CONSTANT, (f. $^{14}/_8$ 1904), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, København. ($^{13}/_4$ 51 — fys.)
- TISELIUS, ARNE VILHELM KAURIN, (f. $^{10}/_8$ 1902), dr., fh. professor i biokemi ved universitetet i Uppsala. ($^{13}/_4$ 51 — fys.)
- WIGGLESWORTH, SIR VINCENT BRIAN, (f. $^{17}/_4$ 1899), dr., fh. professor i biologi ved universitetet i Cambridge, Engl. ($^{13}/_4$ 51 — biol.)
- ZECHMEISTER, LÁSZLÓ, (f. $^{14}/_5$ 1889), dr., fh. professor i kemi ved California Institute of Technology i Pasadena, Cal. ($^{13}/_4$ 51 — fys.)
- BEADLE, GEORGE WELLS, (f. $^{22}/_{10}$ 1903), dr., fh. professor i biologi ved og fh. præsident for universitetet i Chicago, Ill. ($^4/_4$ 52 — biol.)
- MANTON, IRENE, (f. $^{17}/_4$ 1904), dr., professor i botanik ved universitetet i Leeds. ($^{10}/_4$ 53 — biol.)

- THEORELL, AXEL HUGO TEODOR, (f. $\frac{6}{7}$ 1903), dr., professor, forstander for Karolinska medico-kirurgiska Institutets Nobelinstitut i Stockholm. ($\frac{10}{4}$ 53 — biol.)
- COLLANDER, PAUL RUNAR, (f. $\frac{1}{5}$ 1894), dr., fh. professor i botanik ved universitetet i Helsingfors. ($\frac{15}{4}$ 55 — biol.)
- BEST, CHARLES HERBERT, (f. $\frac{27}{2}$ 1899), dr., fh. professor i fysiologi ved universitetet i Toronto. ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)
- BRACHET, JEAN-LOUIS-AUGUSTE, (f. $\frac{19}{3}$ 1909), dr., professor i almindelig biologi ved Université libre i Bruxelles. ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)
- BRONK, DETLEV WULF, (f. $\frac{13}{8}$ 1897), dr., fh. præsident for Rockefeller University, New York. ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)
- CORI, CARL FERDINAND, (f. $\frac{5}{12}$ 1896), dr., fh. professor i biokemi ved Washington University, St. Louis, Miss. ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)
- EDLÉN, BENGT, (f. $\frac{2}{11}$ 1906), dr., professor i fysik ved universitetet i Lund. ($\frac{6}{4}$ 56 — fys.)
- EPHRUSSI, BORIS, (f. $\frac{9}{5}$ 1901), dr., fh. professor i genetik ved Western Reserve University, Cleveland, Ohio. (Essonne, Frankrig.) ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)
- GRANIT, RAGNAR ARTHUR, (f. $\frac{30}{10}$ 1900), dr., fh. professor i neurofysiologi ved Kungl. Karolinska medico-kirurgiska Institutet, Medicinska Nobelinstitutets Avdelning för Neurofysiologi, Stockholm. ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)
- GUSTAFSON, TORSTEN VALDEMAR, (f. $\frac{8}{5}$ 1904), dr., professor i teoretisk fysik ved universitetet i Lund. ($\frac{6}{4}$ 56 — fys.)
- HARRINGTON, SIR CHARLES ROBERT, (f. $\frac{1}{8}$ 1897), dr., fh. direktør for National Institute for Medical Research, London. ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)
- HASSEL, ODD, (f. $\frac{17}{5}$ 1897), dr., fh. professor i fysisk kemi ved universitetet i Oslo. ($\frac{6}{4}$ 56 — fys.)
- HÄGG, GUNNAR, (f. $\frac{14}{12}$ 1903), dr., fh. professor i uorganisk kemi ved universitetet i Uppsala. ($\frac{6}{4}$ 56 — fys.)
- KAHLSON, GEORG SIGFRID, (f. $\frac{23}{9}$ 1901), dr., professor i fysiologi ved universitetet i Lund. ($\frac{6}{4}$ 56 — biol.)

- KIHARA, HITOSHI, (f. $^{21/10}$ 1893). dr., fh. professor i genetik ved universitetet i Kyoto. ($^{6/4}$ 56 — biol.)
- MAYR, ERNST, (f. $^{5/7}$ 1904), dr., professor i zoologi ved Harvard College, direktør ved Museum of Comparative Zoology, Cambridge, Mass. ($^{6/4}$ 56 — biol.)
- NEVANLINNA, ROLF HERMAN, (f. $^{22/10}$ 1895), dr., fh. professor i matematik ved universitetet i Helsingfors. ($^{6/4}$ 56 — fys.)
- SCHWARZENBACH, GEROLD, (f. $^{15/3}$ 1904), dr., professor i uorganisk og analytisk kemi ved universitetet i Zürich. ($^{6/4}$ 56 — fys.)
- VAN SLYKE, DONALD DEXTER, (f. $^{29/3}$ 1883), dr., Senior Scientist ved Brookhaven National Laboratory, Upton, Long Island, N. Y. ($^{6/4}$ 56 — biol.)
- YONGE, SIR CHARLES MAURICE, (f. $^{9/12}$ 1899), dr., fh. professor i zoologi ved universitetet i Glasgow. ($^{6/4}$ 56 — biol.)
- HEIDELBERGER, MICHAEL, (f. $^{29/4}$ 1888), dr., fh. professor i biokemi ved Columbia University, New York. ($^{12/4}$ 57 — biol.)
- THORARINSSON, SIGURDUR, (f. $^{8/1}$ 1912), dr., direktør for Islands naturhistoriske Museum, Reykjavík. ($^{12/4}$ 57 — fys.)
- DELBRÜCK, MAX, (f. $^{4/9}$ 1906), dr., professor i biologi ved California Institute of Technology, Pasadena, Cal. ($^{11/4}$ 58 — biol.)
- MOTTELSON, BEN ROY, (f. $^{9/7}$ 1926), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, København. ($^{11/4}$ 58 — fys.)
- MÜNTZING, ARNE, (f. $^{2/3}$ 1903), dr., fh. professor i genetik ved universitetet i Lund. ($^{11/4}$ 58 — biol.)
- STØRMER, LEIF, (f. $^{1/7}$ 1905), dr., professor i historisk geologi ved universitetet i Oslo. ($^{11/4}$ 58 — biol.)
- HARRIS, THOMAS MAXWELL, (f. $^{8/1}$ 1903), dr., professor i botanik ved universitetet i Reading. ($^{8/4}$ 60 — fys.)
- RUSSELL, SIR FREDERICK STRATTEN, (f. $^{3/11}$ 1897), dr., sekretær i Marine Biological Association of the United Kingdom og fh. direktør ved Plymouth Laboratory, Plymouth. ($^{7/4}$ 61 — biol.)
- BELL, RONALD PERCY, (f. $^{24/11}$ 1907), professor i kemi ved universitetet i Stirling, Scotland. ($^{6/4}$ 62 — fys.)

- CARTAN, HENRI-PAUL, (f. $\frac{8}{7}$ 1904), professor i matematik ved universitetet i Paris. ($\frac{6}{4}$ 62 — fys.)
- DIRAC, PAUL ADRIEN MAURICE, (f. $\frac{8}{8}$ 1902), professor i matematik ved universitetet i Cambridge, Engl. ($\frac{6}{4}$ 62 — fys.)
- VON EULER-CHELPIN, ULF SVANTE, (f. $\frac{7}{2}$ 1905), dr., professor i fysiologi ved Kungl. Karolinska Institutet i Stockholm. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- GODWIN, HARRY, (f. $\frac{9}{5}$ 1901), dr., professor i botanik ved universitetet i Cambridge, Engl. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- JACOB, FRANÇOIS, (f. $\frac{17}{6}$ 1920), dr., Institut Pasteur, Paris. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- LEVAN, JOHAN ALBERT, (f. $\frac{8}{3}$ 1905), dr., professor i cytologi ved universitetet i Lund. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- NANNFELDT, JOHAN AXEL FRITHIOF, (f. $\frac{18}{1}$ 1904), professor i botanik ved universitetet i Uppsala. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- ROSSELAND, SVEIN, (f. $\frac{31}{3}$ 1894), dr., fh. professor i astronomi ved universitetet i Oslo, direktør for universitetets institut for teoretisk astrofysik, Oslo. ($\frac{6}{4}$ 62 — fys.)
- SUOMALAINEN, PAAVO, (f. $\frac{28}{10}$ 1907), dr., professor i fysiologisk zoologi ved universitetet i Helsinki. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- TARDI, PIERRE-ANTOINE-ERNEST, (f. $\frac{4}{6}$ 1897), dr., fh. professor i astronomi ved Ecole Polytechnique i Paris, Directeur du Bureau Central de l'Association Internationale de Géodésie, Paris. ($\frac{6}{4}$ 62 — fys.)
- WATSON, JAMES DEWEY, (f. $\frac{6}{4}$ 1928), dr., professor i biologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. ($\frac{6}{4}$ 62 — biol.)
- WEISSKOPF, VICTOR FREDERICK, (f. $\frac{19}{9}$ 1908), dr., professor i fysik ved Institute of Technology, Cambridge, Mass., fh. generaldirektør for CERN (European Center for Nuclear Research), Genève. ($\frac{6}{4}$ 62 — fys.)
- GÅRDING, LARS JAKOB, (f. $\frac{7}{3}$ 1919), dr., professor i matematik ved universitetet i Lund. ($\frac{5}{4}$ 63 — fys.)

- WERGELAND, HARALD NICOLAI STORM, (f. $14/3$ 1912), dr., professor i fysik ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim. ($5/4$ 63 — fys.)
- ZOTTERMAN, GULLE YNGVE, (f. $20/9$ 1898), dr., fh. professor i fysiologi ved Kungliga Veterinärhögskolan i Stockholm. ($5/4$ 63 — biol.)
- BUSEMANN, HERBERT, (f. $12/5$ 1905), dr., professor i matematik ved University of Southern California, Los Angeles, Cal. ($3/4$ 64 — fys.)
- FLOOD, HÅKON, (f. $25/9$ 1905), dr., professor i kemi ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim. ($3/4$ 64 — fys.)
- GARD, SVEN, (f. $3/11$ 1905), dr., professor i virologi ved Karolinska Institutet i Stockholm. ($3/4$ 64 — biol.)
- HODGKIN, ALAN LLOYD, (f. $5/2$ 1914), Foulerton Research Professor of the Royal Society, Physiological Laboratory, Cambridge, Engl. ($3/4$ 64 — biol.)
- HUXLEY, ANDREW FIELDING, (f. $22/11$ 1917), professor i fysiologi ved University College, London. ($3/4$ 64 — biol.)
- RAMBERG, HANS, (f. $15/3$ 1917), dr., professor i geologi (petrografi) og mineralogi ved universitetet i Uppsala. ($3/4$ 64 — fys.)
- ANFINSEN, CHRISTIAN BOEHMER, (f. $26/3$ 1916), dr., National Institutes of Health, Bethesda, Maryland, U.S.A. ($9/4$ 65 — biol.)
- BRAARUD, TRYGGVE, (f. $15/9$ 1903), dr., professor i botanisk marinbiologi ved universitetet i Oslo. ($9/4$ 65 — biol.)
- DORF, ERLING, (f. $19/7$ 1905), dr., professor i geologi ved Princeton University, N.J. ($9/4$ 65 — biol.)
- FOCK, VLADIMIR ALEXANDROVITCH, (f. $22/12$ 1898), fh. professor i teoretisk fysik ved statsuniversitetet i Leningrad. ($9/4$ 65 — fys.)
- FREDGA, ARNE, (f. $18/7$ 1902), dr., fh. professor i organisk kemi ved universitetet i Uppsala. ($9/4$ 65 — fys.)
- GLICK, DAVID, (f. $3/5$ 1908), dr., professor i Department of Pathology og forstander for Division of Histochemistry ved Stanford University, Palo Alto, Cal. ($9/4$ 65 — biol.)

- GROSHEV, LEONID VASILIEVITCH, (f. $18/3$ 1907), professor, Institut for Atomenergi, Moskva ($9/4$ 65 — fys.)
- HULTÉN, ERIC OSKAR GUNNAR, (f. $18/3$ 1894), dr., fh. professor, forstander ved Naturhistoriska Riksmuseets botaniske afdeling, Stockholm. ($9/4$ 65 — biol.)
- JØRGENSEN, AXEL CHRISTIAN KLIXBÜLL, (f. $18/4$ 1931), dr., professor i fysisk kemi ved universitetet i Genève. ($9/4$ 65—fys.)
- LAURITSEN, THOMAS, (f. $16/11$ 1915), dr., professor i fysik ved California Institute of Technology, Pasadena, Cal. ($9/4$ 65 — fys.)
- NICOLAYSEN, RAGNAR, (f. $9/8$ 1902), dr., professor i ernæringsforskning ved universitetet i Oslo. ($9/4$ 65 — biol.)
- NIELSEN, HARALD HERBORG, (f. $25/1$ 1903), dr., professor, bestyrer af laboratoriet for fysik og astronomi ved Ohio State University, Columbus, Ohio, R. af Dbg. ($9/4$ 65 — fys.)
- ŠORM, FRANTIČEK, (f. $28/2$ 1913), dr., professor i kemi ved Karls Universitetet i Prag, direktør for akademiets kemiske institut. ($9/4$ 65 — fys.)
- STRAND, KAJ AAGE GUNNAR, (f. $27/2$ 1907), dr., professor, videnskabelig direktør for U.S. Naval Observatory, Washington, D.C. ($9/4$ 65 — fys.)
- TROLL, CARL, (f. $24/12$ 1899), dr., professor i geografi ved universitetet i Bonn, direktør for universitetets geografiske institut. ($9/4$ 65 — fys.)
- WILSON, DOUGLAS PATRICK, (f. $7/8$ 1902), dr., Senior Principal Scientific Officer ved Marine Biological Laboratory, Plymouth. ($9/4$ 65 — biol.)
- HODGE, Sir WILLIAM VALLANCE DOUGLAS, (f. $17/6$ 1903), professor i astronomi og geometri ved universitetet i Cambridge, Engl. ($1/4$ 66 — fys.)
- PONTECORVO, GUIDO PELLEGRINO ARRIGO, (f. $29/11$ 1907), professor, Imperial Cancer Research Fund, London. ($1/4$ 66—biol.)

- AGRELL, IVAR PER SIGURD, (f. $\frac{2}{7}$ 1912), dr., professor i zoofysiologi ved universitetet i Lund. ($\frac{14}{4}$ 67 — biol.)
- BASTIANSEN, OTTO CHRISTIAN ASTRUP, (f. $\frac{5}{9}$ 1918), dr., professor i teoretisk kemi ved universitetet i Oslo. ($\frac{14}{4}$ 67 — fys.)
- BROWN, GERALD EDWARD, (f. $\frac{22}{7}$ 1926), dr., professor i teoretisk atomfysik ved universitetet i Princeton, N. J. ($\frac{14}{4}$ 67 — fys.)
- GUSTAFSSON, CARL ÅKE TORSTEN, (f. $\frac{8}{4}$ 1908), dr., professor i genetik ved universitetet i Lund. ($\frac{14}{4}$ 67 — biol.)
- HAMILTON, JAMES, (f. $\frac{29}{1}$ 1918), fh. professor i fysik ved University College, London, professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, København. ($\frac{14}{4}$ 67 — fys.)
- HARRIS, GEOFFREY WINGFIELD, (f. $\frac{4}{6}$ 1913), dr., professor i anatomi ved universitetet i Oxford. ($\frac{14}{4}$ 67 — biol.)
- MORGAN, WILLIAM WILSON, (f. $\frac{3}{1}$ 1906), dr., professor i astronomi ved universitetet i Chicago, Ill. ($\frac{14}{4}$ 67 — fys.)
- RUSSELL, RICHARD JOEL, (f. $\frac{16}{11}$ 1895), fh. professor i geografi ved Louisiana State University, Baton Rouge, Louis. ($\frac{14}{4}$ 67 — fys.)
- SELBERG, ATLE, (f. $\frac{14}{6}$ 1917), dr., professor i matematik ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J. ($\frac{14}{4}$ 67 — fys.)
- ALFVÉN, HANNES OLOF GÖSTA, (f. $\frac{30}{5}$ 1908), professor i plasmafysik ved Stockholms tekniska Högskola. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)
- AUERBACH, CHARLOTTE, (f. $\frac{14}{5}$ 1899), dr., fh. professor i genetik ved universitetet i Edinburgh. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- BÉNARD, JACQUES, (f. $\frac{21}{12}$ 1912), dr., professor i fysisk kemi ved universitetet i Paris. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)
- BERGSTEN, KARL ERIK, (f. $\frac{27}{7}$ 1909), dr., professor i geografi ved universitetet i Lund. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)
- BURSTRÖM, HANS GEORG, (f. $\frac{27}{5}$ 1906), dr., professor i plante-fysiologi ved universitetet i Lund. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)

- CRAMÉR, CARL HARALD, (f. $\frac{25}{9}$ 1893), dr., fh. professor i forsikringsmatematik og matematisk statistik ved universitetet i Stockholm. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)
- FOLKOW, BJØRN UNO GOTTFRID, (f. $\frac{13}{10}$ 1921), dr., professor i fysiologi ved universitetet i Göteborg. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- HOWARD, RICHARD ALDEN, (f. $\frac{1}{7}$ 1917), dr., professor i botanik og dendrologi ved Harvard University, Jamaica Plain, Mass. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- JACOBSON, DORA ELISABETH, (f. $\frac{1}{3}$ 1908), dr., professor i endokrinologi ved universitetet i Lund. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- JERNE, NIELS KAJ, (f. $\frac{23}{12}$ 1911), dr., professor i eksperimentel terapi, direktør for Basel Institut für Immunologie, Basel. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- KATZ, BERNHARD, (f. $\frac{26}{3}$ 1911), dr., professor i biofysik ved University College, London. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- KOBA, ZIRO, (f. $\frac{7}{3}$ 1915), dr., fh. professor ved universiteterne i Osaka og Kyoto, lektor i teoretisk højenergifysik ved Københavns Universitet. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)
- LOWRY, OLIVER HOWE, (f. $\frac{18}{7}$ 1910), dr., professor og forstander for Department of Pharmacology, Washington University, St. Louis. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- MAC LANE, SAUNDERS, (f. $\frac{4}{8}$ 1909), dr., professor i matematik ved universitetet i Chicago. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)
- VAN NIEL, CORNELIS BERNARDUS, (f. $\frac{4}{11}$ 1897), fh. professor i mikrobiologi ved Stanford University, Stanford, Cal. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- RYLE, SIR MARTIN, (f. $\frac{27}{9}$ 1918), professor i radio-astronomi ved universitetet i Cambridge, Engl. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)
- SUOMALAINEN, ESKO, (f. $\frac{11}{6}$ 1910), dr., professor i genetik ved universitetet i Helsingfors. ($\frac{5}{4}$ 68 — biol.)
- † VÄISÄLÄ, YRJÖ, (f. $\frac{6}{9}$ 1891), fh. professor i fysik og astronomi ved universitetet i Turku. ($\frac{5}{4}$ 68 — fys.)

- WILKINSON, GEOFFREY, (f. $14/7$ 1921), professor i uorganisk kemi ved Imperial College ved universitetet i London. ($5/4$ 68 — fys.)
- COULOMB, JEAN-MARIE-FRANÇOIS-JOSEPH, (f. $7/11$ 1904), dr., professor i geofysik ved universitetet i Paris. ($11/4$ 69 — fys.)
- EDSALL, JOHN TILESTON, (f. $3/11$ 1902), professor i biokemi ved Harvard University, Boston, Mass. ($11/4$ 69 — biol.)
- FLEROV, GEORGI NIKOLAEVITCH, (f. $2/3$ 1913), dr., professor, direktør for laboratoriet for kernereaktioner i Dubna (Moskva). ($11/4$ 69 — fys.)
- HÖRMANDER, LARS VALTER, (f. $24/1$ 1931), professor i matematik ved universitetet i Lund. ($11/4$ 69 — fys.)
- REGNÉLL, OTTO GERHARD, (f. $19/6$ 1915), dr., professor i geologi ved universitetet i Lund. ($11/4$ 69 — biol.)
- ROUGHTON, FRANCIS JOHN WORSLEY, (f. $6/6$ 1899), fh. professor i Colloid Science ved universitetet i Cambridge, England. ($11/4$ 69 — fys.)
- SCHWARZSCHILD, MARTIN, (f. $31/5$ 1912), professor i astronomi ved Princeton University, N. J. ($11/4$ 69 — fys.)
- CARLESON, LENNART AXEL EDVARD, (f. $18/3$ 1928), dr., professor i matematik ved universitetet i Uppsala. ($3/4$ 70—fys.)
- DAVIES, JOHN ARTHUR, (f. $28/3$ 1927), dr., p.t. gæsteprofessor i fysik ved universitetet i Århus. ($3/4$ 70—fys.)
- HEDBERG, HOLLIS DOW, (f. $29/5$ 1903), dr., professor i geologi ved universitetet i Princeton, N. J. ($3/4$ 70—biol.)
- ROCHE, JEAN-CASIMIR-HENRI-HILAIRE, (f. $14/1$ 1901), dr., professor i almen og sammenlignende biokemi ved Collège de France, Paris. ($3/4$ 70—biol.)
- WRIGHT, SEWALL, (f. $21/12$ 1889), dr., fh. professor i genetik ved University of Wisconsin, Madison, Wisc. ($3/4$ 70—biol.)

- WEIS-FOGH, TORHEL, (f. $25/3$ 1922), dr. phil., professor i zoologi ved universitetet i Cambridge, Engl. (Indenl. medl. $7/4$ 61 — biol., udenl. medl. 1971.)
- AMBARTSUMIAN, VIKTOR AMASPOVICH, (f. $18/9$ 1908), professor, direktør for Astrophysical Observatory i Erevan, Armenien, USSR. ($2/4$ 71 — fys.)
- EIGEN, MANFRED, (f. $9/3$ 1927), dr., professor, Max Planck-Institut für Phys. Chemie, Göttingen. ($2/4$ 71 — biol.)
- FEY, HANS, (f. $30/12$ 1921), dr., professor, direktør for Veterinär-Bakteriologisches Institut der Universität, Bern. ($2/4$ 71 — biol.)
- HUXLEY, HUGH ESMOR, (f. $25/2$ 1924), dr., afdelingsleder ved Medical Research Council (molekylær biologi) i Cambridge, Engl. ($2/4$ 71 — biol.)
- KEYNES, RICHARD DARWIN, (f. $14/8$ 1919), dr., direktør for Institute of Animal Physiology, Babraham, Cambridge, Engl. ($2/4$ 71 — biol.)
- LUNDQUIST, ARNE JOHN AXEL, (f. $6/6$ 1920), dr., professor i genetik ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, København. ($2/4$ 71 — biol.)
- PRELOG, VLADIMIR, (f. $23/7$ 1906), dr., professor i organisk kemi ved Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich. ($2/4$ 71 — fys.)
- RECHINGER, KARL HEINZ, (f. $16/10$ 1906), dr., professor i systematisk botanik og plantegeografi ved universitetet i Wien. ($2/4$ 71 — biol.)
- WHEELER, JOHN ARCHIBALD, (f. $9/7$ 1911), dr., professor i fysik ved Princeton University, N. J. ($2/4$ 71 — fys.)
- WICKMAN, FRANS ERIK, (f. $21/3$ 1915), dr., professor i geokemi ved Pennsylvania State University, Philadelphia, Penn. ($2/4$ 71 — fys.)
-

INDENLANDSKE MEDLEMMER (129)

hist.-filos. klasse: 45 (kursiv).

mat.-naturv. klasse: 44 mat.-fys. gruppe, 40 biol. gruppe.

Alfabetisk fortegnelse.

Andersen, E.	<i>Ellehøj.</i>	Kristensen, Leif.	Reiz.
Andersen, E.	<i>Elling.</i>	Kristensen, M.	<i>Riis.</i>
Sparre.	Faurholt.	Kruhøffer.	Rosenkrantz.
<i>Andersen, P.</i>	Fenichel.	<i>Larsen, J. P.</i>	<i>Rubow.</i>
<i>Arnholtz.</i>	<i>Fischer-Jørgen-</i>	Larsen, Poul.	Rudkjøbing.
Asmussen, E.	<i>sen.</i>	Lassen, N. O.	<i>Schiørring.</i>
Asmussen, R. W.	Frydenberg.	Lindhard, J.	Schou.
<i>Bagge.</i>	Fuglede.	Lund, Bodil	Simonsen.
Bak, Børge.	<i>Glamann.</i>	Jerslev.	<i>Skautrup.</i>
Bak, Thor.	<i>Glob.</i>	Lund, Hakon.	Skou, J. C.
Ballhausen.	Hald, A.	<i>Læssøe.</i>	<i>Skrubbeltrang.</i>
Bang.	<i>Hald, Kr.</i>	v. Magnus.	<i>Skyum-Nielsen.</i>
<i>Bech.</i>	<i>Hammerich.</i>	Mohr.	Sorgenfrei.
<i>Becker.</i>	<i>Hammershaimb.</i>	Møller, C.	<i>Steensberg.</i>
Berg.	<i>Hansen, Aage.</i>	Møller, Knak- †	<i>Sten.</i>
Birkelund.	<i>Helgason.</i>	kergård.	Sten-Knudsen.
<i>Birket-Smith.</i>	<i>Hjelholt.</i>	Møller, Knud O.	<i>Stief.</i>
<i>Bjerrum, A.</i>	Holter.	Maaløe.	Strömgren.
<i>Bjerrum, J.</i>	Huus.	<i>Nicolaisen.</i>	Syrach-Larsen.
<i>Blatt.</i>	Iversen, J.	Nielsen, Niels.	Sørensen, Th.
<i>Blinkenberg.</i>	<i>Jacobsen, E.</i>	Nielsen, Over-	Teilum.
Bohr.	<i>Jansen, Bille-</i>	gaard.	Thomsen, Math.
<i>Brøndum-Niel-</i>	<i>skov.</i>	Nielsen, Stee-	<i>Thomsen, Rudi.</i>
<i>sen.</i>	Jensen, Tovborg.	mann.	<i>Togeby.</i>
Buchthal.	Jensen, K. Arne.	Noe-Nygaard.	<i>Topsøe-Jensen.</i>
Böcher.	<i>Jensen, P. Johs.</i>	Nørlund.	Tornehave.
Bøggild.	<i>Jeppesen, K.</i>	Olsen, C.	Troels-Smith.
<i>Christensen,</i>	Jessen, B.	Ottesen.	Ussing.
<i>A. E.</i>	† <i>Johansen, Friis.</i>	<i>Pedersen, Johs.</i>	Veibel.
Christensen, B.	Jørgensen, Bar-	Pedersen, Kai	Westergaard.
Crone.	ker.	Peters.	v. Wettstein.
<i>Dal.</i>	Kauffmann.	Pihl.	Wingstrand.
Dam.	Kjeldgaard.	Poulsen, Chr.	Winther.
Degerbøl.	Kjær.	Rehberg,	Zeuthen.
<i>Egerod.</i>	Kofoed-Hansen.	Brandt.	Ørskov.

UDENLANDSKE MEDLEMMER (238)

hist.-filos. klasse: 80 (kursiv).
mat.-naturv. klasse: 78 mat.-fys. gruppe, 80 biol. gruppe.

Alfabetisk fortegnelse.

Adrian.	Christensen,	Glick.	<i>Jakobson.</i>
Agrell.	Hohwü.	Godwin.	<i>Jansson.</i>
Ahlmann.	<i>Clark, G. N.</i>	<i>Grabar.</i>	Jerne.
<i>Albright.</i>	<i>Clark, J. G. D.</i>	Granit.	Jørgensen, Klix-
Alfvén.	Collander.	Groshev.	büll.
<i>Alföldi.</i>	<i>Collinder.</i>	Gustafson.	Kahlson.
<i>Alsdorf.</i>	Cori.	Gustafsson.	Kalckar.
Ambartsumian.	Coulomb.	<i>Götze.</i>	Kapitza.
<i>Amundsen.</i>	Courant.	Gårding.	<i>Karlgren.</i>
<i>Andersson.</i>	Cramér.	<i>Hagedahl.</i>	Katz.
Anfinsen.	Darlington.	Hamilton.	Keynes.
Auerbach.	Davies.	Harington.	Kihara.
<i>Axelsson.</i>	Delbrück.	Harris, G. W.	Klein.
<i>Bailey.</i>	<i>Devoto.</i>	Harris, T. M.	Koba.
Bastiansen.	Dirac.	Hassel,	<i>Kuiper.</i>
Beadle.	Dobzhansky.	<i>Hasselrot.</i>	<i>Kunze.</i>
Bell.	Dorf.	Hastings.	<i>Kuryłowicz.</i>
Bénard.	<i>Düring.</i>	<i>Haugen.</i>	Lauritsen, Th.
<i>Bendz.</i>	Edlén.	Hedberg.	Levan.
<i>Benediktsson.</i>	Edsall.	Hedvall.	Lindqvist.
<i>Benveniste.</i>	Eigen.	Heidelberger.	Lipmann.
<i>Bergstrand.</i>	Ephrussi.	Heisenberg.	Littlewood.
Bergsten.	<i>Ernout.</i>	Hill.	<i>Lombard.</i>
Best.	v. Euler-Chelpin,	Hodge.	<i>L'Orange.</i>
Beurling.	U.	Hodgkin.	Lowry.
<i>Bischoff.</i>	<i>Fehrman.</i>	<i>Holmberg.</i>	Lundquist.
<i>Blume.</i>	Fey.	Holtedahl.	<i>Lönnroth.</i>
Brachet.	<i>Filip.</i>	Howard.	Mac Lane.
de Broglie.	<i>Firth.</i>	Hultén.	<i>Malone.</i>
Bronk.	Flerov.	Hulthén.	Manton.
Brown, G. E.	Flood.	Huxley, A. F.	<i>Martinet.</i>
† Brown, G. L.	Fock.	Huxley, H. E.	Mayr.
Braarud.	Folkow.	Hägg.	<i>Meier.</i>
<i>Bull.</i>	Fredga.	Hörmander.	Melin.
Burström.	v. Frisch.	Hörstadius.	<i>Mitchell.</i>
Busemann.	Gard.	<i>Ingholt.</i>	<i>Moberg.</i>
Carleson.	<i>Gibb.</i>	Jacob.	Morgan.
Cartan.	<i>Gilson.</i>	<i>Jacobsen.</i>	<i>Morgenstjerne.</i>
Chadwick.	<i>Gjerstad.</i>	Jacobsohn.	Mottelson.

Müntzing.	Rosenfeld.	<i>Steen.</i>	† Väisälä.
Myrberg.	Rosseland.	Stensiö.	Watson.
Nannfeldt.	Roughton.	Strand.	<i>Webster.</i>
Neugebauer.	Russell, F. S.	<i>Strunk.</i>	<i>Weibull, Curt.</i>
Nevanlinna.	Russell, R. J.	<i>Strömbäck.</i>	Weis-Fogh.
Nicolaysen.	Ryle.	Størmer.	Weisskopf.
van Niel.	<i>Räsänen.</i>	Suomalainen, E.	<i>Wellesz.</i>
Nielsen, H. H.	<i>Sahlgren.</i>	Suomalainen, P.	Wergeland.
<i>Norberg.</i>	<i>Schaeffer.</i>	<i>Sveinsson.</i>	<i>Wessén.</i>
<i>Nordal.</i>	<i>Schieder.</i>	<i>Syme.</i>	Wheeler.
Nordhagen.	Schwarzenbach.	<i>Säflund.</i>	Wickman.
<i>Nyberg.</i>	Schwarzschild.	Tardi.	Wigglesworth.
Oort.	Selberg.	Theorell.	Wilkinson.
<i>Polotsky.</i>	<i>Selmer.</i>	<i>Thompson, H. A.</i>	<i>Wilson, C. H.</i>
Pontecorvo.	Siegbahn.	<i>Thompson, Stith.</i>	Wilson, D. P.
Prelog.	Siegel.	Thorarinsson.	<i>Wistrand.</i>
Ramberg.	<i>Skard.</i>	Tiselius.	Wright.
Rechinger.	<i>Snell.</i>	Troll.	Yonge.
Regnéll.	Solberg.	Van Slyke.	Zechmeister.
Roche.	Šorm.	Vinogradov, I. M.	Zotterman.
<i>de Romilly.</i>	<i>Stang.</i>	<i>Vogt.</i>	<i>Öhmann.</i>

SELSKABETS TILLIDSHVERV

Juni 1971

Præsident:

BENGT STRÖMGREN, valgt den 9. maj 1969, valget gælder fra
1. oktober 1969 til april 1975

Klasseformænd:

POVL BAGGE, for den historisk-filosofiske klasse, valgt 5.
marts 1971, valget gælder til april 1974

HANS H. USSING, for den matematisk-naturvidenskabelige
klasse, valgt 31. januar 1969, valget gælder
til april 1972

Sekretær:

CHRISTIAN MØLLER, valgt 27. november 1959, genvalgt 1965
og 1970, valget gælder til april 1975

Redaktør:

P. J. RIIS, valgt 5. december 1969, valget gælder fra 1. ja-
nuar 1970 til april 1975

Kasserer:

HEINZ HOLTER, valgt 13. marts 1953, genvalgt 1958, 1963
og 1968, valget gælder til april 1973

Kassekommissionen:

AKSEL TOVBORG JENSEN (formand), valgt 31. oktober 1958,
genvalgt 1961, 1965 og 1969, valget gælder
til april 1973

EINAR ANDERSEN, valgt 3. april 1959, genvalgt 1963, 1967 og
1971, valget gælder til april 1975

AXEL STEENSBERG, valgt 8. april 1960, genvalgt 1964 og
1968, valget gælder til april 1972

C. J. BECKER, valgt 5. december 1969, genvalgt 1970, valget
gælder til april 1974

Revisorer:

WERNER FENCHEL, valgt 17. april 1959, genvalgt 1960, 1964
og 1968, valget gælder til april 1972

NILS SCHIØRRING, valgt 5. december 1969, genvalgt 1970,
valget gælder til april 1974

Revisorsuppleanter:

JOHS. IVERSEN, valgt 17. april 1959, genvalgt 1960, 1964 og
1968, valget gælder til april 1972

ELI FISCHER-JØRGENSEN, valgt 5. december 1969, genvalgt
1970, valget gælder til april 1974

Repræsentationsudvalget:

Præsidenten, klasseformændene, sekretæren, redaktøren og kasse-
kommissionens formand.

*Medlemmer af Kommissionen
for registrering af litterære kilder til dansk historie,
valgt af Selskabet:*

Valgt 16. oktober 1959: H. TOPSØE-JENSEN.

20. februar 1970: POVL BAGGE.

*Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje
bevarede kilder til dansk historie:*

Valgt 19. oktober 1951: fh. prof., dr. TROELS FINK.

28. april 1967: POVL BAGGE (formand), RUDI THOMSEN,
KR. GLAMANN.

Komiteen for Union Académique Internationale (UAI):

Valgt 6. marts 1959: FRANZ BLATT (formand).

6. februar 1970: P. J. RIIS.

Komiteen for Association Internationale des Études Byzantines:

Valgt 15. december 1961: Suppleanter: dr. phil. JØRGEN RAASTED,
dr. phil. CHR. THODBERG.

17. maj 1963: prof. KNUD HANNESTAD.

6. februar 1970: FRANZ BLATT.

Komiteen for International Council of Scientific Unions (ICSU):

Valgt 21. januar 1955: N. E. NØRLUND.

9. december 1955: EINAR ANDERSEN (formand).

11. december 1959: C. MØLLER.

23. februar 1962: prof., dr. FRANK LUNDQUIST, ARNE NOE-
NYGAARD, FR. BUCHTHAL.

3. maj 1963: AAGE BOHR.
 7. februar 1964: NIELS NIELSEN.
 30. oktober 1964: L. ROSENFELD.
 marts 1965: OLE MAALØE.
 juni 1967: BENGT STRÖMGREN.
 januar 1969: ERLING ASMUSSEN.

Komiteer for de af Selskabet tiltrådte unioner under
 International Council of Scientific Unions
International Astronomical Union (IAU).

- Valgt 9. maj 1924: N. E. NØRLUND.
 17. november 1939: BENGT STRÖMGREN (formand).
 18. oktober 1957: MOGENS RUDKJØBING.
 17. oktober 1958: ANDERS REIZ (sekretær).
 4. april 1964: observator, dr. KJELD GYLDENKERNE.
 26. januar 1968: observator SVEND LAUSTSEN og lektor OLE
 MØLLER.

International Union of Pure and Applied Physics (IUPAP).

- Valgt 13. december 1946: C. MØLLER.
 juni 1951: prof., dr. F. H. B. INGERSLEV.
 1. februar 1957: AAGE BOHR (formand), J. K. BØGGILD, prof.
 H. HØJGAARD JENSEN, dr. S. ROZENTAL (sekretær).
 18. oktober 1963: prof. VERNER FRANK, TORBEN HUUS,
 JENS LINDHARD, MOGENS PIHL, prof., dr. R. E.
 H. RASMUSSEN.

International Union of Geodesy and Geophysics (IUGG).

- Valgt 11. april 1924: N. E. NØRLUND.
 1. marts 1946: ARNE NØE-NYGAARD.
 31. oktober 1947: EINAR ANDERSEN (formand).
 2. april 1948: NIELS NIELSEN.
 28. oktober 1955: statsgeodæt, dr. OVE SIMONSEN.
 18. oktober 1957: direktør for Meteorologisk Institut K. O.
 ANDERSEN.
 5. maj 1961: statsmeteorolog VIGGO LAURSEN.
 18. oktober 1963: prof., dr. E. ELIASSEN, prof., dr. HENRY
 JENSEN.
 28. februar 1969: prof., dr. NILS JERLOV, statsgeodæt ELVIN
 KEJLSØ, AXEL SCHOU.

International Union of Biological Sciences (IUBS).

Valgt 17. januar 1947: MATHIAS THOMSEN.

1. december 1950: afd.leder, dr. H. LEMCHE.

1. november 1963: T. W. BÖCHER, OLE MAALØE (formand),
C. OVERGAARD NIELSEN, dr. FINN SALOMONSEN,
E. STEEMANN NIELSEN, dr. S. L. TUXEN, D. VON
WETTSTEIN, dr. TORBEN WOLFF.

International Geographical Union (IGU).

Valgt 29. november 1963: prof., dr. C. G. FEILBERG, prof., dr.
JOHS. HUMLUM, NIELS NIELSEN (formand), AXEL
SCHOU (sekretær), viceadmiral, dr. A. H. VEDEL,
doc., dr. AAGE AAGESEN.

18. oktober 1968: Einar Andersen.

International Mathematical Union (IMU).

Valgt 17. november 1951: prof., dr. A. F. ANDERSEN, prof., dr.
FR. FABRICIUS-BJERRE, WERNER FENCHEL (sekre-
tær), prof., dr. DAVID FOG, A. HALD, BØRGE JES-
SEN, N. E. NØRLUND (formand), prof. W. SIMON-
SEN.

2. maj 1952: prof., dr. SVEND LAURITZEN, prof. SVEND BUND-
GAARD, prof. KAJ RANDEB BUCH.

20. marts 1959: amanuensis CHRISTIAN ANDERSEN, E. SPAR-
RE ANDERSEN, THØGER BANG, prof., dr. ERLING
FØLNER, prof. P. O. NEERUP, HANS TORNEHAVE.

29. oktober 1965: prof. BENT CHRISTIANSEN, BENT FUGLEDE,
prof., dr. ERIK BENT HANSEN, prof., dr. ARNE
JENSEN, prof. VILH. TH. JØRGENSEN, LEIF KRI-
STENSEN, prof. EBBE THUE POULSEN.

International Union of Biochemistry (IUB).

Komité nedsat 1960. Formanden i Biologisk Selskab (p. t. overlæge,
dr. N. A. LASSEN); formanden i Biokemisk For-
ening (p. t. prof., dr. AGNETE MUNCH PETERSEN);
formanden i Dansk Selskab for klinisk Kemi og
Fysiologi (p. t. overlæge, dr. STEN MÜLLERTZ);
formanden i Jydsk Biologisk Selskab (p. t. lektor,
dr. JENS A. LARSEN); repræs. for Vidensk. Selskab
(HEINZ HOLTER), og prof., dr. FRANK LUNDQUIST,
(perm. sekretær og formand).

International Union of Physiological Sciences (IUPS).

- Valgt 28. oktober 1955: P. BRANDT REHBERG, F. BUCHTHAL, C. BARKER JØRGENSEN og J. CHR. SKOU.
 31. januar 1969: ERLING ASMUSSEN (formand), CHR. CRONE, POUL KRUHØFFER, prof., dr. STIG LARSSON, OVE STEN-KNUDSEN og prof., dr. NIELS A. THORN.

International Union of Geological Sciences (IUGS).

- Valgt 24. februar 1961: direktør K. ELLITSGAARD-RASMUSSEN (sekretær), JOHS. IVERSEN, ARNE NOE-NYGAARD (formand), CHR. POULSEN, A. ROSENKRANTZ, TH. SORGENFREI (kasserer) og J. TROELS-SMITH.
 20. oktober 1961: prof., dr. A. BERTHELSEN.
 6. marts 1964: EINAR ANDERSEN, prof., dr. HENNING SØRENSEN og prof., dr. HANS PAULY.
 29. april 1966: direktør, dr. OLE BERTHELSEN og prof. SVEND SAXOV.
 juni 1967: TOVE BIRKELUND.
 december 1969: prof., dr. GUNNAR LARSEN og prof., dr. philos. NILS SPJELDNÆS.

International Union of History and Philosophy of Science (IUHPS).

- Valgt 15. maj 1964: prof., dr. JOHNNY CHRISTENSEN, bibl., dr. A. G. DRACHMANN, prof., dr. JUSTUS HARTNACK, A. TOVBORG JENSEN, prof., dr. OLAF PEDERSEN, MOGENS PIHL, prof., dr. E. RANCKE-MADSEN, L. ROSENFELD (formand), prof., dr. OLAF SCHMIDT (sekretær), STIG VEIBEL og prof., dr. J. WITTHANSEN.
 6. februar 1970: A. BLINKENBERG.

International Union of Pure and Applied Biophysics (IUPAB).

- Valgt 3. november 1961: prof., dr. JØRGEN BICHEL, FR. BUCHTHAL (formand), prof., dr. MOGENS FABER, prof., dr. JØRGEN KOCH, J. C. SKOU, O. STEN-KNUDSEN (sekretær), HANS H. USSING, TORSEL WEISFOGH.

Valgt 31. januar 1969: prof., dr. JACK LOWY.

19. februar 1971: OLE MAALØE.

Scientific Committee on Oceanographic Research (SCOR).

Dansk Nationalråd for Oceanologi.

Valgt 3. april 1959: direktør, dr. ERIK BERTELSEN, dr. POUL M. HANSEN, kommandør, direktør HENRIK MADSEN, E. STEEMANN NIELSEN, statsmeteorolog HELGE THOMSEN.

7. februar 1964: prof. NILS JERLOV (formand) og dr. TORBEN WOLFF (sekretær).

14. februar 1969: EINAR ANDERSEN, direktør dr., OLE BERTELSEN, prof., dr. N. KINGO JACOBSEN, prof., dr. H. LUNDGREN, prof., dr. S. SAXOV, TH. SORGENFRI og afd. chef, mag. sc. MILAN THAMSBORG.

december 1969: viceadmiral S. S. THOSTRUP og afd. leder, dr. BØRGE JAKOBSEN.

maj 1971: direktør K. ELLITSGAARD-RASMUSSEN.

Committee on Space Research (COSPAR).

Valgt 26. februar 1965: EINAR ANDERSEN (formand), B. PETERS og prof. JØRGEN RYBNER.

Komiteen for biologisk oceanografi.

Valgt 30. november 1962: direktør, dr. ERIK BERTELSEN, E. STEEMANN NIELSEN.

Komiteen for Inter-Union Commission on Geodynamics (ICG).

Valgt 5. marts 1971: EINAR ANDERSEN (formand), direktør K. ELLITSGAARD-RASMUSSEN, prof., dr. HENRY JENSEN, statsgeodæt ELVIN KEJLSØ, ARNE NOE-NYGAARD og TH. SORGENFRI.

Commission Interunions de l'Enseignement des Sciences (CIES).

Korrespondent for Danmark valgt af Selskabet:

Valgt 20. marts 1964: MOGENS PIHL.

Association Internationale d'Études du Sud-Est Européen, Bucarest.

Selskabets tilslutning hertil, nov. 1963.

Pacific Science Association.

Selskabet valgt til »Representative Institution for Denmark«,
marts 1965.

*Komiteen for International Association for Quaternary Research
(INQUA).*

Valgt 19. april 1968: M. DEGERBØL, statsgeolog, dr. SIGURD HANSEN (formand), A. ROSENKRANTZ, AXEL SCHOU, J. TROELS-SMITH og dr. ANKER WEIDICK (sekretær).

*Komiteen for Council for International Organizations
of Medical Sciences (CIOMS).*

Medlemmer valgt af Selskabet:

Valgt 5. maj 1961: GUNNAR TEILUM.

31. januar 1969: CHR. CRONE (formand).

august 1970: J. C. SKOU.

Medlemmer valgt af Dansk medicinsk Selskab:

Overlæge, dr. E. ROELSEN, prof., dr. E. STRÖMGREN, prof., dr. PREBEN B. PLUM.

Kommissionen for »Corpus Lexicographorum Graecorum«:

Valgt 19. maj 1961: FRANZ BLATT (formand).

17. april 1970: Povl Johs. Jensen.

september 1970: prof. PAUL BURGUIÈRE, Bordeaux, og dr. KLAUS ALPERS, Hamburg.

Kommissionen for den nye Ducange:

Valgt 17. november 1933: FRANZ BLATT (formand).

17. maj 1963: POVL JOHS. JENSEN.

Administrationskomiteen for »Monumenta Musicae Byzantinae«:

Valgt 12. april 1946: KNUD JEPPESEN.

19. maj 1961: FRANZ BLATT (formand), JENS PETER LARSEN.

19. oktober 1962: OLIVER STRUNK.

4. marts 1966: POVL JOHS. JENSEN.

Kommissionen for »A Critical Pāli Dictionary«:

Valgt 28. oktober 1955: L. L. HAMMERICH (formand).

1. december 1967: E. HAMMERSHAIMB.

1. maj 1970: JØRGEN LÆSSØE.

Kommissionen for den oldrussisk-nedertyske håndbog:

Valgt 21. april 1961: L. L. HAMMERICH, ROMAN JAKOBSON, Cambridge, Mass.

17. maj 1963: prof., dr. HANS CHR. SØRENSEN.

Carlsbergfondets direktion:

- AKSEL TOVBORG JENSEN, valgt 20. april 1956, genvalgt 1966,
valget gælder til 30. september 1976
- FRANZ BLATT, valgt 1. marts 1957, genvalgt 1962, valget gæl-
der til 30. september 1972
- POUL BRANDT REHBERG (formand), valgt 27. november 1959,
genvalgt 1964, valget gælder til 30. september 1974
(fratrådt 30. september 1971)
- ARNE NOE-NYGAARD, valgt 3. maj 1963, genvalgt 1970, valget
gælder til 30. september 1980
- KRISTOF GLAMANN, valgt 24. oktober 1969, valget gælder til
30. september 1978
- (CHR. CRONE, valgt 16. april 1971, valget gælder fra 1. ok-
tober 1971 til 30. september . . . . . 1974)

Medlem af Frederiksborg-Museets bestyrelse:

- KRISTOF GLAMANN, valgt 21. november 1969, valget gælder
til 30. september 1978

*Medlem af bestyrelsen for »Carlsbergs Mindelegat for
Brygger J. C. Jacobsen«,
valgt af Selskabets præsident:*

- C. MØLLER, valgt fra 1. oktober 1963, genvalgt 1967, valget
gælder til den 30. september 1973

Tilforordnede til Carlsberg Laboratoriets bestyrelse:

- K. GEORG SØRENSEN, cand. pharm., direktør ved Carlsberg
Bryggerierne, valgt 30. oktober 1964, gen-
valgt 1965 og 1970, valget gælder til 30. sep-
tember 1975
- E. HOFF-JØRGENSEN, dr. phil., professor ved Københavns
Tandlægehøjskole, valgt 9. april 1965, gen-
valgt 1970, valget gælder til 30. september 1975

*Medlemmer af Rask-Ørsted Fondets bestyrelse,
valgt af Selskabet:*

- C. MØLLER, valgt 1. december 1961, genvalgt 1963, 1967 og
1971, valget gælder til 31. oktober 1975
AXEL STEENSBERG, valgt 6. februar 1970, genvalgt 1971,
valget gælder til 31. oktober 1975

*Medlemmer af Statens Forskningsråd,
valgt af Selskabet:*

Statens humanistiske Forskningsråd:

- F. J. BILLESKOV JANSEN, valgt oktober 1968, genvalgt 1969,
valget gælder til 30. september 1974

Statens naturvidenskabelige Forskningsråd:

- HEINZ HOLTER, valgt oktober 1968, valget gælder til 30. sep-
tember 1973
(fratrådt 30. september 1971)
(OVE STEN-KNUDSEN, valgt 14. maj 1971, valget gælder fra
1. oktober 1971 til 30. september . . . . . 1973)

*Bestyrelsen for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk
Videnskabsmand« (Lundehave):*

- WERNER FENCHEL, valgt 9. april 1954, genvalgt 1955, 1961 og
1967, valget gælder til april 1973
AXEL STEENSBERG, valgt juli 1970, valget gælder til april 1973
HANS FISCHER-MØLLER, advokat, valgt juli 1970, valget
gælder til april 1973
THEODOR SORGENFREI (formand), valgt 19. marts 1971,
valget gælder til april 1973

*Bestyrelsen for »Emil Herborgs Legat til unge, danske,
mandlige, ubemidlede Naturvidenskabsmænd«:*

Valgene gælder til april i de nedenfor nævnte år.

- N. E. NØRLUND, valgt 2. maj 1941, genvalgt 1948, 1956 og
1964 1972
MATHIAS THOMSEN, valgt 1. marts 1946, genvalgt 1949, 1957
og 1965 1973

ARNE NOE-NYGAARD, valgt 15. april 1955, genvalgt 1958 og 1966	1974
FR. BUCHTHAL, valgt 23. februar 1962, genvalgt 1968	1976
JANNIK BJERRUM, valgt 23. februar 1962, genvalgt 1969	1977
THORVALD SØRENSEN, valgt 27. april 1962, genvalgt 1967 ..	1975
C. MØLLER (formand), valgt 30. november 1962, genvalgt 1963 og 1971	1979
C. C. BARKER JØRGENSEN, valgt 3. april 1970	1978

Bestyrelsen for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat«:

THORVALD SØRENSEN, valgt 6. april 1962, genvalgt 1965, 1968 og 1971, valget gælder til april	1974
C. MØLLER (formand), valgt 21. november 1969, genvalgt 1971, valget gælder til april	1974
KRISTIAN HALD, valgt 19. februar 1971, valget gælder til april	1974

Bestyrelsen for »Niels Bohr Legatet«:

N. E. NØRLUND, valgt 18. januar 1946, genvalgt 1966.
C. MØLLER, valgt 11. december 1959, genvalgt 1966.
AAGE BOHR, valgt 22. marts 1963, genvalgt 1966.
A. TOVBORG JENSEN, valgt februar 1964, genvalgt 1966.
BENGT STRØMGREN (formand), valgt 24. oktober 1969.

*Bestyrelsen for »Lægen, professor ved Københavns Universitet, dr.
med. & chir. Knud Sand's Legat«:*

Valgene gælder til april i de nedenfor nævnte år.

L. L. HAMMERICH (formand), valgt 7. november 1969	1976
A. TOVBORG JENSEN, valgt 7. november 1969	1976
Landsretssagfører IVAN SCHIØLER, valgt 7. november 1969 ..	1976

Suppleanter henh.:

NILS SCHIØRRING, valgt 6. marts 1970	1976
C. OVERGAARD NIELSEN, valgt 15. maj 1970	1976
Advokatfuldm. JENS JORDAN, valgt 15. maj 1970	1976

Medlem af bestyrelsen for »Danmarks Akvarium«, Charlottenlund,
valgt af Selskabet:

Afd.leder, dr. phil. TORBEN WOLFF, valgt 19. marts 1971,
valget gælder til 31. december 1975

*Medlem af bestyrelsen for »Dansk Bilharziose
Laboratorium«,*
valgt af Selskabet:

KAJ BERG, valgt 29. november 1963, genvalgt 1968, valget
gælder til 1973

Medlem af bestyrelsen for legatet »Ole Rømer Medaillen«,
valgt af Selskabet:

BENGT STRÖMGREN, valgt 5. april 1968, valget gælder til 31.
oktober 1974

Medlem af bestyrelsen for Det danske Institut i Rom,
valgt af Selskabet:

FRANZ BLATT, valgt 10. oktober 1969, valget gælder til 31.
marts 1972

*Medlem af bestyrelsen for »Kaj Linderstrøm-Langs
Guldmedaillefond«,*
valgt af Selskabet:

HEINZ HOLTER, valgt 20. marts 1964.

*Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes
og agerstrukturernes historie:*

Valgt 28. oktober 1966: FR. SKRUBBELTRANG, AXEL STEENSBERG
(formand) og J. TROELS-SMITH.

Kommissionen for forskningsarealer.

Valgt 5. april 1968: JOHS. IVERSEN, CHR. OVERGAARD NIELSEN,
A. NOE-NYGAARD og J. TROELS-SMITH.

»Foundation Albert Schweitzer Prize«.
National Advisory Committee for Denmark.

Valgt 26. januar 1968: prof., dr. SØREN HOLM, JENS PETER LARSEN og GUNNAR TEILUM.

25. april 1969: POVL JOHS. JENSEN.

Beboer af Gl. Carlsbergs Hovedbygning (Æresboligen).

Valgt 1. april 1966: BENGT STRÖMGREN.

Beboer af Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand, Lundehave.

Valgt 17. maj 1963: ARNE NOE-NYGAARD.

Beboer af professor Knud Sands bolig:

Valgt 8. maj 1970: EINAR ANDERSEN.

Selskabets sekretariat: Dantes Plads 5, 1556 København V. Telf. 11 32 40.

Arkivar: ASGER LOMHOLT, (f. $\frac{2}{8}$ 1901), cand. theol., R. af Dbg., Selskabets guldmedaille 1961. Normasvej 32, 2500 Valby. Telf. Valby 2163.—($\frac{1}{9}$ 1925.)

Assistent: Fru ELLEN ERICHSEN, (f. $\frac{12}{7}$ 1897), B. M. 2 m. Kr. — ($\frac{1}{1}$ 1932.)

Selskabets mødelokaler: H. C. Andersens Boulevard 35, 1553 København V. Telf. 11 89 80.

BERETNING OM MØDERNE 1970-71

228.-229. selskabsår.

---

1. Mødet den 16. oktober 1970.

Til stede var 46 medlemmer, nemlig: Bengt Strömngren, *præsident*, Nør-lund, Johs. Pedersen, Knud Jessen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math. Thomsen, Blinkenberg, Holter, Brandt Rehberg, Degerbøl, Fenchel, Blatt, Birket-Smith, Carsten Olsen, Hjelholt, Riis, Berg, Bøggild, Bang, Bohr, Veibel, Einar Andersen, N. O. Lassen, Hakon Lund, Reiz, Maaløe, Ottesen, Tornehave, Kr. Hald, Huus, Rudkjøbing, Troels-Smith, Sparre Andersen, R. W. Asmussen, Bagge, Lindhard, Syrach-Larsen, Ballhausen, Skrubbeltrang, v. Wettstein, Poul Andersen, Glamann, Winther, Møller, *sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer Torsten Gustafson (Lund), Ben Mottelson og L. Rosenfeld, og som gæst prof. H. Bondi (London).

Præsidenten bød medlemmerne velkommen.

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet et indenlandsk medlem, nemlig dr. phil. VAGN HÄGER POULSEN, direktør for Ny Carlsberg Glyptotek, optaget i den historisk-filosofiske klasse den 9. april 1954, død den 12. juli 1970.

Endvidere havde Selskabet mistet seks udenlandske medlemmer, nemlig: OTTO STERN, fh. professor i fysik, Berkeley, Cal., optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 3. april 1936, død den 17. august 1969; dr. VICTOR VLADIMIROVICH VINOGRADOV, fh. professor i russisk sprog ved Lomonossow-Universitetet i Moskva, optaget i den historisk-filosofiske klasse den 6. april 1962, død i oktober 1969; dr. FRANCIS PEYTON ROUS, Member of the Rockefeller Institute for Medical Research, New York, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 8. april 1938, død den 16. februar 1970; dr. BO LARS GUNNAR SILLÉN, professor i uorganisk kemi ved Stockholms Tekniska

Högskola, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 3. april 1970, død den 23. juli 1970; dr. OTTO HEINRICH WARBURG, fh. professor, direktør for Max Planck Institut für Zellphysiologie, Berlin-Dahlem, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 8. april 1927, død den 1. august 1970; og dr. EDWARD ARMAND GUGGENHEIM, fh. professor i kemi ved universitetet i Reading, England, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 13. april 1951, død den 9. august 1970.

HOLGER HJELHOLT gav en meddelelse: *Underskrivelsen af Londontraktaten 8. maj 1852 om den danske tronfølgeordning.*

Sidst i februar 1852 afløstes JOHN RUSSEL's ministerium af et konservativt med Lord DERBY som chef og Lord MALMESBURY som udenrigsminister.

Det skildredes, hvordan dette ministerium trods prins ALBERT's og den preussiske gesandt BUNSEN's hårdnakkede modstand gennemførte den europæiske anerkendelse af den nye danske, mandlige tronfølge med prins CHRISTIAN af Glyksborg som successor efter den barnløse FREDERIK VII.

Trykt i Hist. Filos. Medd. **45**,1.

Carlsbergfondets direktion havde indsendt forslag til ændring af fondets statutter § XVII. P. Brandt Rehberg forelagde fondets forslag til ændring af stk. 1 og 2. Der ville i den kommende tid blive forelagt Selskabet flere ændringsforslag, men det syntes at være mest hensigtsmæssigt at fremkomme med disse forslag stykkevis, efterhånden som de forelå. Den foreslåede ændring indeholdt forslag om forhøjelse af honorarer til direktionens medlemmer o.a. og om udbetaling af tantiemer efter fusionen med De forenede Bryggerier A/S. Der blev foreslået en forhøjelse på 50 % efter sammenligning med professorgager. Tantiemen indbetales til Carlsbergfondet. En dyrtidsregulering på 10 % efter pristallet udbetales til direktionens medlemmer o.a.

Ændringerne vedtoges enstemmigt af Selskabet.

Selskabet havde modtaget beretninger fra følgende:

Carlsbergfondets direktion for året 1. oktober 1968–30. september 1969. Trykt i Oversigt 1969–70, II side 1–75, I–VIII.

Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie for året 1969. Trykt i Oversigt 1969–70, side 152–60.

Administrationskomiteen for »Monumenta Musicae Byzantinae« for perioden 1. juli 1969–30. juni 1970. Trykt i Oversigt 1969–70, side 169–71.

Kommissionen for »A Critical Pāli Dictionary« for tiden 1. maj 1969–30. april 1970. Trykt i Oversigt 1969–70, side 171–74.

Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturernes historie for året 1969–70. Trykt i Oversigt 1969–70, side 175–78.

Kommissionen for forskningsarealer for året 1969. Trykt i Oversigt 1969–70, side 178–81.

Selskabets sekretariat for året 1969–70. Trykt i Oversigt 1969–70, side 182–89.

Mødet i »Union Académique Internationale« i Paris den 10.–14. juni 1969, hvor Franz Blatt og L. L. Hammerich havde repræsenteret Selskabet, samt beretning om arbejdet i unionen i året 1969–70. Trykt i Oversigt 1969–70, side 189–90.

»International Council for Philosophy and Humanistic Sciences« havde sendt trykt beretning (Bulletin) for årene 1968 og 1969.

Ved den 8. generalforsamling i »Council for International Organizations of Medical Sciences« (CIOMS) den 9.–11. september 1970 i Genève havde C. Crone repræsenteret Selskabet.

Ole Maaløe, som var valgt til delegeret til generalforsamlingen i »International Union of Biological Sciences« den 4.–9. oktober 1970 i Washington, D.C., havde været forhindret i at deltage. Selskabet havde derfor ikke været repræsenteret.

L. L. Hammerich havde repræsenteret Selskabet ved mødet i Societas Linguistica Europaea den 8.–11. oktober 1970 i Prag og havde sendt en beretning herom.

Til 50-årsdagen for oprettelsen af Deutsche Forschungsgemeinschaft, Bad Godesberg, den 29.–30. oktober 1970 i Berlin vedtog Selskabet at delegere L. L. Hammerich.

Til en højtidelighed den 5. november 1970 i Académie Royale de Médecine de Belgique, Bruxelles, i anledning af 100-året for Jules Bordet's fødsel vedtoges det at sende et telegram.

Til »The XXVth International Congress of Physiological Sciences« den 25.–31. juli 1971 i München delegeredes Hans H. Ussing.

Til generalforsamlingen i »International Union of Geodesy and Geophysics« den 28. juli–14. august 1971 i Moskva delegeredes Einar Andersen.

Selskabet havde tiltrådt en anbefaling af, at »International Union of Pharmacology« (IUPHAR) blev optaget som medlem af »International Council of Scientific Unions«.

»International Council of Scientific Unions« havde sendt en foreløbig beretning om generalforsamlingen den 24.–29. september 1970 i Madrid, hvor Einar Andersen havde repræsenteret Selskabet.

Efter forslag fra komiteen for »Council for International Organizations of Medical Sciences« (CIOMS) havde Selskabet valgt J. C. Skou til medlem af komiteen i stedet for afd. Lárus Einarson.

Efter forslag fra kommissionen for »Corpus Lexicographorum Graecorum« havde Selskabet valgt professor Paul Burguière, Bordeaux, og dr. Klaus Alpers, Hamburg, til medlemmer af kommissionen.

Til medlemmer af bestyrelsen for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand«, Lundehave, havde Selskabet valgt Axel Steensberg i stedet for P. J. Riis og advokat Hans Fischer-Møller i stedet for højesteretssagfører Th. Knudtzon. Bestyrelsen havde valgt Gunnar Thorson til formand.

Bytteforbindelse med følgende var ophævet efter anmodning:
Fondation Hardt, Vandoeuvres/Genève.
University of Washington Libraries, Seattle, Wash.

Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse havde meddelt, at Selskabets andel i stiftelsens overskud for det sidste år havde udgjort 9 168 kr. 78 øre.

Selskabets kommissionær, Munksgaards Forlag A/S, havde meddelt, at Selskabets indtægt ved salget af publikationer i året 1969 havde udgjort 94 121 kr. 24 øre.

Bestyrelsen for »Grosserer A. Collstrop og Søn Rudolf Collstrop's Mindelegat« havde for indeværende år bevilget Lundehave 35 000 kr. til delvis dækning af udgifter ved kystsikringsarbejder samt underskud ved driften af ejendommen.

I sommerens løb var følgende arbejder optaget i publikationerne:

Cand. mag. Georg Nørgaard Hansen: »On the Structure and Vascularization of the Pituitary Gland in some Primitive Actinopterygians (*Acipenser*, *Polyodon*, *Calamoichthys*, *Polypterus*, *Lepisosteus* and *Amia*)«. Trykt i Biol. Skrifter **18**,1.

Cand. scient. Preben Hvelplund: »Energy Loss and Straggling of 100–500 keV Atoms with $2 \leq Z_1 \leq 12$ in Various Gases«. Trykt i Mat. Fys. Medd. **38**,4.

A. N. Gordeyev, Moskva: »Plasma Surface Tension«. Trykt i Mat. Fys. Medd. **38**,5.

Professor Asger Aaboe, Yale University: »Lunar and Solar Velocities and the Length of Lunation Intervals in Babylonian Astronomy«. Trykt i Mat. Fys. Med. **38**,6.

Følgende møder havde været afholdt i Selskabets lokaler:

En kreds af nordiske forskere til drøftelse af muligheden for oprettelsen af et nordisk selskab for den antikke filosofiske tradition (»Platonselskabet«) den 2. oktober 1970.

Eksekutivkomiteen for »International Union of Pure and Applied Physics« den 3. oktober 1970.

Selskabet gav tilladelse til, at følgende møder måtte afholdes i Selskabets lokaler:

Internationalt seminar vedrørende Øresundstoldregnskaberne den 26.–28. oktober 1970.

»Alfred Benzon Fondet«, 4. symposium den 17.–22. maj 1971. Emnet var »Oxygen Affinity of Hemoglobin and Red Cell Acid-Base Status«. Fondet havde tilstillet Selskabet beretninger med foredrag og diskussion fra de tidligere symposier.

Cand. mag. fru Karen Bente Goudsmit var fra juli 1970 op-
hørt som fast medarbejder i Selskabets sekretariat, idet hun var
bosat i Odense.

Redaktøren fremlagde de i sommerens løb udkomne publika-
tioner:

Oversigt over Selskabets Virksomhed 1969–70.

Mat. Fys. Medd. **37**,13, I. Brevik; **37**,14, K. B. Winterbon,
Peter Sigmund & J. B. Sanders; **38**,1, I. Brevik & B. Lautrup.

Hist. Filos. Skrifter **5**,2, Peder Mortensen.

Biol. Skrifter **17**,1, Magnus Degerbøl & Bent Fredskild; **17**,2,
Hans Jørgen Hansen.

Særlige publikationer:

Tönnies Fenne's Low German Manual of Spoken Russian,
Pskov 1607, Vol. II.

»A Critical Pāli Dictionary« Vol. II, fasc. 6.

---

2. Mødet den 30. oktober 1970.

Til stede var 59 medlemmer, nemlig: Bengt Strömngren, *præsident*, Johs. Pedersen, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math. Thomsen, Blinkenberg, Niels Nielsen, Buchthal, Bjerrum, Degerbøl, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Carsten Olsen, Hjelholt, Chr. Poulsen, Faurholt, Iversen, Berg, Bøggild, Helgason, Bang, Ussing, Westergaard, Billeskov Jansen, Einar Andersen, N. O. Lassen, Steemann Nielsen, Thorv. Sørensen, Zeuthen, Hakon Lund, Reiz, Jens Peter Larsen, Maaløe, Axel Schou, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Troels-Smith, Sparre Andersen, E. Asmussen, Bagge, Povl Johs. Jensen, Kauffmann, Schiørring, Syrachs-Larsen, Arnholtz, Barker Jørgensen, Sorgenfrei, Poul Andersen, Crone, Eli Fischer-Jørgensen, Fuglede, Glamann, Peters, Winther, Møller, *sekretær*, Tovborg Jensen. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer Ben Mottelson og L. Rosenfeld.

I anledning af N. E. Nørlunds 85-års dag den 26. oktober 1970 havde præsidenten, sekretæren og klasseformanden overbragt

Selskabets lykønskning, og der var sendt en blomsterdekoration fra Selskabet.

I erindring om 150-året for H.C. Ørsteds opdagelse af elektromagnetismen holdtes følgende foredrag:

F. J. BILLESKOV JANSEN gav en meddelelse: H. C. ØRSTED: *Aanden i Naturen (1850–51)*.

På grundlag især af H. C. ØRSTED's filosofiske hovedværk gaves en karakteristik af hans tankeverden og dens forhold til tidens filosofi.
Trykt side 127–37.

LÉON ROSENFELD gav en meddelelse: H. C. ØRSTED's *udvikling som videnskabsmand*.

Der blev gjort rede for H. C. ØRSTED's gradvise udvikling fra naturfilosofien til hans erkendelse af naturvidenskabens metode og funktion i samfundet.

Derefter blev foretaget en særlig undersøgelse af, hvor stærkt Ørsted blev påvirket af den franske skole, og hvorvidt hans tanker følger originale baner.

Trykt side 138–54.

Til »The XIIIth International Congress of the History of Science« den 18.–24. august 1971 i Moskva delegeredes L. Rosenfeld, som dog senere blev forhindret i at deltage.

Til »The XIIth Pacific Science Congress« den 18. august–3. september 1971 i Canberra sendtes ingen delegeret.

L. L. Hammerich havde sendt beretning om sin deltagelse i »The 4th International Congress of the International Association for Germanic Studies« den 24.–29. august 1970 i Princeton.

Til et møde i Royal Society, London, den 3.–6. november 1970 vedrørende »A New Constitution for the International Seismological Centre« valgtes afdelingsleder, mag. scient. Jørgen Hjelme til observatør.

Det vedtoges at optage følgende afhandling af dr. phil. Marie Hammer: »On some Oribatids from Viti Levu, the Fiji Islands«. Trykt i Biol. Skrifter **16,6**.

Anders Hald havde indsendt en afhandling i samarbejde med cand. stat. Poul Thyregod: »Bayesian Single Sampling Plans Based on Linear Costs and the Poisson Distribution«. Trykt i Mat. Fys. Skrifter **3,6**.

3. Mødet den 13. november 1970.

Selskabets 228-års stiftelsesdag.

Til stede var 49 medlemmer, nemlig: Bengt Strömrgren, *præsident*, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math. Thomsen, Holter, Niels Nielsen, Bjerrum, Degerbøl, Fenchel, Rosenkrantz, Carsten Olsen, Hjelholt, Tovborg Jensen, Faurholt, Iversen, Riis, Topsøe-Jensen, Steensberg, Bang, Bohr, Thorson, Ussing, Veibel, Einar Andersen, Aage Hansen, N. O. Lassen, Steemann Nielsen, Thorv. Sørensen, Hakon Lund, Reiz, Maaloe, Axel Schou, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Rudkjøbing, Troels-Smith, Kauffmann, Lindhard, Syrach-Larsen, Ballhausen, Barker Jørgensen, Skrubbeltrang, Sorgenfrei, Crone, Frydenberg, Møller, *sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer G. Bendz, Ben Mottelson, L. Rosenfeld og John A. Davies (p. t. Århus).

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet to udenlandske medlemmer, nemlig: dr. GEORGE ANTONY GAMOW, professor i teoretisk fysik ved University of Colorado, Boulder, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 13. april 1951, død den 20. august 1968, og dr. Sir JOHN DAVIDSON BEAZLEY, fh. professor i klassisk arkæologi og kunst ved universitetet i Oxford, optaget i den historisk-filosofiske klasse den 12. april 1946, død den 6. maj 1970.

P. J. RIIS talte mindeord om VAGN POULSEN.

Trykt side 97–109.

AXEL STEENBERG gav en meddelelse: *Oldtidslandbrug med spade og ard.*

Som tidligere meddelt i Selskabet har man på New Guinea dyrket jorden med spader af form som padle-årer siden før vor tidsregning. Jorddyrkning ved hjælp af spader er imidlertid lige så gammel som agerbruget selv, og spadning af jorden var den mest intensive form for dyrkning helt op til nutiden. Den åreformede spade brugtes i forhistorisk tid såvel i Ural-området som i Norge, og i nyere tid både på Færøerne, i Vest-Norge, i Finland og i Rusland foruden på New Guinea

og Java. Flere vidnesbyrd vil sikkert dukke op i kommende år, når arkæologerne først har fået øje på typen. Forhistoriske såkaldte »højryggede« agre må for størstepartens vedkommende være spadede og svarer altså snarere til bede i en have end til agre på marken.

Men også jordens dyrkning med den såkaldte ard, især kendt fra danske oldtidsfund, kan give anledning til nye overvejelser, sammenlignet med landbruget i det klassiske Italien og set på baggrund af europæiske og kinesiske jorddykningsmetoder i det hele taget. Forekomsten af forhistoriske ardfurer, hvoraf nogle er frembragt med 20–30 cm mellemrum i et temmelig regelmæssigt mønster, tydes forsøgsvis som tegn på pløjning i kamme og såning af korn i rækker, som ville kunne luges og renses ved ardbløjning. Oldtidens landbrug havde flere facetter og var på sine steder mere intensivt, end man hidtil har kunnet forestille sig.

C. Crone gav en mundtlig beretning om sin deltagelse i den 8. generalforsamling i »Council for International Organizations of Medical Sciences« (CIOMS) den 9.–11. september 1970 i Genève.

Sekretæren meddelte, at der ikke kunne udsættes prisopgaver for legaterne.

L. L. Hammerich havde sendt beretning om sin deltagelse i 50-års jubilæet i Deutsche Forschungsgemeinschaft, Bad Godesberg, den 29.–30. oktober 1970 i Berlin.

Til 50-års jubilæet i Vetenskaps-Societeten i Lund den 21. november 1970 delegeredes L. L. Hammerich.

Til »Le XIIIe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes« den 29. august–5. september 1971 i Québec, Canada, delegeredes Andreas Blinkenberg, som dog senere blev forhindret i at deltage.

Kassekommissionen havde bevilget forhøjelse af det årlige kontingent til »International Mathematical Union« fra og med 1971 fra 195,60 til 260,80 dollars.

Det vedtoges at optage følgende afhandling af civilingeniør, mag. scient. Jan Dyck: »Structure and Spectral Reflectance of Green and Blue Feathers of the Rosefaced Lovebird (*Agapornis roseicollis*)«. Trykt i Biol. Skrifter 18,2.

Redaktøren fremlagde:

Mat. Fys. Medd. **38**,2, J. V. Bertelsen.

Biol. Skrifter **17**,3, Fr. J. Mathiesen.

Klassemøde.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

1. Drøftelse af eventuel udvidelse af antallet af medlemmer i klassen.
2. Eventuel nedsættelse af et udvalg til forhandling om fremgangsmåden ved afstemning i klassen om valg af nye medlemmer.
3. Eventuelt.

---

4. Mødet den 27. november 1970.

Til stede var 38 medlemmer, nemlig: Bengt Strömngren, *præsident*, Johs. Pedersen, Martin Kristensen, Børge Jessen, Blinkenberg, Bjerrum, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Carsten Olsen, Hjelholt, Tovborg Jensen, Faurholt, Riis, Bøggild, Noe-Nygaard, Steensberg, Bang, Bohr, Veibel, N. O. Lassen, Reiz, Tornehave, Huus, Rudkjøbing, Togeby, Troels-Smith, Sparre Andersen, R. W. Asmussen, Povl Johs. Jensen, Syrach-Larsen, Ballhausen, Hammershaimb, Crone, Fuglede, Winther, Møller, *sekretær*, Jens Peter Larsen. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer Ben Mottelson og Harald Wergeland (Trondheim).

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet et indenlandsk medlem, nemlig: dr. phil. PETER JØRGENSEN, fh. professor i tysk filologi ved Københavns Universitet, optaget i den historisk-filosofiske klasse den 9. april 1954, død den 19. november 1970.

Endvidere havde Selskabet mistet to udenlandske medlemmer, nemlig: dr. EINAR HAMMARSTEN, fh. professor i kemi og farmaci ved Karolinska medico-kirurgiska Institutet i Stockholm, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 12. april 1946, død den 16. februar 1968, og dr. WŁADYSŁAW SZAFER, fh. professor i botanik ved universitetet i Krakow, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 5. april 1963, død den 16. november 1970.

ANDREAS BLINKENBERG forelagde sin monografi »*Montaigne*«.

Afhandlingen har et dobbelt sigte: I tilknytning til forfatterens tidligere afhandlinger om enkelte centrale Montaigne-problemer giver den en systematisk fremstilling og kritisk vurdering af Montaigne-forskningens metoder og resultater med hovedvægten lagt på de seneste årtiers indsats.

Fremstillingen af problematikken, såvel hvad livsløbet som hvad værket angår, er derudover suppleret og afrundet på en sådan måde, at helheden i den Montaigneske tankeverden søges klarlagt og gjort tilgængelig også for en ikke-faglig læserkreds.

HANS TORNEHAVE gav en meddelelse: *Homotopiklasser af næsten-periodiske bevægelser*.

I 1935 beviste W. FENCHEL og B. JESSEN, at alle næsten-periodiske bevægelser på kompakte flader med rand er homotope med periodiske bevægelser bortset fra bevægelser på de simpleste flader. For torus og KLEINS flaske gælder resultatet ikke, og spørgsmålet forblev uopklaret for kuglefladen og den ikke-Euklidiske plan.

I 1954 viste H. TORNEHAVE, at homotopiklasserne af næsten-periodiske bevægelser i en omfattende klasse af topologiske rum kan afledes af homotopiklasserne af afbildningerne af flerdimensionale torer ind i de samme rum, og derved blev det klart, at Fenchels og Jessens resultat ikke gælder for kuglefladen og den ikke-Euklidiske plan og heller ikke for de analoge flerdimensionale mangfoldigheder.

I de sidste år har E. HØYRUP undersøgt homotopiklasser af afbildninger af torer i topologiske rum og derved fundet regler for den minimale dimension af torer, der svarer til en næsten-periodisk bevægelse.

»International Astronomical Union« havde i sit møde i Brighton 1970 valgt Bengt Strömgren til præsident.

Carlsbergfondets direktion havde bevilget udgifterne til trykningen af »A Critical Pāli Dictionary« Vol. II, fasc. 6.

Redaktøren fremlagde:

Mat. Fys. Medd. **38**,3, C. C. Hanke & H. Bichsel.

---

5. Mødet den 11. december 1970.

Til stede var 51 medlemmer, nemlig: Bengt Strömgren, *præsident*, Nør-lund, Knud Jessen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math.

Thomsen, Blinkenberg, Holter, Niels Nielsen, Brandt Rehberg, Bjerrum, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Birket-Smith, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Hjelholt, Tovborg Jensen, Chr. Poulsen, Topsøe-Jensen, Berg, Bang, Thorson, Aage Hansen, N. O. Lassen, Thorv. Sørensen, Hakon Lund, Reiz, Maaløe, Ottesen, Axel Schou, Tornehave, Becker, Huus, Rudkjøbing, Troels-Smith, R. W. Asmussen, Povl Johs. Jensen, Kauffmann, Lindhard, Ballhausen, Skrubbeltrang, Sorgenfrei, Hammershaimb, Aksel E. Christensen, Eli Fischer-Jørgensen, Glamann, Winther, Riis, *fung. sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlem C. A. D. Fehrman (Lund), og som gæster professor Jan Gažo (Bratislava) og fru Else Pauly.

L. L. HAMMERICH talte mindeord om KAJ BARR.

Trykt side 83–95.

NIELS NIELSEN gav en meddelelse: *Afslutningen af Trap Danmark. 5. udgave. Færøerne, Grønland, registre, supplement.*

Trap Grønland repræsenterer et nyt led af værket, medens Færøerne allerede fra 2. udgave 1872-79 blev behandlet som de øvrige danske amter. For begge områders vedkommende præges fremstillingen af de seneste årtiers intensive forskningsarbejde samt af ændringerne i den befolkningsmæssige og erhvervsmæssige struktur.

Ved afslutningen af udgivelsen af de danske amtsbind mødte man ret alvorlige vanskeligheder som følge af den pr. 1. april 1970 gennemførte ændring i Danmarks kommunale og amtskommunale inddeling. Den topografiske grundenhed i alle 5 Trap-udgaver er sognet og købstaden med herreder og amter som overordnede enheder. Hele orienteringen i værket bygger på dette grundlag, og et lignende system anvendes til registrering i en række videnskabelige og oplysende institutioner.

Man har derfor anset det for nødvendigt at tilvejebringe et hjælpemiddel, en slags nøgle, ved hjælp af hvilken man i et vist omfang kan finde vej fra sogneinddelingen i Trap til inddelingen af 1. april 1970 – og omvendt.

Disse arbejder blev belyst ved nogle eksempler.

Kassekommissionens formand forelagde forslag til budget for året 1971. Dette vedtoges. Trykt side 159–62.

Herunder bevilgedes bl. a. forhøjelse af lønninger til Selskabets sekretær, redaktør og kasserer, og 2 000 kr. til Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie.

Carlsbergfondets direktion forelagde følgende forslag til tillæg til fondets fundats:

TILLÆG

til

Fundats for Carlsbergfondet

af 25/9 1876 forsynet med allerhøjeste konfirmation af 18/10 1876 med senere tillæg af 1/10 1888 forsynet med allerhøjeste konfirmation af 12/10 1888, 9/3 1916 forsynet med allerhøjeste konfirmation af 2/12 1916, 31/10 1931 forsynet med allerhøjeste konfirmation af 18/11 1931 og 25/5 1970 forsynet med allerhøjeste konfirmation af 8/6 1970.

»Carlsbergfondets direktion er berettiget til i tilfælde af aktiekapitalforhøjelser i Carlsberg Bryggerierne og Tuborgs Bryggerier, De forenede Bryggerier A/S, der ikke omfattes af § 2, stk. 5, i fundatstillæg af 25/5 1970, at overføre midler fra det i fundatstillæg af 9/3 1916 § 7, jfr. § 5, nævnte reservefond til Carlsbergfondets bryggerifond til opfyldelse af den Carlsbergfondet påhvilende pligt til stedse at have henlagt mindst 51 $\frac{0}{0}$ af selskabets aktiekapital til bryggerifondet, jfr. fundatstillægget af 25/5 1970 § 2, stk. 2. Bestemmelsen i sidste punktum i fundatstillægget af 9/3 1916 § 7 finder ikke anvendelse på sådanne overførsler«.

Forslaget til tillæg til fundats, som var enstemmig vedtaget af fondets direktion og enstemmig tiltrådt af bestyrelsen for Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg, motiveredes af fondets formand, P. Brandt Rehberg. Forslaget blev herefter enstemmig godkendt af Selskabet.

Efter forslag af udvalget for tildeling af »Pastor emer. F. J. Ørnborgs Legat« vedtog Selskabet at tildele Kai Pedersen den for regnskabsåret 1. oktober 1969–30. september 1970 ledige portion af legatet, 2.000 kr., til undersøgelser over krystallisationsændrende faktorer.

A. Blinkenberg valgtes til at repræsentere Selskabet ved et møde i den danske Unesco-nationalkommission den 18. december 1970, hvor nogle af de danske deltagere i Unesco's 16. generalforsamling ville aflægge beretninger.

»Union Académique Internationale« havde sendt trykt beretning om mødet den 8.–13. juni 1970 i Bruxelles, hvor Selskabet var repræsenteret ved Franz Blatt.

Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse havde sendt beretning for året 1969.

---

6. Mødet den 22. januar 1971.

Til stede var 57 medlemmer, nemlig: Bengt Strömngren, *præsident*, Nør-lund, Johs. Pedersen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math. Thomsen, Niels Nielsen, Buchthal, Bjerrum, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Tovborg Jensen, Chr. Poulsen, Faurholt, Riis, Berg, Helgason, Noe-Nygaard, Bang, Bohr, Ussing, Veibel, Einar Andersen, Aage Hansen, N. O. Lassen, Hakon Lund, Reiz, Wingstrand, Maaløe, Ottesen, Axel Schou, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Rudkjøbing, Bagge, Povl Johs. Jensen, Kauffmann, Lindhard, Schiørring, Syrach-Larsen, Arnholtz, Skrubbeltrang, v. Wettstein, Hammershaimb, Poul Andersen, Aksel E. Christensen, Frydenberg, Glamann, Ellehøj, Møller, *sekretær*, Tøgeby. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer G. Bendz, Ben Mottelson, L. Rosenfeld og C. D. A. Fehrman (Lund).

ARTHUR ARNHOLTZ gav en meddelelse: *Sonetten i Danmark*.

Foredraget redegjorde for sonettens formprincipper, som de dominerer henholdsvis i italiensk og i engelsk lyrik, og for de tanke- og udtryksbaner, der bedst vekselvirker med formerne.

Derefter gaves en oversigt over sonetdigtningens historie i Danmark: barokkens akkumulerende alexandrinersonet, romantikkens etablering af sonetten i 5-fods jamber, efter Shakespeare-oversættelserne bølgen af liberaliserede sonetter i første halvdel af det 20. århundrede, og til sidst sonetresterne i modernismens rimfrie digtning.

E. Hammershaimb ønskede at udtræde af komiteen for »Union Académique Internationale«.

L. L. Hammerich havde sendt beretning om sin deltagelse i 50-års festen den 21. november 1970 i anledning af grundlæggelsen af Vetenskabs-Societeten i Lund.

Danmarks Akvarium havde sendt beretning for året 1969–70.

»International Association of Biological Oceanography« havde sendt beretning om den 2. generalforsamling den 21. september 1970 i Tokyo. Til associationens sekretær var valgt dr. Torben Wolff.

»International Union of Biological Sciences« havde sendt beretning om eksekutivkomiteens møde den 6.–7. november 1970 i Napoli.

Rask-Ørsted Fondet havde bevilget kr. 90 000 for 1971 til opretholdelse af Selskabets internationale forbindelser.

Vallensbæk Statsskole havde anmodet om at få Selskabets fremtidige publikationer. Da Selskabet principielt ikke sender sine publikationer til statsskoler i eller i umiddelbar nærhed af København, vedtog Selskabet at afslå anmodningen under hensyntagen til økonomien med udsendelse af frieksemplarer.

Bytteforbindelse med følgende vedtoges:

Linköping Högskolas Bibliotek, Linköping. Der sendes Oversigt, Mat. Fys. Medd. og Skrifter.

Academia Colombiana de Investigacion y Cultura, Bogotá, Colombia. Der sendes Mat. Fys. og Biol. Medd. og Skrifter.

Bytteforbindelse med følgende var ophørt efter anmodning:

Helvetica Chimica Acta, Basel.

Czechoslovak Journal of Physics, Praha.

Redaktøren fremlagde:

Hist. Filos. Skrifter 6,1, Part I, O. Neugebauer & D. Pingree.

Klassemøder.

Begge klasser holdt møde med dagsorden:

1. Mundtlig anmeldelse af forslag om optagelse af nye medlemmer i Selskabet.
  2. Eventuelt.
-

7. Mødet den 5. februar 1971.

Til stede var 50 medlemmer, nemlig: Bengt Strömgren, *præsident*, Nør-lund, Johs. Pedersen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Blinkenberg, Holter, Niels Nielsen, Bjerrum, Fenchel, Rosenkrantz, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Tovborg Jensen, Berg, Bøggild, Noe-Nygaard, Bang, Bohr, Ussing, Veibel, Einar Andersen, Børge Bak, N. O. Lassen, Zeuthen, Reiz, Wingstrand, Maaløe, Ottesen, Tornehave, Becker, A. Hald, Huus, Troels-Smith, E. Asmussen, R. W. Asmussen, Bagge, Povl Johs. Jensen, Kauffmann, Skrubbeltrang, Sorgenfrei, v. Wettstein, Crone, Fuglede, Mohr, Simonsen, Sten-Knudsen, Riis, *fung. sekretær*, J. C. Skou. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer J. Hamilton, Ben Mottelson, C. Klixbüll Jørgensen og Ziro Koba.

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet et indenlandsk medlem, nemlig dr. phil. GUNNAR AXEL WRIGHT-THORSON, fh. professor i marinbiologi ved Københavns Universitet, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 15. april 1955, død den 25. januar 1971; og to udenlandske medlemmer, nemlig: dr. JOHAN AXEL MAURITZ RUNNSTRÖM, fh. professor i eksperimentel zoologi og cellefysiologi ved universitetet i Stockholm, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 2. april 1948, død den 20. januar 1971, og VICTOR M. ZHIRMUNSKY, fh. professor i lingvistik ved universitetet i Leningrad, optaget i den historisk-filosofiske klasse den 14. april 1967, død den 31. januar 1971.

BENGT STRÖMGREN gav en meddelelse: *Det interstellare stof i mælkevejssystemet og vekselvirkningen mellem dette og stjernepopulationerne.*

Interstellart stof forekommer i mælkevejssystemet i et skiveformet område omkring systemets hovedplan, hvis diameter og tykkelse udgør henh. ca. 100.000 lysår og ca. 1000 lysår. Stoftætheden er af størrelsesordenen 10^{-24} gram pr. kubikcentimeter.

Det interstellare stofs fordeling i rummet og dets fysiske og kemiske egenskaber er blevet undersøgt ved fotometriske og spektralanalytiske såvel som radio-astronomiske metoder. I foredraget gjordes rede for resultater af fotometriske undersøgelser, som er gennemført ved samarbejde mellem Kitt Peak National Observatory i Arizona og Københavns Observatorium, samt for tydningen af disse iagttagelser i forbindelse med resultater opnået ved de andre nævnte observationsmetoder.

Ved kombination af observation og teori er man nået til et ret detaljeret billede af de fortætningsprocesser, der fører til dannelse af stjerner

ud fra interstellart stof. I foredraget omtaltes derudover nyere undersøgelser, der belyser spørgsmålet om stjerners tilbagevirkning på det interstellare stof, især hvor det drejer sig om nydannede lysstærke stjerner og eksploderende stjerner.

L. ROSENFELD gav en meddelelse: *En ny teori for store kvante-systemer.*

Der blev gjort rede for en ny almindelig formalisme for beskrivelsen af systemer af uendelig mange frihedsgrader, men med endelig fordelingstæthed. Denne teori er i de sidste år udviklet af professor PRIGOGINE og hans skole i Bruxelles; og de seneste fremskridt, der blev omtalt i foredraget, er opnået i samarbejde med Bruxelles-gruppen.

Specielt blev det fremhævet, at teorien egner sig til en skarp formulering og illustration af de komplementaritetsforhold, der behersker både beskrivelsen af de individuelle atomprocesser og redegørelsen for de store legemers opførsel på atomistisk grundlag.

Mag. art. Marcus Lorenzens Legat« var opslået ledigt fra 1. april 1971.

Bestyrelsen for »Niels Bohr Legatet« havde bevilget 1 000 dollars for 1970 til Charles C. Lauritsen Memorial Fund, Pasadena, Cal.

---

8. Mødet den 19. februar 1971.

Til stede var 43 medlemmer, nemlig: Hans H. Ussing, *fung. præsident*, Johs. Pedersen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math. Thomsen, Blinkenberg, Bjerrum, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Tovborg Jensen, Chr. Poulsen, Riis, Topsøe-Jensen, Berg, Noe-Nygaard, Bohr, Veibel, Billeskov Jansen, Einar Andersen, Børge Bak, N. O. Lassen, Reiz, Jens Peter Larsen, Ottesen, Tornehave, Kr. Hald, Huus, Togeby, Troels-Smith, E. Asmussen, Kauffmann, Syrach-Larsen, Sorgenfrei, Crone, Eli Fischer-Jørgensen, Glamann, Peters, Simonsen, Møller, *sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer Ben Mottelson og L. Rosenfeld.

I anledning af kassekommissionens formand, Aksel Tovborg Jensens 60-års fødselsdag den 8. februar 1971 havde præsidenten overbragt Selskabets lykønskning, og der var sendt en blomsterdekoration.

JENS PETER LARSEN gav en meddelelse: *Det Händel'ske oratorium og operaen.*

I den udvikling af nye musikformer, som sætter ind omkring 1600 indenfor både vokalt og instrumentalt område, står oratoriet som en mærkelig flertydig form. Oprindeligt opstået i Italien i tilknytning til folkeligt prægede »menighedsmøder« i klostrenes bedesale, oratorier, bevæger det sig i retning af en mere aristokratisk præget musikudøvelse, ofte som en slags erstatning for opera i fastetiden, hvor operaen var udelukket. I det 18. århundrede kan det – f. eks. i Wien – findes udført som fast tradition i kirken (uden for gudstjenesten) i fastetiden, men i England opstår i Händels tid en særlig praksis, hvor oratoriet udføres i teatret, men uden kostumer og scenisk aktion, altså rent koncertmæssigt.

I løbet af det 19. århundrede blev der skabt en meget udbredt engelsk tradition for opførelse, især for oratoriet »Messias«, med en betonet kirke- lig, næsten liturgisk karakter. Imod denne tradition har man i de seneste år i England selv reageret stærkt og har søgt, teoretisk og praktisk, at føre oratoriet helt over i det operamæssige. Sit litterære udtryk har denne tendens fået navnlig i WINTON DEAN's inspirerende, men problematiske, »Händel's Dramatic Oratorios and Masques« (1959).

Der gaves en kort kritisk vurdering af disse bestræbelser og deres praktiske konsekvenser.

KNUD TOGEBY gav en meddelelse: *Oldfransk litteratur i oldnordisk oversættelse.*

Til erstatning for GRÖBERS Grundriss fra omkring århundredskiftet udgives nu et Grundriss der romanischen Literaturen des Mittelalters, under hovedredaktion af HANS ROBERT JAUSS i Konstanz. I første bind, redigeret af MAURICE DELBOUILLE, Liège, behandles de romanske litteraturers udstråling i det nordvestlige Europa.

Forskningen af de oldnordiske oversættelser af oldfransk litteratur har været hæmmet af vanskeligheden ved at beherske begge sprog. Disse oversættelser er foretaget i en kort periode på ca. 25 år, 1225–50, under tilskyndelse af HÅKON HÅKONSSØN (1217–63). I modsætning til de tyske og italienske omdigtninger af den oldfranske litteratur drejer det sig i Norge om trofaste oversættelser. Desværre er kun få norske manuskripter bevaret. Det meste kendes kun i islandsk overlevering, der er forkortede, og som foretager ændringer. Men til rekonstruktion af de tabte norske originaloversættelser og dermed til udforskning af den oldfranske litteratur må også bruges islandske rímur, svenske Eufemiaviser, svensk og dansk Karl Magnus Krønike, og folkeviser fra Norge, Island, Danmark og især Færøerne.

P. Brandt Rehberg havde meddelt, at han fra 1. oktober 1971 ønskede at udtræde af Carlsbergfondets direktion.

Til medlem af bestyrelsen for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat« valgtes Kristian Hald i stedet for Johs. Brøndum-Nielsen, der på grund af alder havde ønsket at udtræde af bestyrelsen.

Til medlem af nationalkomiteen for »International Union of Pure and Applied Biophysics« valgtes Ole Maaløe.

Til »The International Congress for Logic, Methodology and Philosophy of Science« den 29. august–4. september 1971 i Bucarest delegeredes L. Rosenfeld, som dog senere blev forhindret.

Det Classenske Fideicommis havde sendt beretning og regnskab for tiden 1. juli 1969 til 30. juni 1970.

Bent Fuglede havde indsendt en afhandling: »Capacity as a Sublinear Functional Generalizing an Integrak«. Vil blive trykt i Mat. Fys. Medd. **38**,7.

Redaktoren fremlagde:

Hist. Filos. Medd. **45**,1, Holger Hjelholt.

Klassemode.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

1. Drøftelse af forslag fra det nedsatte udvalg om fremgangsmåden ved afstemning i klassen om valg af nye medlemmer.
2. Eventuelt.

---

9. Mødet den 5. marts 1971.

Til stede var 72 medlemmer, nemlig: Bengt Strömngren, *præsident*, Knud Jessen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math. Thomsen, Niels Nielsen, Brandt Rehberg, Buchthal, Bjerrum, Degerbøl, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Hjelholt, Tovborg Jensen, Chr. Poulsen, Faurholt, Iversen, Topsøe-Jensen, Berg, Bøggild, Steensberg, Bang, Bohr, Ussing, Veibel, Billeskov Jansen, Einar Andersen, Børge Bak, Aage Hansen, N. O. Lassen, Thorv. Sørensen, Teilum, Zeuthen, Hakon Lund, Maaløe, Ottesen, Tornehave, Becker, Kr. Hald,

Huus, Overgaard Nielsen, Rudkjøbing, Tøgeby, Troels-Smith, Sparre Andersen, E. Asmussen, R. W. Asmussen, Bagge, Povl Johs. Jensen, Kauffmann, Schiørring, Barker Jørgensen, Sorgenfrei, v. Wettstein, Hammershaimb, Poul Andersen, Aksel E. Christensen, Crone, Frydenberg, Fuglede, Glamann, v. Magnus, Mohr, Sten-Knudsen, Ellehøj, Møller, *sekretær*, Arnholtz, Eli Fischer-Jørgensen. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer Ben Mottelson, L. Rosenfeld, Oskar Klein (Stockholm), Thomas Lauritsen (Pasadena), og som gæst professor Hans Jensen (Heidelberg).

I anledning af Carsten Olsens 80-års fødselsdag den 1. marts 1971 havde Selskabets kasserer overbragt Selskabets lykønskning, og der var sendt en blomsterdekoration.

ERIK ZEUTHEN gav en meddelelse: *Studier over induktion af celledelingssynkroni.*

Til studiet af cellens vækst-delings cyklus er det ønskeligt at have adgang til et cellemateriale, i hvilket mange ens celler gennemløber cyklus i fase, og cellens deling (og andre nøglebegivenheder i cyklus) derfor optræder synkront i cellepopulationen. Sådant materiale er sjældent i naturen, men kan fremskaffes eksperimentelt i laboratoriet efter forskellige principper, som blev kort omtalt.

Foredraget omhandlede herefter undersøgelser over kunstigt induceret celledelingssynkroni i populationer af det encellede dyr *Tetrahymena*.

Til sidst omtaltes resultater, vundet i samarbejde med lic. pharm. BIRTE KRAMHØFT, på populationer af gærsvampen *Schizosaccharomyces*. Det vil ses, at erfaringerne med *Tetrahymena* med held kan anvendes i populationer af gærceller.

KRISTIAN HALD forelagde: »*Personnavne i Danmark. I. Oldtiden*«.

Introduktion til studiet af de ældste danske personnavne med særligt henblik på navneforrådets udvikling fra folkevandringstid til vikingetid. Den vigtigste forskel mellem det fællesgermanske og det særlig nordiske navneforråd består i opkomsten af de nordiske navne sammensat med Thor, der i danske runeindskrifter bæres af en fjerdedel af alle i indskrifterne nævnte personer.

Udgangspunktet er antagelig navnet *Thōrir*, det eneste som forekommer almindeligt som forled i lev-navne; det må antages at være et oprindeligt appellativ, muligvis et urnordisk *þunra-wīhaR* med betydningen »Thors-præst« eller lignende. Thor-navnene kan ikke – som an-

taget af Wessén – tænkes at være opstået som varianter af de fælles-germanske navne på Ansu-, nordisk Ās-, da sadanne er helt ukendt i forbindelse med -lev.

En særlig rolle spiller i Danmark kortformer til sammensætningerne på Thor-, (Tobbi til Thorbiorn f. eks.), der først får deres store udbredelse i løbet af vikingetiden. Der gjordes rede for principperne for disse kortformers dannelse.

Efter indstilling af repræsentationsudvalget vedtog Selskabet følgende:

Til 150-års jubilæum i l'Académie Nationale de Médecine, Paris den 17.–18. maj 1971, sendes ingen delegeret.

Til generalforsamlingen i »Union Académique Internationale« den 7.–12. juni 1971 i Helsinki delegeredes Franz Blatt og P. J. Riis.

Til det 14. plenarmøde i »Committee on Space Research« (COSPAR) den 17. juni–2. juli 1971 i Seattle sendtes ingen delegeret.

Til »The 38th Session of the International Statistical Institute« den 10.–20. august 1971 i Washington, D.C. sendtes ingen delegeret.

Til »The 7th International Congress of Phonetic Sciences« den 22.–28. august 1971 i Montreal delegeredes Eli Fischer-Jørgensen.

Til »The World Congress on Philosophy of Law and Social Philosophy« den 30. august–3. september 1971 i Bruxelles sendtes ingen delegeret.

Til »The 14th International Congress of Byzantine Studies« den 6.–12. september 1971 i Bucarest delegeredes dr. Jørgen Raasted.

Til »The First European Biophysics Congress« den 14.–17. september 1971 i Baden (Wien) delegeredes Hans H. Ussing.

Til »Jahresversammlung der Deutschen Akademie der Naturforscher Leopoldina« den 14.–17. oktober 1971 i Halle sendtes ingen delegeret. (Senere er C. Møller valgt til delegeret.)

Til et møde i Royal Society, London, den 27.–29. oktober 1971 i anledning af Lord Rutherford of Nelson's 100-års dag delegeredes C. Møller.

Til »The 24th International Geological Congress« den 21.–30. august 1972 i Montreal valgtes een delegeret.

Til »The 14th International Congress of Entomology« den 22.–30. august 1972 i Sydney valgtes ingen delegeret.

En anmodning om Danmarks tilslutning til »The Committee on Data for Science and Technology« (CODATA) blev henvist til Akademiet for de tekniske Videnskaber.

Selskabet vedtog at nedsætte en nationalkomité for »The Inter-Union Commission on Geodynamics« bestående af: Einar Andersen (formand), A. Noe-Nygaard, Th. Sorgenfrei, direktør K. Ellitsgaard-Rasmussen, professor, dr. Henry Jensen og statsgeodæt, lektor Elvin Kejlsø.

Et forslag om oprettelsen af en dansk nationalkomité for »Special Committee on Problems of the Environment« (SCOPE) udsattes indtil videre.

Kemisk Laboratorium A, Danmarks tekniske Højskole, havde anmodet om, at en platinbeholdning, som var udlånt af Selskabet – fra det i 1854 ophørte observatorium i Altona – måtte overdrages laboratoriet.

Selskabet vedtog overdragelsen med meddelelse om, at Selskabet ikke ville gøre krav på platinbeholdningen.

Den fung. redaktør fremlagde:

Mat. Fys. Medd. **38**,4, P. Hvelplund.

Klassemøder.

Den historisk-filosofiske klasse holdt møde med dagsorden:

1. Valg af ny klasseformand.
2. Forhandling om og afstemning over forslag om indvalg af nye medlemmer.
3. Eventuelt.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

1. Forhandling om og afstemning over forslag om indvalg af nye medlemmer.
  2. Eventuelt.
-

10. Mødet den 19. marts 1971.

Til stede var 52 medlemmer, nemlig: Bengt Strömberg, *præsident*, Nør-lund, Johs. Pedersen, Knud Jessen, Hammerich, Martin Kristensen, Niels Nielsen, Buchthal, Bjerrum, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Birket-Smith, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Hjelholt, Tovborg Jensen, Chr. Poulsen, Riis, Topsøe-Jensen, Bøggild, Noe-Nygaard, Steensberg, Bohr, Ussing, Veibel, Einar Andersen, Aage Hansen, N. O. Lassen, Thorv. Sørensen, Hakon Lund, Reiz, Wingstrand, Axel Schou, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Rudkjøbing, Kauffmann, Lindhard, Syrach-Larsen, Sorgenfrei, v. Wettstein, Poul Andersen, Crone, Frydenberg, Glamann, Simonsen, Sten-Knudsen, Møller, *sekretær*, Westergaard. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer G. Bendz og Ben Mottel-son.

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet et udenlandsk medlem, nemlig: dr. THOMAS FREDRIK WEIBYE BARTH, fh. profes-sor i krystallografi, mineralogi og petrografi ved universitetet i Oslo, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 6. april 1956, død den 7. marts 1971.

P. J. RIIS gav en meddelelse: *En revision af det etruskiske Italiens stilkronologi.*

Efter omtale af den græske stilkronologis tilblivelse og de stærkt di-vergerende opfattelser af stiludviklingen i det etruskiske Italien ca. 600–300 f. C. pegedes på muligheden for opnåelse af større sikkerhed ved date-ring af kunstværkerne ud fra en omordning på grundlag af ansigtstyperne.

Som eksempel forelagdes til slut et nyt forsøg på etablering af type-serier markerende fire lokalstilarter i Sydetrurien og Latium.

THEODOR SORGENFREI gav en meddelelse: *En sammenligning af jordskorpens salt- og granitstrukturer.*

Til trods for at graniterne hører til jordskorpens mest almindelige bjergarter, repræsenterer de et af de virkelige problemer inden for geo-logien. Det hænger sammen med, at graniterne er dannet i stor dybde i jordskorpens, og at man ikke har nogen mulighed for at observere dan-nelsesprocesserne.

To dannelsesteorier står over for hinanden: 1) Den magmatiske teori, hvorefter graniterne er opstået ved krystallisation af smeltet magma i jordskorpens dybere dele, og 2) Granitisationsteorien, hvorefter eksiste-rende faste bjergarter er omkrystalliseret og omgrupperet i fast fase under medvirken af opløsninger i bjergarterne.

Eksperimentelle undersøgelser, der navnlig er udført i U.S.A. og Tyskland i løbet af de sidste 15 år, tyder på, at den magmatiske teori har den største sandsynlighed for sig.

Karakteristisk for graniterne er, at de i adskillige tilfælde har udviklet strukturformer, som har flere træk fælles med saltstrukturer. Dette blev demonstreret ved udvalgte eksempler fra Afrika, U.S.A. og Europa. Alt tyder på, at det i princippet er den samme mekanisme, som har medvirket til dannelsen af de to struktur kategorier.

Sekretæren meddelte, at den historisk-filosofiske klasse i sit møde den 5. marts havde valgt Povl Bagge til klassens formand i stedet for Franz Blatt, der ikke havde ønsket at fortsætte. Valget gælder til april 1974.

Sekretæren gav meddelelse om begge klassers forslag til valg af nye medlemmer.

Til medlem af bestyrelsen for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand« (Lundehave) valgtes Th. Sorgenfrei i stedet for afd. Gunnar Thorson. Valget gælder til april 1973.

Til medlem af bestyrelsen for »Danmarks Akvarium« valgtes afdelingsleder, dr. phil. Torben Wolff i stedet for afd. Gunnar Thorson. Valget gælder til 31. december 1975.

Kaj Birket-Smith havde indsendt en afhandling: »Studies in Circumpacific Culture Relations. II. Social Organization«. Vil blive trykt i Hist. Filos. Medd. **45,2**,

Klassemøde.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

1. Forhandling om og afstemning over forslag om indvalg af nye udenlandske medlemmer.
2. Eventuelt.

---

11. Mødet den 2. april 1971.

Til stede var 52 medlemmer, nemlig: Bengt Strömngren, *præsident*, Nør-lund, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Holter, Niels

Nielsen, Brandt Rehberg, Fenchel, Rosenkrantz, Blatt, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Hjelholt, Tovborg Jensen, Chr. Poulsen, Faurholt, Riis, Topsøe-Jensen, Berg, Bøggild, Noe-Nygaard, Bang, Ussing, Veibel, Einar Andersen, Aage Hansen, N. O. Lassen, Thorv. Sørensen, Reiz, Jens Peter Larsen, Maaløe, Axel Schou, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Overgaard Nielsen, Rudkjøbing, Troels-Smith, R. W. Asmussen, Bagge, Kauffmann, Schiørring, Syrach-Larsen, Arnholtz, Sorgenfrei, Hammershaimb, Eli Fischer-Jørgensen, Fuglede, Glamann, Møller, *sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer G. Bendz, Torsten Gustafson (Lund) og Ben Mottelson, samt som gæster administrator, dr. Albert Fabritius og professor A. G. W. Cameron (New York).

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet et udenlandsk medlem, nemlig: dr. THEODOR SVEDBERG, fh. professor i fysisk kemi ved universitetet i Uppsala, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 11. april 1947, død den 25. februar 1971.

H. TOPSØE-JENSEN fremlagde bd. I og V af Det danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave af H. C. ANDERSENS *Dagbøger*.

Med udsendelsen af bd. I og V af de planlagte ti tekstbind foreligger i april de første bind af den fuldstændige udgave af H. C. ANDERSENS *Dagbøger*, af hvilke hidtil kun større eller mindre brudstykker har været trykt.

Initiativet er udgået fra Det kongelige Bibliotek. Arbejdet er besørget af forskningsbibliotekarerne dr. phil. TUE GAD, mag. art. HELGA VANG LAURIDSEN og cand. mag. KIRSTEN WEBER under ledelse af førstebibliotekar, cand. mag. KÅRE OLSEN og H. TOPSØE-JENSEN. Det danske Sprog- og Litteraturselskab står for udgivelsen, der er bekostet af Carlsbergfondet.

Digteren førte oprindelig – bortset fra skoletiden og vinteren 1851 – kun dagbog på sine rejser udenlands og hjemme, medens årets øvrige oplevelser noteredes kort i hans skrivekalendere. Fra 1860 gik han imidlertid over til at føre dagbog hele året rundt; perioden 1860–75 fylder derfor mere end halvdelen af stoffet.

Dagbøgerne er ikke blot en hovedkilde til H. C. Andersens livs og hans værkers historie, men navnlig de senere yder tillige vigtige bidrag til tidshistorien. Et forsøg på en karakteristik ledsagedes af enkelte, korte tekstprøver.

Der foretoges skriftlig afstemning over de fra klasserne indbragte forslag til optagelse af nye medlemmer.

Til indenlandske medlemmer valgtes følgende:

I den historisk-filosofiske klasse: dr. phil. ANDERS POULSEN BJERRUM, professor i dansk sprog ved Københavns Universitet; dr. phil. PER JOHAN ERIK DAL, fagleder ved Danmarks Biblioteksskole; dr. phil. SØREN CHRISTIAN EGEROD, professor i østasiatiske sprog med særligt henblik på kinesisk ved Københavns Universitet; dr. phil. ERIC AUGUST JACOBSEN, professor i engelsk sprog og litteratur ved Københavns Universitet; dr. phil. ARNE JOHANNES NICOLAISEN, professor i etnografi ved Københavns Universitet; dr. phil. NIELS HOLGER SKYUM-NIELSEN, professor i historie ved Københavns Universitet, og dr. phil. CARL STIEF, professor i slavisk filologi ved Københavns Universitet.

I den matematisk-naturvidenskabelige klasse: dr. phil. TOVE BIRKELUND, professor i historisk geologi ved Københavns Universitet; dr. phil. TYGE WITTRÖCK BÖCHER, professor i botanik ved Københavns Universitet; dr. phil. BENT CHRISTENSEN, professor i systematisk zoologi ved Københavns Universitet; dr. phil. NIELS OLE KJELDGAARD, professor i molekylær biologi ved Århus Universitet; dr. phil. LEIF KRISTENSEN, professor i matematik ved Århus Universitet; dr. med. POUL WEBER KRUHØFFER, professor i fysiologi ved Københavns Universitet; dr. phil. BODIL VIBEKE JERSLEV LUND, professor i kemi ved Danmarks farmaceutiske Højskole, og dr. phil. MOGENS PIHL, professor i fysik ved Københavns Universitet.

Til udenlandske medlemmer valgtes følgende:

I den historisk-filosofiske klasse: dr. PHILLIP MARSHALL MITCHELL, professor i germanske sprog ved University of Illinois, Urbana; dr. THEODOR SCHIEDER, professor i historie ved universitetet i Köln; dr. HOMER ARMSTRONG THOMPSON, professor i klassisk arkæologi ved Institute for Advanced Study, Princeton, N.J.; og dr. ERIK KARL HILDING WISTRAND, professor i latin ved universitetet i Göteborg.

I den matematisk-naturvidenskabelige klasse: VIKTOR AMAZASPOVICH AMBARTSUMIAN, professor, direktør for Astrophysical Observatory i Erevan, Armenien; dr. MANFRED EIGEN, professor, Max Planck-Institut für Phys. Chemie, Göttingen; dr. HANS FEY, professor, direktør for Veterinär-Bakteriologisches Institut der Universität, Bern; dr. HUGH ESMOR HUXLEY, afdelingsleder ved

Medical Research Council (molekylær biologi) i Cambridge, Engl.; dr. RICHARD DARWIN KEYNES, direktør for Institute of Animal Physiology, Brabraham, Cambridge, Engl.; dr. ARNE JOHN AXEL LUNDQUIST, professor i genetik ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i København; dr. VLADIMIR PRELOG, professor i organisk kemi ved Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich; dr. KARL HEINZ RECHINGER, professor i systematisk botanik og plantegeografi ved universitetet i Wien; dr. JOHN ARCHIBALD WHEELER, professor i fysik ved Princeton University, N.J.; og dr. FRANS ERIK WICKMAN, professor i geokemi ved Pennsylvania State University, Philadelphia, Penn.

Efter de gældende regler for medlemmer af Selskabet havde den matematisk-naturvidenskabelige klasse besluttet at overføre TORREKEL WEIS-FOGH, som er fast bosat i England, til udenlandsk medlem.

Ved første behandling af nyvalg af et medlem af Carlsbergfondets direktion stilledes forslag om valg af C. Crone.

Der foretoges følgende valg:

Genvalg af Einar Andersen til medlem af kassekommissionen for 4 år til april 1975.

Genvalg af C. Møller og Axel Steensberg til medlemmer af Rask-Ørsted Fondets bestyrelse for 4 år fra 1. november 1971 at regne.

Genvalg af C. Møller og Thorv. Sørensen til medlemmer af bestyrelsen for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat« for 3 år til april 1974.

Bestyrelsen for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand«, Lundehave, havde valgt Th. Sorgenfrei til formand.

Det i oktober 1970 stiftede »Platonselskab. Nordisk Selskab for Antikkens Tradition« fik Selskabets tilladelse til at holde møder den 2.-5. maj 1971 i Selskabets lokaler.

Det vedtoges at oprette bytteforbindelse med Royal Botanic Garden, Edinburgh, og at sende Biol. Medd. og Skrifter.

Carlsbergfondets direktion havde bevilget trykningsudgifterne til udgivelsen af den af Holger Hjelholt indsendte afhandling (side 49).

Det vedtoges af optage følgende afhandlinger:

Læge Folke Rønnike: »The Inhibition of Ehrlich Ascites Tumour Cell Growth by Human Serum especially Serum from Women in Pregnancy and the Early Puerperium«. Vil blive trykt i Biol. Medd. **24**,3.

Dr. phil. nat. Katharina Perch-Nielsen: »Elektronenmikroskopische Untersuchungen an Coccolithen und verwandten Formen aus dem Eozän von Dänemark«. Vil blive trykt i Biol. Skrifter **18**,3.

J. Ungrin, R. M. Diamond, P. O. Tjöm og B. Elbek: »Inelastic Deuteron Scattering in the Lead Region«. Vil blive trykt i Mat. Fys. Medd. **38**,8.

Redaktøren fremlagde:

Mat. Fys. Medd. **38**,5, A. M. Gordeyev; **38**,6, Asger Aaboe.
Hist. Filos. Skrifter **6**,1, Part II, O. Neugebauer & D. Pingree.

---

12. Mødet den 16. april 1971.

Til stede var 56 medlemmer, nemlig: Bengt Strömngren, *præsident*, Nør-lund, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Holter, Degerbøl, Fenchel, Rosenkrantz, Birket-Smith, Carsten Olsen, Hjelholt, Tovborg Jensen, Riis, Topsøe-Jensen, Bøggild, Noe-Nygaard, Bohr, Veibel, Bille-skov Jansen, Einar Andersen, Aage Hansen, N. O. Lassen, Thorv. Sørensen, Hakon Lund, Reiz, Jens Peter Larsen, Ottesen, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Rudkjøbing, Troels-Smith, Sparre Andersen, R. W. Asmussen, Bagge, Povl Johs. Jensen, Schiørring, Arnholtz, Skrubbelt-rang, Sorgenfrei, Poul Andersen, Crone, Eli Fischer-Jørgensen, Fuglede, Tove Birkelund, Böcher, Dal, Eric Jacobsen, Kruhøffer, Nicolaisen, Pihl, Stief, Møller, *sekretær*, Axel Schou. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer, Torsten Gustafson (Lund), Arne Lundquist (København), Ben Mottelson, O. G. Regnéll (Lund), L. Rosenfeld, T. Weis-Fogh (Cambridge, Engl.), og H. Wergeland (Trondheim).

Præsidenten bød de nye medlemmer velkommen.

L. L. HAMMERICH talte mindeord om PETER JØRGENSEN.
Trykt side 111–25.

ALFRED ROSENKRANTZ gav en meddelelse: *Danienet i Vest Grønland.*

I 1938–39 konstateredes i Vest Grønland tilstedeværelsen af aflejringer tilhørende Danien-etagen, hvis typelokaliteter er Stevns Klint og Fakse Kalkbrud. Det ny område ligger fjernt fra andre Danien-lokaliteter og er derfor af stor paleogeografisk betydning. Svarende til de rene kalkstensaflejringer i Danmark findes her en helt afvigende lagserie over 700 m tyk, væsentlig opbygget af sorte, bituminøse skifre, underordnede konglomerater og sandsten og i to niveauer vulkanske tuflag, der daterer begyndelsen af den kraftige basalt-vulkanisme i det brito-arktiske område. Lagserien afspejler kraftige orogene bevægelser og indeholder righoldige, ofte meget velbevarede, marine faunaer, hvis sammensætning viser stærk tilknytning til jævndalrende faunaer i Danmark og Belgien, mindre til Nordamerika. Gennem de nye fund er det lykkedes at datere HEER's berømte Atanikerdluk flora til Yngre Danien. Lagenes bituminøse karakter og forekomsten af naturgas muliggør tilstedeværelsen af olie.

Ved anden behandling af Valg af et medlem af Carlsbergfondets direktion valgtes C. Crone. Valget gælder fra 1. oktober 1971 til 30. september 1974.

---

13. Mødet den 30. april 1971.

Til stede var 57 medlemmer, nemlig: Povl Bagge, *fung. præsident*, Norlund, Johs. Pedersen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Math. Thomsen, Niels Nielsen, Fenchel, Rosenkrantz, Carsten Olsen, Hjelholt, Chr. Poulsen, Faurholt, Iversen, Riis, Berg, Bøggild, Bang, Bohr, Veibel, Skautrup, Einar Andersen, Aage Hansen, N. O. Lassen, Reiz, Jens Peter Larsen, Maaløe, Axel Schou, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Overgaard Nielsen, Rudkjøbing, Troels-Smith, E. Asmussen, R. W. Asmussen, Povl Johs. Jensen, Lindhard, Schiørring, Sorgenfrei, v. Wettstein, Aksel E. Christensen, Crone, Mohr, Tove Birkelund, Anders Bjerrum, Bent Christensen, Dal, Bodil Jerslev Lund, Kjeldgaard, Leif Kristensen, Nicolaisen, Pihl, Stief, Møller, *sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlem H. Wergeland (Trondheim).

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet et indenlandsk medlem, nemlig dr. phil. & scient. KNUD JESSEN, fh. professor i

botanik ved Københavns Universitet, fh. direktør for Botanisk Have, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 5. april 1929, død den 14. april 1971.

C. J. BECKER gav en meddelelse: *Yngre palæolitisk tid i Danmark*.

Under og lige efter afslutningen af sidste istid, d. v. s. den senglaciale tid (ca. 15000 – 8000 f. Kr.), har der kunnet leve mennesker i det nuværende Danmark. Enkelte bopladser og spredte fund har vist sig at svare til forskellige yngre palæolitiske kulturgrupper i Mellem- og Østeuropa. Gennem undersøgelser ved Bromme på Sjælland kunne THERKEL MATHIASSEN og JOHS. IVERSEN for ca. 25 år siden påvise en hidtil ukendt gruppe, som synes at være speciel sydiskandinavisk.

Fund fra de seneste år supplerer på forskellig måde billedet af disse tidlige stenalder-jægere, og der blev givet en fyldigere oversigt over de nu kendte kulturgrupper. Samtidig kan der peges på nogle problemer, som forskningen fremover bør være særlig opmærksom på.

D. VON WETTSTEIN gav en meddelelse: *Celleorganellernes samspil*.

I eukaryotiske celler findes genetisk information i cellekernens kromosomer, i kloroplasternes DNA og i mitokondriernes DNA. Forskellige typer af ribosomer i cytoplasma, i kloroplaster og i mitokondrier oversætter disse genetiske informationer til proteiner.

Der gaves en oversigt over vort kendskab til arveanlæggene i henholdsvis cellekernen og organellernes DNA. Samspillet mellem cellens forskellige organeller ved syntesen af enkelte makromolekyler illustreres ved hjælp af tre nærstående proteiner: hæmoglobinet, som oplagres i cytoplasma, cytokrom c, som er en bestanddel af mitokondriernes membraner, og klorofylholokrom, som er en bestanddel af kloroplastmembraner.

Efter indstilling af bestyrelsen for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat« vedtog Selskabet følgende bevillinger:

Til studiet af dansk sprog: amanuensis Hanne Louise Geist 2.000 kr.; cand. mag. Inge Lise Pedersen 2.000 kr.; – og til studiet af dansk flora: professor, dr. phil. Johan Lange 1.000 kr.; kaptajn M. P. Christiansen 500 kr.; stud. scient. Jette Lewinsky 500 kr.; seminarielektor Anfred Pedersen 1.000 kr.; stud. agro. Per O. Sepstrup 1.000 kr.; stud. scient. Margit Thorbek 500 kr.; adjunkt, lic. agro. Lise Tillge 500 kr.; i alt 9.000 kr.

Bestyrelsen for »Lægen, professor ved Københavns Universitet, dr. med. & chir. Knud Sands Legat« havde sendt regnskab for perioden 1. december 1969–31. december 1970. Uddrag heraf er trykt side 178–80.

Klassemøde.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

1. Drøftelse af forslag til uddeling af Selskabets guldmedaille.
2. Eventuelt.

---

14. Mødet den 14. maj 1971.

Til stede var 59 medlemmer, nemlig: Bengt Strömgren, *præsident*, Norlund, Johs. Pedersen, Hammerich, Martin Kristensen, Borge Jessen, Math. Thomsen, Holter, Niels Nielsen, Brandt Rehberg, Jannik Bjerrum, Degerbøl, Fenchel, K. Arne Jensen, Rosenkrantz, Blatt, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Tovborg Jensen, Faurholt, Riis, Berg, Nø-Nygaard, Veibel, Aage Hansen, N. O. Lassen, Zeuthen, Hakon Lund, Reiz, Jens Peter Larsen, Ottesen, Axel Schou, Tornehave, Becker, Kr. Hald, Huus, Troels-Smith, Sparre Andersen, Bagge, Povl Johs. Jensen, Kauffmann, Arnholtz, Skrubbeltrang, Sorgenfrei, v. Wettstein, Hammershaimb, Crone, Glamann, Mohr, Sten-Knudsen, Ellehøj, Anders Bjerrum, Bent Christensen, Dal, Bodil Jerslev Lund, Leif Kristensen, Nicolaisen, Skyum-Nielsen, Møller, *sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlem C. A. D. Fehrman (Lund).

Sekretæren meddelte, at Selskabet havde mistet et indenlandsk medlem, nemlig dr. med. vet. KAI ADOLF JENSEN, fh. professor i almindelig patologi ved Københavns Universitet, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 12. april 1946, død den 2. maj 1971.

JOHS. PEDERSEN gav en meddelelse: *Moskeen, dens tilblivelse og historie.*

Bortset fra Mekka, hvis helligdom med Ka'baen som overtoges fra det gamle Arabien, blev moskeen i Medina, skabt af profeten *Muhammed*, den ældste i Islam. Den var oprindelig en åben indhegnet plads uden for profetens bolig. Senere opstod, delvis efter indflydelse fra kirken, prægtigt byggede moskeer, som dannede midtpunkt for religion, politik og videnskab.

Kassekommissionen forelagde ved formanden, A. Tovborg Jensen, Selskabets reviderede regnskab for året 1970. Uddrag heraf er trykt side 126–29.

Carlsbergfondets direktion forelagde ved formanden, P. Brandt Rehberg, beretning om fondets regnskab for året 1. oktober 1969–30. september 1970. Beretningen er trykt sidst i Oversigten med særlig paginering.

Carlsbergfondets direktion anmodede om Selskabets tilslutning til en plan om eventuelt at overdrage Carlsberg Laboratoriet til Carlsberg Bryggerierne (DfB) således, at den bryggerirelevante forskning henlagdes under bryggeriernes forskningsinstitutioner. Motiveringen for dette forslag var først og fremmest økonomisk og uafhængig af den foretagne fusion mellem Carlsberg og De forenede Bryggerier.

P. Brandt Rehberg fremlagde den omtalte plan. Efter nogen drøftelse vedtog Selskabet at tilslutte sig planen.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse havde i sit møde den 30. april vedtaget at foreslå, at Selskabets guldmedaille tildedes fh. forstander ved Statens Planteavls-Laboratorium, dr. agro. Hans Laurits Jensen som anerkendelse for hans omfattende studier over jordbundens mikrobiologi.

Klassens forslag vedtoges af Selskabet.

Efter anmodning fra undervisningsministeriet om at indstille to personer med henblik på beskikkelse af eet medlem af Statens naturvidenskabelige Forskningsråd i stedet for Heinz Holter, der ikke ønskede genvalg, havde den matematisk-naturvidenskabelige klasse i sit møde før Selskabets ordinære møde vedtaget at stille forslag om indstilling af Ove Sten-Knudsen og Niels Ole Kjeldgaard.

Selskabet sluttede sig til klassens forslag. Valget skulle gælde for fem år fra 1. oktober 1971 at regne. (Ministeriet har senere beskikket Ove Sten-Knudsen til medlem af rådet.)

Kassekommissionen havde genvalgt A. Tovborg Jensen til formand til april 1972.

Bestyrelsen for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand«, Lundehave, havde sendt beretning og regnskabsoversigt for året 1970. Regnskabet var revideret af undervisningsministeriet. Trykt side 172–73.

Bestyrelsen for »Emil Herborgs Legat« havde sendt beretning og revideret regnskab for året 1970. Selskabet gav decharge for regnskabet. Trykt side 174.

Bestyrelsen for »Niels Bohr Legatet« havde sendt regnskab for året 1970. Trykt side 175.

Bestyrelsen for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat« havde sendt beretning for året 1970–71 og revideret regnskab for året 1970. Trykt side 176–77.

L. L. Hammerich gav nogle oplysninger om »Knud Sands Legat« og om legatets regnskab.

L. L. Hammerich havde sendt beretning om mødet i »Platon-selskabet, Nordisk Forum for Antikkens Idetradition«, som havde fundet sted i Selskabets lokaler den 3.–5. maj 1971.

Det vedtoges at indgå bytteforbindelse med Centro Pirenaico de Biologia Experimental, Barcelona, og at sende Biol. Medd. og Skrifter.

Gunnar Bech havde indsendt en afhandling: »Beiträge zur genetischen indogermanischen Verbalmorphologie«. Vil blive trykt i Hist. Filos. Medd. 44,5.

Det vedtoges at optage følgende afhandlinger i publikationerne:

Cand. scient. Else Høyrup: »On Torus Maps and Almost Periodic Movements«. Vil blive trykt i Mat. Fys. Medd.

Professor, dr. phil. Niels Danielsen: »Die Frage«. Vil blive trykt i Hist. Filos. Skrifter.

Sekretæren gav oplysninger om Selskabets planlagte udflugt til Hven lørdag den 22. maj 1971.

Sekretæren meddelte, at Selskabet i den forløbne sæson 1970–71 havde holdt 14 møder, i hvilke 13 medlemmer af den historisk-filosofiske klasse havde givet 15 meddelelser, nemlig: Arnholtz, Becker, Blinkenberg, Kr. Hald, Hammerich (2 mindetaler), Hjelholt, Billeskov Jansen, Jens Peter Larsen, Johs. Pedersen, Riis (1 + mindetale), Steensberg, Togeby og Topsøe-Jensen, – og 8 medlemmer af den matematisk-naturvidenskabelige klasse havde givet 9 meddelelser, nemlig: Niels Nielsen, Rosenfeld (2), Rosenkrantz, Sorgenfrei, Strömngren, Tornehave, v. Wettstein og Zeuthen.

Hermed sluttede den ordinære mødesæson 1970–71.

Klassemøde.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse holdt møde *for* Selskabets ordinære møde med dagsorden:

1. Drøftelse af forslag til indstilling til valg af et medlem af Statens naturvidenskabelige Forskningsråd.
2. Eventuelt.

Lørdag den 22. maj 1971.

Udflugt til Hven.

Efter indbydelse af Selskabets præsident deltog en del af Selskabets medlemmer med ledsagere i en planlagt udflugt til Hven.

Følgende medlemmer deltog: Bengt Strömngren, *præsident*, Brøndum-Nielsen, Hammerich, Martin Kristensen, Børge Jessen, Blinkenberg, Jannik Bjerrum, Dam, Degerbøl, Fenchel, K. Arne Jensen, Rosenkrantz, Carsten Olsen, Kai Pedersen, Hjelholt, Toyborg Jensen, Chr. Poulsen, Faurholt, Riis, Topsøe-Jensen, Berg, Noe-Nygaard, Steensberg, Bang, Veibel, Westergaard, Skautrup, Einar Andersen, Aage Hansen, Thorv. Sørensen, Hakon Lund, Reiz, Jens Peter Larsen, Tornehave, Becker, Anders Hald, Kr. Hald, Rudkjøbing, Troels-Smith, Sparre Andersen, Bagge, Arnholtz, Poul Andersen, Aksel E. Christensen, Crone, Fuglede, v. Magnus, Peters, Ellehøj, Böcher, Dal, Eric Jacobsen, Nicolaisen, Pihl, Stief, Møller, *sekretær*. – Desuden Selskabets udenlandske medlemmer G. Bendz og E. Gjerstad (Lund), samt landsantikvariern Ewald Gustafsson (Lund), de fleste deltagere med ledsagere, ialt 120 deltagere.

Fra Tuborg Havn afsejledes kl. 10 til Landskrona, hvor landsantikvarie Ewald Gustafsson på »Strandpavillonen« holdt et foredrag om Hvens historie og natur og om de specielle økonomiske problemer på øen. Derefter deltog alle i en frokost. Kl. 13,30 afsejledes til Hven, hvor deltagerne til fods eller med bil tog til Stjerneborg og Uranienborg. Ved statuen af Tyge Brahe talte landsantikvariern om Tyge Brahe og om de stedlige bygningsværker, hvoraf kun meget lidt er bevaret. Bengt Strömngren gav nogle oplysninger om Tyge Brahens astronomiske arbejder. Nogle af deltagerne besøgte museet og St. Ibbs gamle kirke.

Fra Hven afsejledes tilbage til Landskrona, hvor kaffe blev indtaget på »Strandpavillonen«. Den – også vejrmæssigt – heldigt gennemførte tur afsluttedes i Tuborg Havn kl. 18,40.

Efter afslutningen af møderne har Selskabet mistet to indenlandske medlemmer, nemlig: dr. phil. HØLGER KONRAD STEN, professor i romansk sprog og litteratur ved Københavns Universitet, optaget i den historisk-filosofiske klasse den 6. april 1956, død den 30. maj 1971; og dr. phil. KNUD FRIIS JOHANSEN, fh. professor i arkæologi ved Københavns Universitet, optaget i den historisk-filosofiske klasse den 13. april 1928, død den 17. juni 1971.

Endvidere er to udenlandske medlemmer afgået ved døden, nemlig dr. Sir GEORGE LINDOR BROWN, professor i fysiologi ved University Laboratory of Physiology, Oxford, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 13. april 1951, død den 22. februar 1971; og YRJÖ VÄISÄLÄ, fh. professor i fysik og astronomi ved universitetet i Turku, optaget i den matematisk-naturvidenskabelige klasse den 5. april 1968, død den 21. juli 1971.

R. Barr

MINDE ORD

I.

KAJ BARR

28. juni 1896 – 4. januar 1970.

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 11. december 1970.

Af **L. L. Hammerich.**

Det er i Videnskabernes Selskabs historie sjældent, at mindeord er blevet talt af en så ukyndig som den, der nu skal tale om Kaj Barr. Der mangler iblandt Selskabets indenlandske medlemmer speciel viden. Og Kaj Barrs lærdom var så omfattende, at opgaven bliver endnu meget vanskeligere, end da der for godt tredive år siden skulle holdes mindetale over Ferdinand Ohrt. Jeg forsøger med svage kræfter.

Kaj Barr var født i København den 28. juni 1896. Hans forældre kendes ikke, men han blev adopteret af den tyskfødte mekaniker F. E. Barr og hustru Frederike, f. Frederiksen. Hjemmet var ikke velstående, og der var til at begynde med kun tale om, at han fik almindelig folkeskoleuddannelse, suppleret med kundskaber i tysk, meddelt af adoptivfaderen. At drengen var begavet, var der ikke tvivl om. Han interesserede sig for kemi og gik en dag ud til S. P. L. Sørensen på Carlsberg og forelagde ham et kemisk spørgsmål. S. P. L. Sørensen og navnlig hans førsteassistent Jessen-Hansen fik interesse for den opvakte dreng, og resultatet blev, at folkeskolen blev suppleret med sådan undervisning, at Kaj Barr i 1914 kunne tage adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt. Den 18-årige indså, at basis for ingeniørstudiet var matematiken, som han derfor kastede sig over med særlig iver, også udstrakt til matematikens historie.

Den næste opdagelse var, at grundlaget for matematiken var skabt af Grækerne, og at man måtte kende græsk kultur og filosofi for at forstå matematikens begyndelse. For at studere græsk måtte man være student. Kaj Barr opgav da – til stor sorg for hans vellynder Jessen-Hansen – polytekniken (han dumpede til 1. del på

kemisk analyse), og det lykkedes ham i 1917 at blive privat dimitteret student, altså med fuldt pensum.

De følgende år var han for så vidt som fisken i vandet. Han studerede klassisk filologi, men uden helt at opgive naturvidenskaberne: han opdagede hurtigt, at græsk naturvidenskab beroede på orientalsk visdom. Om han har gået hos Frans Buhl, ved jeg ikke, men han gik meget hos ægyptologen Valdemar Schmidt og hos den unge Johs. Pedersen, der just var blevet docent i det Gamle Testamente og i 1922 blev Buhls efterfølger i semitisk-østerlandsk filologi. Han læste også filosofi, om helt på egen hånd ved jeg ikke, men i hvert fald med særlig interesse for Hermann Cohens nykantianisme. Han læste sammenlignende sprogvidenskab, både teoretisk og historisk. Blandt hans ungdomsvenner var den samtidige, næsten lige så polyhistoriske Kaj Linderstrøm-Lang, den to år yngre kemiker Hakon Lund, lidt senere den fire år yngre Edgar Tranekjær Rasmussen, også han usædvanligt åben og omfattende.

I klassisk filologi var hans hovedlærer den metodisk nøjagtige og menneskeligt forstående A. B. Drachmann, men han har sikkert hørt hos en række andre. Dog har han navnlig ved selvstudium erhvervet sig de omfattende sprogkundskaber, som han havde naturligt anlæg for. Han forenede i sjælden grad praktisk sprogbeherskelse og teoretisk viden. Hans læsning var uhyre udstrakt, omfattede også filosofi og litteratur. Når Klaus Groths plattyske *Vertelln* var en af hans yndlingsbøger, kan man gætte på, at indflydelse fra faderen kan have gjort sig gældende.

Han var – som Kaj Linderstrøm-Lang – stor musikelsker, spillede i sin ungdom på fløjte, købte noder, når han fik lidt ekstra penge, og var livet igennem passioneret koncertgænger. Han var, når livet ikke gik ham for hårdt imod, naturlig munter og tilfreds. Han var i sin ungdom kommunist, medlem af det 1921 af Oluf Thomsen genoprettede Studentersamfund, midt i tyverne af dettes midlertidige afløser Det Ny Studentersamfund. Han var i sine fleste studenterår ganske overordentlig fattig, flyttede efter en tid at have boet på Regensen fra den ene loftshybel til den anden eller til en vognport, kunne leve længe af en sæk kartofler, var taknemlig for lejlighedsvis at få et måltid mad i en af sine venners hjem.

Grunden til hans senere livsbane blev lagt, da A. B. Drachmann i 1922 gav student Barr en stilling som assistent ved Viden-

skabernes Selskabs store ordbogsarbejde Corpus Lexicographorum Græcorum. Det blev ledet af A. B. Drachmann og Ada Adler, især dog af denne sidste originale, varmhjertede, lunerige personlighed, der blev en moderlig veninde for ham, efter hvem han senere opkaldte sin datter. Kaj Barrs respekt for grundighed, for kompromisløs nøjagtighed, men også hans manglende respekt for afleveringsterminer er blevet velplejede i Ada Adlers skole.

Af endnu større betydning for ham end A. B. Drachmann, Johs. Pedersen og Ada Adler blev Arthur Christensen, der 1919 blev professor i iransk filologi. Her fandt Kaj Barr sit centrale arbejdsområde – den orientalske visdom, der lå bag om det græske – og tillige en bekræftelse på sin egen åbenhed overfor videnskabens mangfoldighed: Arthur Christensen var en mangesidig lærd, baseret i sprogvidenskab, men med interesser spændende fra folklore over filosofi til samfundslære og politik.

Efter 8 års på en gang omfattende og dybtgravende studier blev Kaj Barr magister i klassisk filologi i 1925. Der var et – man kan bagefter sige: pudsigt – uheld ved denne prøve, hvis følger blev nok så alvorlige. Professoren i sammenlignende sprogvidenskab Holger Pedersen var medbedømmer ved denne omfattende prøve. Det var Holger Pedersen ofte, og efter Barrs studiegang var det særligt berettiget i dette tilfælde. Så kom Barr op i en ode af Pindar, som han havde opgivet men ikke fået læst. Gode resultater af de øvrige prøver måtte kompensere det nødvendigvis slette resultat af den mundtlige examination i Pindar. Barr bestod, men Holger Pedersen havde fået det indtryk, som han fastholdt til ind i 1940'erne, at Kaj Barr var en vindbøjtet. Intet kunne være urimeligere, men denne indstilling hos Holger Pedersen skadede Barr i mange år. Foreløbig dog ikke. Tværtimod fik Barr efter konferensen en stor livschance. Han fik legatmidler til et længere studieophold i udlandet, som efter Arthur Christensens råd væsentligt blev tilbragt hos den originale iranist i Göttingen F. C. Andreas (1846–1930). Han var gift med Nietzsches berømte veninde, forfatterinden Lou Andreas-Salomé, som Kaj Barr dog kun så en enkelt gang; hun førte en normal dagtilværelse, mens F. C. Andreas var et natmenneske. I lange natstunder indviede han sine fåtallige men fremskredne elever i sit højst originale arbejde med iranistiken, baseret på rejser, iagttagelser og velgennemtænkte ideer især på det sproghistoriske område. At have lært Andreas at kende, at have

nydt godt af hans velvilje, af hans krævende og inspirerende undervisning blev bestemmende for Kaj Barrs egentlige livsgerning – allerede derved at Barr efter Andreas' død i 1930 fik overdraget at udgive nogle af hans efterladte arbejder.

Foreløbig vendte han tilbage til sin assistentstilling ved Corpus Lexicographorum Græcorum og vovede i 1927 at gifte sig med Johanne Jacobsen, datter af overretssagfører P. E. Jacobsen; det blev et usædvanlig godt og harmonisk ægteskab. De fik to børn og Barr oplevede det første barnebarn.

Pengene var små og blev kun lidt flere, da han i 1933 blev lektor i klassisk filologi. En betrygget tilværelse fik han først, da han i 1943 blev Arthur Christensens efterfølger som professor i iransk filologi. At han i 1938 blev vraget som docent i sammenlignende sprogvidenskab i Århus, var i og for sig ret ubegribeligt. Men der er en dobbelt trøst: den, der fik posten, gjorde god fyldest, og Kaj Barr var selv lumsk glad for at kunne blive i København.

Iranistiken var og blev hans hovedområde, men i to årtier tjente han sit brød som klassisk filolog, dels som assistent ved Corpus Lexicographorum Græcorum, dels som lektor i klassisk filologi og tillige lærer for teologer i nytestamentligt græsk. Hans undervisning var af høj kvalitet. Mere end lejlighedsvis gav han glimt ind i den hele indoeuropæiske baggrund for de klassiske sprog, i de store orientalske forudsætninger for middelhavskulturen.

Corpus Lexicographorum Græcorum er et af Videnskabernes Selskabs store gamle foretagender. De enkelte medarbejderes bidrag er ofte godt skjult i de endelige publikationer, men der er ikke tvivl om, at Barrs andel var betydelig, dels i 1920'erne, dels i 1950–60'erne.

Et synligt bevis på hans klassisk-filologiske lærdom og på hans polyhistoriske kundskaber er bogen *Latinsk Grammatik og Receptlæsning* fra 1957. Barr var engang i 1930'erne blevet anmodet om at skrive en kortfattet latinsk grammatik for farmaceuter (ca. 3 ark). Det var et emne, som i høj grad måtte interessere ham. Dels var hans videnskabelige interesse som dreng vågnet just i kemien. Dels havde apotekerkunsten tydelig baggrund i den middelalderlige alkymi, hvis oprindelse nok var græsk, men som havde dybe rødder i arabisk og endnu østligere gammel visdom. Fremdeles måtte den opgave at skrive en kortfattet latinsk grammatik hidse

ham til at gøre dette på en ny måde med baggrund både i tidens strukturalisme og i hans selvstændige opfattelse af den latinske sprogbygning set i forhold til det indoeuropæiske.

Barr overvurderede aldeles, hvad der kunne puttes ind i den givne ramme, og undervurderede, hvad tid det ville tage ham at udforme sine tanker. Manuskriptet blev først færdigt i 1954 og var blevet til, hvad der svarer til over 450 trykte sider. Den ønskede elementære grammatik er bl.a. blevet til 90 sider om den latinske sprogbygning – højst læseværdigt for enhver klassisk filolog, burde have været ud på et hovedsprog. Men hovedindholdet er dog det apotekermæssige, nemlig en udsigt over den europæiske middelalders naturvidenskab med særligt hensyn til kemien, skrevet med beherskelse af det gamle stof og med tydelig solid kundskab om den moderne kemiske udvikling. Både det sprogvidenskabelige og det naturvidenskabelige er skrevet særdeles præcist og letfatteligt.

De bevillende myndigheder havde for længst tabt tålmodigheden. Selve grundlaget for bogens fremkomst var borte: Latin var afskaffet ved cand. pharm. eksamen. Men det lykkedes heldigvis at formå Danmarks Apotekerforening og Videnskabsfondet til at give de fornødne tilskud, så at bogen kunne udkomme i 1957.

Barr var så optaget af at suge til sig af kundskaber og lærdom, også af at tage stilling til de nyeste problemer i en række discipliner, at han først slet ikke fandt tid eller lyst til egen produktion. Men han blev tvunget til det. Det var et stort held, at Barr nåede det studieophold hos F. C. Andreas i Göttingen i 1927, for Andreas var gammel allerede da, og han døde i 1930, 84 år gammel. Det var kendt, at han lå inde med trekvartfærdige arbejder, og Berliner Akademiet anstrengte sig for at få dem udgivne. Opgaven blev betroet til to af Andreas' sidste elever, den tyske iranist W. B. Henning og Kaj Barr. I 1933 udkom i Berlin *Bruchstücke einer Pehlevi Übersetzung der Psalmen, von F. C. Andreas (†) in Göttingen. Aus dem Nachlass herausgegeben von Kaj Barr in Kopenhagen* (60 sider). Her er navnlig glossaret Barrs værk. I 1939 kom *Iranische Dialektaufzeichnungen aus dem Nachlass von F. C. Andreas zusammen mit Kaj Barr und W. Henning herausgegeben von Arthur Christensen*. Heri er det 380 sider store afsnit Aufzeichnungen über kurdische Dialekte langt overvejende Barrs værk. Som Sir Harald Bailey skrev i en anmeldelse: Dr. Barr's contribution is not merely an edition of the very incomplete Kurdish matter, but at the same

time a serious contribution to the history of modern western Iranian dialects. Especially to be noted are the long discussions on pp. 176 f. the plural suffix *gāl*, on pp. 429 ff. the verbal endings, on pp. 440 ff. *vā* and *šā*, and on p. 452 *gū*, with a probable explanation on p. 497. Since etymology is the basis of comparative work, there is an abundance of fruitful suggestions« (Bulletin of the School of Oriental and African Studies X, 1942, p. 1019).

Fra 1936 er en lille indholdsrig afhandling om nogle ligaturer i Pehlevi – Pehlevi-skriften er noget af det allervanskeligste der kendes. 1937 til 1944 udgav Barr for Munksgaard faksimileudgaverne *Codices Avestici et Pahlavici Bibliothecae Universitatis Hafniensis* vol. VII til XII på det omhyggeligste og med vigtige indledninger. I mindeskriftet for Kr. Sandfeld 1943 skrev han den lysende afhandling *Bidrag til sigojnerdialekternes grammatik* med en række fine iagttagelser. Og i 1949 bidrog han til orientalistkongressen i Paris med en afhandling *Sur le développement du système verbal en iranien occidental*. I disse samme år, fra ca. 1930 til ind i krigstiden, var Barr ivrigt medlem af den af Viggo Brøndal og Louis Hjelmslev ledede Lingvistkreds i København, deltog regelmæssigt i møderne og diskussionerne. Ofte fulgtes vi ad på cykle til Hellerup-Charlottenlund, til ind i krigstiden, jeg på upålidelige gummidæk, Barr på frygtelige træringe. Barrs sidste sprogvidenskabelige arbejde er hans indgående revision af Arthur Christensens efterladte værk *Études sur le persan contemporain*, udkommet 1970 efter hans død.

Men da han i 1945 blev Arthur Christensens efterfølger som professor i iransk filologi og samtidig blev medlem af Videnskabernes Selskab, skiftede han arbejdsfelt. Han opgav den rene sprogvidenskab til fordel for religionshistorien. De tre festskriftafhandlinger *Principia Zarathustriaca* i festskriftet til Arthur Christensen 1945, *Irans profet som det fuldendte menneske* i et festskrift fra 1952, og *Avestisk drøgu, driyu* i festskriftet til Johs. Pedersen 1953 giver tilsammen en dybt funderet og omfattende oversigt over hans syn på Zoroaster som præst, kriger og hyrde, i tilslutning til den geniale franske forsker Georges Dumézils opdagelser – for at udtrykke et stort program ganske kort.

Han skrev i disse år flere mere eller mindre populære arbejder. Helt populær er *Iran i dansk humanistisk forskning i Danmarks-posten* 1964. Lettilgængelige, men, overordentlig solide er hans

bidrag til Aage Bentzen, Søren Holm og N. H. Søs 3 binds *Illustreret religionsleksikon* fra 1949–50. En fremstilling af Islam i *Verdens religioner*, Politikens forlag 1964. En fremstilling af zarathustrismen i *Illustreret religionshistorie*, 1968. Og navnlig det store værk fra 1954 *Avesta*, et udvalg af zarathustriske tekster i dansk oversættelse med tilføjede udførlige forklaringer til avestiske ord og begreber. Det må alt betegnes som forarbejder til den planlagte bog om Irans religion, som han aldrig nåede at skrive. Men der er i det af ham publicerede en rigdom af originale iagttagelser og udlægninger, som sandelig også er blevet benyttede af den internationale videnskab – til trods for at de er skrevet på dansk. Allerede i 1920'erne gjorde den franske sprogforsker Vendryès den iagttagelse, at virkelig gode filologiske værker på dansk formåede at trænge igennem internationalt.

Men når Kaj Barr ikke nåede at skrive sit livs hovedværk, hænger det sammen med, at han – som Johs. Pedersen har udtrykt det – var *Mädchen für alles* i det filosofiske fakultet og i Videnskabernes Selskabs historisk-filosofiske klasse.

Til den foregående oversigt over Kaj Barrs trykte værker – som ikke er stort andet end et uddrag af Jes Asmussens virkelig kyndige fremstilling i Københavns Universitets festskrift fra november 1970 – føjer jeg nogle betragtninger over, hvad Kaj Barr har udrettet som Videnskabernes Selskabs tjener.

Der kan for det første gøres opmærksom på hans udgave af Kurt Wulffs efterladte arbejde *Über das Verhältnis des Malayo-Polynesischen zum Indochinesischen*, som kom i Historisk-filosofiske Meddelelser 27,2. Jeg havde som redaktør lejlighed til at følge dette arbejde. I almindelighed vil redaktøren ikke have mulighed for at få indsigt i et sådant revisionsarbejde, men i dette tilfælde var det nødvendigt, fordi manuskriptet vel for største delens vedkommende var trykfærdigt, men dog havde ikke få lakuner. Jeg konstaterede ved talrige samtaler med Barr, med hvilken samvittighedsfuldhed og kyndighed og selvudslettelse han udfyldte det manglende. Kurt Wulffs arbejde er uhyre lærd, forudsætter kendskab til en lang række sydøstasiatiske sprog, men Barr beherskede dem alle, kunne på alle punkter fylde lakunerne så at sige umærkeligt. Det var fantastisk imponerende.

Han fik overdraget adskillige hverv af Selskabet. 1947 blev han valgt til medlem af kommissionen for Corpus Lexicographorum

Græcorum og blev 1951 dens formand. Han genoptog herved, på andet plan, sin ungdoms arbejde på dette felt og var en god vejleder for de udenlandske medarbejdere, der sammen med og efter Kurt Latte førte det store arbejde videre. Barr rejste i 1964 efter Kurt Lattes død ned til fru Latte i Göttingen og hjembragte Lattes materiale. Han var en af initiativtagerne i 1955 til genoptagelse af arbejdet med *A Critical Pāli Dictionary*, og blev medlem af Selskabets kommission for dette værk. Han var det kyndigste medlem af denne kommission og udrettede til tider meget, havde mange gode ideer til dette omfattende arbejde.

Han var 1956 en af initiativtagerne til at få udgivet Holger Pedersens mindre skrifter og medlem af det udvalg, som – forgæves – søgte at realisere denne tanke.

Han blev 1961 medlem af kommissionen for Association Internationale des Études Byzantines og 1962 ivrigt og kyndigt medlem af kommissionen for Monumenta Musicae Byzantinae.

1961 blev han medlem af kommissionen for Union Académique Internationale. 1963 medlem af Rask-Ørsted Fondets bestyrelse.

1964 blev han medlem af komiteen for International Union of History and Philosophy of Science. Dette skete i fortsættelse af, at han var en af initiativtagerne til oprettelsen af Det danske selskab for naturvidenskabernes historie, i hvis møder han ofte deltog. Han var valgt til en af Videnskabernes Selskabs delegerede ved det 9. nordiske filologmøde i Helsingfors og Åbo 1956, og han var Selskabets delegerede ved det jugoslaviske akademis 100-års jubilæum i Zagreb 1966.

Vigtigt var, at han var Selskabets delegerede ved den 26. internationale orientalistkongres i New Delhi 1964, hvor han også virkede for Pāliordbogen, og ved den 27. internationale orientalistkongres i Ann Arbor 1967. 1964 blev han valgt til præsident for den internationale orientalist-sammenslutning.

De fleste af disse hverv bevarede han til sin død. Det kunne undertiden knibe for ham at få tid til den i sådant administrativt arbejde nødvendige korrespondance – sekretær havde han aldrig – men når han behandlede sagerne, skete det altid med stor kyndighed og omtanke.

Han var ofte medlem af bedømmelsesudvalg. Således 1947 sammen med Kaare Grønbech om J. Prytz Johansen, *Handlingens*

karakter og struktur på Maori. 1954 tre gange: 1) s. m. Johs. Pedersen om Sv. Pallis, *Early Exploration in Mesopotamia*, 2) s. m. Kaare Grønbech om W. Henning, *Die Činggis Khan Spruchdichtung der Mongolen*, 3) s. m. Johs. Pedersen om Erik Iversen. *Egyptian Paints and Pigments*. 1956 s. m. Birket-Smith om J. Prytz Johansen, *Maori riter og myter*. 1958 s. m. Birket-Smith og N. E. Nørlund om Klaus Ferdinand, *Preliminary Notes on the Hazāra Culture*. 1960 s. m. Harold W. Bailey (Cambridge) om Jes P. Asmussen, *The Khotanese Bhādracaryādeśanā. Text, translation, and glossary, together with the Buddhist Sanskrit original*. 1962 s. m. Ad. Stender-Petersen om Hans Chr. Sørensen, *Ein russisches handschriftliches Gesprächbuch aus dem 17. Jahrhundert*. 1964 s. m. H. W. Bailey om D. N. MacKenzie, *The Dialect of Awroman*. 1965 s. m. Birket-Smith om Schuyler Jones, *An annotated Bibliography of Nuristan and the Kalash Kafirs of Chitral*. 1966 to: 1) s. m. Birket-Smith om Schuyler Jones, *Political Organization of the Kam Kafirs*, 2) s. m. Johs. Pedersen om Karl G. Prasse, *A propos de l'origine de h touareg («tāhaggart»)*. 1967 s. m. Chr. Stang (Oslo) om Herman Kölln, *Oppositions of Voice in Greek, Slavic, and Baltic*. 1968 ligeledes to: 1) s. m. Franz Blatt om Klaus Alpers, *Bericht über Stand und Methode der Ausgabe des Etymologicum Genuinum – Barrs sidste bidrag til arbejdet med Corpus Lexicographorum Græcorum*, 2) alene om Firoze M. P. Kotwal, (Bombay), *The Supplementary Texts to the Šāyest nē-šāyest*.

Alene opregningen af disse 15 bedømmelser giver en idé om omfanget af Barrs lærdom og hans arbejde for publikationer indenfor Videnskabernes Selskab. Ikke alle bedømmelser er skrevet af Barr, men adskillige er og vidner højt om hans kyndighed og grundighed. Han gav på de forskelligste felter såre ofte bemærkninger af stor værdi for det pågældende arbejde.

Han har givet fire meddelelser her i Selskabet:

- 1950 *Gud og Verden. Zarathustras religiøse oplevelse.*
- 1951 *Bemærkninger om substansbegrebet i gammeliransk spekulation.*
- 1954 *Det hellige i iransk religion.* Det var tænkt offentliggjort i Meddelelserne men blev aldrig færdigt. Det var nok en sammenfatning og udvidelse af afhandlingerne fra de tre festskrifter.
- 1961 *Chaos og verdensorden i Indien og Persien – et særdeles interessant arbejde, som desværre heller ikke kom i trykken.*

Trykt er heldigvis de fire mindetaler, som Barr holdt her i Selskabet: 1945 om Arthur Christensen, 1956 om Poul Tuxen, 1958 om Kaare Grønbech, og 1964 om Adolf Stender-Petersen.

De er mønstergyldige, i høj grad læseværdige.

Ingen vil undre sig over, at den første om hans lærer og forgænger Arthur Christensen er særdeles kyndig. På få sider er givet en indgående beretning om Arthur Christensens omfattende livsværk og en nænsom skildring af hans personlighed. Den er næsten enslydende med den nekrolog, Barr også skrev til Københavns Universitets festskrift samme år, og er måske noget hæmmet af, at han var i tidsnød, sikkert ikke har haft mulighed for en sådan fordybelse i emnet, som han havde ønsket sig. Barr afholder sig praktisk taget fra at tage stilling til Arthur Christensens forskning.

Helt anderledes er mindetalen over indologen Poul Tuxen, Barr har haft tid og har under udarbejdelsen åbenbart på ny læst det meste af Tuxens produktion og har med stor sympati og forståelse gjort rede for Tuxens tanker, navnlig om indisk filosofi. Følgende Tuxens udvikling før og efter den rejse til Siam, der gav Tuxen levende og umiddelbar kontakt med det buddhistiske munkevæsen, giver Barr en oversigt over yogalæren, således som den var fremstillet af Tuxen i fortsættelse af og i modsætning til andre forskere, og dernæst giver han en fremstilling af Tuxens skildring af Buddhismen fra de ældste tider til nutidens levende virkelighed. Man spørger undertiden sig selv: hvad er Tuxen og hvad er Barr i denne fængslende udlægning? Så nænsomt er små korrekturer, små spørgsmålstejn anbragt. Barr forsømmer naturligvis heller ikke at gøre rede for Tuxens musikalitet og liv med musikken – også det noget, som bragte Barr i nær harmoni med det positive og tapre menneske, som han så i Poul Tuxen.

Tilsvarende er mindetalen om turkologen Kaare Grønbech, også den præget af stor menneskelig sympati og omhyggelig indgåen på Kaare Grønbechs videnskabelige tankegang – i denne tale parret med dybtgående kritik af flere hovedpunkter i Grønbechs behandling af grammatiske problemer i tyrkisk. Barr taler med myndighed, som turkolog af faget.

Mindetalerne om Poul Tuxen og Kaare Grønbech er mageløse. Det vil være meget svært at finde andre af tilsvarende karat.

Men de samme gode egenskaber præger mindetalen om slavisten Adolf Stender-Petersen, først og fremmest den fuldendte

sagbeherkelse, Barr giver en kyndig og objektiv skildring af Stender-Petersens omfattende forfatterskab og kommer lejlighedsvis med kritik, både m.h.t. Stender-Petersens dristighed i behandlingen af varæger-problemet og fx. hans bedømmelse af Dostojevski. Men man kan nok fornemme, at Stender-Petersen ikke stod ham så nær som Poul Tuxen og Kaare Grønbech.

Hvis man spurgte Barr til råds i et videnskabeligt spørgsmål, fik man altid – omend undertiden efter en rum tid – et omhyggeligt svar, ofte en hel lille afhandling. Lad mig nævne som eksempel et brev, som Kaj Barr skrev til mig den 14. juli 1966 som svar på en forespørgsel ang. armenske og syriske gengivelser af det Paulussted, som gerne oversættes »han holdt det ikke for et rov at være Gud lig«.

Kære Hammerich,

Svarende til *τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ἐπάροχων οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγάπησατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ* har den armeniske tekst:

z-ayn xorheci iwrač'ančiwroč' i jenj, or ew i K'ristos Yisus; or i kerparans Astucoy ē, oč'inč yap'stakut'iw'n hamarečaw z-linel-n hawasar Astucoy »enhver af eder skal tænke dette (= have et sådant sind), som også (er) i Christus Jesus; (han) som er i Guds form (kerparans), regnede (hamarečaw) ingenlunde (oč'inč) for en yap'stakut'iw'n det at være lig Gud« (ē »er« bør egentlig oversættes ved »var«, da armenisk i relativsætninger, der svarer til et græsk participium, her *ἐπάροχων*, sætter et finit præsens).

Det til græsk *ἀρπαγμός* svarende yap'stakut'iw'n er et abstrakt på *-ut'iw'n* dannet af et ellers kun i komposita optrædende yap'stak »rov, røveri« (f.eks. yap'stak-a-sēr »rapace«), men fungerer ellers som verbalsubstantiv til det denominerede verbum yap'stak-em (præs. indik. sg. 1), for hvilket Ciakciak, *Dizionaria armeno-italiano* p. 1033 giver følgende betydninger: rapire; condur via per forza; portar via; torre, togliere, spogliare | strappare, saccheggiare, predare, metter a sacco | liberare, campare, tirar dalle mani; pigliar per forza; sottrarre. Det kan desuden anvendes intransitivt: scampare, sottrarsi, liberarsi (f.eks. udfri sig fra martyriet); sparire, dileguarsi; perdersi.

Den tilsvarende mediale form *yap^cstak-im* betyder: esser rapito og bruges også om at blive borttrykket i ekstase: esser rapito in spirito; esser in estasi; uscir fuori di se stesso.

Verbalabstraktet *yap^cstakut^{iwn}*, »rapimento, spogliamento, etc.« har utvivlsomt alle de nominale anvendelser, der svarer til de verbale, og betegner enhver voldelig berøven, bortførelse (f.eks. af gods eller kvinder) og bortrykkelse. *yap^cstakut^{iwn} mtaç* (mtaç genitiv af mitk^c, »mens, animus«) betyder »estasi, elevazione dell' anima a Dio, rapimento«.

Det er således ikke umuligt, at armenieren kan have forstået det græske *ἀρπαγμός* som bortrykkelse i samme forstand, som Deres tydning forudsætter. Men p. gr. af det armeniske abstraktums meget almene betydning, og da ordet kun forekommer her i NT, kan man ikke bruge den armeniske tekst til bekræftelse af den foreslåede tydning. Den armeniske oversættelse er iøvrigt, bortset fra, at relativsætningen *or - ē* ved omskrivningen af participiet ikke har samme struktur som den tilsvarende græske, slavisk. Ordstillingen er helt som på græsk.

Den syriske Pešitta gengiver *ἀρπαγμός* med *ḥeʿtufyā*, et verbalabstraktum til *ḥeʿtaf*, »rapuit, spoliavit«; »abduxit, occupavit (~ *ἀρπάζειν*)«. For bortrykkelse i ekstase finder jeg hos Brockelmann kun eksempler hos den sene hagiograf Thomas fra Margā (9. årh.),*) men derfor kan denne anvendelse naturligvis godt være meget ældre. Han bruger både substantivet *ḥeʿtufyā* og et deraf afledt verbum. Der er dog ikke noget indicium for, at han har haft Phil. 2.6 i tankerne, skønt han selvfølgelig har kendt stedet. Altså også her et non liquet.

Det er alt, hvad jeg i opbruddets hastværk har kunnet hitte.

Med ønsket om en god sommer og en venlig hilsen fra

Deres hengivne

K. B.

På tilsvarende vis, som det er sket m.h.t. Barrs virksomhed indenfor Videnskabernes Selskab, ville jeg gerne have gjort rede

*) »De to betydninger hos Thomas fra Margā er 1) *abreptio (animi)* og 2) *abreptus est* (note af prof. Jes P. Asmussen, der venligst har hjulpet mig med dette brev).

for, hvad Barr har betydet for Københavns Universitet. Thi også her har han i det filosofiske fakultet været *Mädchen für alles*, har bedømt prisafhandlinger og doktordisputater, været sagkyndig ved professorbesættelser i København, i Århus og i Skandinavien, langt udenfor sit fag og altid med fuldendt kyndighed og grundighed.

Men det kan ikke gøres. Der findes intet kartotek til Universitetets arkiver. Og man kan altså kun spore Barrs virke, når der er trykt noget om det i Årbogen eller i festskriftet til årsfesten.

Det kan nu eksempelvis nævnes, at Barr i november 1950 skrev smukke og kyndige mindeord om Kr. Sandfelds medarbejder, lektor i Rumænsk Hedvig Olsen, at han i 1955 sammen med Sander-Hansen var bedømmer af en prisopgave om Berber-sprogene (besvaret af Karl G. Prasse), og i 1967 sammen med Hans Henriksen bedømte en prisopgave om injunktiv (besvaret af Jens Elmegård Rasmussen). Men fakultetet benyttede stadig Barr som sagkyndig i østerlandsk, slavisk og klassisk filologi, samt i indoeuropæisk sproghistorie.

I 1967 tog han sin afsked på grund af alder. Men da der kort efter opstod en lakune i undervisningen i indoeuropæisk sproghistorie, overtog emeritus Barr at læse over Litauisk og Hittitisk.

Med en kort men kraftig skrivelse af 21. april 1969 foreslog Jes P. Asmussen, Jørgen Læssøe og Fred. Løkkegaard det filosofiske fakultet at foranledige den filosofiske doktorgrad tildelt Kaj Barr. Fakultet og Konsistorium sluttede sig hertil, og ved årsfesten november 1969 begrundedes indstillingen af Jørgen Læssøe som dekan og promoveredes Kaj Barr til æresdoktor ved Københavns Universitet. Han var en syg mand på det tidspunkt. Efter en sidste vellykket cykletur med sin kone i Jurabjergene i august 1969 måtte han i september lade sig underkaste en operation, som viste sig ikke at kunne helbrede ham, selvom han efter nogen tids forløb kom hjem. Vi, der kendte ham, ængstedes ved, hvordan han skulle overstå universitetsfesten. Men han klarede det med sammenbidt energi, styrket ved at hans gode ven slavisten Carl Stief sad lige bag ham, rede til at hjælpe, hvis det skulle blive nødvendigt, hvad det ikke blev. Men seks uger senere, den 4. januar 1970 døde Kaj Barr.

Ære være hans minde!

Raymond

II.

VAGN POULSEN

25. august 1909–12. juli 1970

Tale holdt i Videnskabernes Selskabs møde den 13. november 1970

Af **P. J. Riis**

Da Ny Carlsberg Glyptoteks navnkundige direktør Frederik Poulsen i 1943 blev afløst af en forholdsvis ukendt 34-årig, betragtedes det sikkert af mange som et meget dristigt valg. Men den unge Vagn Poulsen, der slet ikke var i slægt med sin forgænger, havde allerede ved dygtigt dagligt virke i både museets og Ny Carlsbergfondets tjeneste, ved en også i udlandet anerkendt disputatsafhandling og en række mindre arbejder placeret sig således, at der ikke kunne være tvivl om hans egnethed. Det viste sig ret snart, at han uden på nogen måde at efterligne Frederik Poulsen ikke blot bevirkede, at Glyptoteket beholdt sin position i det danske publikums og den internationale videnskabelige verdens bevidsthed, men også at han på flere punkter satte sit eget præg på institutionen og ved egen fri forskning vandt sig en anseelse, der kunne måle sig med forgængerens. Det blev endda tydeligt, at han i visse henseender havde overgået ham, både som museumsmand og som forsker. Meget skyldte han sin blændende begavelse og det milieu, han opvoksede i; men undervurderes må sandelig ikke påvirkningen fra de personer, han var så lykkelig at have som lærere eller foresatte i de unge år.

Vagn Häger Poulsen blev født den 25. august 1909 i København, hvor hans fader var en kendt og omhyggelig speciallæge. Forældrene tilhørte det solide københavnske borgerskab; men familiemilieuet var mere nuanceret, end det ofte er tilfældet. Faderen havde som ung opnået Københavns Universitets guldmedaille for besvarelsen af en medicinsk prisopgave, og man havde ventet, at han ville få en videnskabelig karriere. I sin modne alder var han en stiltfærdig tilbagetrukket mand; men da han i sine yngre år boede i en lille provinsby, havde han chokeret ved

at tage parti for radikalismen og afholdsbevægelsen. Af farbrødrene var den ene en anset musiker og kordirigent, den anden havde været maskinchef på kongeskibet Dannebrog og var for sin pligt-troskab blevet særlig hædret af Christian X. Moderen var af tysk herkomst; hun imponerede ved sin skarpe iagttagelsesevne, sine lynhurtige repliker og en egen barsk humor. Kontraster svarende til de her nævnte fandtes i Vagn Poulsens egen personlighed, der vel også prægedes noget af det nære venskab, han i sin skoletid knyttede med professorsønnen Erik Strömngren, der senere blev en af vore betydeligste psykiatere, og statsministersonnen Peter Madsen Mygdal, den altfor tidlig afdøde højesteretssagfører.

Skolen var den »scherfigske« Metropolitanskole, af hvis lærere han selv med taknemmelighed fremhævede Wilhelm Lorenzen og Karl Hude; den første havde indviet ham i kunsthistorien, den anden i den antike kultur, og da Hude gik af som skolens rektor samtidig med, at Poulsen blev dimitteret som klassisk-sproglig student, var det Poulsen, der på samtlige elevers vegne takkede ham som leder og lærer. Poulsen vedblev, så længe Hude levede, at stå i et ærbødigt og beundrende elevforhold til ham, og det blev faktisk Hude, der kom til at bestemme hans senere karriere. Poulsen havde efter studentereksamen begyndt et kunsthistoriestudium under Francis Beckett på Københavns Universitet og var yderligere blevet medhjælper hos direktør Gustav Falck på Statens Museum for Kunst; men et par år senere henvendte Hude sig til ham og sagde på sin ligefremme måde: »De skal skifte studiefag og blive klassisk arkæolog, for Frederik Poulsen har spurgt mig, om jeg kunne anbefale ham en student til arbejde på Glyptoteket, og dér ligger Deres fremtid!« Vagn Poulsen fulgte opfordringen og gik i gang med arkæologien hos K. Friis Johansen. Sine græske og latinske kundskaber opfriskede og vedligeholdte han omhyggeligt ved at deltage i øvelser hos Carsten Høeg og især Hude, der efter sin afgang havde beholdt et lektorat ved Universitetet. Foruden at være assistent hos Frederik Poulsen blev han senere medhjælper i Statens kunsthistoriske Fotografisamling, der lededes af V. Thorlacius-Ussing. Alle disse mænd var med til at forme ham som arkæolog og kunsthistoriker. Mest lærte han vel i denne tid af Friis Johansen og ikke lidet af Ussing, der begge som få beherskede deres fags metoder og var i stand til på forbilledlig vis at videregive deres store lærdom og rige erfaring; men Falcks

fremragende kenderskab såvel som Frederik Poulsens åbne sind og levende fantasi virkede også meget inspirerende på ham.

Et par udenlandsrejser i studietiden kom til stærkt at præge Vagn Poulsen. Da Carlsbergfondet i 1931 sendte en udgravnings-ekspedition til Hama i det indre Syrien under ledelse af Harald Ingholt, dengang sekretær i Ny Carlsbergfondet og inspektør ved Glyptoteket, tog denne ham med som arkæologisk assistent i de første to kampagner. Opholdene i den ærkeorientalske, meget gammeldags og særdeles maleriske by og de vældige fund af prægtig middelalderlig keramik i borghøjens øverste lag gav ham en ægte kærlighed til islamisk kunst, som han vedblev at interessere sig for gennem hele sit liv. At han på begge rejser kunne tilbringe en tid i Istanbul og Athen, bragte denne interesse i organisk sammenhæng med hans intense dyrkelse af den antike kunst; Grækenland og de to byers museer blev en åbenbaring, der oversteg hans dristigste forventninger. Han lærte aldrig helt at værdsætte Italien efter fortjeneste, for som han selv engang sagde: »Skal man rigtig lære at forstå og holde af Italien, må man have været der før end i Grækenland; ellers kommer man der aldrig for alvor«. Også München besøgte han og fik mulighed for at påhøre en eller to forelæsninger af Ernst Buschor, der havde det meget ansete professorat i klassisk arkæologi; før ham havde det været besat af så fremragende forskere som Heinrich Brunn, Adolf Furtwängler og Paul Wolters. Münchenereskolen var dengang en af de bedste inden for ærkæologien, og der har næppe været nogen større klassisk-arkæologisk begavelse end Furtwängler, der stadig er et lysende forbillede. Frederik Poulsen havde i sin ungdom studeret hos Furtwängler, og nu kunne Vagn Poulsen selv opleve den af mange forgudede Buschor, hvis skrifter allerede havde gjort indtryk på ham. Det er ikke alt hos denne nu afdøde tyske forsker, som blankt kan akcepteres, specielt ikke uden for Tyskland; men ingen kan bestride hans overordentlige arkæologiske indfølelse, hans fuldstændige beherskelse af fagets discipliner og hans konstruktive fantasi.

Under studierne havde Poulsen sluttet sig nært til en kvindelig kunsthistoriestuderende, Ellen Krøger, og i 1933 giftede de sig. Giftmålet muliggjordes tildels ved et vikariat. Ingholt, der indtil 1938 kombinerede ledelsen af Hama-udgravningerne med et arkæologi-professorat ved Det amerikanske Universitet i Beirut, var i Ny

Carlsbergfondet blevet afløst af Gustav Falck, som havde forladt Kunstmuseet; men også denne ønskede orlov, og således blev der brug for Vagn Poulsen. I 1934 bestod han magisterkonferens i klassisk arkæologi og kunne året efter med støtte af Ny Carlsbergfondet og Carlsbergfondet foretage en større studierejse i Grækenland og Italien, hvor han blev ledsaget af sin hustru. Eksamenslæsningen var blevet gennemført parallelt med arbejde i fondet og museet, og rejsen i Grækenland kom til at foregå under en revolution; men Poulsens tog skæbnens tilskikkelser med godt humør og vendte tilbage fyldt til bristepunktet med nyerhvervet viden og lykkelige rejseminder. Både i Athen og på hjemvejen i München så han atter Buschor og havde berigende samtaler med ham. Efter rejsen genindtrådte Poulsen som sekretær i Ny Carlsbergfondet, en post han fra 1936 kunne forbinde med Ingholts gamle inspektørstilling, således at han i begge henseender kunne betragtes som Ingholts afløser. Kortere museumsrejser til de vigtigste europæiske hovedstæder i 1934 og de følgende år supplerede hans »grand tour« i Sydeuropa, og i 1937 forelå så resultatet i form af en doktorafhandling.

Udnævnelsen til Glyptotekets direktør i 1943 gav Poulsen friere hænder til at realisere sine ideer om museet, hvad der først og fremmest manifesterede sig i påbegyndelsen af en total omordning af den græsk-romerske samling og en systematisk gennemgang af dens skulpturer med radikal fjernelse af senere restaureringer. Dernæst tog han initiativet til udgivelse af en museumsbulletin, efter amerikansk mønster i oktavformat med velillustrerede halvpopulære afhandlinger om nyerhvervelser eller nystuderede ting af den gamle bestand samt med en kortfattet årsberetning (Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek 1–27, 1948–70). Krigens ophør satte fart i nyordningen, der udvidedes til at gælde hele museet, og slutstenen på dette arbejde blev Poulsens nye kortfattede, illustrerede håndkatalog (Ny Carlsberg Glyptotek, Vejledning gennem Samlingerne 1952, 13de oplag 1968; eng. udgave 1953, 13de oplag 1969; tysk udgave 1966, 2det oplag 1969). De velbesøgte Glyptoteksforedrag, der i mange år havde spillet en betydelig rolle i det københavnske kulturliv, og som selv under krigen ikke gik i stå, omend de på grund af belynings- og opvarmningsvanskeligheder måtte afholdes andetsteds, ofrede han meget arbejde på, og det var naturligt for *ham*, der havde en medfødt stærk

glæde ved musik, at se med stor velvilje på koncertopførelser i festsalen, da den atter blev brugbar til aftensammenkomster.

Allerede under sin funktion som sekretær i Ny Carlsbergfondet var Poulsen kommet i et nært forhold til brygger Carl Jacobsens søn Helge, der havde formandsposten både i fondet og i Glyptoteksbestyrelsen, og som fra 1914 til 1926 selv havde været museets direktør. Fra ham fik Poulsen kraftige impulser til at virke for udvidelsen af bestanden på to områder, som Jacobsen nærrede særlig kærlighed til, nemlig den fortrinlige franske malerisamling og den langt mere beskedne kollektion af græske vaser. Så store skulpturkøb som i Frederik Poulsens glansperiode tillod forholdene på det internationale marked ikke. Glyptoteket er, som navnet angiver, primært et skulpturmuseum, og i Vagn Poulsens direktørtid fik det nok en række udmærkede billedhuggerværker, hvoraf her må fremhæves et assyriske og et persisk relief, flere arkaiske arbejder fra Athen, Sicilien og Etrurien samt en række græske og romerske portrætter; men erhvervelserne af antik kunstindustri og nyere malerkunst blev hyppigere og hyppigere.

Af de hverv uden for Glyptoteket, som Poulsen med årene fik, glædede næppe noget ham mere end det at være medlem af bestyrelsen for C. L. Davids Fond og Samling; dér kunne han vedligeholde sin interesse for islamisk kunst og deltage i en museumsvirksomhed af en anden art end Glyptotekets. I den anden halvdel af 1940erne blev Poulsen en af den svenske stats særlige sagkyndige ved købet af billedhuggeren Carl Milles' samling i Detroit, U.S.A., og gennem Ingholt, der efter otte år i Nærorienten og to år ved Aarhus Universitet var blevet professor i Amerika, blev Poulsen to gange indbudt til at være gæsteforsker ved Yale University, i årene 1952/3 og 1966/7. Det morede ham, der egentlig ikke havde haft lyst til universitetsarbejde, også at prøve denne side af det videnskabelige liv, og han benyttede sig under de tre Amerikaophold af lejligheden til intense studier i de østlige stateres rige museer og privatsamlinger. Andre personlige kontakter bragte ham i 1968 til Norge og Holland som gæsteforelæser.

Vagn Poulsens forfatterskab er meget stort og omfattende. Han havde særdeles let ved at skrive og skrev gerne. I de unge år sagde han på sin paradoksale façon, at hans artikler var blevet til for at han kunne slå op og se, hvad han vidste og mente om tingene; senere, da han som alle andre også var blevet udsat for kritik,

hed det: »Jeg har for længst opgivet at interessere mig for, om jeg bliver læst; jeg skriver, fordi det morer mig«. Den største del af hans artikler og bøger henvendte sig til det kunstinteresserede publikum i Danmark og efterhånden også til udlandets. Snart var det bidrag til aviser, tidsskrifter eller leksika, snart små eller større bøger og billedhefter; megen vægt lagde han i denne virksomhed på den gode illustration og på en æggende stil med flittig benyttelse af underfundige og barokt-humoristiske indfald. Ikke for intet var han en stor beundrer af Storm-Petersen, fra hvis »Fluer« han ofte citerede denne passus: »Når der tales så meget om forståelse af kunst, må der være noget i vejen med en af delene«. Som popularisator nåede han ikke Frederik Poulsens store folkeyndest, men var uden tvivl meget påskønnet dér, hvor omfattende viden og skarpsyn værdsattes, og hvor man forstod hans dobbeltbundede bemærkninger. I overensstemmelse med den bedste danske videnskabelige tradition lader Vagn Poulsens skriftlige arbejder sig ikke opdele i to skarpt adskilte grupper uden overgange, en rent populariserende og en strengt videnskabelig. Hyppigt fremsatte han nye tanker i et skrift uden for den egentlige faglitteratur, selv om han gerne senere gav udførligere dokumentation i en lærd afhandling eller recension; kun sjældent sigtede han ved sin skrivemåde på en meget snæver fagkreds. Det må derfor være tilladt her at forsøge en vurdering af hans litterære produktion under ét efter emner, og af tidshensyn kun omtale de betydeligere arbejder.

Débutstykket var en i studietiden skrevet publikation af nogle attiske malede vaser (Weissgrundige Lekythen der Ny Carlsberg Glyptothek, i *From the Collections of the Ny Carlsberg Glyptothek* 1, 1931). Han fik deri mulighed for at aflægge vidnesbyrd om sin gode skoling hos Friis Johansen og for at fortsætte Buschors lekythstudier; navnlig kommer denne sidste hensigt til udtryk i hans tilskrivninger af Glyptotekets eksemplarer. Ikke ofte beskæftigede han sig senere i livet med græsk keramik, som regel kun i oversigter; men det er ejendommeligt, at netop to af de sidste arbejder, han nåede at offentliggøre, atter handlede om attiske vaser og indeholdt et forsøg på mesterbestemmelser (En attisk Drikkeskaal, i *Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek* 25, 1968; Eine attische Augenschale, i *Festschrift Ulf Jantzen* 1969).

Om skulptur skrev han første gang i forbindelse med udgivelsen

af en tegning i Kobberstiksamlingen på Statens Museum for Kunst. Den er udført af Melchior Lorek, Frederik II's hofmaler, og forestiller atten antike torsoer, som næsten alle identificeredes af Poulsen og brugtes til at vise, at Lorek faktisk var i Rom i 1551, det år der er noteret på bladet (*Eine archäologische Zeichnung von Melchior Lorek*, i *Acta Archaeologica* 4, 1933). I lang tid derefter, til henimod 1960, holdtes hans interesse navnlig fangen af mesterværkerne i Furtwängler's forstand, d.v.s. de romerske kopier efter forsvundne originalstatuer af de store græske mestre, og dels af denne grund, dels inspireret af Ernst Langlotz' forsøg på at adskille billedhuggerskolerne i det ældre Grækenland, gav han sig i kast med den tidligste klassiske skulptur i den såkaldt »strenge stil«. I disputatsen (*Der strenge Stil, Studien zur griechischen Plastik 480–450*, i *Acta Archaeologica* 8, 1937) lykkedes det ham overbevisende at redegøre for stiludviklingen i de vigtigste græske landskaber, idet han tog sit udgangspunkt i de sikre lokale arbejder såsom terrakottafigurerne og skulpturer af stedets egne stenarter og derefter ved stilanalysens hjælp tilskrev bronzer og en række marmorværker til forskellige kunstcentre. Sin system med den græske klassik i det 5te og det 4de århundrede f.C. fortsatte han systematisk, dog afbrudt af studier over arkaisk skulptur, som han gang på gang vendte tilbage til og altid havde noget væsentligt og inciterende at sige om. Af hans afhandlinger med arkaisk emne, der ofte spænder langt videre end titlen lader formode, bør tre i hvert fald nævnes: *Three Archaic Greek Heads in the Ny Carlsberg Glyptotek*, i *From the Collections of the Ny Carlsberg Glyptotek* 2, 1938; *En attisk Sfinx*, i *Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek* 12, 1955; *En lilleasiatisk Tyr*, i *Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek* 25, 1968. I en særlig artikel vendte han tilbage til den tidlig-klassiske statuariske type, der går under den forkerte betegnelse »Aspasia«, og hvis rekonstruktion ved Walter Amelung et heldigt fund under Poulsens ophold i Hama havde bevist rigtigheden af (*Die Verhüllte aus Hama und einige Vermutungen*, i *Berytus* 6, 1940). Samtidig udkom hans store afhandling om Myron, der er et godt eksempel på anvendelsen af den »morelliske« stilanalytiske metode i Furtwängler's ånd, men ikke desto mindre irriterede mange på grund af de dristige konklusioner (*Myron, ein stilkritischer Versuch*, i *Acta Archaeologica* 11, 1940). Således som Poulsens studier var tilrettelagt,

måtte de før eller senere bringe ham ind på livet af selve Phidias. I halvpopulære artikler havde han af og til tangeret den phidiasiske kunst; men nu efter Myron var tiden moden til det endelige angreb. Den direkte anledning synes at have været en nyerhvervelse til Glyptoteket (Et attisk Skulpturfragment fra Fidias' tid, i Festskrift til Frederik Poulsen 1941); omend med forbehold, følte han sig fristet til at sætte stykket i relation til Phidiaselven Alkamenes, og den tanke synes i hvert fald sidenhen at have strejft ham, at det kunne stamme fra en af Parthenons gavle. I en større afhandling søgte han at nå til en klar stilbestemmelse af de tabte phidiasiske originaler, dels mesterens egne værker, dels hans bedste elever og medarbejders (Phidias und sein Kreis, i *From the Collections of the Ny Carlsberg Glytothek* 3, 1942). Det siger sig selv, at uden nyt kildemateriale som det, der 1958 blev fundet ved udgravningen af Phidias' værksted i Olympia, måtte Poulsens undersøgelse i hovedsagen blive en kritisk stillingtagen til tidligere forskninger, og på nogle punkter er han da også blevet modsagt af den senere udvikling; men afhandlingen er stadig nyttig takket være hans mange skarpsindige stilanalytiske betragtninger og den praktiske præsentation af stoffet. Senere udgav han, først på svensk og godt ti år efter åjourført på dansk, en fortrinlig bog om samme emne, herunder både Parthenon-skulpturerne, Phidiasstilens forudsætninger og dens eftervirkninger (Fidias 1949; *Fidias og den klassiske kunst* 1960). Problemerne omkring den senklassiske skulptur lod han imidlertid heller ikke ligge; det daglige arbejde i Glyptoteket tvang ham til at sætte sig lige så grundigt ind i dette kapitel af græsk kunsthistorie, selvom værkerne nok stod ham følelsesmæssigt fjernere. Det var symptomatisk, at en Rubenstegning formidlede den intimere kontakt, og resultatet blev en dristig, men tiltalende hypotese om, at vi i det nævnte værk og en række buster i Rom og Firenze har gengivelser af en Homér fra Lysippos' hånd (Zum Bildnis Homers, i *Acta Archaeologica* 11, 1940). Hermed og med ledelsen af det museum, der som antik portrætsamling er blandt verdens betydeligste, blev han ført ind på ikonografiens område; men inden han for alvor hengav sig til dette studium, fik han tid til at skrive flere andre værdifulde, originale bidrag til den græske skulpturs almindelige historie (f.eks. *Some Early Fourth Century Sculptures*, i *Acta Archaeologica* 15, 1944; *En genvunden Statue*,

i Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek 5, 1948; Lindos III 2, Catalogue des sculptures 1960, af hvilket sidste hovedparten var forfattet langt tidligere, i slutningen af 1940'erne på grundlag af Poulsens egne notater fra Istanbul 1932).

Den græske kunsts mere håndværksprægede produkter, de etruskiske og de romerske kunstværker havde vel ikke i samme grad hans kærlighed som den græske skulptur; men pligtfølelse og opfordringer udefra fremkaldte dog en offentliggørelse af Glyptotekets antike terrakotter (Catalogue des terres-cuites grecques et romaines, Publications de la Glyptothèque Ny Carlsberg 2, 1949) og to oversigter over henholdsvis Etruskernes og Romernes kunst (Romersk Kunst 1948; Etruskisk kunst, i det svenske San Giovenaleværk 1960, engelsk udgave 1962). De to sidstnævnte er ikke på højde med hans græske arbejder; navnlig er hans behandling af maleriet noget utilfredsstillende.

Siden 1940 havde nemlig som nævnt studiet af portrætet hos Grækere og Romere i stigende grad lagt beslag på hans tid og kræfter til original indsats, og det var i ikonografiens tjeneste, at han ydede sit bedste i de senere år. Det mål, han havde sat sig, var et moderne videnskabeligt katalog over Glyptotekets portræt-samling, og en lang række artikler og afhandlinger blev til under forarbejdet. To katalogbind nåede han selv at udgive (Les portraits grecs, og Les portraits romains I, république et dynastie julienne, Publications de la Glyptothèque Ny Carlsberg 5, 1954 og 7, 1962); til det tredje og sidste omhandlende de senere romerske portræter efterlod han et næsten færdigt manuskript, som ventes at kunne udkomme i 1972. Fra de ikonografiske skrifter skal her fremhæves tre højdepunkter: opdagelsen af et senklassisk, »konstrueret« Phidiasportræt (Fidias og Portrætkunsten, i Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek 9, 1952; Phidiasische Bildnisse, i Festskrift Bernhard Schweitzer 1954), en grundlæggende undersøgelse af det julisk-claudiske kejserhus' portræter, bl. a. fremstillingerne på Ara Pacis Augustae (Studies in Julio-Claudian Iconography, i Acta Archaeologica 17, 1946), og den forbløffende identifikation af Vergils fysiognomi, siden bekræftet ved andres forskning (Les portraits grecs 1954, no. 49; Vergils Portræt, i Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek 15, 1958; Vergil, Opus Nobile 12, 1959). Overalt er der dog nedfældet meget fine stilistiske iagttagelser, og stildateringerne er foretaget med suveræn

sikkerhed. Tilskrivningerne virker ikke altid overbevisende, men vidner under alle omstændigheder om Poulsens usædvanlige kombinationsevne. En populær ikonografisk oversigt på dansk og i bogform fortjener også at nævnes (Oldtidsmennesker, blade af den antike portrætkunsts historie 1959).

I 1960erne kom Poulsen stærkere end før ind på at lave oversigts- og billedværker. I den kendte tyske serie »Die blauen Bücher« fik han udsendt en næsten komplet række hefter om antik kunst (Griechische Bildwerke 1962; Griechische Vasen und Bauten 1963; Römische Bildwerke og Römische Bauten 1964; Ägyptische Kunst 1968; Etruskische Kunst 1969). Han bidrog også til Ada Bruhns og Leo Hjortsøs bøger til undervisning i de højere skoler (Klassisk Kunst, Rom 1963; Klassisk Kunst, Tekst og Billeder 1966). Hans store og luksuøst udstyrede første bind af Ragnar Josephsons kunsthistorie er den hidtil bedste introduktion til oldtidskunsten forfattet af en dansker (Från grottorna till Rom, Levande konst genom tiderna 1, 1965).

En lille gruppe for sig udgør hans artikler med lærdoms- og museumshistorisk sigte. Offentliggørelsen af en Lorck-tegning er allerede nævnt; beslægtet er en behandling af et monument i Fredensborg slotspark (En forblømmet Antique, i Kunstmuseets Aarskrift 1941). Andre handler om personer (Poulsen, Poul Frederik Sigfred, i Salmonsens Leksikon-Tidsskrift 1943; Julius Lange, i Danmark 4, 1944; Helge Jacobsen og Glyptoteket, i Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek 4, 1947; Carl Jacobsen som Kunstsamler, i Ord och Bild 1954). Friskest af disse er den særdeles velskrevne artikel om Lange, i hvilken Poulsens stil synes at have gennemgået en lutring ved den læsning af Georg Brandes, som emnet medførte.

Poulsen glemte aldrig, at det havde været hans oprindelige ønske at blive magister i kunsthistorie, og – skønt fuldt arkæologisk uddannet og med ansvar for store verdenskendte arkæologiske samlinger – følte han sig hele livet mere som kunsthistoriker end som arkæolog. Markarbejde havde han nok deltaget i, men uden begejstring og uden særlige anlæg; under udgravningerne i Hama lå hans hovedindsats i ordningen og registreringen af de overvældende fundmasser fra islamisk tid. Det blev derfor naturligt på *hans* skuldre, at publikationen af denne periodes smukke orientalske keramik kom til at hvile, og han gik til opgaven med

stor energi og oplagthed, som det klart ses af fire mindre arbejder (Middelalderkeramik fra Hama, i *Nyt Tidsskrift for Kunstindustri* 17, 1944; træk af *Keramikkens Verdenshistorie*, i *Keramik*, red. af J. Andersen & V. Sten Møller 1946; læserbrev om betydningen af Hama-keramiken for dateringen af kinesisk Blue-and-White porcellain, i *Burlington Magazine* 90, 1948; Et nyt navn i persisk keramik, i *Dansk Kunsthåndværk* 23, 1950). Trods al originalitet, f.eks. påvisningen af stærk påvirkning fra Kina allerede før Mongolerinvasionerne og af en overgang fra silhuetstil til udsparingsstil i det 13de årh., svarende til rødfigursmaleriets fortrængning af sortfigurstilen i Athen henimod slutningen af det 6te årh. f. C., trods dette og meget andet godt spores der dog en vis træthed i den endelige, næsten 170 sider store publikation, antagelig som følge af de ret specielle arkæologiske krav stoffet stillede (Hama IV 2, les poteries médiévales 1957). Det blev dog ikke Poulsens sidste arbejde om orientalsk kunstindustri; året efter skrev han om tyrkisk keramik i *Davids Samling* (i C. L. Davids Samling 3, 1958), og kort før sin død fuldførte han et endnu utrykt bidrag til samlingens jubilæumsskrift.

Samme sted vil der også udkomme en artikel af ham om dansk guldalderkunst, og han har desuden efterladt sig et manuskript til Politikens danske kunsthistorie. Hans selvstændige skrifter inden for den nyere tids europæiske kunsthistorie rækker tilbage til hans sekretærperiode i Ny Carlsbergfondet. Hvad der aktive-rede ham på dette område, var maleren Larsen Stevns' forbindelse med fondet; glæden over, at det moderne Danmark i denne syntes at have fået en monumentalkunstner, der virkelig tålte sammenligning med de store gamle, nedfældede sig straks i en lille bog og to tidsskriftartikler (Niels Larsen Stevns 1938; To Fresker af Larsen Stevns i Helligaandshuset i Slagelse, og To Relieffer af Larsen Stevns, i *Tilskueren* 1938 og 1939). Senere skrev han både om sine egne kunststudier i udlandet (To Udstillinger i London, i *Konstrevy* 1947; Nogle Malerier i amerikanske Museer, i *Konsthistorisk Tidsskrift* 1948; Rembrandts Selvportrætter, i *Konstrevy* 1949), om store personer og epoker i kunsten (Rembrandt 1956; Venetianske Malere 1960), og desuden gentagne gange om dansk kunst (*Danish Painting and Sculpture* 1955; *Kunstrejsefører over Danmark* 1959; *Danske Malere* 1961; *Dänische Maler*, i *Die blauen Bücher* 1961). Intet af disse arbejder er

af den samme kvalitet og betydning som hans tilsvarende værker inden for Antikens og Islams kunsthistorie. Det er for de bedste af disse, han især vil blive husket af fagfolk verden over.

Sit højeste – det Grækerne kaldte »akmē«, og som Romerne betegnede ved verbet »floruit« – havde han vel nået i 1950erne, da hans internationale position var så grundfæstet, at han kunne tillade sig i en kort og skarp, men elegant anmeldelse utyngtet af lærdom at kritisere en anden af arkæologiens koryfæer, den især af angelsakserne højt æstimerede leder af antiksamlingen i New Yorks berømte Metropolitan Museum (*Archaic Greek Art against its Historical Background*, by Gisela Richter, i *American Journal of Archaeology* 1952); dér finder vi følgende sætninger, der viser, at Poulsen forblev tro mod sin ungdoms kunsthistoriske idealer: »We should have liked to have also a glimpse of the background in art history, Egyptian sculpture, and still more to have heard about its religious significance, in the spirit, if not in the words of Ernst Buschor«. Poulsen modtog i tidens løb flere videnskabelige æresbevisninger. Han indvalgtes i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab i 1954 og var ved sin død desuden medlem af Vetenskaps societeten og Kungl. Vetenskapssamfundet i Lund, Norske Videnskabsakademiet i Oslo og Deutsches Archäologisches Institut. I 1966 fik han G. E. C. Gads Fonds hædersgave.

Poulsen kom ikke hyppigt i vort Selskab og gav kun to meddelelser (1961 om islamisk Hama-keramik fra ca. 1100–1400 suppleret med nyherhvervelser i Victoria and Albert Museum, London og Davids Samling, København, og 1962 om portrætter af Octavia og Nero). Glyptoteksforedragene faldt som regel på en fredag, vor mødedag, og han yndede faktisk ikke møder, men foretrak at bruge sine aftener til at læse og skrive eller til privat selskabelighed; men i de senere år blev han gladere for at deltage og tale med kollegerne ved samværet efter møderne. Udadtil kunne han være reserveret og køligt korrekt; man kendte ham dog ikke, hvis man ikke havde set ham arbejdende i et museum, under rejse i Syden, eller lyttende til god musik. Musestille og med en holdning som en ægyptisk statue kunne han sidde og skrive ved sit bord i Glyptotekets bibliotek, hvor de fleste af hans afhandlinger om antike emner blev til; men pludselig kunne han springe op, når andres påstande tvang ham til stillingtagen. Brummende en til lejligheden passende operastrofe (f. eks. »Med de tvende

gamle narre driver fanden vist sit spil«) kunne han så gribe en bog eller målbevidst gå ud i museet for at sammenligne en af skulpturerne med en han havde »affotograferet« i hjernen. Så skulle man ikke afbryde ham; men han lod sig ellers gerne afspore for at hjælpe en interesseret studerende eller trække en kollega af sides for glad og stolt at vise ham et tilbud eller en nyrehvervelse eller redegøre for en ny iagttagelse. Meget inspirerende kunne han være, og navnlig i de yngre år elskede han at diskutere og fremkomme med meget særprægede og undertiden chokerende udtalelser. Blev der spillet Mozart eller Beethoven – et af hans yndlingsstykker var karakteristisk nok den tyrkiske march fra »Athens Ruiner« – glemte han alt andet og hengav sig helt til musikken. Hans hyppige brandere og barokke indfald dækkede blufærdigt over et følsomt sind, som han kun under særlige forhold lod omverdenen ane. I venne- og familiekredsen åbnede han sig og ikke mindst under de sidste års svære sygdom, som han bar med stor tapperhed og selvbeherskelse; uventet hurtigt rev den ham bort den 12. juli 1970. I dansk arkæologisk og kunsthistorisk forskning kan ingen idag erstatte ham; som skulpturkender og stilanalytiker i Furtwänglersk forstand har vel ingen i Norden overgået ham, og i udlandet har man regnet ham blandt nutidens fineste specialister på ikonografiens område. Dansk videnskab har lidt et stort tab og bør ære hans minde.

Роберт Ягужанян.

III.

PETER JØRGENSEN

12. september 1899–19. november 1970.

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 16. april 1971.

Af **L. L. Hammerich.**

Peter Jørgensen hørte til den kreds af fremragende sønderjyder, som ved genforeningen fik naturlig mulighed for udfoldelse indenfor Danmark og som kom til at betyde en særlig berigelse af dansk kulturliv, ikke mindst i videnskaben. Lad mig indenfor en ret snæver horisont nævne navne som brødrene Fuglsang-Damgaard, biskoppen og seminarieforstanderen; Troels Fink, professor og generalkonsul; Heinrich Bach, professoren i Århus; Karl N. Bock, rektor i Nakskov; Anders Bjerrum, navneforskeren; og udenfor humanisternes kreds f. eks. matematikeren Jakob Nielsen, geologen Johannes Iversen og fysikeren Chr. Møller.

Peter Jørgensen var af vestslesvigsk dansk bondeæt på både fædrene og mødrene side. Han var født 12. september 1899 i Sønder Vollum (Brede sogn i den nordlige del af Tønder Amt), hvor hans far havde en mindre landejendom, udvidet af en husmandslod, som hans farfar havde erhvervet, da han som dansk-uddannet folkeskolelærer var blevet afskediget af Prøjserne i 1871. Peter havde fem søstre. »De kunne godt være blevet professorer, hvis de havde fået uddannelse«, sagde deres svigerinde. Det var i hvert fald en – også i nationaldansk henseende – ualmindelig vågen familie med tilknytning til den grundtvigske folkehøjskole, som moderen kendte fra sin fynske ungdom. Peter lærte tidligt foruden den næsten rent danske egns sønderjyske dialekt at læse og skrive Rigsdansk. Højtysk lærte han først i folkeskolen i Bredebro og senere i realskolen i Tønder. Da hans boglige begavelse begyndte at vise sig tydeligt og der ikke var latin-skole i Tønder, blev han 1917 sendt til gymnasiet i Heide i Dithmarsken. Han havde flinke kammerater, nød den gode (gammel-

dags) skole og havde, til en vis grad, ferie fra de nationale spørgsmål, der ellers optog ham så stærkt.

Da han efter 45 års fraværelse besøgte Heide igen i 1964, skrev han i tidligere Heide-elevs skoleblad en artikel *Heide – plattdeutsch – Klaus Groth*, der i få streger giver et sympatisk billede af de ret ensomme Heide-år. Omgangssproget i Heide var det dithmarsiske Plattysk, og det lærte Peter Jørgensen til fuldkommenhed, hvad der skulle blive af stor betydning for hans senere livsbane. Men i øvrigt var det, mærkværdigt nok, matematikken, der var hans bedste fag, som han også gav privatundervisning i, for at aflaste familiens økonomi.

Naturen var træløs som hans hjemstavn, men i øvrigt ret forskellig, langt mere udpræget marskegn.

Student blev han imidlertid ikke fra Heide. Krigen lakkede mod enden – han undgik på grund af en noget svagelig konstitution at blive prøjsisk soldat, hvad han, den dansksindede militærfjende, ville have hadet dobbelt – og håbet var tændt om en genforening af Nordslesvig med Danmark. Så vovede han springet: forlod i foråret 1919 gymnasiet i Heide og hele den tyske skoleuddannelse og tog til Fredericia, ved hvis gymnasium han bestod dansk studentereksamen i genforeningsåret 1920. Det var en kolossal anstrengelse. Det danske pensum var jo meget forskelligt fra det tyske – fx. måtte han i løbet af et år læse hele det nysproglige pensum i Engelsk, som han ikke havde haft i den tyske skole – men hans sikre sprogbeværelse hjalp ham. I Fredericia lærte han også at tale Rigsdansk bedre end de fleste daværende Sønderjyder.

Og i september 1920 blev han immatrikuleret ved Københavns Universitet med Tysk som hovedfag, Dansk og Engelsk som bifag. Det bødede afgørende på hans vanskelige økonomiske kår, da han fik Regensen og efterhånden andre legater, men han tjente også tidligt penge ved undervisning. Han var en glad og vellidt regensianer.

Hans hovedlærere ved Universitetet var i Tysk Chr. Sarauw, i Dansk Brøndum-Nielsen, i Engelsk Otto Jespersen, men han mindedes også gerne danskfilologen Verner Dahlerup (skønt denne var tidlig ældet) og den strålende Vilhelm Andersen (til trods for, at litteraturen ikke havde hans største interesse).

Man ville have ventet, at professoren i germansk filologi Herman Møller skulle have tiltrukket ham særligt: han var som Peter Jørgensen selv Slesviger med interesse for hjemegnens forskellige folkesprog. Men Herman Møller var gammel og læste kun meget lidt, efter at han havde brækket sit ben. Og han gik i hvert fald af med udgangen af 1921. Senere hørte Peter Jørgensen en del hos mig, der fra forårssemestret 1922 blev Herman Møllers efterfølger, og efter Sarauws for tidlige død i 1925 skrev han også sit speciale – om den dithmarsiske formlære under særlig hensyntagen til Klaus Groth – hos mig. Denne specialeafhandling blev, i noget omarbejdet form, trykt 1928 i det tyske dialekttidsskrift *Teuthonista*, hvis udgiver Herm. Teuchert jeg kendte. Den var vistnok delvis baseret på en Klaus Groth-øvelse hos Sarauw, men udnyttede først og fremmest Peter Jørgensens eget kendskab til dialekten i Heide.

Hans første offentliggjorte afhandling blev det dog ikke: det var »Klusilspring i Vestslesvigsk« (Danske Folkemål 1 (1927)), en fremstilling af, hvorledes i hans egen vestslesvigske dialekt stødet efter høje vokaler afløses af et velært eller palatalt lukke i mundhulen: *hu's* hedder *hugəs*, *gry'n* hedder *grydjən*, *mi'l* hedder *midjəl*. Fænomenet var tidligere set af Marius Kristensen, men iagttagelsen i denne dialekt var ny og fremstillingen ulastelig, har også spillet en rolle ved senere skildringer af fænomenet i flere jyske dialekter.

I nærheden af stationsbyen Bredebro afløses mundlukket af det almindelige rigsdanske stød. Det har forført Peter Jørgensen til en, ganske vist forsigtigt formuleret, men uden tvivl urigtig hypotese om, at mundlukket kunne være opstået direkte af den gamle toneaccent I. Han havde på dette tidspunkt næppe kendskab til de nederrhinske tysk-nederlandske dialekter, hvor der på samme måde som ved de vedkommende vestjyske dialekter findes mundlukke til afløsning af stød.

Det er i øvrigt betegnende, at hans første selvstændige arbejde var indenfor dansk filologi: han havde dengang nok sine nærmeste fæller blandt danskfilologer som Anders Bjerrum, Kr. Hald, Poul Andersen, og har som de følt sig som elev af Brøndum-Nielsen, hvis indflydelse på studenterne var stor i 1920'erne og 1930'erne.

Af største betydning for Peter Jørgensen blev også, at han traf den, der i 1930 blev hans hustru, Mini Lützen, af en dansk-frisisk familie fra Westerland på Sild. Det blev for det første indledningen til et langt og godt ægteskab, hvor der kom to børn, en datter og en søn (der som sprogforsker – med speciale i fonetik – gik i faderens fodspor). Men for det andet bragte det Peter Jørgensen levende kontakt med det Nordfrisiske, først det gammeldags sprog på Sild, Før og Amrum, senere også det Fastlandsfrisiske. Han voksede ind i alt dette fra det ene af sin hustrus sprog. Med sin store praktiske sprogsans blev han en af nutidens lærdeste kendere af hele det Nordfrisiske, hvortil han senere føjede kundskaber i det i Nederlandene levende Vestfrisiske.

Hans germanistiske forudsætninger blev efterhånden svarende til dem, som den første indehaver af den københavnske lærestol i germansk filologi havde. Herman Møller fortalte i en jubilæumstale i 1913, hvordan han som barn kendte fem germanske sprog: Højtysk fra faderen, Rigsdansk fra moderen, dansk dialekt, plat-tysk og frisisk folkemål fra faderens sognebørn i Hjerpsted og andetsteds i Sønderjylland.

Foreløbig havde Peter Jørgensen nok at gøre med at klare udkommet. Tiderne var hårde i slutningen af tyverne og begyndelsen af trediverne. Han søgte efter sin embedseksamen i sommeren 1927 forgæves adjunktembeder, men måtte slå sig igennem som timelærer, navnlig ved Købmandsskolen. Hertil kom så – afgørende – Københavns Universitet, hvor han blev undervisningsassistent hos mig 1931 og dermed var »inde«.

Tilsyneladende kom der en regelmæssig stigen op gennem graderne: 1939 lektor i tysk sprog, 1944 docent, 1948 professor i tysk sprog, til han gik af på grund af alder i 1969. Men der var dog dramatik bag. I 1938, da Christen Møller blev direktør for Handelshøjskolen, blev derved professoratet i germansk filologi i Århus ledigt. Peter Jørgensen søgte det sammen med tre andre, men lektor ved Københavns Universitet, dr. phil. Heinrich Bach sejrede i konkurrencen – til Peter Jørgensens dybe skuffelse.

Resultatet hang sammen med, at Peter Jørgensen ikke var doktor. Og det var han ikke blevet, fordi hans to største arbejder indtil da for en del var bearbejdelser af andres værker, som jeg havde fået ham til at tage fat på. Det gjaldt for hans Dithmarsische Mundart in Klaus Groths Quickborn (1934), hvor lydlæren var

Chr. Sarauws og der også for formlæren og glossaret forelå forarbejder fra Sarauws hånd. Det gjaldt endnu mere evident for hans Nordfriesische Beiträge aus dem Nachlass Hermann Möllers (Historisk-filologiske Meddelelser 24, 1, 1938). Såret blev lægt, da han blev professor i København 1947 (og 1958 efter min afgang kunne gå over i Herm. Möllers gamle professorat i germansk filologi). Endnu mere, da han 1954 blev medlem af vort Videnskabernes Selskab og 1968 æresdoktor ved Københavns Universitet. Han var efterhånden en gennemgående glad og tilfreds mand – indtil i hans sidste år sygdom og svækkelse ramte ham, så han mistede den meste arbejdsglæde og arbejdsevne.

Når han ikke var tilfreds i 1930'erne, var forklaringen først og fremmest økonomiske vanskeligheder: lønningerne var lave i de tider. Han røbede engang til en nysgerrig journalist, at han og familien ingenlunde altid kunne få kød eller to retter til middag, men måtte nøjes fx. med en skude risengrød. En særlig besværighed var, at undervisningsassistenttimerne ved Universitetet og den timelønnede undervisning ved Købmandsskolen simpelthen ingen indtægt gav i den lange akademiske sommerferie. Det var en lykke, at han i en årrække fra 1932 fik Carlsbergfonds-støtte til at undersøge sydslesvigske stednavne og kunne samle indtægterne fra denne bevilling til sommermånedernes indsamlingsrejser. Ellers havde familien ikke haft noget at leve af om sommeren.

Skal man give en oversigt over Peter Jørgensens videnskabelige gerning, er det på en måde nærliggende at begynde med det sidstnævnte, fordi resultatet her var så overvejende negativt.

For 40 år siden forelagde de to danskfilologer Kristian Hald og Anders Bjerrum og tyskfilologen Peter Jørgensen for Brøndum-Nielsen og mig en plan om undersøgelse af stednavnene i Sydslesvig til udfyldning af de tilsvarende fra anden side foretagne undersøgelser af stednavne i Nordslesvig. Det drejede sig om hele Sydslesvig, men især dog det mere eller mindre danskinficerede bælte syd for den nuværende grænse. Hald skulle tage sig af det østslesvigske, særlig Angel med det markante sprogskitte, Bjerrum af det midtslesvigske, hvor en dansk tunge havde nået langt mod syd, Peter Jørgensen af det vestslesvigske, for største delen frisiske område. Undersøgelsen skulle foregå under Universitetsjubilæets Danske Samfunds auspicer, og der skulle søges

støtte fra Carlsbergfondet. Dette opnåedes også for en lang år-række. Materialet skulle dels samles ved optegnelser i marken, dels ved arkivundersøgelser på matrikelkontorerne (Katasterämter).

Arbejdet ramtes næsten i starten af den nationalsocialistiske omvæltning i Tyskland i januar 1932, der vanskeliggjorde optegningsarbejdet. Dernæst viste arkivmaterialet sig at være langt rigeligere end formodet efter forholdene i kongeriget, hvor der bl. a. er centraliseret langt mere. Det betød, at arkivundersøgelserne blev mere tidsrovende end beregnet. Der arbejdedes dels på de små katasterämter, dels i de enkelte amtsgerichte (med skyld- og panteprotokoller), dels på statsarkivet i Kiel (med præste- og godsarkiver). I nogle tilfælde låntes materiale til benyttelse på Rigsarkivet i København. Der indsamledes flittigt i marken i sommertiden, men det kneb med at få udført bearbejdelsen i de lange vintermåneder. Og så kom 1939 den absolutte afbrydelse af lokalarbejdet med krigen. Hald var så langt, at han et par år efter krigen (1947) kunne publicere noget fra sit område: Sydslesvigske Stednavne VII, 1. halvbind. Bjerrum og Peter Jørgensen var ikke så heldige. Men Peter Jørgensen blev ved med at arbejde med det: han rejste til de sidste år stadig ned til sit område og søgte at optegne. Han har efterladt et materiale på en halv million sedler – og et fuldt udarbejdet afsnit om det nordvestlige fastlandsområde Hvidding herred, omfattende distrikterne Nykirk, Neukirchener Gotteskoog, Emmelsbøl, Klanksbøl, Aventoft, Emmelsbüller Gotteskoog og Horsbøl, i alt 206 maskinskrevne sider. Alle stednavne (først og fremmest også marknavnene) er registrerede efter deres forekomst igennem tiderne, og der er i fornøden udstrækning givet etymologiske forklaringer, der klart er af større interesse ved de frisiske end ved de danske og nedertyske navne.

Dette arbejde vil antagelig uden større ulejlighed kunne udgives, og bør udgives som det synlige bevis på, hvad Peter Jørgensen kunne præstere på dette felt, hvor han har nedlagt så meget arbejde.

Et pligtarbejde, som Peter Jørgensen udførte gennem mange år, var udgivelsen af plattyske tekster blandt danske retskilder. Jeg formoder, det var Lis Jacobsen, der fik ham engageret til dette arbejde. Han udgav 1937 i Danmarks gamle landskabslove

Eriks sjællandske lov, tekst 5, 1945 i samme samling tillæg til bind IV Thors artikler, tekst 8. Fremdeles 1951 i Danmarks gamle købstadlovgivning bind 1 Sønderjylland »Udgivet af Erik Kromann, for de plattyske teksters vedkommende sammen med Peter Jørgensen«. Endelig udkom 1958–67 i fem bind Diplomatarium Danicum, 3. række (omfattende diplomer fra 1344–60), »udgivet af C. A. Christensen og Herluf Nielsen, de tyske tekster af Peter Jørgensen«

Peter Jørgensen har ikke fundet anledning til at gøre noget ved det nedertyske sprog i disse tekster. Han gør i indledninger omhyggeligt rede for håndskriftforholdene og begrundet sit valg af det eller de håndskrifter, som han lægger til grund for sin udgave. Ud fra et nøgternt konservativt syn på teksterne foretager han enkelte tekstrettelser. Resultatet er helt igennem tekster, som man med tryghed kan arbejde med. Hans kendskab til de vedkommende middelalderlige håndskrifter og til tidens nedertyske sprog er perfekt.

Andre områder af Nedertysk har han gjort mere ved. Hans beskæftigelse med Klaus Groth og det Dithmarsiske er nævnet, og den naturlige basis i ungdomskendskabet til den nedertyske dialekt i Heide er fremhævet. Men man kan se, at han, såsnart han var blevet lektor og fik mulighed for at vælge sit undervisningsstof mere selvstændigt, gav sig til at læse over Nedertysk og 1946 udgav nogle særdeles veludvalgte Middelnedertyske tekster til universitetsbrug. Fremragende er et foredrag »Schleswig in sprachlich-ethnischer Beziehung«, holdt 1951 på fællesmødet for Han-sischer Geschichtsverein og Verein für niederdeutsche Sprachforschung i byen Slesvig, med en krystalklar fremlæggelse af her-tugdømmets sproglige problemer fra et dansk synspunkt; det vigtigste er netop det nedertyskes stilling.

Nedertysk var ikke udenfor hans tanker. I et festskrift fra 1952 fremstillede han det formodet plattyske ord *pamäle* »rolig, stille« med skarp kritik af behandlingen i Mensings Schleswig-holsteinisches Wörterbuch. Og i 1967 påviser han, at *kleen* i Holstensk og specielt hos Klaus Groth simpelthen har højtysk betydning.

Men hovedarbejdet på dette område er bogen Zum Schleswiger Niederdeutsch, udkommet 1954 i Selskabets Historisk-filologiske Meddelelser. Det er en gammel iagttagelse, at der er en

tydelig forskel på det Nedertyske i Holsten og i Slesvig. Det beror til syvende og sidst på, at det nuværende Nedertysk i Holsten simpelthen fortsætter det folkesprog, som har været der, så langt vi kan følge sproget tilbage, mens det Nedertyske i Slesvig er tilkommet senere og delvis er vokset frem på dansk eller frisisk substrat. Om den nøjere udvikling mente K. J. Lyngbye, Herm. Møller og i vor tid Karl N. Bock, at landbefolkningens Nedertysk i Sydslesvig skulle forklares som udstråling fra byerne Slesvig og Flensborg, der tidligt, delvis allerede i middelalderen, havde fået Nedertysk som de højere stænders sprog og kulturelt var den omgivende landbefolkning overlegne. Peter Jørgensen gennemgår nu hovedmaterialet på ny og kan vise, at sprogformer, der nu anføres som karakteristiske for Angel og Mellemslesvig, dels stadig også findes udenfor disse områder, dels i Angel og Mellemslesvig er reliktfomer, der tidligere også fandtes udenfor. Han mener, at det Nedertyske er udbredt sydfra ved en almindelig bølgebevægelse, der dog dels er modificeret ved det danske, henholdsvis frisiske substrat, dels ved indflydelse fra det dannede omgangssprog i byerne, i tidligere tid Nedertysk, i nyere tid Højtysk. Det er en forfinelse og nøjagtiggørelse af vor viden.

Om det Danske i Sønderjylland har Peter Jørgensen i det hele ikke skrevet meget. Hans allerførste artikel om klusilspring er omtalt. Desuden kan nævnes en lille artikel om *vindue/vindve*, en festartikel til Christen Møller om navnene *Erasmus*, *Rasmus*, *Asmus* og nogle polemiske betragtninger om stednavneundersøgelser i anledning af en artikel af K. Ringgaard. Ganske morsom er en arkivalisk undersøgelse af udviklingen af fornavnene i hans hjemsohn Brede før Tyskertiden gennem Prøjservældet til tiden efter genforeningen. Den har tydeligvis også moret ham selv og kunne med fordel suppleres fra andre egne.

På mærkelig og bevægende måde sluttet ringen med hans allersidste arbejde, færdigredigeret af sønnen og endnu ikke udkommet. Det er en behandling af det sønderjyske hilseord *møjn*. Det er et låneord fra Tysk, men ikke fra det slesvigske Tysk, men fra det almindelige nordtyske specielt det »schneidige« berlineske »Guten Morjen!«. Det anvendes blandt unge Danske i Sønderjylland dels som en hilsen i forbifarten i lighed med det *hej*, som andre unge vistnok i hele Skandinavien bruger. Specielt anvendes *møjn* også som afskedsord og – sjældnere – som møde-

ord omtrent som det af mange danske unge yndede *davs*. Tidspunktet på dagen spiller ingen rolle. Det er en meget nøjagtig og personlig undersøgelse med brug af oplysninger fra yngre slægt og venner, måske det ord, adskillige ville bruge, når de skulle tage afsked med Peter Jørgensen.

Det tredje af Peter Jørgensens arbejdsområder, som her skal omtales, er det Frisiske, som han kom ind på ad tre veje, gennem sin hustru, gennem det ovennævnte arbejde med Herm. Møllers efterladte optegnelser og gennem sine stednavneundersøgelser. Det sidste er det vigtigste, fordi de i årenes løb bragte ham rundt i hvert eneste sogn i Sydvestslesvig, hvor der tidligere taltes eller stadig tales Frisisk, på fastlandet fra Hvidding herred til Eidersted, på Halligerne og på gestøerne Før, Amrum og Sild. Derimod kom han aldrig til Helgoland. Dels var det på grund af krigsforberedelserne forbudt område, dels var befolkningen evakueret.

Peter Jørgensens indgående kendskab til land og folk er bevidnet af mennesker, der har mødt ham eller har ledsaget ham. Han slog sig gerne ned i en kro i det Frisiske og gav sig i snak med de andre gæster, følte sig frem til, hvor en eller anden var fra, og gik over til mere eller mindre at bruge vedkommendes egen dialekt, stolende på sit sikre sprogøre.

Typisk er den fine afhandling om den frisiske r-lyd, hvor han citerer meddelere, som han personligt har udspurgt fra næsten hele det nordfrisisk område. Mens tungespids-r'et er det normale i hele det Slesvig-holstenske – i reglen også, når der tales henholdsvis Højtysk og Rigsdansk – så optræder der flere steder i det Frisiske et bagtunge-r, men på forskellig vis henholdsvis på gestøerne og på fastlandet (samt Halligerne). Peter Jørgensen kan nu vise, at bagtunge-r var mere udbredt tidligere og at det ikke – som formodet af andre – er kommet ude fra, men skyldes selvstændige udviklinger indenfor de forskellige dialektområder. Arbejdet viser en stor iagttagelses- og kombinationsevne, og resultatet er af betydning for den hele opfattelse af det mærkelige fænomen, det europæiske bagtunge-r, der dels er udbredt fra Paris, dels er selvgroet forskellige steder.

Et for så vidt modsat resultat nåedes ved en anden fin afhandling, om diftongerne *ia* og *ua* på Sild. Ved en minutios gennemgang af de voldsomme vokaludviklinger i sproget på Sild, vises

det, at fremkomsten af disse diftonger først har fundet sted i visse låneord og derefter har bredt sig blandt indfødte nedarvede ord.

Hans hovedarbejde på området er dog den bog fra 1946, der hedder *Über die Herkunft der Nordfriesen* og som kom i vort Selskabs Historisk-filologiske Meddelelser efter en anbefalende bedømmelse af Brøndum-Nielsen og mig.

Der er ingen tvivl om, at Friserne på Slesvigs vestkyst og småøerne (Halligerne) stammer fra Vestfrisland og i det danske riges ældste tid er indvandrede, delvis indkaldte af danske konger – derfor kaldet Kongens Frisere – for at opdyrke sumpede områder, der var forladte og forsmåede af andre. De har aldrig haft fælles skriftsprog og har udviklet sig vildtvoksende under indflydelse af Dansk og Tysk (i middelalderen Nedertysk, senere Højtysk). Disse påvirkninger gør sig delvis også gældende i det »frisiske« sprog på gestøerne, Sild, Før og Amrum (samt Helgoland), men delvis svagere, og i hvert fald er grundlaget ikke Vestfrisisk, men selvstændigt. Der er vistnok hverken historiske eller arkæologiske antydninger af, at befolkningen skulle have ændret sig siden folkevandringens dage, ja, vel siden endnu ældre tider.

Det får sin særlige interesse, når man husker på, at de germanske folk og sprog synes at have udviklet sig fra 1. årtusinde før vor tidsregning ud fra et nordtysk-dansk-sydskandinavisk område. I anden halvdel af det sidste førkristelige årtusinde kan vi spore en differentiering: det vestgermanske udskiller sig ved særudviklinger, mens det nordøstgermanske forbliver på et ældre stade. I tiden kort efter Kristi fødsel sker der så differentieringer indenfor det nordøstgermanske, idet det østgermanske udskiller sig, da de gotiske folk drager mod sydøst, mens det nordiske bliver tilbage for senere særudvikling. Kort efter sker der noget i det Vestgermanske: det nordvestgermanske – undertiden kaldet det ingvæonske – udvikler særejendommeligheder, navnlig palataliseringer: det latinske låneord *caseus* »ost« hedder på Hollandsk *kaas*, *käse* på Tysk, men *cheese* på Engelsk, *tsiis* på Frisisk. Et holstensk stednavn som *Itzehoe* betyder »egelund«, første led er palataliseret af *aiko*. Fra det 6. århundrede har vi udskillelse af det sydvestgermanske ved den højtyske lydforskydning, hvorved fx. de ustemte lukkelyde *p t k* bliver mere eller mindre spirantiserede: til engelsk *ape*, *to eat*, *to make*, nederlandsk og nedertysk *aap*, *eten*, *maken* svarer højtysk *affe*, *essen*, *machen*.

I det 4. århundrede var folkevandringerne begyndt, der kører om på de gamleeuropæiske folks bopladser. Jeg skal her blot minde om, at fra 5. århundrede »Angler, Sakser og Jyder« med udgangspunkt i Sydslesvig og tilgrænsende egne drager mod sydvest langs Nordsøkysten, fra Belgien sætter over til Britannien og – begyndende i Kent – erobrer dette land og grundlægger den engelske nation. Under vandringerne på fastlandet har andre ingvæonske stammer sluttet sig til. I de egne, der forlades, rykker andre germanske stammer ind, fra nord Danskere, fra syd indlandssaksere, der senere med Karl den Stores rige og kristendommen kommer under en stærk ikke-ingvæonsk »tysk« indflydelse. Senere endnu kommer der, som sagt, Frisere fra det nederlandske Frisland og dets grænseegne til det vestslesvigske fastland og småøerne (Halligerne). Men ude på de isolerede store gestøer, Før, Amrum og Sild, dær sidder stadig den oprindelige ingvæonske befolkning. De kalder ikke sig selv Frisere, og deres sprog er fortsættelsen af det fællesingvæonske, hvoraf i sin tid Engelsk, Saksisk, Frisisk fremgik.

For denne store vision, der oprindeligt er fremsat af Herm. Møller, giver Peter Jørgensen gode, til dels nye grunde i denne bog *Über die Herkunft der Nordfriesen*, hvortil der slutter sig flere mindre afhandlinger.

Uimodsagt står disse teorier ikke, men Peter Jørgensen fik megen anerkendelse som frisolog, navnlig også i de frisiske studiers klassiske land, Nederlandene. Udover de nævnte afhandlinger og bøger har han skrevet mindre artikler om frisiske spørgsmål, bl. a. på overbevisende vis etymologisk sammenstillet det frisiske ord for en »lille ø« *hallig* med det latinske *collis* »en høj«, og han har polemisk forsvaret sin opfattelse af problemet om Ingvæonerne. For et par år siden bidrog han med en betydelig afhandling til diskussionen om det frisiske skriftsprog i Nederlandene.

Ved siden af de vestslesvigske stednavne, det Nedertyske i hele dets udstrækning og det Nordfriske havde Peter Jørgensen et fjerde hovedstudieområde, nemlig det nuværende tyske sprog. Det er fremgået af hans universitetsundervisning gennem nogle og tredive år, som undervisningsassistent, som lektor, docent og professor, af hans forelæsninger og øvelser, i samarbejde med

dygtige studenter, som han systematisk fik til at skrive specialer, som han kunne bruge ved en samlet fremstilling. Og det har en basis i hans beskæftigelse med almen sprogteori, især som den i 30'erne, 40'erne, 50'erne dyrkedes ved Københavns Universitet og i Lingvistikredsen, først og fremmest af en af århundredets største lingvister, Louis Hjelmslev, men også af den udmærkede Poul Diderichsen og i beskedenhed også af mig. Men Peter Jørgensen havde allerede i sin studietid modtaget afgørende impulser af Otto Jespersen og Brøndum-Nielsen. Desuden samarbejdede han i nogen grad med lingvisten Gunnar Bech, der blev hans kollega, og til sidst med sin fortræffelige elev og yngre kollega, Ove K. Clausen.

En stor teoretiker var han ikke. Han erkendte nødvendigheden af et alment grundlag, men, som han betegnende skriver i forordet til sin Tysk Grammatik: »Der lægges ikke vægt på udførlige definitioner; i reglen vil tydelige eksempler og korte karakteristiker være tilstrækkelige, især da der gennemgående er tilknytning til tidligere grammatisk praksis.« Visse grundbegreber som objekt og passiv er utvivlsomt ikke tilstrækkeligt forklarede. Han sætter sig et beskedent og konservativt mål for en sådan beskrivelse af det tyske sprog, at den er egnet til at blive et virkeligt hjælpemiddel for den, der ved et universitet vil studere tysk grammatik. Hans værk svarer mest af alt til det hjælpemiddel, der i begyndelsen af århundredet stod til vor rådighed: George O. Curme's amerikanske German Grammar – også i omfang: hans tre binds ca. 700 sider svarer nogenlunde til Curmes 300 sider i det store format. Og den tåler vel sammenligningen med Curme.

Lad os dog først spørge: hvad har Peter Jørgensen ikke? – Han har ingen lydlære eller fonetik. Han udelukker jernhardt alle historiske betragtninger, skønt fx. verbernes formlære skriger på historiske synspunkter for at blive forståelig. Han tager så at sige ikke hensyn til det 18. eller 19. århundredes sprog, selvom der en sjælden gang er eksempler fra klassisk litteratur. Han gør meget lidt ud af de betydelige geografisk-politiske uligheder indenfor det moderne tyske skriftsprog, negligerer således så at sige komplet forskellen mellem det officielle skriftsprog i Deutsche Demokratische Republik og Bundesrepublik Deutschland eller de markante ejendommeligheder i Svejts og Østrig – for ikke at tale

om de nu overvundne nationalsocialistiske særheder. Til det, Tyskerne har kaldt die Akü-Sprache, forkortelsernes plagsomme hærskarer, er der ikke taget hensyn, meget lidt også til det mundtlige sprogs løjerligheder, eller til digterisk sprogbrug. Peter Jørgensens Tysk Grammatik er en fremstilling af tysk normalprosa omkring midten af det 20. århundrede. Og er som sådan beundringsværdig.

Selvom nogle eksempler, i ligegyldige eller banale sammenhænge, er gengangere fra tidligere grammatikker, så er det allermeste bygget over eksempler fra litteraturen, som han selv eller hans elever har fundet. Der ligger tusinder af timers arbejde bag. Og man færdes trygt ved hans hånd.

En skarp adskillelse mellem morfologi og syntaks er ikke foretaget. Grammatikken er praktisk ordnet, men i almindelighed begyndende med morfologien, endende med syntaksen.

Første bind er nogenlunde ren formlære. Efter den korte almene indledning behandles først orddannelse, nemlig dels afledninger, dels sammensætninger, også ret kortfattet, idet det leksikalske stof, fx. afledningsendelsernes betydning, væsentlig er udskudt. Derefter kommer så ordklassernes formlære: substantiver, adjektiver, adverbier, pronominer, talord, verber.

Andet bind er interessantere. Det udgør kapitel VIII »Numerus og kasus«, og behandler anvendelsen af disse, dog numerus ganske kort: 5 sider. Hovedafsnittet er formelt de fire kasus' anvendelse i forbindelse med substantiver eller verber s. 6–72. Men dertil kommer nogle tillæg, hvoraf tillæg 3 omhandler præpositionernes kasusreaktion og omfatter siderne 87 til 183, d.v.s. 97 af hele bindets 183 sider tekst. Det er jo formelt ikke videre smukt. Men reelt er det noget af det bedste i bogen, nemlig i virkeligheden en selvstændig og temmelig enestående monografi over dette meget levende og både teoretisk og praktisk meget interessante kapitel af den tyske sproglære, baseret på en stor og med megen omtanke skabt samling af eksempler fra nuværende tysk sprog.

Bind III indeholder resten af syntaksen: verbalformernes brug, kongruens, ordstilling, sætningen. Også her er arkitekturen måske angribelig, idet indirekte tale behandles i et 25 sider langt tillæg 2 til kap. IX, men man tilgiver det gerne, fordi modusbrugen er fortrinlig behandlet her og i afsnittet om konjunktiv – atter på basis af en udførlig og selvstændig eksempelsamling.

Det hele er en lærebog, hvilket især viser sig ved, at andre forskeres opfattelser ikke diskuteres og at den videnskabelige behandling af det enorme emne kun nævnes korteligt i indledninger. Det er jo først og fremmest pædagogisk begrundet, men erfaringerne viser, at studenterne dog ikke altid har helt let ved at lære de – som det synes os andre – fortrinligt klare forklaringer. Den, der selv kender en del af den videnskabelige diskussion og har en fornemmelse for det arbejde, der ligger bag de tit tilsyneladende selvfølgelige formuleringer, læser bogen med stor glæde.

Værket er, foruden i Danmark, også benyttet i Sverige og Norge, og de to første bind er oversat til Engelsk og udkommet hos Heinemann, hvorved der – også efter fremkomst af fortrinlige anmeldelser af Reading-germanisten Pickering – er blevet mulighed for dens anvendelse i de angelsaksiske lande.

I flere mindre artikler har Peter Jørgensen diskuteret inddeling og opstilling, undertiden også enkeltheder af grammatiken. Han er i formen polemisk, undertiden overmåde skarp, men i virkeligheden ræsonnabel, villig til at lade sig belære, hvor der er grund til det.

Som medlem af Selskabet har Peter Jørgensen kun givet een meddelelse, den 28. oktober 1960 Om det nordfrisiske r, offentliggjort i et festskrift til den nederlandske frisolog J. H. Brouwer – den afhandling, jeg for lidt siden omtalte, under fremhævelse af dens overordentlige kyndighed. Han blev straks medlem af et udvalg sammen med L. Hjelmslev og mig til bedømmelse af en besvarelse af en prisopgave om Infinitivens skæbne i de indoeuropæiske sprog; Selskabet vedtog i overensstemmelse med udvalgets indstilling ikke at give nogen belønning. Sammen med L. Hjelmslev var Peter Jørgensen medlem af et bedømmelsesudvalg ang. to arbejder af Gunnar Bech – indleverede, før denne blev medlem af Selskabet – Studien über das deutsche verbum infinitum: i overensstemmelse med de af Peter Jørgensen affattede indstillinger blev optagelse vedtaget. Endvidere var Peter Jørgensen sammen med Roman Jakobson, Stender-Petersen, Gunnar Bech og mig medlem af Kommissionen for den Oldrussiske ordbog og bidrog til kommissionens arbejde med grundig og levende kritik. Endelig kan nævnes, at han to gange fik Ørnborgs legat til støtte af sine frisiske stednavneundersøgelser. Men meget kom Peter

Jørgensen ikke i Selskabet: i de senere år hindredes han af dårligt helbred. Han satte imidlertid stor pris på medlemskabet af vort Selskab. En endnu større glæde for ham var nu nok æresdoktorgraden ved Københavns Universitet i 1969: han har til festskriftet skrevet en velformet og levende selvbiografi. Han døde året efter, 19. november 1970.

Peter Jørgensen var et tiltalende menneske, en god Dansker, en følsom Sønderjyde, en fortrinlig lærer, en til det yderste redelig forsker, hvis tanker på flere områder sikkert vil leve længe.

Ære være hans minde!

I det festskrift, som Peter Jørgensen modtog til sin 70-års dag – Kopenhagener germanistische Studien. Band 1, Herausgegeben von Karl Hyldgaard-Jensen und Steffen Steffensen. Veröffentlicht von der Universität Kopenhagen. Akademisk Forlag, Kopenhagen 1969 – findes s. 284–287 en bibliografi. Ikke optaget heri er:

- 1951 Schleswig in sprachlich-ethnischer Beziehung. Vortrag gehalten auf der Jahresversammlung des Hansischen Geschichtsvereins und des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung vom 14. bis 17. Mai 1951 in Schleswig. = Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung 58, 1951, 18–19.
- 1954 Nogle bemærkninger vedr. tysk grammatik. – Det er antikritik mod kritik af hans Tysk Grammatik I. = Gymnasieskolen 37, 387–392.
- 1966 Heide – plattdeutsch – Klaus Groth. = Das neue Band. Zeitschrift der Vereinigung ehemaliger Heider Oberrealschüler und Gymnasialisten, 1966, 39 ff.
- 1968 Zum Problem der friesischen Schrift- und Hochsprache. = Studia Frisica in memoriam Prof. Dr. K. Fokkema 1891–1967 scripta (Fryske Akademy no. 332), Groningen 1969.
- 1971 (posthumt) En sønderjysk hilsen. – Festskrift til Poul Andersen til 70-års dagen 8. juni 1971.

H. C. ØRSTED
Efter Maleri af C. W. Eckersberg 1822.
(Privateje)

Aanden i Naturen

H. C. Ørsteds naturmetafysiske System

Foredrag i Videnskabernes Selskabs møde den 30. oktober 1970

Af **F. J. Billeskov Jansen**

I en Fællesartikel om *Brødrene Ørsted*, i Dansk Folkekalender for 1848, siger P. L. Møller: »H. C. Ørsteds store Navnkundighed knytter sig fornemlig til Aaret 1820. Det var i dette Aar, som han selv kalder det lykkeligste i sit Liv, at han, som en tysk Lærd har sagt, »ved et af de Aandsfund, der neppe hvert Tusinde Aar falde i en Dødeligs Lod«, bragte sit, og dermed sit Fædrelands Navn til at gjenlyde i hele den videnskabelige Verden« (S. 35; ogsaa i P. L. Møllers Dansk Pantheon, 1842–51, samt i Hans Christian Oersted. Eine biographische Skizze von P. L. Möller, i H. C. Oersted: Gesammelte Schriften, I, 1853, S. XV).

Vi har altid vidst, at H. C. Ørsteds epokegørende Opdagelse af Elektromagnetismen ikke var nogen Tilfældighed, men et Resultat af aarelange Forsøg, inspireret af den romantiske Filosofi, som anende udtalte sig om Slægtskabet mellem Naturens store Kræfter. Maaske kan man vise, at denne eklatante Bekræftelse paa en Teori kom til at styrke H. C. Ørsteds filosofiske Grundanskuelse saa meget, at der næppe er Tale om en egentlig Udvikling inden for hvad man har Lov at kalde Ørsteds filosofiske System.

H. C. Ørsted fødtes 1777 i Rudkøbing, kom i 1793 til København, hvor han 1794, privat dimitteret, blev Student og 1797 tog farmaceutisk Eksamen med Udmærkelse. Han fik 1796 Universitetets Pris for en æstetisk, 1797 for en medicinsk Opgave. Det bør bemærkes, at Kravene til Besvarelsernes Omfang og Originalitet var meget mindre end nu. Men hvordan var den aandelige Situation i Danmark, i Slutningen af 1790erne, for en ung, alsidig begavet og filosofisk interesseret Person?

Svaret er: der var en Kant! Og det var den – eller ham – det gjaldt at komme ud over. I Kritik der reinen Vernunft (1781) havde Immanuel Kant paavist, at al menneskelig Iagttagelse er bundet af Anskuelsesformerne Tid og Rum og af Forstandsformer som Aarsagsbegrebet og Størrelsesbegrebet. Dette er Erkendelsens Naturlove, som skiller os fra Indsigt i Tingenes egentlige Væsen, das Ding an sich. I Kritik der praktischen Vernunft (1788) fandt Kant paa tilsvarende Maade den efter hans Mening eviggyldige Form, som bestemmer vore Handlinger, det kategoriske Imperativ, som byder os at handle saaledes, at vor Handlemaade kunde gælde for en Lov for alle. Erkendelseskategorierne bestemmer Mennesket som bundet af Naturen; som handlende Væsen er Mennesket derimod frit. Kant øjnede ikke nogen Forbindelse mellem Naturens og Frihedens Verdner, undtagen i Skønheden, som han undersøgte i Kritik der Urteilkraft (1790). Menneskeaaandens elementære Evne er Sammenfatning, Syntese; denne finder over for det skønne en særlig dyb Tilfredsstillelse; den æstetiske Glæde er uden egoistiske Motiver og derfor i Slægt med den etiske Pligtfølelse.

Hos den yngre tyske Generation opstod en ubetvingelig Trang til at forene Kants uforanderlige Kategorier i een stor Totalanskuelse. Herder kommer ved Spinozas Hjælp frem til, at der gaar een og samme guddommelige Kraft gennem Naturen, Historien og Videnskaben. Schiller uddyber Kants Lære om Kunsten. Det har dyb Betydning, mente han, at Mennesket i Kunsten er i Stand til at danne en symbolsk, fiktiv Verden, i hvilken Natur og Frihed er harmonisk forenede. (Jf. min Danmarks Digtetekunst, III, S. 10 ff.).

For dem der havde naturvidenskabelige Ambitioner, var der et bestemt, mindre Skrift af Kant, som fik afgørende Betydning. Det var hans *Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft* (1786). Heri hævdede Kant, at man uafhængig af Erfaringen, ved filosofisk Ræsonnement, kan slutte til de fundamentale Love, som regerer Naturen, f. Eks Modsætningen mellem en frastødende og en tiltrækkende Kraft. Det var denne Bog, som laa til Grund for Schellings Fremstilling i *Ideen zu einer Philosophie der Natur* (1797) og *Von der Weltseele* (1798). Schelling fandt polare Modsætninger inden for alle Naturriger, en universel Lov om Frastødning og Tiltrækning bandt Naturen til een stor Helhed. Det er sandsynligt, at Kants Afhandling, sammen med Schellings to

nævnte Arbejder, 1798 gav Henrich Steffens det Syn paa Naturens og Aandens Enhed, som han i 1802 skulde lade gaa videre til Oehlenschläger. Og det er helt sikkert, at Kants *Metaphysische Anfangsgründe der Natur* var H. C. Ørsteds store filosofiske Ungdomsoplevelse. En stor Afhandling, *Naturphilosophiens første Grunde* (i *Philosophisk Repertorium*, 2. Bind, 1799), indleder han med følgende Tesis: »Naar en Samling af Erfaringskundskaber skal kunne gjøre Paastand paa Navn af Videnskab i dette Ords ægte Betydning, saa maae disse Erfaringer sammenkjædes efter visse bestemte almindelige og nødvendige Love, der ikke selv kunne være hentede af Erfaring, men maa være beviiste uden dennes Hjælp (a priori). Forholder det sig ikke saaledes med en ordnet Erfaringssamling, saa tilfredsstillen den ingenlunde Grandskereren, men lader ham staae ved en Grændse, som han ikke er vis paa er den yderste, og viser ham Love, som han ikke tør antage for almindelige og nødvendige, fordi han veed, at Erfaringen kun kan lære os hvad som er men ikke hvad som nødvendigvis maae være«. Dernæst gennemgaar han i kritisk Referat Kants Værk, idet han forsøger at opstille en Lære om Materiens Bevægelse, der mere konsekvent end Kants hviler paa Logik og Matematik, altsaa udledes af, som Ørsted siger, »vor Kjendeevnes Natur« (S. 221; i Særudgaven af samme Afhandling som *Grundtrækkene af Naturmetaphysikken tildeels efter en nye Plan*, 1799, S. 77, i Optrykket i H. C. Ørsted: *Naturvidenskabelige Skrifter I*, 1920, S. 76). Det er samme Tankegang, der gaar igennem Ørsteds Disputats, *Dissertatio de forma metaphysices elementaris naturæ externæ*, 1799, optrykt i *Naturvid. Skr. I*, 1920, S. 79 ff.

Ørsted har ogsaa læst Schelling, men kritiserer ham skarpt: hans »tvende Bøger fortjene vist nok Opmærksomhed for de skjønne og store Ideer som man finder i dem, men formedelst den ikke ret strenge Methode, hvorved Forf. blander Erfarings-sætninger ind, uden at skille dem tilstrækkeligen fra de aprioriske Sætninger, betager Bogen meget af sin Værdie, især da de Erfarings-sætninger han anfører ofte ere grundfalske« (*Philos. Repertorium* 2. Bind, S. 223 = *Grundtrækkene* 1799, S. 79; *Naturvid. Skr. I*, 1920, S. 77). Det er her klart, at Ørsted bebrejder Schelling manglende Kundskaber i Naturvidenskaberne; men han synes ogsaa at indvende mod ham, at han – ligesom Kant – ikke er abstrakt nok. Ørsteds livslange Bestræbelser gaar ud paa at slaa

Bro mellem eksperimentel Erfaring og spekulativ Tænkning. I Forfatterskabet gaar to Rækker af Undersøgelser, Meddelelser om fysiske og kemiske Forsøg og Tolkninger af Verdenstotaliteten, forstaaet som *Aanden i Naturen*, som Ørsted kaldte sit Hovedværk, der udkom 1850–51, rigtignok blot som 1. og 2. Del af *Samlede og efterladte Skrifter*, der kom i ni Bind 1850–52, og hvis senere Dele indeholder mange Gentagelser og Præcisioner af de to førstes Indhold.

Aanden i Naturen: Titlen er godt valgt og lader sig vel forstaa, naar man nøjagtig kender de to Komponenters Betydning hos Ørsted.

For Kant, som for Goethe og Schiller, var Aand og Natur, der Geist und die Natur, to adskilte Verdner, Aand var Frihed, Menneskets frie Vilje og Ansvar, Natur Naturlovenes Uforanderlighed, Ufriheden. Men med Romantikken bliver de to eet; hos Schelling er Aanden den usynlige Natur og Naturen den synlige Aand. Hos Ørsted hedder det forbindende Ord *Tanke*: Naturlove er Naturtanker (I, S. 28); Aand er vore Tanker om, dvs. vor Indsigt i Naturens Lovmæssighed.

Ørsted leger ikke med Ordene. Naar han siger, at Naturens Love er Naturens Tanker, mener han noget meget præcist. Vi kan paa en Side af »Aanden i Naturen« konstatere, at han illustrerer sin Grundteori med Eksempler fra Bevægelseslæren, ligesom i den første kantiske Afhandling. Denne Side handler om den lige Linje mellem to Punkter, om Inertiens Lov og om Faldloven, og den viser en Sammenhæng i Ørstedes Naturmetafysik igennem 50 Aar. Vi vil »henvende vor Opmærksomhed paa Læren om Bevægelsen, og overbevise os om, at dens Hovedlove ere saadanne, som vor Kundskabsevne – for saa vidt som den ret forstaaer sig selv – maatte fordre, og at paa den anden Side disse Love uden vor Medvirken blive fulgte af Naturen. Vi vide Alle, at den lige Linie er den mest enkelte; vi see allerede dette, naar vi betragte den aandige Handlemaade, ved hvilken vi enten udenfor os eller i den indre Anskuelse drage en lige Linie; thi vi udføre dette med bestandig uforandret Tanke. Matematikken udvikler og beviser dette nærmere. Betænke vi nu fremdeles, at en enkelt Drivekraft maa frembringe en enkelt Bevægelse, saa vilde den første Lov, som vi vilde foreskrive Bevægelsen, være den, at enhver enkelt Drivekraft maa frembringe en retliniet Bevægelse; men see! Naturen har stedse fulgt denne Lov, uendelig længe førend Menne-

skeslægten indsaae den. At det Villieløse ikke selv kan bestemme sig til nogen Forandring, og at derfor ingen Bevægelse kan blive hverken hastigere eller langsommere eller forandre sin Retning, uden nye tilføiede Indvirkninger med andre Ord, at enhver enkelt Bevægelse maa skee med stadig Hastighed og uforandret Retning, er ogsaa en saa selvklar Fornuftnødvendighed, at man neppe skulde troe, at den rette Indsigt i denne Sag først har udviklet sig i de sidste Par Aarhundreder. Men af denne Lov følger det videre, at enhver bestandigt virkende Kraft i hvert Øieblik tilføier en ny Bevægelse lige saa stor som den, der meddeelttes i det første Øieblik, og at saaledes den frembragte Hastighed maa blive jevnt-voxende, og at den i hvert Øieblik opnaaede Fart maa forholde sig som den fra det første Øieblik forløbne Tid. Den mathematiske Betragtning af denne simple Sandhed førte til at opdage flere Love, som man aldrig tidligere havde opsporet i Erfaringen; men, som man nu, efter at man havde lært at søge dem, let fandt deri«. (I, S. 128).

Vi er nu meget nær ved Ørsteds egen vidunderlige Oplevelse i 1820 af Overensstemmelsen mellem hans egen Tanke og Naturens Tanke. To Gange i »Aanden i Naturen« bruger Ørsted det forjættende Udtryk: Hvad Aanden eller Tanken lover, holder Naturen (I, S. 18 og 74). Det første Sted har han fortalt om nogle fysisk-kemiske Opdagelser, som var foregrebet af Teoretikere. »Man kunde med nogen Forandring her anvende et Udtryk af Schiller, og sige: *Hvad Aanden lover, det holder Naturen*«.

Blandt Schillers korte Votiftafeln (1795ff.) staar en magtfuldt Hyldest til den *Kolumbus*, som er paa Vej mod en Kyst, der staar for hans indre Øje, og som, siger Digtet, hvis den ikke allerede skulde ligge derude mod Vest, vilde den nu stige op af Bølgerne. Saa stærk er Geniets Skaberkraft, fordi Naturen er solidarisk med Geniet og opfylder de Løfter, som Geniet har givet.

Steuere, mutiger Segler! Es mag der Witz dich verhöhnen,
 Und der Schiffer am Steu'r senken die lässige Hand –
 Immer, immer nach West! Dort *muss* die Küste sich zeigen,
 Liegt sie doch deutlich und liegt schimmernd vor deinem
 Verstand.
 Traue dem leitenden Gott und folge dem schweigenden Welt-
 meer!

Wär' sie noch nicht, sie stieg' jetzt aus den Fluten empor.
 Mit dem Genius steht die Natur in ewigem Bunde:
 Was der eine verspricht, leistet die andre gewiss.

Det er med skjult og berettiget Stolthed, at Ørsted benytter disse dristige Ord om Geniet!

Naturlovene samvirker: »Det som giver en Ting sin bestandige Eiendommelighed, sit Væsen, er da, som vi allerede før have fastsat, den Samfoldighed af Naturlove, hvorved den er frembragt og vedligeholdes; men Naturlovene ere Naturtanker, Tingenes Væsen beroer da paa de Naturtanker, som deri udtrykkes. For- saavidt Noget skal være et i sig sammenholdende Væsen, maa alle de Naturtanker, som deri ere udtrykte, høre sammen i een Væsenstanke; hvilken vi kalde dens Idee. En Tings Væsen er da dens levende Idee.« Med megen Livfuldhed har »Ørsted skildret Ideen eller Grundtanken i en saadan Naturting« ved Billedet af »en nedstyrtende Flod«, et Vandfald (I, S. 29–30).

»Alle Gjenstande ere da virkeliggjorte Ideer, dog saaledes at hver eenstg kun udtrykker Ideen i en hoist indskrænket Skikkelse, hvorimod det er samtlige under een Idee henhørende Naturfrembringelser, der virkeliggjøre hele Ideen i al dens Fylde; men hver i den endelige Verden saaledes virkeliggjort Idee er dog atter kun et Ledemod i en høiere, mere omfattende. Saaledes er hver Dyrearts Idee kun et Ledemod i hele Dyrerigets Idee, Dyrerigets atter af den endnu mere omfattende Idee, hvori baade Dyr- og Planteriget ere indbegrebne, dette atter et Ledemod i Jordklodens Idee, som fremstiller os en i sig selv afsluttet lille Verden, hvilken dog atter er Ledemod af et endnu høiere System.« (I, S. 34). Jordklodens Idé fremgaar af Geologien og Embryologien: »Vore Undersøgelser over Jordens Dannelse have, som vi allerede før have omhandlet, viist, at den har udviklet sig i en lang Række af Tidsaldere, og at der paa hvert nyt Udviklingstrin har dannet sig nye Plantearter og nye Dyrarter, og at de i Bygning og Skabelunde ligne saaledes den nærværende Jordalders Frembringelser, som forskellige Udførelser af een Grundtanke maa ligne hverandre. Fremdeles er det vigtigt at lægge Mærke til Udviklingsordenen. Naturen har i Jordklodens Udvikling begyndt med de Dyr- og Plantearter, som staae paa de laveste Trin, og er efterhaanden i de paafølgende Tidsaldere rykket frem til høiere Dan-

nelser, som dog paa alle tidligere Dannelsenstrin have udgjort et mindre høitudviklet Skabningsrige, end det, som Jordens Overflade nu bærer. Føi nu hertil, at de høiere Dyrearter i deres Foster-tilstand begynde fra lavere Udviklingstrin, beslægtede med dem, hvorpaa de lavere Dyr staae, og gjennebløbe herfra en Række Udviklingstrin, inden de naae det, hvortil de ere bestemte.« Jordkloden er atter blot et Led i vort Solsystem og dette atter i Mælkevejen og saaledes videre ud over alle Grænser: »Saaledes danner den grændsesløse Udstrækning et uendeligt Hele, som indeholder alle i Tilværelsen virkeliggjorte Ideer; men denne Uendelighed af Ideer er tillige indbefattet i een virkende Idee, en uendelig levende Fornuft.« (I, S. 36). Det er som Produkter af en saadan, guddommelig Fornuft, at Naturlove kan kaldes Fornufttanker.

Vi ved nu hvad Ørsted forstaar ved *det Sande*; Sandheden er den Teori, som Tanken udklækker og Naturen bekræfter. Og en »Theori er en Opfatning, et aandeligt Syn af Tingenes Fornuft-sammenhæng« (Samlede Skrifter IX, S. 104). Der er altsaa ingen Tvivl om, at vor Fornuft kan fatte *das Ding an sich*, for den er grundbeslægtet med Tingene. Blot er Indsigten ikke stor nok endnu; men den er voksende: »Det Høieste, et Menneske kan opnaae i Dannelse, er at gjennebrænge en begrændset Kundskabskreds med dyb Indsigt, og ved Hjælp af den herved opnaaede Aandsudvikling, forenet med en videbegjærlig Omskuen, at danne sig et nogenlunde klart Billede af den hele Tilværelse«. (I, S. 168). »Vor Slægt er endnu ung her paa Jorden, og synes at have en lang Fremtid til høiere Udvikling; og vi tør haabe, at de, som til en given Tid have fuldendt deres Bane her, ville andensteds kunne hæve sig til større Høider.« (I, S. 172).

Fra Erkendelsesteorien flytter vi os nu til Æstetikken, Ørsteds Opfattelse af *det Skønne*. Baade det naturskønne og det kunstskønne hviler paa et Behag ved Naturkræfter i levende Samvirken. Dette Behag er vor umiddelbare Forstaaelse af de Naturlove, der frembringer Indtrykket af Harmoni. Meget anskuelig er Ørsteds Fremstilling i Dialogen »Vandspringet«. Fysikeren Alfred og Digteren Frank sidder i Tuillerieshaven foran et stort Springvand, som hos Digteren fremkalder Drømme og Tanker og af Fysikeren forklares derhen, at disse skyldes Vandstraalernes løvbundne Lydvirkninger og de Parabelfigurer, som Øjet følger, naar Vandet sendes ud i skraa opadgaende Retning: »Man kan

vise, at denne Form [Parabolen, dvs. Parablen] er Udtrykket for en betydningsfuld Tankeenhed, og Erfaring viser, at saadanne Former af os opfattes som skjøne« (I, S. 48). »Jeg finder saaledes overalt, hvor der samvirkes efter en Mangfoldighed af Naturlove under en herskende Eenhed, en Tankerigdom; og jeg siger, at vor indre Sands, som er dannet efter samme Love, opfatter dette som Skjønhed.« (S. 49). Tonernes Verden bestaar ligeledes af fysisk og matematisk maalelige Enheder. Meget karakteristisk er her Ørsteds gentagne Benyttelse af de ejendommelige Klangfigurer. Paa Glas- eller Metalplader lægges fint Sand. Naar Pladen blev strøget af en Violinbue, »saa opstod som ved et Trylleslag en skjøn og regelbunden Figur . . . Naar et Buestrøg ikke frembragte en Tone, men blot en skurrende Lyd, saa forekom heller ingen skjøn eller symmetrisk Figur« (Samlede Skrifter III, S. 78). Ørsted var stolt over at have paavist, at Hovedfiguren for de rene Toner ikke var Diagonaler i et Kvadrat, som den tyske Fysiker Ernst Chladni havde ment, men Hyperbler. Paa Eckersbergs Maleri af Ørsted fra 1822, (gengivet foran og i Naturvidenskabelige Skrifter II, 1920) har han i Haanden den bestrøgne Plade, hvor Hyperblerne ses klart; paa et Bord ligger Violinbuen – og Kompasnaalen. Udførlig er Ørsteds illustrerede Afhandling, *Forsøg over Klangfigurerne* (Vid. Selsk. Skrifter for 1808, udgivet 1810; optrykt i Naturvid. Skrifter II). De matematiske Klangfigurer blev for Ørsted et velkomment Bevis for den nære Sammenhæng mellem Skønhed og Fornuft. Musikken udtrykker en Rigdom af Skønhed, som har Sidestykke i Kurven, der kan beskrives matematisk, dvs. af vor Fornuft. Musikken bærer Præget af samme Universalfornuft, som ytrer sig i vor Tanke. Saaledes aabner Musikken, ligesom alle de andre Kunstarter, for en indre harmonisk Verden, skønnere og rigere end nogen menneskelig Tanke, og dog er den i sit inderste Væsen i Slægt med Menneskeaanden.

Skønhed er altsaa en hemmelig Meddelelse fra Verdens inderste Sammenhæng. »Vi modtage Skjønhedsindtrykket uden at blive os den i det Skjønne indeholdte Idee bevidst« (Samlede Skrifter III, S. 85). Eller udtrykt med et andet Citat: »Det Skjønne behager os som Indtrykket af en Idee, uden at vi med det samme bliver os den bevidste« (Ibid.). Skønhedsoplevelsen er Forstaaelse af en Helhed uden at vide hvorfor og hvordan denne Helhed opstaar. Ørsted forbinder Sansningen af de Totaliteter (»Ideer«) som

Natur eller Teknik frembringer og den naturvidenskabelige Forklaring paa disse. Skønhedsindtryk er, kunde man sige, Forstaaelse uden Viden, Kundskab uden Ord, en umiddelbar Erkendelse, for hvilken man ikke kan bruge Ordet Intuition uden at lede bort fra Ørsted, hvis Æstetik, som hans Filosofi overhovedet, er en højere Rationalisme. »Indsigt er den høieste Nydelse af vor aandelige Tilværelse« (Samlede Skrifter III, S. 129) skriver Ørsted; det kunde være hans Valgsprog.

Det Sande, det Skønne og det Gode var den ørstedeske Treklang, altsaa Erkendelsesteorien, Æstetikken og Etikken. Det er i Anledning af den sidste, vi faar nøjere Kendskab om, hvad Ørsted forstaaer ved Begrebet Natur. Under Omtalen af Menneskets Handling og Ansvar er han nemlig tvungen til at bestemme Grænsen mellem de klassiske Begreber Natur og Frihed, hvor Frihed jo betyder den frie Vilje, liberum arbitrium. Og Kriteriet er endnu engang af overvejende intellektuel Karakter; der er Tanken til Forskel: »Forsaavidt Mennesket tænker, er han fri. Hans Frihed voxer med hans Tænkning. Uden denne staaer han under den ubevidste Naturs Love.« (I, S. 163). Men disse Love er jo, i deres Grund, de samme som virker i Friheden: »Tænkningen maa ifølge sin Natur virke efter de evige Naturlove, saa at dens ufornuftige Udskeielser stride imod dens Grundvæsen; her ligger der allerede en Stræben til at svække det Ondes Kraft i den Villende selv. Desuden opfordres han ved hele Tilværelsens Fornuftighed, med hvilken han staaer i uopløselig Vexelvirkning, til at lade sine Tanker indordne sig i dens Gang, saa at den frie Villies Beslutninger med en vis Almindelighed indflettes i det Heles Fornuftharmonie, uagtet den ikke er selvstændig god; men forsaavidt som de ved den onde Villie frembragte Virkninger forstyrre visse Led i Fornuftordenen, ville de selv opvække Modvirkninger, som omsider tilintetgjøre det Onde.« (I, S. 163–64). Det onde er Misbrug af Friheden og rettes, korrigeres ved Oplysning, selv om denne virker langsomt: »Vi maae . . . minde os selv om, at Aarhundreder ere korte Tidsrum i Menneskeslægtens Historie.« Roden til det onde i Verden er en Slags Uvidenhed; Dele af Menneskeslægten er nedsunket i Overtro, Vantro og Mysticisme. Det er især ved Hjælp af Naturvidenskaberne, disse Fejludviklinger kan rettes.

Men Fornuften, den evige Fornuft, aabenbarer sig ogsaa direkte, i almindelige Maksimer om Pligt og Dyd, som Kants:

»Handl efter Grundsætninger, som kunde lade sig ophøie til almindelige Love«, o.lign. »Ingen af disse Grundsætninger indeholder hele Dydens Væsen, men dog have de bidraget til at lede dem, som fattede og fulgte dem, paa Fornuftens Veie; thi een fornuftig Levnetsforskrift, som man holder ret fast paa, nøder Mennesket, hvis han ikke vil falde i talløse Modsigelser, til at rette sig efter alle andre Fornuftforskrifter, forsaavidt han fatter deres Sammenhæng med den, hvorfra han gaaer ud.« (I, S. 159–60). Dyden, det forstaar sig, er »den virksomme Villie til at føre et Fornuftliv« (Samlede Skrifter III, S. 44): »Dyd og Pligt er een og samme Fornuftfordring« (III, S. 46). »Alt det, som opfordrer os til Ret og Dyd, opfordrer os, vel forstaaet, ogsaa til et Liv i Gud, til Religion.« (I, S. 161).

Ørstedes Tankeverden er en rational Enhedsfilosofi, en Demonstration af en allestedsnærværende Aand, som har sit Udspring fra Gud. Vi kan anføre nogle betegnende Titler fra Aanden i Naturen: *Hele Tilværelsen eet Fornufttrige* – og dette viser hen til Gud (I, S. 123 ff.). *Videnkabsdyrkningen, betragtet som Religionsudøvelse* (I, 177 ff.). *Menneskehedens Historie* viser Fornuftens Udvikling (I, S. 168) og Gudsbegrebets Forædling (I, S. 157).

Ak, men vanskeligt er og bliver det at bevise, at Menneskene bliver bedre. I H. C. Ørstedes Harmonifilosofi er ligesom ikke Plads for Katastrofer i Naturens eller Menneskenes Liv, for Sygdomme og Nød, for Last og Synd. I Ørstedes Filosofi er Etikken Systemets *partie honteuse*. Men ikke i hans Liv.

Nicolaj Bøgh har meddelt nogle Erindringer: *Hvad H. C. Andersen fortalte* (i Danmark. Illustreret Kalender for 1887). Og her hedder det: »Andersen sagde: Ørsted er vist den Mand, jeg har elsket højest. Jeg husker saa tydeligt engang, jeg var bleven revet ned i »Korsaren« [altsaa i Begyndelsen af 1840erne]; det var en Onsdag, og jeg skulde spise hos Ørstedes; jeg var uendelig bedrøvet, og sagde det ved Bordet, men Ørsted var ikke oplagt, jeg veed ikke . . . han hørte ikke rigtig paa mig; hans Kone var derimod meget deltagende. Jeg gik hjem og var hele Aftenen ganske bedrøvet. Klokkeren halvelve bankede det paa min Dør, og da var det gamle Ørsted: han havde saa sent paa Aftenen gaaet den lange Vej fra Studiestræde [H. C. Andersen boede paa Hotel du Nord, hvor nu Magasin du Nord ligger]. Saa kom han ind til mig og sagde: »Jeg veed slet ikke . . . min Kone har sagt mig, at De var saa

bedrøvet i Middags, og jeg har egentlig ikke bemærket det – der var noget Videnskabeligt, som i saa høj Grad optog mig. Hun siger mig, jeg ikke har været deltagende imod Dem. De veed jo, hvor meget jeg holder af Dem, og *jeg tror paa Dem*, jeg kan ikke tage fejl deri, men det er Verden, der tager fejl. De vil blive en af Alle anseet Digter«. Og saa hævede han mig saa højt og bar mig saaledes op, at jeg fik Mod. Han lagde Armene om mig og kyssede mig paa Panden og gik. Jeg blev saa bevæget, kastede mig paa min Sofa og hulkede.«

Den som i Dagliglivet handler spontant paa denne Maade mod et Medmenneske, han har ikke Behov for at spekulere over etiske Principper.

L'évolution des conceptions scientifiques d'Ørsted

*Discours à l'Académie Royale
des Sciences et des Lettres de Danemark le 30 octobre 1970*

par **L. Rosenfeld**

L'Esprit dans la nature est l'expression de la vue du monde à laquelle Ørsted parvint dans la pleine maturité de sa pensée. L'allure romantique qu'il lui donne est sans doute un écho de son premier amour pour la »Naturphilosophie«, mais dans le rôle dominant qu'il y assigne à la raison on discerne clairement, non seulement le fruit de sa propre expérience de savant, mais surtout la trace d'une inspiration venant de l'école française, qui donnait le ton à la pensée scientifique à l'époque où il accomplissait son œuvre créatrice. Il serait injuste, toutefois, de le qualifier d'éclectique: il n'a jamais songé à chercher un compromis entre les tendances opposées dont il subissait l'influence; il s'efforçait plutôt d'en tirer une synthèse qui, gardant ce qu'il y avait de valable dans chacune d'elles, pourrait offrir une vue harmonieuse de la nature et de la place que l'homme y occupe. Sous cet angle, son attitude fait penser à celle de Niels Bohr. Ils étaient tous deux ouverts à tous les courants d'idées de leur temps, mais ils ne les recevaient pas sans les soumettre à une critique pénétrante, et ils savaient les transformer et les fondre en une harmonieuse unité. Bohr disait souvent qu'il était heureux d'être né dans un petit pays, où aucune tradition ne bornait les esprits, mais où au contraire avaient libre accès toutes les impulsions culturelles du dehors: c'est précisément de la fusion de traditions différentes, observait-il, que se sont formées au cours de l'histoire de nouvelles civilisations toujours plus riches, et la même loi gouverne la formation d'idées directrices nouvelles dans la science.

Retracer la longue voie qui mené Ørsted à la maturité philosophique n'est pas une tâche facile, car en fait de témoignages directs on ne dispose que d'indications accidentelles contenues, soit dans ses propres déclarations, soit dans celles de ses contempo-

rains, et on doit donc surtout se baser sur les conclusions que l'on peut tirer de l'analyse de ses écrits et de divers événements de sa carrière scientifique. Mais tous ces éléments réunis permettent de se faire une idée assez nette de l'évolution de son attitude vis-à-vis des courants philosophiques de son temps. Dans cet essai, nous n'entreprendrons pas de suivre cette évolution dans toute la richesse d'une pensée à laquelle aucune activité humaine n'était étrangère; nous nous bornerons à l'étudier en rapport avec une des grandes idées scientifiques qui dominèrent le XIXe siècle: la conception des transformations mutuelles des forces naturelles. Cet exemple suffira à éclairer les motifs qui ont guidé le progrès de la pensée scientifique d'Ørsted et à illustrer la puissance et les limitations de cette pensée.

L'idée de la transmutabilité des forces naturelles a des origines lointaines dans le fonds commun des traditions préscientifiques du moyen âge et de la Renaissance, à partir desquelles la science moderne a pris forme au XVIIe siècle. On peut en voir un premier essai de systématisation dans l'hyломorphisme d'Aristote, dont l'idée maîtresse est la variabilité des qualités, des formes, qui peuvent mettre successivement leur empreinte sur la même matière. De cette savante conception, les artisans qui l'adoptèrent firent une doctrine ésotérique, l'alchimie, où la primauté de la forme sur la matière entraînait à imaginer des liens mystiques, établis par des similitudes de forme et des gradations de qualité, entre les divers »règnes« de la nature, et notamment entre l'homme, le microcosme, et l'univers, le macrocosme. Au début de la Renaissance, ces spéculations reçurent un début de rationalisation, qui conduisit à toute sorte d'extravagances, tel ce »poisson évêque« décrit et illustré, parmi d'autres monstres marins, par Rondelet dans son livre *De piscibus marinis* (1554). Ces aquatiques dignitaires, sans doute des morses, se voyaient sur les côtes des pays nordiques, parfois accompagnés de »moines«, peut-être des phoques. Le poème, très populaire à l'époque, de Guillaume du Bartas sur la création du monde, y fait allusion en parlant de la mer:¹

¹ G. du Bartas, *La Sepmaine ou Creation du Monde* (1578), Cinquiesme Jour, v. 45-47.

De ses gouffres profonds quelquefois elle tire
 Son moine, et son prelat, et les jettant à bord,
 En fait monstre aux humains qui vivent sous le Nord.

De la même veine découle la doctrine des »signatures« des plantes, due à Paracelse et propagée par Porta dans sa *Phytognomonica* (1588): certains organes des plantes – feuilles, fruits, racines ou autres – offrent une ressemblance avec quelque partie du corps humain sur laquelle la plante en question peut avoir une action thérapeutique. Cette notion, empruntée à un folklore millénaire, où elle est encore vivante, ne put résister à la critique du siècle des lumières, et à l'époque victorienne elle n'inspirait plus à Edward Lear que les images fantaisistes de sa *Nonsense Botany*.²

Au XVIIe siècle, par contre, le processus de rationalisation des rapports entre formes et matière était toujours très actif et prenait bientôt un tour nouveau: le dosage des qualités qui, selon les alchimistes, caractérisait les différentes espèces de corps, donna lieu à l'idée plus générale d'une échelle ou chaîne des êtres, s'étendant du microcosme au macrocosme par échelons d'organisation de plus en plus perfectionnée, mais procédant du même plan et présentant de ce fait des analogies de structure et d'activité. Dans la pensée de Newton, la conception de l' »analogie de la nature« joue un rôle heuristique de premier plan: elle lui permet en particulier d'attribuer aux éléments constitutifs de la matière non accessibles à l'observation, des propriétés analogues à celles des corps matériels directement observables. Newton est tellement conscient de l'importance de cet argument d'analogie pour sa conception atomistique du monde matériel qu'il l'énonce explicitement comme une des »règles« sur lesquelles il fonde sa méthode de »philosophie naturelle«.³

On pourrait croire que l'hypothèse d'une constitution atomique de la matière dût favoriser l'idée de la transmutabilité des forces naturelles, puisque son but est précisément de ramener toutes les manifestations qualitativement différentes de ces forces à une cause unique, le comportement des atomes. Mais si telle est en

² E. Lear, *Nonsense songs, stories, botany and alphabets* (1871), *More nonsense* (1872), *Laughable Lyrics* (1877).

³ Cette question a fait l'objet d'une récente étude très approfondie de J. E. McGuire, *Atoms and the "Analogy of Nature"* (*Studies in History and Philosophy of Science* 1 (1970) 3–58).

effet la position épistémologique actuelle de l'atomisme, il importe de se rendre compte qu'elle est l'aboutissement d'un long processus dialectique, dont le premier mouvement tendait au contraire à masquer tout le problème de la nature ou même de l'existence des relations entre phénomènes qualitativement distincts. Tout d'abord l'idéal cartésien d'une description purement mécanique de l'univers, qui dominait tout autant l'atomisme de Newton, inclinait ce dernier à éliminer la prise en considération des apparences qualitatives de la philosophie naturelle, pour la situer dans le domaine des »idées«, ou, comme nous le dirions, de la psychologie. C'est dans ce contexte que s'insère l'œuvre de Locke, d'inspiration directement newtonienne; c'est ainsi qu'elle fut comprise par les continuateurs de Newton au XVIIIe siècle. Ainsi, l'atomisme conduisait, dans cette première phase, non à une explication des qualités, mais à leur »réduction« à une vaste dynamique des atomes. Le dernier pas dans cette voie fut sans doute la tentative de Laplace⁴ de réduire la psychologie elle-même à une dynamique du »sensorium«.

L'atomisme du XVIIIe siècle présentait d'ailleurs une autre particularité ayant pour effet d'isoler les forces naturelles les unes des autres, au lieu de suggérer des relations possibles entre elles: c'était d'associer chacune d'elles à un agent matériel spécifique. Malgré la règle de l'»analogie de la nature«, qui l'invitait à comparer la propagation de la lumière à celle du son, Newton pencha finalement pour l'attribution des phénomènes lumineux à des corpuscules spécifiques. Plus tard, Lavoisier et Laplace, tout en se rendant compte que la chaleur pouvait n'être qu'une manifestation du mouvement des atomes matériels, donnèrent néanmoins la préférence à l'hypothèse d'un élément spécifique impondérable, le calorique.⁵ C'est encore du temps de Newton que Beccher et Stahl introduisent le phlogiston comme agent universel des actions chimiques de combustion et de réduction; et lorsque Lavoisier lui substitue un agent d'acidification, l'oxygène, il obéit encore à la même tendance »substantialiste«.⁶ Ainsi se fixait dans l'école

⁴ P. S. Laplace, *Essai philosophique sur les probabilités* (4e éd., 1819), pp. 241–242.

⁵ A. L. Lavoisier et P. S. Laplace, *Mémoire sur la chaleur* (Mém. Acad. Sc. 1780).

⁶ Voir sur ce point H. Metzger, *La philosophie de la matière chez Lavoisier* (Paris, 1935).

française une conception des forces naturelles, sanctionnée par l'autorité quelque peu tyrannique de Laplace, et bientôt incorporée par Auguste Comte à son système de »philosophie positive«, qui conduisait à les considérer comme attachées à des agents matériels spécifiques et par suite comme irréductibles l'une à l'autre.

Devant cette vigoureuse croissance de la science française, prolongeant la tradition newtonienne en mécanique et en astronomie, mais étendant à tous les domaines de la chimie et de la physique ses investigations nettement orientées vers les applications industrielles – »les applications aux arts«, comme disait Laplace,⁷ – la philosophie allemande contemporaine fait figure de réaction contre le rationalisme de la méthode scientifique et le matérialisme qui – ouvertement ou sous le voile du déisme – en exprime la tendance et les conclusions. Idéologie de frustration et d'évasion, elle reflète le dépit d'une bourgeoisie trop faible encore pour prendre part à l'expansion économique de ses rivales et qui, se détournant des sources vives de cette expansion, cherche en quelque sorte dans la pensée contemplative un raccourci qui la conduirait d'emblée aux résultats de la recherche active. C'est d'abord Kant qui jette le doute sur l'efficacité de la pensée rationnelle, puis Schelling et Oken qui, faisant fi de tout appel à celle-ci, prétendent tirer de pures »idées« *a priori* une description complète du monde. Il n'est guère surprenant de retrouver dans ces »idées« les archétypes dont nous rappelions plus haut la présence dans les doctrines des alchimistes et des humanistes de la Renaissance. En particulier, on y voit en bonne place la primauté de la forme sur la matière et l'idée de l'identité fondamentale des formes sous lesquelles se manifestent les forces naturelles. En effet, s'attaquant à la méthode analytique de la science, la *Naturphilosophie* lui reproche de rompre par un découpage arbitraire l'unité des phénomènes et lui substitue l' »Anschauung«, la vue synthétique, qui nous révèle cette unité. »Le triple caractère de l'universel, du particulier et de l'indifférence entre les deux, nous assure Schelling,⁸ exprimé par leur identité est le magnétisme, exprimé par leur différence est l'électricité, et exprimé par la totalité est le processus chimique. Ainsi ces formes n'en sont qu'une, et le processus chimique est un simple transfert des trois points du magnétisme au triangle de la chimie«.

⁷ P. S. Laplace, *Exposition du système du monde* (4e éd., 1813), p. 356.

⁸ F. Schelling, *Ideen zur einer Philosophie der Natur* (1797).

Qu'Ørsted ait puisé à cette source impure l'idée qui l'a finalement conduit à sa grande découverte, n'est pas une raison suffisante pour attribuer à la *Naturphilosophie*, comme on l'a fait récemment,⁹ un rôle décisif dans le développement de l'électromagnétisme – non seulement dans le cas d'Ørsted, mais même, contre toute évidence, dans celui de Faraday. Sans doute, Schelling a-t-il, dans un discours fameux,¹⁰ commenté les expériences de ces deux physiciens établissant les relations mutuelles du courant électrique et du magnétisme: mais pour quel motif? Il le déclare avec une parfaite candeur: »Die Absicht . . . war, den notwendigen Zusammenhang der angeführten Entdeckungen zu zeigen und auseinanderzusetzen . . . wie die Entdeckungen . . . von denkenden Naturforschern mehr oder weniger vorausgesehen wurden«. Schelling revendique donc pour la *Naturphilosophie* la priorité des découvertes, et nullement le rôle d'inspiratrice de celles-ci – ce qui serait de sa part une inconséquence. Il va même jusqu'à dire qu'Ørsted a fait sa découverte par hasard. Il convient plutôt de se demander comment Ørsted est parvenu à rendre féconde une idée reçue sous une forme aussi nébuleuse. La réponse, comme nous allons le voir, est bien simple: c'est en abandonnant la voie spéculative qui l'avait d'abord séduit, et en adoptant la méthode scientifique dont il trouva le modèle à Paris.

Mais il importe avant cela d'écarter l'impression – qui serait totalement fautive – que la *Naturphilosophie* aurait eu en Allemagne même une influence appréciable sur le mouvement scientifique. Cette école, devant une génération qui éprouvait une profonde contradiction entre ses aspirations à l'affranchissement politique et économique et son impuissance à les réaliser, ne pouvait retenir que ceux qui abandonnaient la lutte et se réfugiaient dans le rêve. Les plus clairvoyants, par contre, s'en détournaient bientôt et s'efforçaient plutôt d'assimiler les méthodes qui réussissaient si bien aux Français et aux Anglais. Telle fut la tâche ingrate des chimistes et des physiciens allemands du début du XIXe siècle; et comme la suite le montre, ils la remplirent bien. Chez ces travailleurs honnêtes et consciencieux, la *Naturphilosophie* ne rencontrait qu'une hostilité non déguisée. La situation n'était d'ailleurs pas différente dans les sciences de la vie et la

⁹ L. Pearce Williams, *Michael Faraday, a biography* (London, 1956); A. Hermann, *Der Kraftbegriff bei Michael Faraday und seine historische Wurzel* (Physik. Blätter 26 (1970) 247).

¹⁰ F. Schelling, *Ueber Faradays neueste Entdeckung* (1832).

médecine, où l'on aurait peut-être pu s'attendre à ce que les »envolées hardies« de Schelling eussent trouvé plus d'écho. Écoutez, à titre d'exemple, le témoignage de l'embryologiste K. von Baer:¹¹ »Die Schelling'sche Philosophie, dachte ich mir, kann doch so leer nicht seyn, wie einige sie verschreien, da viele wissenschaftliche Männer sich noch erwärmt von ihren Strahlen fühlen«. Rebuté par la »nebelhafte Unbestimmtheit« de Schelling, il étudie l'ouvrage d'Oken, dont il apprécie la précision et la logique, mais avec lequel il se trouve souvent en opposition. Mais, conclut-il, ce désaccord lui était plus profitable que »die kühnen Flüge auf den Fittigen einer sehnsüchtigen und ästhetischen Phantasie durch Nebel und Morgenroth unternommen, um die Quelle des Lichtes zu finden. Obgleich solche Flüge mich anzogen, weil ich ursprünglich selbst wohl diese Sehnsucht in mir trug, so musste ich doch bald erkennen, dass, wenn die Quelle des Lichtes völlig sichtbar ist, Nebel und Morgenroth bald schwinden, und wo letztere bemerklich sind, sie eben den Beweis liefern, dass die Sonne noch nicht vollständig scheint«. Plus intéressant encore est ce qu'il rapporte de son maître, le zoologue Döllinger:¹² »Er hatte früher mit Eifer die Kantische Philosophie studiert, war dann von Schelling, dem er persönlich näher getreten war, fortgerissen, mochte aber bei seinem kritischen Verstande und seiner geregelten Phantasie bald erkannt haben, dass Schelling die schwierigsten Aufgaben der Philosophie zum Ausgangspunkte, gleichsam zum Piedestal seines Lehrgebäudes der Naturphilosophie gemacht hatte. Er sprach später nicht gern von dieser Zeit und erwartete den Aufbau der Physiologie von speciellen Beobachtungen, die dann mit philosophischem Geist zu erfassen wären«. On peut faire un rapprochement frappant entre cette conclusion et celle à laquelle Ørsted était arrivé de son côté dès 1809 ou 1810, selon le témoignage de C. Hauch, qui suivit ses cours pendant ces années: »Ayant peut-être remarqué, raconte Hauch,¹³ que j'avais plus de goût pour les considérations générales sur la nature que pour les recherches de détail, il me mit instamment en garde contre trop d'abandon à ce penchant. »Je suis également persuadé«, dit-il,

¹¹ *Nachrichten über Leben und Schriften des Herrn Geheimraths Dr. Karl Ernst von Baer, mitgetheilt von ihm selbst* (St. Petersburg, 1866), S. 289–90.

¹² K. E. v. Baer, *ibid.* S. 184.

¹³ C. Hauch, *Hans Christian Ørsted's Levnet* (Samlede og efterladte Skrifter af H. C. Ørsted, bd. 9, s. 109–194, 1852), s. 120.

»mes leçons en font foi, qu'il règne une grande unité fondamentale à travers toute la nature, mais c'est justement quand on a acquis cette conviction qu'il convient surtout de fixer son regard sur le monde du multiple, où cette vérité peut seulement trouver sa confirmation. Sinon, l'unité elle-même devient une idée stérile et vide, incapable de conduire à une véritable compréhension««.

C'est au cours de son premier voyage à l'étranger, de 1801 à 1804, qu'Ørsted fut confronté sur une scène plus vaste que le milieu provincial de Copenhague avec les contradictions de l'épistémologie contemporaine: philosophie spéculative contre science empirique, forme contre matière, ou en termes plus précis: physique dynamique, ramenant les phénomènes à des »conflits« de forces de polarités opposées, contre physique atomique, mettant l'accent sur les corpuscules matériels dont les forces émanent et sur lesquels elles agissent. Le journal qu'il tint pendant ces années et les lettres qu'il écrivit à son mentor, le professeur Manthey, et à son frère, abondent en renseignements précieux sur son état d'esprit durant ces années formatrices.¹⁴ Ces contradictions, il importe de le noter, il les portait en lui dès avant son départ: s'il était imbu de philosophie spéculative, il avait déjà acquis, avec la pratique de l'expérience, le respect des faits qu'elle nous révèle. Devant un *Naturphilosoph* ignorant des faits, il se pose ironiquement en »empiriste«;¹⁵ mais s'il rencontre un défenseur passionné de l'empirisme pur, il lui oppose l'intervention de notre esprit sous la forme de la mathématique.¹⁶ Il reconnaît le danger des explications illusoire que peut offrir le »système dynamique«,¹⁶ mais il reproche au »système atomique«, non sans raison, de se contenter d'attribuer aux atomes les propriétés mêmes de la matière qu'il s'agit d'expliquer.¹⁷ Il est piquant de remarquer à ce propos l'indignation qu'il manifeste contre »le mépris de sa patrie et l'admiration aveugle pour l'étranger« du physicien allemand Pfaff, qui propage les idées françaises.

¹⁴ *Breve fra og til Hans Christian Ørsted, Første Samling* (Kjøbenhavn, 1870). Ce recueil sera cité *Breve I*.

¹⁵ *Breve I*, s. 82.

¹⁶ *Breve I*, s. 58-59.

¹⁷ *Breve I*, s. 54-55.

Le grand événement de ce voyage, en septembre 1802 à Jena, fut la rencontre d'Ørsted avec Ritter, un fantaste, en qui les contradictions du temps s'exaspéraient sans le contrôle d'aucune critique.¹⁸ Il poussait la spéculation jusqu'à l'extravagance, et se livrait à des expériences qualitatives, sur lesquelles il échafaudait hâtivement de nouvelles spéculations. Il lui arriva de la sorte d'observer le premier certaines propriétés importantes des corps, notamment la variation parallèle des potentiels de contact des métaux et de leur affinité pour l'oxygène, puis la mise en évidence d'un rayonnement ultra-violet par son activité chimique : propriétés qu'il fallut bien »redécouvrir« par une méthode plus sûre avant qu'elles puissent être incorporées à la science ; car on ne saurait faire grief aux physiciens de l'époque d'avoir été rebutés par le fatras des écrits de Ritter. Ørsted, cependant, se montre d'emblée réceptif à un mode de pensée qui, somme toute – jugement critique mis à part – est semblable au sien. A travers l'obscurité de l'expression, il perçoit dans l'ouvrage de Ritter sur le galvanisme une argumentation dont la rigueur le séduit au point qu'il la compare à celle d'Euclide !¹⁹ Une confiante amitié s'établit bientôt entre les deux jeunes gens (ils sont tous deux dans leur vingt-sixième année). C'est ainsi que l'année suivante, séjournant à Paris, Ørsted se fait l'interprète de Ritter auprès des physiciens français, leur présentant les derniers résultats des recherches de celui-ci sur l'électricité voltaïque. En particulier, Ritter vient de construire une »Ladungssäule« qui est en fait un précurseur de l'accumulateur. Biot est suffisamment impressionné pour suggérer à Ørsted d'inviter son ami à concourir pour le grand prix de l'Institut.²⁰ Du mémoire informe que Ritter lui envoya, Ørsted fit en français un exposé si clair que l'auteur déclara »y avoir beaucoup appris«.²¹ Il assista ensuite la commission de l'Institut chargée de juger le travail à répéter toutes les expériences qui y étaient décrites. Malheureusement, Ritter s'était avisé de signaler comme le plus important des phénomènes que son accumulateur lui avait permis de déceler, l'existence d'une polarisation électrique de la terre,

¹⁸ Ritter a fait l'objet d'une étude très complète, accompagnée d'une anthologie, par A. Hermann : Johann Wilhelm Ritter, *Die Begründung der Elektrochemie* (Ostwalds Klassiker der exakten Wissenschaften, neue Folge, Bd. 2, Frankfurt a. Main, 1968).

¹⁹ *Breve I*, s. 77–80.

²⁰ *Breve I*, s. 137.

²¹ *Correspondance de H. C. Ørsted avec divers savants*, tome II, Copenhague, 1920), p. 55 ; voir aussi p. 46.

semblable à sa polarisation magnétique: force fut à Ørsted et aux commissaires de constater que cette »découverte« était illusoire, et le prix échappa à l'imprudent candidat. Celui-ci ne se découragea pas pour si peu,²¹ mais pour Ørsted, qui avait sans hésitation ajouté foi aux assertions de son ami,²² l'aventure fut une salutaire invitation à redoubler d'esprit critique, tant à l'égard de la spéculation que dans l'exécution des expériences.

Peu de temps après son retour à Copenhague, une autre leçon du même genre l'attendait, bien plus cruelle, puisqu'elle le mettait lui-même en cause.²³ Dès la fin de 1801, il s'était pris d'admiration pour un des ouvrages les plus obscurs et les plus fantastiques que la *Naturphilosophie* eût inspirés, un système de chimie spéculative d'un certain Winterl, que celui-ci intitulait modestement *Prolusiones ad Chemiam Seculi Decimi Noni*. Encouragé par Ritter, Ørsted en fit une paraphrase en allemand, qu'il publia en 1803. Cette malencontreuse publication reçut des chimistes l'accueil qu'elle méritait: les comptes-rendus qui en parurent en 1804 tant en Allemagne qu'en Angleterre et en France furent impitoyables: »Pour la gloire du dix-neuvième siècle, lisait-on dans les *Annales de Chimie et de Physique*, il est à espérer qu'il se hâtera de rejeter l'offrande de M. Ørsted et la chimie de M. Winterl«. Cet »éreinement« n'eut pas sur Ørsted d'effet immédiat: ses convictions philosophiques n'en parurent pas ébranlées, et la popularité de ses leçons n'en fut pas affectée; mais sa réputation ne laissa pas d'en souffrir quelque peu. Je n'en citerai qu'un écho assez divertissant: P. A. Heiberg, qui vivait en exil à Paris, y avait rencontré Ørsted et ne le portait pas dans son cœur: ce jeune homme n'avait-il pas un jour²⁴ osé soutenir contre lui que les lois danoises n'étaient pas iniques! Aussi, ayant vu le compte-rendu des *Annales de Chimie*, le mordant satiriste s'empresse-t-il d'en faire part à Rasmus Nyerup,²⁵ avec des commentaires dépourvus de charité: »Assurément, si ces deux messieurs (Ørsted et Winterl) ont

²² *Breve I*, s. 155–156.

²³ Un récit plus détaillé de cet incident est donné par K. Meyer, *Scientific Life and Works of H. C. Ørsted* (H. C. Ørsted, Scientific Papers, vol. I, Copenhagen, 1920), pp. XXVI–XXIX, XXXIV–XXXVI.

²⁴ *Breve I*, s. 127.

²⁵ S. Birket Smith, *Til Belysning af literære Personer og Forhold i Slutningen af det 18de og Begyndelsen af det 19de Århundrede*, en Samling Breve (Kjøbenhavn, 1884), s. 52–54.

dit les sottises qui leur sont attribuées, ils méritent chacun une place dans une maison de fous de leur pays. Je ne vous citerai que deux de ces sottises . . . D'abord, ils disent de l'architecture que la manière la plus juste de la définir, c'est de l'appeler une »musique congelée«. ²⁶ Ensuite, ils appellent les dieux de la mythologie »des cristallisations intellectuelles«. ²⁶ Je suppose que cet Ørsted est le frère de celui qui a écrit l'éloge du décret de l'an 1799 qui voulait congeler la raison au Danemark et en faire une cristallisation intellectuelle . . .«. ²⁷

Ørsted mit le temps qu'il fallut à se persuader, par la méthode dont les savants français lui avaient donné l'exemple, c'est-à-dire par des expériences soigneuses, de l'inanité des rêveries de Winterl. On s'aperçoit que dès 1806, sans abandonner le point de vue dynamique dont il ne se départira jamais, il s'était formé une idée mieux équilibrée de la nature des théories scientifiques: toute théorie implique une certaine connaissance des lois de la nature, c'est-à-dire de la raison qui règle la nature; que son expression soit imparfaite et ne puisse être transmise sans correction d'une génération à l'autre, n'est pas la faute des individus ni des générations, mais ne peut s'expliquer que par les lois qui gouvernent le développement de la vie mentale sur la terre. Quant aux systèmes spéculatifs, il en parle maintenant avec détachement, comme d'une étape dépassée dans sa propre voie vers la connaissance: »Au temps où nous nous sommes d'abord connus«, écrit-il à Oehlen-schläger (qui venait de renier avec éclat Steffens et l'école romantique), ²⁸ »tu te souviens que mon frère et moi étions déjà devenus, par nos propres études, amis de la nouvelle philosophie et de la nouvelle poésie, alors que tu traitais encore les Schlegel de gamins effrontés. Au retour de mon voyage, je me rappelle très bien que tu voulais me démontrer que les Schlegel étaient excellents, et que je n'adorais pas avec assez de ferveur Schelling ou Steffens, que je mettais au-dessous du puissant Fichte et de l'esprit si riche et si fécond de Ritter. Et c'est toi qui veux maintenant m'ouvrir les yeux aux côtés faibles de ces hommes que tu admirais tant! . . . Je suis heureux, comme homme de science, d'avoir progressé constamment, pas à pas, vers mon but . . .« Ce qu'il dit un peu

²⁶ En français dans le texte.

²⁷ Allusion à un écrit de A. S. Ørsted défendant le décret sur les limitations de la liberté de la presse.

²⁸ *Breve I*, s. 226-227.

plus loin de Steffens montre qu'il a appris à réduire la spéculation philosophique à un rôle plus modeste et plus juste: »A une rare variété de connaissances, mais sans profondeur, il joint beaucoup d'aperçus heureux. Si l'on ne prend pas ceux-ci pour des résultats incontestables de la plus profonde philosophie, mais pour ce qu'ils sont: des éclairs dont la lueur peut nous guider, on peut apprendre beaucoup de lui. C'est ce que j'ai fait et c'est ce que je peux sans danger continuer à faire«.

Au moment où Ørsted écrivait ces lignes, treize ans le séparaient encore de la découverte de l'électromagnétisme: la justesse de sa dernière remarque ne saurait être mieux illustrée que par l'histoire de cette découverte. L'idée d'une relation entre courant électrique et magnétisme, corollaire de la conception générale de l'unité des forces naturelles, était un lieu commun de la *Naturphilosophie*; mais elle resta stérile jusqu'au moment où Ørsted fut mis sur la voie de l'expérience décisive. Cette expérience paraît simple – *post eventum*; mais son succès dépendait d'un caractère fondamental du phénomène – sa symétrie par rapport à la direction du courant – qui allait à l'encontre des idées reçues: car si l'on raisonnait en termes de polarités électriques et magnétiques, on était amené à chercher l'effet le plus marqué pour une situation perpendiculaire, et non parallèle, de l'aimant et du courant. Si Ørsted arriva à surmonter l'influence inhibitrice de cette inférence, c'est parce qu'il y fut préparé par une longue suite de recherches embrassant tous les phénomènes déjà connus qui accompagnent le courant électrique: réactions chimiques, émission de chaleur et de lumière. La méthode d'Ørsted était loin de pouvoir se mesurer à celle dont Faraday allait bientôt donner tant de brillants exemples: il se contentait encore d'expériences qualitatives et les constructions théoriques qu'il en tirait étaient surchargées d'hypothèses imprécises; mais ce qu'il importe de souligner, c'est qu'il subordonnait à présent la réflexion théorique à l'expérience. Seule, la conception générale de l'unité sous-jacente aux manifestations multiples des forces naturelles déterminait toujours l'orientation de sa pensée et imposait à ses représentations théoriques leur caractère dynamique.

Ce point de vue dynamique²⁹ impliquait avant tout une distribution continue des forces dans l'espace. Les forces électriques étant de polarités opposées, l'état de neutralité électrique est le résultat d'une compensation de ces forces opposées en chaque point. Du courant électrique, Ørsted se fait à partir de là une conception originale : si l'équilibre des forces électriques est rompu, leur «conflit» donne lieu à une séparation momentanée des électricités opposées ; mais celles-ci tendant à se recombinaison engendrent localement une oscillation des charges, et c'est la succession de ces oscillations locales le long du conducteur qui constitue le courant. De même qu'à grande échelle une décharge s'accompagne d'une étincelle lumineuse, les minuscules décharges locales qui se succèdent dans le conducteur sont à l'origine de mouvements vibratoires, semblables à des étincelles, que nous percevons, suivant leur fréquence, sous forme de rayonnement lumineux ou calorifique. Une des nombreuses idées jetées au hasard par Ritter – le mouvement oscillatoire est un caractère universel de la nature – a pu influencer Ørsted ; mais l'élaboration de sa théorie relève clairement dans ses détails, non de la *Naturphilosophie*, mais de la forme d'imagination que nous observons chez Newton, avec son appel à l'«analogie de la nature». C'est la même imagination constructive que l'on retrouvera bientôt, mais avec infiniment plus de précision et de rigueur, chez Faraday. Les conceptions que celui-ci développe appartiennent, comme celles d'Ørsted, à la tradition dynamique ; mais on ne saurait établir de filiation entre les vues de ces deux pionniers de l'électromagnétisme. La notion de champ de force est bien en puissance dans toute théorie dynamique, mais c'est Faraday qui l'a clairement dégagée et en a fait l'idée maîtresse qu'elle est encore pour nous. La puissance créatrice de Faraday n'avait pas besoin de modèles pour s'exercer, et d'ailleurs elle ne pouvait arriver à une représentation aussi fidèle des phénomènes qu'au contact direct de l'observation.

Mais où se place le magnétisme dans la théorie d'Ørsted ? Selon son propre témoignage,³⁰ le soupçon lui vint, au cours de ses leçons de l'hiver 1819–20, que l'effet magnétique du courant pourrait, comme la chaleur et la lumière, être émis radialement

²⁹ Le mémoire de K. Meyer, cité dans la note 23, contient une description détaillée des recherches d'Ørsted ; voir spécialement pp. XLV–LX et LXVII–CI.

³⁰ Voir le mémoire cité dans la note 23, pp. LXXIX–LXXX.

autour du conducteur. Il se manifesterait alors le plus fortement sur une aiguille aimantée parallèle à l'axe du conducteur – et non perpendiculaire à cet axe, comme on l'avait tant de fois essayé en vain. Même cette idée libératrice ne produisit pas tout de suite le résultat espéré: croyant que l'intensité de l'effet magnétique serait plus grande dans le cas où les effets calorifiques et lumineux seraient eux-mêmes intenses, il fit d'abord l'expérience avec un mince fil de platine et n'obtint qu'un effet faible et irrégulier. Trois mois se passèrent encore avant qu'il eût le loisir de reprendre ses expériences: il reconnut alors bientôt que c'étaient les conducteurs de grand diamètre qui donnaient le meilleur résultat. Ainsi, la symétrie axiale de la force magnétique du courant, dont l'annonce provoqua la surprise générale, était pour Ørsted une propriété prévue (ou du moins conjecturée), et son établissement expérimental était à ses yeux une confirmation de ses vues théoriques et contribuait même à les préciser.³¹ Il ne se contente pas de mettre en évidence le phénomène; il varie les expériences pour en explorer toutes les particularités. Il constate aussi bien qu'Ampère qu'un circuit fermé est mis en mouvement par un aimant et se comporte lui-même comme un aimant, dont ses deux faces seraient les pôles. Mais tout ce travail, de même que la théorie dynamique qui l'inspire, ne trouvent plus d'écho: l'entrée en scène d'Ampère leur donne le coup de grâce.

Ampère s'empare du phénomène découvert par Ørsted et y applique, avec une énergie et une virtuosité inouïes, le formidable appareil analytique de la physique française. Aux conceptions dynamiques d'Ørsted, il ne prête aucune attention – il aurait été bien empêché d'entrer dans un mode de pensée si étranger au sien. Le problème, pour lui, c'est de réduire les actions électromagnétiques au schéma universel des forces centrales; et la difficulté qu'il présente, c'est précisément d'y faire rentrer la symétrie axiale de ces actions. D'emblée, il circonscrit la difficulté en montrant l'équivalence entre aimant et circuit fermé, et »réduisant«
ainsi les actions électromagnétiques à des forces entre

³¹ C'est ce qu'Ørsted déclare à la fin de la note annonçant sa découverte; voir le mémoire cité dans la note 23, p. XCIII.

courants. Il lui faut ensuite des sources et des points d'application pour ces forces : audacieusement, il atomise le courant, le découpe (par la pensée) en «éléments» infinitésimaux, et construit une expression mathématique de la force entre deux éléments de courant dont l'effet global correspond dans tous les cas à celui qu'indique l'expérience. En effet, une expérimentation simple, dépouillant le phénomène de tout ce qui pourrait l'obscurcir, marche de pair avec l'analyse mathématique, l'une étayant l'autre avec une parfaite rigueur. A vrai dire, lorsqu'Ampère présente son résultat – la loi de force entre éléments de courant – comme «uniquement» déduit de l'expérience, il fait bon marché de la dose d'abstraction qu'il a mise dans la notion même d'élément de courant. Plus tard, lorsque Kirchhoff voudra étendre la théorie d'Ampère à des conducteurs non filiformes, il devra introduire une distribution continue de densité de courant, préparant le retour à une description dynamique de l'électromagnétisme.

Ørsted ne pouvait se mesurer avec Ampère. Lorsqu'il le rencontre pour la première fois, lors d'un passage à Paris en 1823, le dialogue s'avère difficile : «Il est très maladroit dans la discussion», écrit-il à sa femme;³² «il ne parvient pas à bien saisir les arguments des autres ni à bien présenter les siens ; néanmoins c'est un profond penseur». Une nouvelle entrevue, à laquelle assistent plusieurs physiciens, dont deux élèves d'Ampère, donne l'occasion à Ørsted de leur exposer sa théorie ; à l'en croire, ces derniers finissent par convenir qu'elle rend compte, comme celle d'Ampère, de tous les phénomènes : la différence, rapporte-t-il, c'est qu'Ampère «a transporté la circulation que j'ai découverte du conducteur à l'aimant. »La faiblesse de la position d'Ørsted, que ses hôtes ont assurément aperçue mais ont eu la politesse de ne pas lui faire sentir, est évidemment son incapacité à sortir de l'imprécision du qualitatif. En cela, il est inférieur, non seulement à Ampère, mais aussi à Faraday : car celui-ci, aussi ignorant qu'Ørsted du langage mathématique, parvient néanmoins à définir et à manier des concepts avec la même précision que les mathématiciens. C'est là un aspect essentiel de la pensée scientifique française auquel Ørsted est toujours resté étranger, non qu'il n'en apprécîât pas la valeur, mais parce que, lors de son premier séjour

³² Recueil cité dans la note 14, *Anden Samling* (Kjøbenhavn, 1870), s. 50.

³³ Recueil cité dans la note 32, pp. 65–66.

à Paris, il était trop mal préparé pour s'en assimiler les principes. De la liste nombreuse des hommes de science qu'il fréquenta à des titres divers, les maîtres de la physique mathématique sont absents; tout au plus mentionne-t-il sans enthousiasme une leçon de Monge à laquelle il a assisté:³⁴ »On ne peut dire qu'il ait des talents extraordinaires. Il a parlé de physique, sur les propriétés générales des corps, très mathématiquement. On fait énormément de mathématique à cette école [l'École Polytechnique], et la chimie n'y joue qu'un rôle secondaire, quoiqu'on la fasse bien«. »Si je pouvais«, confie-t-il à Manthey,³⁵ »me souhaiter quelque chose qui ne soit pas une complète transformation, je voudrais prendre Berthollet pour modèle, parce qu'il a, *en tant que théoricien*,³⁶ enrichi sa patrie par des découvertes importantes pour les fabriques et les manufactures«. Le voilà défini par lui-même avec beaucoup de clairvoyance.

Que faut-il penser, enfin, de ce sentiment religieux qui marque si fortement et si profondément l'attitude d'Ørsted devant la nature? Il est clair que sur ce point également, il se sépare très tôt du romantisme de la *Naturphilosophie* pour adopter un point de vue strictement rationaliste, qui le rapproche (à son insu peut-être) de Newton. Dans l'édifice d'une science rationnelle de la nature, Dieu joue le rôle épistémologique de garant de la nécessité des lois naturelles: car la raison humaine qui formule ces lois est une émanation de la raison divine qui les a établies. Tant que l'idéal de la science était d'arriver à un énoncé des lois des phénomènes qui fût indépendant de la manière dont ceux-ci étaient observés, il fallait bien avoir recours à un système de référence transcendant l'ensemble des observateurs: pour Ørsted comme pour Newton, ce ne pouvait être que le Dieu créateur, celui même dont l'existence était d'ailleurs tout aussi nécessaire pour donner un fondement incontestable aux règles de la morale et de la société.

Laplace, qui jugeait inutile l'»hypothèse« du Dieu créateur, mais qui voulait conserver l'idéal newtonien, sentait lui aussi la nécessité de se référer à une »intelligence« à qui il attribuait somme toute la même fonction épistémologique qu'au Dieu de Newton, tout en lui enlevant l'attribut d'omniprésence spatio-temporelle.

³⁴ *Breve I*, s. 126.

³⁵ *Breve I*, s. 161.

³⁶ Souligné dans le texte.

Mais il ne voyait pas l'inconséquence de cette laïcisation : pour remplir sa fonction l'intelligence en question devait rester elle-même en dehors de la description de l'univers dont elle était censée faire partie. Nous avons à présent franchi une étape de plus dans l'élimination des hypothèses inutiles : nous reconnaissons que nous ne disposons d'aucun autre système de référence que l'ensemble même des observateurs, et que le langage de la science n'a d'autre garantie de vérité que l'accord de ceux-ci. L'hypothèse du créateur divin que faisait Ørsted ne nous apparaît pas seulement inutile comme à Laplace ; c'est une erreur épistémologique.

UDDRAG AF REGNSKABET
FOR ÅRET 1970

Indtægt.	kr.	ø.	kr.	ø.
1. <i>Beholdning fra forrige års regnskab:</i>				
Kassebeholdning	....	..	45 825	25
2. <i>Renteindtægt m. m.:</i>				
a. Rente af obligationer	39 883	65		
b. Rente af indskud i bank	2 684	85		
			42 568	50
3. <i>Statstilskud i kalenderåret 1970</i>	....	..	237 500	—
4. <i>Bidrag ifølge statutmæssig bestemmelse:</i>				
a. Til præmier:				
fra det Classenske Fideicommis	400	—		
fra Etatsråd Schou og Hustrus Legat	100	—		
b. Til videnskabelige formåls fremme:				
det Hielmstjerne-Rosencroneske bidrag for				
året 1969 (udbet. juni 1970)	9 168	78		
c. Fra Carlsbergfondet	20 000	—		
d. Fra J. P. Suhr & Søns Legat til erindring				
om prof., dr. med. & phil. Julius Thomsen:				
rente af Østift. Krdf. oblig.	6 907	44		
e. F. J. Ørnborgs Legat	2 000	—		
			38 576	22
5. <i>Salg af Selskabets publikationer</i>	....	..	163 453	01
6 a. <i>Bidrag fra Rask-Ørsted Fondet til Selskabets</i>				
<i>internationale forbindelser</i>	92 000	—		
6 b. <i>Tilskud fra Carlsbergfondet</i>	100 000	—		
6 c. - - - , <i>publikationer</i>	134 030	68		
6 d. - - - , <i>pensionsbidrag</i>	16 112	—		
			342 142	68
7. <i>Tilfældige indtægter:</i>				
Udtrukne obligationer m. m.				
a. Selskabet	....	..	10 000	—
b. Suhrs Legat	....	..	5 000	—
8. <i>Særlige indtægter</i>	....	..	54 465	56
Samlet indtægt	....	..	939 531	22

	kr.	ø.	kr.	ø.
Udgift.				
1. Selskabets bestyrelse:				
a. Lønninger, pensionsbidrag m. m.	148 563	57		
b. Selskabets møder	29 187	97		
c. Rengøring	18 370	82		
d. Kontor og oplag	30 759	04		
e. Porto	15 463	74		
f. Forsikring	1 109	70		
			243 454	84
2. Selskabets publikationer:				
a. Oversigten	37 516	53		
b. Meddelelserne og Skrifterne m. m.:				
α. Af Selskabets midler	322 312	15		
β. Af det Hielmstjerne-Rosencroneske bidrag ...	13 000	—		
γ. Af Carlsbergfondet	134 030	73		
			506 859	41
3. Til rådighed for Selskabets præsident fra				
<i>J. P. Suhr & Søns Legat</i>	.....	..	6 907	44
4. Understøttelse til skrifers udgivelse og videnskabelige arbejder af medlemmer eller andre:				
a. Af Selskabets midler	»	»		
b. Af det Hielmstjerne-Rosencroneske bidrag:				
Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privatejede bevarede kilder til dansk Historie ..	2 000	—	2 000	—
5. Selskabets internationale forbindelser:				
a. Kontingent til internationale sammenslutninger	75 302	88		
b. Rejser	10 783	71		
			86 086	59
Overføres ...	.....	..	845 308	28

Udgift.		kr.	ø.	kr.	ø.
	Overført . . .	....	..	845 308	28
6.	<i>Pengepræmier og medailler:</i>				
	a. Præmier af legaterne:				
	Af Thotts Legat	»	»		
	Af Classens Legat	»	»		
	Af Schous Legat	»	»		
	b. Medailler og pengepræmier af Selskabets kasse	»	»		
	c. F. J. Ørnborgs Legat for 1969	2 000	—	2 000	—
7.	<i>Udgifter til istandsættelser og anskaffelser . .</i>	....	..	2 055	38
8.	<i>Indkøb af obligationer</i>				
	a. Selskabet	....	..	23 910	57
	b. Suhrs Legat	....	..	5 031	79
9.	<i>Særlige udgifter . . . . .</i>	....	..	3 393	75
10.	<i>Beholdning ved årets slutning:</i>				
	Kassebeholdning	....	..	57 831	45
	Samlet udgift . . .	....	..	939 531	22

Regnskab for bidrag fra den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse:

Beholdning ultimo 1969	kr. 7 559,96	Udgifter 1970	kr. 15 000,—
Bidrag indgået 1970 . . .	- 9 168,78	Beholdning ultimo 1970	- 1 728,74
	<u>kr. 16 728,74</u>		<u>kr. 16 728,74</u>

Regnskab for bidrag fra Rask-Ørsted Fondet til Selskabets internationale forbindelser:

Bidrag indgået 1970 . . .	kr. 92 000,—	Kontingentudgifter til	
		unioner for 1970 . . .	kr. 75 302,88
		Rejseudgifter 1970 til	
		Selskabets delegerede	- 10 783,71
		Beholdning ultimo 1970	- 5 913,41
	<u>kr. 92 000,—</u>		<u>kr. 92 000,—</u>

Opsamlet af legaterne:

	Thotts Legat	Classens Legat	Schous Legat	Ørnborgs Legat
Beholdning ultimo 1969	2 600 kr.	4 600 kr.	1 900 kr.	— kr.
Bidrag for 1970	200 -	400 -	100 -	2 000 -
Pengepræmier udbetalt 1970	— -	— -	— -	2 000 -
Beholdning ultimo 1970	<u>2 800 kr.</u>	<u>5 000 kr.</u>	<u>2 000 kr.</u>	<u>— kr.</u>

Formueopgørelse pr. 31. december 1970.

I. Værdipapirer lydende på Selskabets navn (herunder Thotts Legat på 5 000 kr.):

8 000 kr. danske statsobl. 1894	à 3 0/0	.....	kursværdi kr.	2 400,—
48 000 - - - - - 1944/84	à 4 0/0	.....	—	- 31 920,—
21 000 - konv. danske statsobl. 1919	à 4 ¹ / ₂ 0/0	....	—	- 12 652,50
54 400 - danske statsobl. S. 1997	à 4 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 31 416,—
125 700 - Husejer Kreditk. obl.	à 3 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 43 995,—
137 000 - Østift. Kreditf. obl.	à 3 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 60 870,—
139 000 - - - - -	à 4 0/0	.....	—	- 78 685,—
32 200 - - - - -	à 4 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 15 165,50
25 000 - - - - -	à 5 0/0	.....	—	- 12 375,—
52 200 - - - - -	à 7 0/0	.....	—	- 33 669,—
26 000 - Jydske Land. Krdf. obl.	à 3 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 10 595,—
4 000 - - - - -	à 4 0/0	.....	—	- 2 160,—
3 000 - - - - -	à 4 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 2 190,—
31 000 - Kbhvns. Kreditf. obl.	à 4 0/0	.....	—	- 16 972,50
16 000 - Ny jydske Købstads Krdf. obl.	à 3 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 7 680,—
33 000 - Østift. Landkreditkasse obl.	à 5 ¹ / ₂ 0/0	..	—	- 20 340,—
140 700 - - - - -	à 6 ¹ / ₂ 0/0	..	—	- 92 570,—
4 500 - Handelsbank aktier	.....	.....	—	- 7 650,—

Ialt 900 700 kr. nominelt, ... til kursværdi kr. 483 305,50

II. J. P. Suhr & Søns Legat til erindring om professor, dr. med. & phil. Julius Thomsen:

79 200 kr. Østift. Kreditf. obl.	à 3 ¹ / ₂ 0/0	.....	kursværdi kr.	39 484,—
17 000 - - - - -	à 4 0/0	.....	—	- 10 920,—
6 000 - - - - -	à 4 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 2 740,—
1 500 - - - - -	à 5 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 795,—
34 200 - - - - -	à 6 ¹ / ₂ 0/0	.....	—	- 20 222,—
14 700 - - - - -	à 7 0/0	.....	—	- 9 481,50

152 600 kr. nominelt, ... til kursværdi kr. 83 642,50

III. Kassebeholdning..... kr. 57 831,45

I ovenstående formueopgørelse er inkluderet beholdning af bidrag fra den Hielmstjerne-Rosenroneske Stiftelse kr. 1 728,74, beholdning af bidrag fra Rask-Ørsted Fondet kr. 5 913,41 samt opsamlede bidrag til prisopgaver for legaterne kr. 2 800 + kr. 5 000 + kr. 2 000.

5. maj 1971.

A. Touborg Jensen
Kassekommissionens formand.

BUDGET

FOR ÅRET 1971

	kr.	ø.	kr.	ø.
Indtægt				
1. Beholdning:				
a. Kassebeholdning				
b. Guldmedailler				
2. Renteindtægt m. m.:				
a. 8000 kr. danske stats oblig. à 3 %	240	•		
48000 - do. do. à 4 -	1 920	»		
75400 - do. do. à 4 ¹ / ₂ -	3 393	•		
125700 - Husejer Kreditk. oblig. à 3 ¹ / ₂ -	4 399	50		
137000 - Østifternes Krdf. oblig. à 3 ¹ / ₂ -	4 795	•		
139000 - do. do. à 4 -	5 560	•		
32200 - do. do. à 4 ¹ / ₂ -	1 449	•		
25000 - do. do. à 5 -	1 250	•		
45300 - do. do. à 7 -	3 171	•		
32000 - Jydske Land. Krdf. oblig. à 3 ¹ / ₂ -	1 120	•		
4000 - do. do. à 4 -	160	•		
3000 - do. do. à 4 ¹ / ₂ -	135	•		
31000 - Københavns Krdf. oblig. à 4 -	1 240	•		
16000 - Ny jydske Købst. Krdf. oblig. à 3 ¹ / ₂ % ..	560	•		
33000 - Østift. Land Credits. à 5 ¹ / ₂ % ..	1 815	•		
140700 - do. do. à 6 ¹ / ₂ -	9 145	50		
4500 - Handelsbankaktier 11 %	495	•		
b. Rente af indskud i bankerne	100	•	40 948	•
3. Forventet statstilskud	....	..	250 000	•
4. Bidrag ifølge statutmæssig bestemmelse:				
a. Til præmier:				
fra det Classenske Fideicommis	400	•		
Etatsråd Schou og Hustrus Legat	100	•		
b. Til videnskabelige formåls fremme:				
Det Hielmstjerne-Rosencroneske bidrag for året 1971	9 200	•		
c. Fra Carlsbergfondet	20 000	•		
d. Fra J. P. Suhr & Søns Legat til erindring om prof., dr. med. & phil. Julius Thomsen: rente 3 ¹ / ₂ % af 79 200 kr., 4 % af 17 000 kr., 4 ¹ / ₂ % af 6 000 kr., 5 ¹ / ₂ % af 1500 kr., 6 ¹ / ₂ % af 34200 kr. og 7 % af 14 700 kr. Østift. Krdf. oblig.	7 056	•		
e. Pastor emer. F. J. Ørnborgs Legat	2 000	•	38 756	•
5. Salg af Selskabets publikationer	....	..	120 000	•
6. a. Forventet bidrag fra Rask-Ørsted Fondet	....	..	90 000	•
b. Bidrag fra Carlsbergfondet	....	..	100 000	•
Samlet indtægt	....	..	639 704	•

Udgift	kr.	ø.	kr.	ø.
1. Selskabets bestyrelse:				
a. Lønninger.....	157 200	»		
b. Selskabets møder	30 000	»		
c. Rengøring.....	20 000	»		
d. Kontor og oplag	35 000	»		
e. Porto.....	14 000	»		
f. Forsikring.....	1 100	»	257 300	»
2. Selskabets publikationer:				
a. Oversigten	40 000	»		
b. Meddelelserne og skrifterne:				
α. Af Selskabets midler	224 600	»		
β. Af det Hielmstjerne-Rosencroneske bidrag	8 000	»	272 600	»
3. Til rådighed for Selskabets præsident fra				
<i>J. P. Suhr & Sons Legal</i>	.....	..	7 056	»
4. Understøttelse til skrifers udgivelse og videnskabelige arbejder af medlemmer eller andre:				
a. Af Selskabets midler	»	»		
b. Af det Hielmstjerne-Rosencroneske bidrag:				
Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie	2 000	»	2 000	»
5. Selskabets internationale forbindelser:				
a. Kontingent til internationale sammenslutninger	76 000	»		
b. Rejser.....	14 000	»	90 000	»
Overføres...	.....	..	628 956	»

Udgift		kr.		ø.	
	Overført...	....	..	628956	•
6.	<i>Pengepræmier og medailler:</i>				
	a. Præmier af legaterne:				
	Af Thotts Legat	•	•		
	Af Classens Legat	•	•		
	Af Schous Legat	•	•		
	b. Medailler og pengepræmier af Selskabets kasse	•	•		
	c. Ørnborgs Legat	2 000	•	2 000	•
7.	<i>Udgifter til istandsættelser og anskaffelser</i>	....	..	8 748	•
8.	<i>Indkøb af obligationer</i>	....	..	•	•
9.	<i>Diverse udgifter</i>	•	•		
	Samlet udgift ...	....	..	639 704	•

Af disse udgifter er 1a fast, 1b–f, 2a–b samt 5a og b kalkulatoriske (5a dog fast i udenlandsk valuta). De øvrige bevillinger kan kun overskrides ifølge særlig bevilling af Selskabet.

Det Hielmstjerne-Roseneroneske bidrag.

	kr.	ø.
Beholdning 1. januar 1971 ca.	1 729	•
Bidraget for 1971 ca.	9 200	•
	10 929	•
Budgetteret udgift 1971.....	10 000	•
Beholdning ult. 1971 ca.	929	•
	10 929	•

Bidrag fra legaterne til præmier.

	Thotts Legat		Classens Legat		Schous Legat	
	kr.	ø.	kr.	ø.	kr.	ø.
Beholdning 1. januar 1971.....	2 800	•	5 600	•	2 000	•
Bidraget for 1971	200	•	400	•	100	•
	3 000	•	5 400	•	2 100	•
Budgetteret udgift	•	•	•	•	•	•
Beholdning ult. 1971	3 000	•	5 400	•	2 100	•

Udgiftskonto 5 a specificeres således:

		da. kr. ca.
Union Académique Internationale (UAI)	fr.belg.25 000,00	3 750
Intern. Council of Scient. Unions (ICSU)	\$ 2 560,00	19 200
Intern. Astronomical Union (IAU)	\$ 587,88	4 410
Intern. Union of Biochemistry (IUB)	\$ 450,00	3 375
Intern. Union of Biol. Sciences (IUBS)	\$ 300,00	2 250
Intern. Union of Biophysics (IUPAB)	\$ 400,00	3 000
Intern. Union of Géod. and Geophys. (IUGG)	\$ 896,00	6 720
Intern. Geographical Union (IGU)	\$ 100,00	750
Intern. Union of Geol. Sciences (IUGS)	\$ 600,00	4 500
Intern. Union of Hist. and Philos. of Science (IUHPS) . .	\$ 200,00	1 500
Intern. Mathematical Union (IMU)	\$ 260,80	1 960
Intern. Union of Physiol. Sciences (IUPS)	\$ 100,00	750
Intern. Union of Physics (IUPAP)	\$ 750,00	5 625
Scient. Comm. on Oceanic Research (SCOR)	\$ 500,00	3 750
Committee on Space Research (COSPAR)	\$ 1 000,00	7 500
Comité Intern. Perm. des Linguistes (CIPL)	\$ 300,00	2 250
Assoc. Intern. des Etudes Byzantines	frcs. suis. 50	86
Thesaurus Linguae Latinae	DM 1 000,00	2 030
Council for Intern. Organ. of Med. Sc. (CIOMS)	\$ 250,00	1 875
Intern. Union for Quaternary Research (INQUA)	\$ 100,00	750
		<hr/>
		76 031

BERETNINGER OG BETÆNKNINGER

I.

Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie

Beretning om virksomheden 1970

Kommissionens arbejde har i beretningsåret været af samme omfang som de foregående år. Flere henvendelser er som tidligere forblevet ubesvarede, og da det således ikke har været muligt at konstatere tilstedeværelsen af skriftlige efterladenskaber fra de pågældende, kommer sådanne ikke til udtryk i nedenstående beretning. Ordningsarbejderne har på grund af mangel på arbejdskraft været stillet i bero. De er dog for nylig genoptaget ved to historiestuderende, der arbejder med arkiverne fra henholdsvis familien Becker og hovedgården Kragerup. Som sædvanlig har videnskabsmænd fra ind- og udland søgt kommissionens bistand, og tilgængelige registraturer har været stillet til disposition. Kommissionens registratursamling er blevet gennemgået af rigsarkivaren med henblik på en komplettering af de i Rigsarkivet og landsarkiverne beroende registraturer. De manglende vil formentlig blive xeroxkopierede.

Undersøgelser vedrørende privatpersoners arkiver

Slægten AHLEFELDT.

De i beretningen for 1967, side 1–3, omtalte privatarkiver fra forskellige medlemmer af slægten Ahlefeldt befinder sig nu atter på Tranekær. Med henblik på benyttelse må eventuelle interesserede rette henvendelse til lensgreve Kai Ahlefeldt-Laurvig.

Familien BECKER.

Familien Becker drev i årene 1668–1845 Det kongelige Hofapotek (Elefant-Apoteket) på Købmagergade i København. Fra civilingeniør, dr. techn. P. W. Becker har kommissionen til ordning modtaget et arkiv, der rummer breve og dagbøger m. v. fra forskellige af familiens medlemmer. Hovedparten af samlingen vedrører Johan Gottfried Burman Becker (1802–80), der ud over sin apotekervirksomhed drev omfattende studier i kunst-, apoteks- og personalhistorie.

Pastor BUE BENNIKE (død 1953).

Bue Bennike var søn af højskolelærer Valdemar Bennike, Vallekilde. Han var uddannet som mekaniker og blev senere kørelærer og taxachauffør. Et stadigt ønske om at blive præst fik han efter tilskyndelse af Thorvald Helweg omsat i en amerikansk præsteuddannelse. Efter nogle år som præst for forskellige danske menigheder i USA vendte han hjem til danske embeder, bl. a. i adskillige år i Elling ved Frederikshavn. Et efterladt arkiv med en betydelig brevsamling vil blive indtaget til gennemgang.

Dialektforskeren, højskolelærer VALDEMAR BENNIKE (1849–1923).

De i beretningerne for 1953, side 3, og 1954, side 2, omtalte arkivalier er afleveret til Rigsarkivet. Arkivet er tilgængeligt ved tilladelse fra Bennikes børn. Henvisning til disse kan fås gennem Rigsarkivet.

Forfatteren ERIK BERTELSEN (død 1969).

Fra Erik Bertelsens enke, fru Viola Bertelsen, er modtaget en ny aflevering. Foruden materiale af samme karakter som det i beretningen for 1969, side 1, nævnte rummer denne breve, dagbøger, fotoalbums og scrapbøger. Den første aflevering er allerede tilgået Det kongelige Bibliotek.

Familien DINESEN.

Se Kragerup.

Pastor GUNNER ENGBERG (død 1951).

I familieejede er bevaret et arkiv efter pastor Engberg. Arkivet er endnu ikke gennemgået.

Kommunegartner P. C. LARSEN GRØN (død 1960).

P. C. Larsen Grøn, der var kommunegartner i Holbæk, interesserede sig fra sin ungdom meget for det nationale arbejde i Sydslesvig. Fra tiden efter 1. verdenskrig og til sin død tog han sig særligt af såvel skolebørns ferierejser som skolearbejdet syd for grænsen i øvrigt. Fra denne virksomhed efterlod han sig et omfattende arkiv med korrespondance, manuskripter o. a. Arkivet er nu afleveret til kommissionen, foreløbig til gennemgang og registrering.

Direktør, civilingeniør G. E. HARTZ.

Fra Industrirådet er modtaget direktør Hartz' korrespondance, manuskripter m. v. for årene 1947–66 (Erhvervsarkivet). Hartz var en årrække direktør for rådet, senere for Thomas B. Thrige i Odense.

Fhv. overlærer JØRGEN JØRGENSEN (død 1970).

Jørgen Jørgensen, der begyndte som vandelærer i Sydslesvig i 1924, var en af pionererne for oprettelsen af danske skoler i landsdelen. Hans arkiv, derimellem en stor samling feltbreve fra danske og sydslesvigere i tysk tjeneste, er afleveret til studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek i Flensborg.

Familien KØSTER.

Fra sognepræst Holger Køster, Kølstrup, er modtaget den i beretningen for 1966, side 3, omtalte efteraflevering til familiearkivet. Brevene rummer en lang række grundtvigske »navne« fra sidste halvdel af forrige århundrede. Blandt andet udvides samlingen vedr. Grundtvigs sidste kapellan Kristian Køster betydeligt. Jfr. i øvrigt beretningerne for 1953, side 6, og 1955, side 3.

Politikeren, amtsforvalter C. O. PEDERSEN (død 1969).

C. O. Pedersen, der var fra Bramdrup og oprindeligt dyrlæge, blev efter genforeningen amtsforvalter i Sønderborg (fra 1928 i Roskilde). Han spillede en årrække en fremtrædende rolle i det politiske liv i Nordslesvig. I 1924 valgtes han ind i Folketinget af Venstre i Løgumkloster-Sønderborgkredsen, efter 1926 tillige for Tønder (indtil 1932). En del år var han udgiver af tidsskriftet Dansk Politik. På kommissionens forespørgsel har fru Anna

Sophie Pedersen meddelt, at hendes mands arkiv blev tilintetgjort under besættelsen.

Kommunelæge OTTO PETERSEN (1847–1907), Frederiksberg.

De i beretningen for 1969, side 3, omtalte breve fra Julie og Chr. Winther samt medlemmer af familierne Werliin og Monrad er afleveret til Det kongelige Bibliotek.

Undersøgelser vedrørende forretnings- og organisationsarkiver m. v.

ANDELSMEJERIARKIVER.

Modtaget til Erhvervsarkivet er følgende arkiver: Andelsmejeriet Phønix, Tim, Ringkøbing amt: Forhandlingsprotokoller og regnskabssager 1886–1970, 9 bind 1 læg.

Hemmet Andelsmejeri, Hemmet, Ringkøbing amt: Forhandlingsprotokoller og regnskabssager 1887–1968, 23 bind, 1 pk.

ANDELSSVINESLAGTERIARKIVER.

Modtaget til Erhvervsarkivet er følgende arkiver: Ebeltoft Andelssvineslagteri: 161 bind og 2 pakker for årene 1903–70.

Skanderborg Andelssvineslagteri: 725 bind og 333 pakker for årene 1940–67.

A/S DAMPSKIBSSELSKABET VESTERHAVET.

Se Rederiet J. Lauritzen.

DET GJENSIDIGE FØRSIKRINGSSSELSKAB »DANMARK«, København.

Selskabet har afleveret 8 bind og 1 pakke 1904–20 med korrespondance og regnskaber fra dets agenturer i Dansk Vestindien (Erhvervsarkivet).

DANMARKS ISENKRÆMMERFORENING.

Se Kontor- og Handelsfagenes Arbejdsgiverforening.

DANSK PRINCIPALFORENING.

Se Kontor- og Handelsfagenes Arbejdsgiverforening.

DANSKE MEJERIERS ANDELS-SMØREKSPORTFORENING, DANISH DAIRIES, København.

Fra foreningen er afleveret 306 bind og 12 pakker regnskabs-sager og korrespondance 1904–67 (Erhvervsarkivet).

FORENINGEN AF ARBEJDSGIVERE, DER BESKÆFTIGER MEDLEMMER AF MASKINMESTRENE FORENING.

Dansk Arbejdsgiverforening har fra den ophørte forening afleveret 15 pakker med sager vedrørende møder og generalforsamlinger, overenskomstforhandlinger samt korrespondance og regnskaber 1919–66 (Erhvervsarkivet).

FYNS STIFTS SPAREKASSE, Odense.

Kassen er grundlagt 1816 som Odense Bys Sparekasse. Navnet Fyns Stifts Sparekasse fik den 1832. Den er nu indgået i sammenlutningen Sparekassen Fyn. Afleveret er 977 bind regnskabssager og kopibøger 1851–1949 (Erhvervsarkivet).

GROSSERER-SOCIETETET.

Afleveringerne til Erhvervsarkivet er fortsat med journalsager 1963–64, kursnoteringsprotokoller fra 1775 og frem, sager fra brancheforeningerne under Grosserer-Societetet, fra forhandlingerne om Rødby-Femern ruten, fra Niels Brochs legat og special-sager fra 2. verdenskrig.

GYLDENHOLM, Kirkerup sogn, Vester Flakkebjerg herred, Sorø amt.
Se Kragerup.

KONTOR- OG HANDELSFAGENES ARBEJDSGIVERFORENING, København.

Foreningen blev oprettet i december 1935, efter at Dansk Arbejdsgiverforening havde anerkendt kravet om kollektive overenskomster for HK området. 1966 blev dens arbejde overtaget af en ny organisation, Butiks- og Kontorvirksomhedernes Arbejdsgiver-

forening. Sammen med foreningens arkiv er afleveret sager fra Dansk Principalforening, Dansk Textil Unions Principal Afdeling for Provinsen og Danmarks Isenkræmmerforening, alt for årene 1916–66 (Erhvervsarkivet.)

KRAGERUP, Ørslev sogn, Løve herred, Holbæk amt. Fra godsejer Erik Dinesen har kommissionen til ordning modtaget en større samling arkivalier beroende på Kragerup. Hovedparten af samlingen, der går tilbage til sidste fjerdedel af 18. århundrede, udgøres af sager vedrørende den almindelige godsadministration. Enkelte ting vedrører hovedgårdene Gyldenholm og Viffertsholm. En del breve synes foreløbig fortrinsvis at være af familieindhold; men en endelig bedømmelse må dog afvente færdigordningen.

KRIGSMINISTERIETS FORLAG, København.

Se Chr. F. Rømers Bog- og Papirhandel.

LANDBO- OG HUSMANDSFORENINGERNES FRØSALG, Brørup, Ribe amt.

Frøsalget havde til 1968 sæde i Roskilde. Afleveret er forhandlingsprotokoller, revisionsprotokoller, regnskabssager samt journalsager 1906–70, 164 bind og 23 pakker (Erhvervsarkivet).

REDERIET J. LAURITZEN, København.

Rederiet blev grundlagt i Esbjerg 1884 af konsul Ditlev Lauritzen. Siden 1935 har det været ejet af konsulens sønner Ivar og Knud Lauritzen. Firmaet er korresponderende reder for A/S Dampskibsselskabet Vesterhavet (stiftet 1895) og for rederiet Ocean (stiftet 1938). Fra ovenstående samt fra A/S Møllers Teglværker, Esbjerg, er afleveret 315 bind og 15 pakker 1895–1950 (Erhvervsarkivet).

A/S MØLLERS TEGLVÆRKER, Esbjerg.

Se rederiet J. Lauritzen.

REDERIET OCEAN.

Se Rederiet J. Lauritzen.

CHR. F. RØMERS BOG- OG PAPIRHANDEL, København.

Forretningen blev oprettet 1890 af Chr. F. Rømer, der 1930 optog sønnen Ove Rømer som medejer. Den blev nedlagt efter sidstnævntes død i 1969. Afleveret er 37 bind og 410 pakker regnskabssager og korrespondance 1890–1967. I samlingen findes en del sager fra Krigsministeriets Forlag, hvis publikationer boghandelen formidlede (Erhvervsarkivet).

SAGFØRERARKIVER.

Modtaget til Erhvervsarkivet er følgende sagførerarkiver:

Højesteretssagfører N. J. Gorrisen (med forgængere), København: 100 bind og 510 pakker for årene 1916–55.

Overretssagfører Thorvald Mikkelsen, København: 12 bind og 75 pakker for årene 1932–62.

Landretssagfører J. H. Møller, Århus: 99 bind og 75 pakker for årene 1920–39.

Landsretssagfører J. P. Sundbo, København: 1 bind og 31 pakker for årene 1954–66.

Højesteretssagfører E. Richter, København: 107 bind og 660 pakker for årene 1918–66.

Advokatfirmaet H. Fonager og Tang Eriksen, Silkeborg: 10 bind og 90 pakker for årene 1912–50.

Landsretssagfører H. Boye Jacobsen (med forgænger Ejnar Hansen), København: 12 bind og 18 pakker for årene 1948–70.

S. SEIDELIN A/S, København, senere Glostrup, nu Maribo.

Firmaet blev grundlagt i 1843 i Holbæk af S. Seidelin som en almindelig manufakturhandel. Det blev i 1856, nu som en en gros forretning, flyttet til København, hvor Seidelin købte ejendommen Amagertorv 11. 1884 blev det overtaget af Seidelins søn, David Seidelin, prokurist P. C. Thomsen og svigersønnen Emil Hjorth. De to førstnævnte gik forholdsvis hurtigt ud, og Hjorth fortsatte alene. 1901 overtog man ejendommen Skindergade 7, og nogle år senere oprettedes i Laplandsgade 4 en fabrik for herrekonfektion. 1919 blev firmaet aktieselskab. Det flyttede for nogle år siden til de nye industriarealer i Glostrup og herfra i 1970 til Maribo. I forbindelse med den sidste flytning er afleveret 171 bind og 5 pakker regnskabssager, korrespondance, vareprøver samt privatarkivalier fra familien Seidelin 1844–1964 (Erhvervsarkivet).

DEN SJÆLLANDSKE BONDESTANDS SPAREKASSE, København.

Fra sparekassen er modtaget 558 bind bogholderi for årene 1857–1951. En særlig afdeling rummer likvidationen efter de Albertiske besvigelser (Erhvervsarkivet).

SJÆLLANDS OG LOLLAND-FALSTERS HANDELSTANDS CENTRALFOR-
ENING.

Arkivet, der er modtaget fra Provinshandelskammeret, indeholder forhandlings- og mødeprotokoller for bestyrelse, formand og repræsentantskab samt regnskaber og korrespondance for årene 1916–66 (Erhvervsarkivet).

VIFFERTSHOLM, Solbjerg sogn, Hellum herred, Ålborg amt.

Se Kragerup.

ØSTIFTERNES KREDITFORENING, København.

Foreningen, der er stiftet 1851, har afleveret journaler over lån samt sager vedrørende indfrieede lån 1851–1943, 274 bind og 392 pakker (Erhvervsarkivet).

ÅRHUS BØRNEHJÆLPDAG.

Fra den nu ophørte arrangementskomité er afleveret forhandlingsprotokoller, regnskaber, bogholderi, korrespondance, tryksager m. v., alt for årene 1904–54.

ÅRHUS SKOTØJSREPARATØR- senere SKOMAGERMESTERFORENING.

Erhvervsarkivet har fået 4 forhandlingsprotokoller, der dækker tiden fra foreningens oprettelse i 1926 til 1958, da den blev sluttet sammen med Århus Skomagerlav.

ÅRHUS ÆSKEFABRIK.

Fra hele firmaets funktionstid, 1896–1969, er afleveret 103 bind og 25 pakker bogholderi og korrespondance samt en omfattende samling af dets produktion af reklametryksager, etiketter, plakater m. v. (Erhvervsarkivet).

Kommissionen har i 1970 til driften modtaget 18.000 kr. Fra Carlsbergfondet og Undervisningsministeriet er ydet henholdsvis 6.000 kr. og 12.000 kr. i tilskud. Renter udgjorde 238,44 kr.

Udgifterne har beløbet sig til i alt 12.594,14 kr. De fordeler sig på følgende konti: almindelige driftsudgifter med kontorassistance, materialer, porto, telefon og sekretærhonorar androg 9.501,67 kr., rejser, ordningsarbejder og registraturskrivning androg 2.974,87 kr., diverse udgifter udgjorde 117,60 kr. – Året sluttede med kasse- og bankbeholdninger på i alt 11.586,23 kr. – Regnskabet revideres af Carlsbergfondet.

Århus, Flensborg og København i juli 1971.

POVL BAGGE   TROELS FINK

KRISTOF GLAMANN   KÅRE OLSEN

FINN H. LAURIDSEN

II.

**„Grosserer A. Collstrops
Hjem for en dansk Videnskabsmand.“**

Beretning for 1970.

„Lundehave“ har i det forløbne år været beboet af professor, dr. phil. Arne Noe-Nygaard.

Regnskabsoversigt for 1970.

Indtægt.

Kassebeholdning pr. 1. januar 1970 på giro- og bankkonto	kr.	10 119,51
Renter af obligationer	»	34 024,00
Rente på postgirokonto	»	14,58
Rente på bankkonto	»	428,76
Andre indtægter	»	35 219,37
		<hr/>
	Ialt kr.	79 806,22

Udgift.

Tilskud til beboeren	kr.	8 400,00
Løn og pension til gartner	»	24 309,66
Skatter og afgifter til Helsingør Kommune	»	942,59
Forsikringspræmier	»	2 275,68
Bygninger med inventar og haven	»	24 160,63
Administration, arkitekttilsyn, revision o.l.	»	466,23
Beholdning på bankkonto ult. 1970	»	14 718,07
Beholdning på postgirokonto ult. 1970	»	4 533,36
		<hr/>
	Ialt kr.	79 806,22

Status pr. 31. december 1970.

Aktiver.

Ejendommen vurderet til ejendomsskyld	kr. 1 500 000,00
Indbo	» 12 109,60
Obligationer, nominelt:	
3 % danske statsoblig. 1894	» 241 500,00
6 % Østift. Kreditf.	» 114 000,00
7 % » »	» 5 200,00
6 % Jydsk Grundejer Kreditf.	» 110 000,00
7 % » »	» 10 500,00
6 % Jydsk Husm. Kreditf.	» 86 000,00
6 % Jydsk Landejend. Kreditf.	» 118 000,00
Beholdning på bankkonto	» 14 718,07
Beholdning på postgirokonto	» 4 533,36
	<u>Ialt kr. 2 216 561,03</u>

Af den nominelle obligationsbeholdning udgør

Grundfond	kr. 600 000,00
Reservfond	» 85 200,00
	<u>Ialt kr. 685 200,00</u>

April 1971.

På bestyrelsens vegne

TH. SORGENFREI

Regnskabet er revideret på undervisningsministeriets foranstaltning.

III.

„Emil Herborgs Legat.“

Beretning for 1970.

I året 1970 er udbetalt legatportioner, hver på 150 kr. månedlig, til:

Cand. mag. Jørn Borggreen (2 port.) i 3 måneder
 Cand. scient. Allan Din (2 port.) i 9 måneder
 Stud. lic. agro. Per Mølgaard (2 port.) i 9 måneder

Regnskabsoversigt for 1970.

Indtægt.		Udgift.	
Kassebeholdning	kr. 3 043,17	Udbetaling af legatpor-	
Renter af obligationer. -	11 796,00	tioner	kr. 6 300,00
Renter af bankkonto . . . -	93,73	Avertering	- 275,69
		Administration	- 200,00
		Køb af obligationer	- 3 995,99
		Kassebeholdning	- 4 161,22
	<u>kr. 14 932,90</u>		<u>kr. 14 932,90</u>

Formue pr. 31. december 1970.

3 ¹ / ₂ % obligationer, nom.	kr. 32 000,00
4 % » »	- 19 000,00
4 ¹ / ₂ % » »	- 93 000,00
6 % » »	- 17 000,00
7 % » »	- 71 700,00
Anden formue	- 100,00
Kassebeholdning	- 4 161,22
	<u>kr. 236 961,22</u>

Januar 1971.

På bestyrelsens vegne

C. MØLLER

Revisionspåtegning:

Regnskabet er revideret af undertegnede revisorer i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. Beholdningerne er eftersat, og regnskabet og beholdningerne er fundet i orden.

København, den 15. april 1971.

W. FENCHEL

NILS SCHIØRRING

IV.

„Niels Bohr Legatet.“

Uddrag af regnskab for 1970.

Indtægt.

Kassebeholdning ult. 1969	kr.	28 359,67
Renter af obligationer og bankkonto	-	62 291,83
Udtrukne obligationer	-	11 100,00
Andre indtægter	-	0,00
		<hr/>
Samlet indtægt...	kr.	101 751,50

Udgift.

Udbetalinger	kr.	38 608,36
Indkøb af obligationer	-	10 695,27
Andre udgifter	-	0,00
Kassebeholdning ult. 1970	-	52 447,87
		<hr/>
Samlet udgift...	kr.	101 751,50

Formue pr. 31. december 1970.

331 000 kr. danske statsobligationer à $4\frac{1}{2}\%$	kursværdi	kr.	191 152,50
243 000 » kreditforeningsobl. à $3\frac{1}{2}\%$	—	-	104 215,00
64 000 » » à 4%	—	-	29 590,00
286 000 » » à $4\frac{1}{2}\%$	—	-	137 280,00
57 000 » » à $5\frac{1}{2}\%$	—	-	31 065,00
167 000 » » à 6%	—	-	95 190,00
24 000 » » à $6\frac{1}{2}\%$	—	-	16 200,00
114 800 » » à 7%	—	-	60 641,00
		<hr/>	
1 286 800 kr. nominelt	til kursværdi	kr.	665 333,50
Kassebeholdning ultimo 1970	-	52 447,87	
		<hr/>	
			kr. 717 781,37

På bestyrelsens vegne

BENGT STRÖMGREN

Revisionspåtegning:

Regnskabet er revideret og beholdningerne forefundet.

København, den 15. april 1971.

W. FENCHEL

N. SCHIØRRING

V.

„Mag. art. Marcus Lorenzens Legat.“

Beretning for 1970—71.

Legatet blev opslået ledigt i februar 1971. Efter legatbestyrelsens indstilling vedtog Selskabet i april 1971 følgende bevillinger af de disponible legatmidler:

Til studiet af dansk sprog:

Amanuensis Hanne Louise Geist, Jystrup	kr. 2 000
Cand. mag. Inge Lise Pedersen	- 2 000

Til studiet af dansk flora:

Kaptajn M. P. Christiansen	- 500
Professor, dr. phil. Johan Lange	- 1 000
Stud. scient. Jette Lewinsky	- 500
Seminarielektor Anfred Pedersen, Vordingborg	- 1 000
Stud. agro. Per O. Sepstrup	- 1 000
Stud. scient. Margit Thorbek, Århus	- 500
Adjunkt, lic. agro. Lise Tillge	- 500

I alt . . . kr. 9 000

Regnskab for 1970.

Indtægt.

Kassebeholdning ult. 1969	kr. 3 483,80
Renter af obligationer, aktier og bankkonto	- 10 729,29
Udtrukne obligationer m. m.	- 6 729,50
Samlet indtægt	<u>kr. 20 942,59</u>

Udgift.

Udbetalte legater	kr. 9 000,00
Køb af aktier	- 5 250,00
Annoncering	- 80,33
Kassebeholdning ult. 1970	- 6 612,26
Samlet udgift	<u>kr. 20 942,59</u>

Rådighedssum til uddeling.

Renteindtægt 1970	kr.	10 729,29
Fragår avertering	-	80,33
		<hr/>
Nettoindtægt....	kr.	10 648,96
Fragår 5 0/0 af renteindtægt til formueforøgelse	-	532,45
		<hr/>
	kr.	10 116,51
Fragår uddeling i 1970	-	9 000,00
		<hr/>
At overføre til 1971	kr.	1 116,51
		<hr/>
Foreslået til uddeling i 1971	kr.	9 000,00
		<hr/>

Formue pr. 31. december 1970.

16 500 kr. danske statsobl. à 4 ¹ / ₂ 0/0	kursværdi	kr.	10 106,25
1 000 - » » à 4 0/0	—	-	665,00
14 400 - » » à 2 0/0	—	-	5 688,00
2 200 - kreditforeningsobl. à 6 ¹ / ₂ 0/0	—	-	1 485,00
1 600 - » » à 5 ¹ / ₂ 0/0	—	-	1 008,00
2 000 - » » à 5 0/0	—	-	990,00
21 400 - » » à 4 ¹ / ₂ 0/0	—	-	11 452,00
10 500 - » » à 4 0/0	—	-	5 930,00
4 000 - » » à 3 ¹ / ₂ 0/0	—	-	2 320,00
43 200 - hypotekforeningsobl. à 4 ¹ / ₂ 0/0	—	-	27 000,00
57 200 - aktier i Kbhvns. Handelsbank	—	-	97 240,00
			<hr/>
174 000 kr. nominelt	til kursværdi	kr.	163 884,25
	Kassebeholdning	-	6 612,26
			<hr/>
		kr.	170 496,51
			<hr/>

April 1971.

På bestyrelsens vegne

C. MØLLER

Revisionspåtegning:

Regnskabet er revideret og beholdningerne forefundet.

København, den 15. april 1971.

W. FENCHEL

N. SCHIØRRING

VI.

**„Lægen, professor ved Københavns Universitet,
dr. med. et chir. Knud Sand's Legat.“**

Beretning for perioden 1. dec. 1969–31. dec. 1970.

Selskabets medlem, professor, dr. med. et chir. Knud Sand, afgik ved døden den 30. januar 1968. I henhold til hans testamente af 30. juni 1966 indsattes Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab til hans universalarving, således at hovedparten af professor Sands formue overførtes til Selskabet.

Boets eksekutorer, højesteretsdommer Louis le Maire og højesteretssagfører O. T. Neel, oprettede herefter i overensstemmelse med professor Sands testamente et legat, der ifølge testamentet betegnedes som »Lægen, professor ved Københavns Universitet, dr. med. et chir. Knud Sand's Legat«. Et forslag til fundats for legatet, nærmere gennemgået og ændret ved Selskabets foranstaltning, vedtoges af Selskabet den 24. oktober 1969, og den endelige fundats oprettedes den 11. november s. å. (trykt i Oversigt 1969–70, side 53–56) og blev kongelig konfirmeret den 20. november. Til medlemmer af legatets bestyrelse valgte Selskabet den 7. november L. L. Hammerich, A. Tovborg Jensen og landsretssagfører Ivan Schiøler (som det foreskrevne juridiske medlem af bestyrelsen). Senere valgtes henholdsvis Nils Schiørring, C. Overgaard Nielsen og advokat Jens Jordan til suppleanter for bestyrelsens medlemmer. Bestyrelsen valgte L. L. Hammerich til formand.

Bestyrelsen udarbejdede et forslag til forretningsorden for legatet, som blev vedtaget af Selskabet i mødet den 23. januar 1970 (trykt i Oversigt 1969–70, side 65–68).

Boet omfattede 2 faste ejendomme, nemlig Knud Sands villa på Kildeskovsvej nr. 81 i Gentofte og landejendommen »Oasen« ved Sejrbøugten, begge ejendomme fuldt møblerede og bestemt til »æresboligformål«, samt værdipapirer og kontanter. Landejendommen, der var vurderet til ejendomsværdi 38 000 kr., blev

med bistand fra Selskabets side på et forholdsvis tidligt tidspunkt inden boets behandling solgt for 165 100 kr. kontant. Det var åbenbart, at ikke begge ejendomme kunne tjene til det ommeldte formål.

Under behandlingen af boet ansøgte finansministeriet om nedsættelse af arveafgiften for legatet fra 30 til 10 % (jfr. arveafgiftslovens § 3 stk. 4), hvilket ville betyde, at det beløb, som legatet ville få til disposition i penge og pengerepræsentativer, ville blive forøget med godt 240 000 kr. Det stod Selskabet klart, at legatets principale formål – fribolig for en videnskabsmand – kun kunne gennemføres, hvis man kunne formå finansministeriet til at billige nedsættelsen, hvilket skete ved personlig samtale med finansministeren.

Dernæst måtte man søge at få Gentofte kommunes skattedirektorat til at gå med til en rimelig afgørelse af spørgsmålet om, til hvilket beløb man ville fastsætte lejeværdien af boligen i relation til den pågældende beboer. Det lykkedes at få værdien sat til 15 000 kr. med tilføjelse, at spørgsmålet om eventuel godkendelse af et skattefrit repræsentationstillæg ville afhænge af den pågældende beboers forhold. Direktoratet betingede sig, at der blev frasolgt en passende del af grunden. Ejendomsværdien ved den 14. almindelige vurdering var 540 000 kr. for hele ejendommen.

Af villaens grundareal er ca. 880 m² blevet frasolgt for 200 000 kr., dels kontant, dels ved pantebrev.

Af indboet blev en del, navnlig omfattende sølvtoj, solgt under bobehandlingen for 114 600 kr. Senere solgtes en væsentlig del, vurderet til 77 197 kr., for kr. 123 280,75, idet den valgte beboer selv var i besiddelse af så meget indbo, at man enten måtte sælge den overvejende del af indboet eller foretage en opmagasinering. Legatet ejer herefter indbo vurderet til 12 100 kr., nemlig noget af det for Knud Sand mest karakteristiske, herunder et flygel og det af ham selv konstruerede orgel.

Villaen på Kildeskovsvej er i regnskabsperioden moderniseret og ombygget for et beløb på kr. 177 801,88, herunder opsætning af nyt hegn, også mod grundkøberen.

Til beboer af ejendommen valgte bestyrelsen blandt dem, der havde meldt sig som ansøgere, professor, dr. phil. Einar Andersen, hvilket blev meddelt Selskabet i mødet den 29. maj 1970.

Ved et udmærket samarbejde mellem beboeren og ombygningsarbejdets leder, arkitekt E. Frandsen og dennes håndværkere lykkedes det at få ejendommen klar til indflytning den 13. september 1970.

Regnskabet for perioden 1. december 1969 (boets opgørelsesdag) til 31. december 1970 udviser et driftsoverskud på kr. 10 390,65, der er overført til kapitalkontoen, som pr. 31. december 1970 udgjorde kr. 1 136 241,17. I dette beløb er legatets obligationer, pantebreve og aktier optaget til pari kurs.

Der vil være al mulig grund for Selskabet til at nære den største taknemmelighed mod professor Knud Sand for den storlåede gave, som han har skænket Selskabet.

København i september 1971.

L. L. HAMMERICH

A. TOVBORG JENSEN

IVAN SCHIØLER

VII.

Kommissionen for Ducange.

Beretning for 1970.

Redaktør: Prof., dr. Franz Blatt.

Den internationale ordbog over middelalderlatin beslaglægger den danske komites arbejdskraft. En ny udgave af den internationale ordbogs citatliste er udarbejdet, og ordbogsmanuskript foreligger af begyndelsen af O (O—OBSCURITO). Assistent fru Hanne Paikjær (f. Fogh) har deltaget i arbejdet.

Århus og København i juli 1971.

FRANZ BLATT

POVL JOHS. JENSEN

VIII.

Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum.**Beretning for året maj 1970—maj 1971.**

ETYMOLOGICUM GENUINUM

Udgivere: Dr. phil. Ada Adler † og dr. phil. Klaus Alpers, Hamburg.

I beretningsåret blev tekstrevisionen af bogstavet α fortsat; den har på grund af den i beretningen for året 1969–70 omtalte nye læsning af håndskrift B ved hjælp af ultraviolet lys krævet en fuldstændig ny bearbejdelse af både tekst og apparat.

Under arbejdet viste det sig – hvad der allerede var blevet erkendt som et problem ved udgivelsen af bogstavet λ i Hist. Filos. Medd. 44,3 (se dér s. 17, anm. 16) – at Reitzensteins (også af fru Adler akcepterede) forsøg på løsning af spørgsmålet om, i hvilket forhold Etymologicum Magnum står til Etymologicum Genuinum med hensyn til Orion-glosserne, ikke kan være fuldstændig rigtigt. Reitzenstein mente, at *alle* Orion-glosser i EM stammede fra Genuinum, og fru Adler, (til hvem udgiveren af λ sluttede sig) optog derfor i sin tekst alle de Orion-glosser eller dele af sådanne, som mangler i håndskrifterne AB. Da der var fremkommet alvorlige tvivl om rigtigheden af denne for tekstrekonstruktionen meget vigtige doktrin, blev alle Orion-glosser i bogstavet λ indenfor EM og alle Orion-glosser med subscriptio $\omicron\beta\tau\omega\varsigma$ $\text{?}\Omega\rho\lambda\omega\nu$ indenfor hele EM undersøgt m.h.t. deres forhold til Et. Gen.; derved blev medtaget de med subscriptio forsynede Oros-glosser, fordi de to navne hyppigt forveksles. Resultatet af den meget langvarige undersøgelse var, at alle Orion-glosser med subscriptio $\omicron\beta\tau\omega\varsigma$ $\text{?}\Omega\rho\lambda\omega\nu$ stammer fra Et. Gen., endvidere at det fælles forlæg for håndskrifterne A og B fra bogstavet ν at regne viser en stærk tendens til at epitomere; herved er også flere Orion-subscriptioner bortfaldne. Da det samme forkortelsesfænomen udstrækker sig til alle kilder for Et. Gen., altså fx. også til Oros-, Herodian-, Philoxenos-, Zenobios-glosserne, er herved den mistanke, at EM her ikke skulle stamme fra Et. Gen., men gå selv-

stændigt tilbage til denne kilde, modbevist – særlig også, fordi EM nogle gange udtrykkelig angiver at bero på Et. Gen. og hertil meddeler subscriptioner, der mangler i A og B. Derimod har EM alligevel – det fremgik med sikkerhed – talrige anonyme Orion-glosser (d.v.s. uden subscriptio *ὄριων ὀρίων*), som er afskrevet direkte fra en Orion-version, der formodentlig allerede var overleveret uden Orions navn. Denne erkendelse betyder en stærk indskrænkning af den gamle these: kun de med subscriptio forsynede Orion-glosser kan (som hidtil) anvendes uindskrænket ved tekstrekonstruktionen; de andre bør derimod enten slet ikke medtages eller kun medtages i særligt begrundede tilfælde; dette får en stærk indflydelse på både tekstform og tekstomfang af Et. Gen.

Da det ikke viste sig gørligt at tage læsemåderne i Vossianus gr. q. 20 blot fra Gaisfords apparat (indvendinger herimod blev allerede gjort af den, der i *Byzantinische Zeitschrift* recenserede beretningen i *Hist. Philos. Medd.* 44,3), blev dette håndskrift-apparat suppleret med en mikrofilm af hele håndskriftet; den blev leveret i april 1971 efter at være bestilt mere end et halvt år tidligere.

Hamburg, den 18. juni 1971.

KLAUS ALPERS

Århus og København, juni 1971.

FRANZ BLATT

POVL JOHS. JENSEN

IX.

**Administrationskomiteen
for Monumenta Musicae Byzantinae.**

Beretning for perioden 1. juli 1970–30. juni 1971.

Siden forelæggelsen af den forrige beretning (se Oversigt 1969–70 s. 169–71) er følgende publikationer udsendt:

Hirmologium Sabbaiticum, Pars Secunda: Toni Plagales (Hovedserien VIII, 2. 2), udgivet af Jørgen Raasted.

Prophetologium I, 6 (Series Lectionaria), udgivet af Carsten Høeg & Günther Zuntz samt Gudrun Engberg.

H. J. W. Tillyard: Handbook of the Middle Byzantine Musical Notation. Genoptryk af Subsidia I, 1 med en efterskrift af Oliver Strunk.

Publikationer under trykning:

Bartolomeo Di Salvo, *Canti ecclesiastici della tradizione italo-albanese I* (Subsidia V). Montering af nodesiderne og det fotografiske arbejde er afsluttet, og index over det samlede sangrepertoire er trykt. Endnu henstår dog færdiggørelsen af udgiverens indledning.

Triodium Athoum, ed. Enrica Follieri & Oliver Strunk (Hovedserien, bd. IX). Facsimilesiderne af håndskriftet Vatopedi 1488 er færdigtrykt (sort/hvidt med raster), og udgiverne regner med i indeværende år at kunne aflevere indledning og index til trykning. Fra American Musicological Society har MMB modtaget en subvention på \$ 1.500 til denne udgivelse.

Publikationer under udarbejdelse:

Prophetologium II (Lectiones anni immobilis), ed. Gudrun Engberg. Redaktionsarbejdet med dette andet bind i lektionarserien

forventes afsluttet inden for et år, hvorefter trykning kan sættes i gang. Mulighederne for en mindre bekostelig fremstillingsteknik end den for *Prophetologium I* anvendte undersøges.

Studies on the Fragmenta Chiliandarica Palaeoslavica II: Fundamental Problems of Early Slavic Music and Poetry (Subsidia VI) blev i forrige beretning stillet i udsigt som trykfærdig. Udgivelsen er imidlertid blevet forsinket, idet et væsentligt bidrag fra professor Roman Jakobson, Harvard, endnu ikke er indgået.

Dimitrije Stefanović, *The Tradition of the Slavic Sticheron* (omtalt i tidligere beretninger) er fortsat under redaktion og vil komme med bindbetegnelsen Subsidia IX. Tilskud hertil er i den forløbne periode blevet givet fra British Academy.

Monumentas redaktionskomite har på et møde i København den 3. og 4. juni 1971 drøftet seriens status samt de til igangværende og fremtidige publikationer knyttede problemer. – Mødet fandt sted med økonomisk støtte fra Rask-Ørsted Fondet.

September 1971.

FRANZ BLATT   POVL JOHS. JENSEN   KNUD JEPPESEN

JENS PETER LARSEN   OLIVER STRUNK

Monumentas ansvarshavende leder gennem de sidste 10 år, professor Oliver Strunk, har anmodet om at blive løst fra sit hverv, som han har varetaget siden Carsten Høegs død. Det er med beklagelse vi inden for administrationskomiteen tager professor Strunks beslutning om at trække sig tilbage til efterretning. Vi bringer professor Strunk vor tak for og påskønnelse af den store, utrættelige indsats han har ydet i seriens tjeneste. Det tilføjes, at professor Strunk er villig til at fortsætte som medlem af redaktionskomiteen, således at Monumenta fortsat kan drage nytte af hans medarbejderskab og eminente faglige indsigt inden for byzantinsk musik.

Som professor Strunks efterfølger har professor, dr. phil. Henrik Glahn, der siden 1969 har været medlem af redaktionskomiteen, indvilget i indtil videre at påtage sig opgaven som administrativ leder af Monumenta.

FRANZ BLATT

**Uddrag af regnskab for Monumenta Musicae Byzantinae
for tiden 1. januar til 31. december 1970.**

Indtægt:

Overført fra forrige regnskab (se Oversigt 1969-70, s.171) kr.	67 000,29
Bidrag fra Rask-Ørsted Fondet . . . . . »	5 000,00
» » British Academy . . . . . »	11 711,95
Renter . . . . . »	5 257,84
	Ialt kr. 88 970,08

Udgift:

Medhjælp . . . . . kr.	3 169,09
Fotografier . . . . . »	522,81
Rejser . . . . . »	4 499,40
Diverse . . . . . »	231,09
Kassebeholdning . . . . . »	80 547,69
	Ialt kr. 88 970,08

J. RAASTED

X.

**Kommissionen for "A Critical Pāli Dictionary"
Beretning for tiden 1. maj 1970 til 30. april 1971.**

A. Kommissionen består fremdeles af Hammerich (formand), Hammershaimb og Læssøe (der en stor del af året har været i Oxford).

De danske medarbejdere har været fru Else Pauly, der foruden at udarbejde et manuskript til det hæfte, der udsendes i år, har virket som sekretær for redaktionen, og hr. N. Warmdahl, der for tiden væsentlig er beskæftiget med at forberede et manuskript til et senere hæfte.

Hovedredaktør er fremdeles Selskabets udenlandske medlem L. Alsdorf (Hamburg), der udfører et meget betydeligt arbejde.

B. Oversigt over udenlandske medarbejdere:

Sverige: Mme Stella Sandahl-Forgue virker ved det franske pāli-center.

Holland: Dr. Bollée har indtil nu stadig været fast medarbejder, men hans medarbejde vil af hensyn til arbejde i Tyskland ophøre i løbet af næste beretningsår. Der forhandles med prof. J. Gonda (Utrecht) om muligheden for at få andet hollandsk medarbejde fra januar 1972.

Tjekkoslaviet: Dr. Ivo Fišer har i hele beretningsåret været udlånt til pāli-konkordansen i Toronto (Canada), men vil genoptage sit arbejde her i København fra 1. juli 1971. Samarbejdet med hans elev fru Haná Knížková er lejlighedsvis fortsat.

Italien: Samarbejdet med Signorina Anna Radichi er endnu ikke kommet i gang, men er ingenlunde opgivet.

Frankrig: På bedste vis fortsættes samarbejdet med det franske pāli-center, ledet af Mme Colette Caillat, professor ved universitetet i Paris II, og med Mme Ginette Martini-Terral og Mme Stella Sandahl-Forgue (se under Sverige) som medarbejdere.

Storbritannien: Dr. h. c. Miss I. B. Horner, præsident for The Pāli Text Society, fortsætter som vor hovedrevisor af artikler. Hun har også taget sig af vor singhalesiske medarbejder N. A. Jayawickrama under hans ophold i England i hans sabbatical year. Og Miss Horner har formidlet forbindelsen både til K. R. Norman (Downing College, Cambridge), som fra august 1971 vil være vor medarbejder, og til dr. A. K. Warder (Toronto), redaktøren af Pāli Text Society's konkordans, som dr. Ivo Fišer har arbejdet for.

Tyskland: Foruden hovedredaktøren L. Alsdorf er vor tyske hovedmedarbejder stadig dr. H. Kopp (Heidelberg). Desuden har professor Heinz Bechert (Göttingen), professor Claus Haebler (Münster) og dr. O. v. Hinüber (Mainz) lejlighedsvis medvirket, som også – i Bonn – vor hollandske medarbejder dr. Bollée.

Ceylon: Professor N. A. Jayawickrama og Miss Handurukande har fortsat som medarbejdere. Pandit T. B. Kangahârachchi forlod os i september 1970 efter et besøg i Hamburg og Göttingen. Han har fra Ceylon sendt et manuskript til Alsdorfs revision. Vi havde megen glæde af hans medvirken. Ang. yderligere medarbejde af singhalesiske lærde har der været ført forhandlinger.

Indien: Det indiske pāli-center i Calcutta arbejder støt og ivrigt, navnlig efter det vejledende besøg af Alsdorf i 1970. Det er begyndt at sende artikler til hovedredaktørens revision, ikke blot til slutningen af Vol. II, men også til begyndelsen af Vol. III.

Japan: Også det japanske pāli-center har haft godt udbytte af hovedredaktør Alsdorfs besøg og arbejder for tiden på artikler til Vol. III. Men der er her endnu uløste problemer.

C. Vi har haft besøg i København af Mme Colette Caillat, Mme Martini-Terral og Mme Sandahl-Forgue fra det franske pāli-center, samt i august 1970 af vor singhalesiske medarbejder N. A. Jayawickrama. Under disse besøg blev der arbejdet ivrigt, bl.a. med ret vanskelige ændringer under korrekturlæsningen.

D. Kommissionens formand har i år ikke rejst på pāli-ordgens vegne, men hovedredaktøren L. Alsdorf har været tre gange i København.

E., F. Vol. II 6 er blevet færdigt i september 1970. II 7 og II 8 er nu under udarbejdelse.

G. 1. Af Union Académique Internationale er der gennem CIPSH fra UNESCO bevilget 1500 dollars for 1970 (som nævnt i sidste beretning) og 1500 dollars for 1971. Da det ved Carlsbergfondets imødekommenhed har vist sig muligt at betale trykkeomkostningerne helt fra dansk side, vil UNESCO-bevillingen udelukkende blive anvendt som bidrag til udenlandske medarbejdere, især i Østen.

2. a. Carlsbergfondet bevilgede for 1970 52.400 kr. og har for 1971 bevilget 63.000 kr. til ordbogsarbejdet; endvidere betalte fondet trykkeomkostningerne for II 6 med 29.705 kr.

2. b. Af Rask-Ørsted Fondets bevilling på indtil 60.000 kr. for 1970 er 26.000 kr. kommet til udbetaling; 30.000 kr. til dr. Ivo Fišer fandt ikke anvendelse, da dr. Fišer først vender tilbage fra Toronto denne sommer. For 1971 har Rask-Ørsted Fondet bevilget 20.000 kr. til det internationale samarbejde.

2. c. Selskabet har betalt kontorudgifter.

3. Fru Sandahl-Forgue modtager støtte fra Carl-Berthel Nathorsts Stiftelse (Stockholm); arbejdet ved ordbogscentret i Calcutta betales af Ministry of Education, Government of India, medens akademier og lærde selskaber i Frankrig, Japan, Nederlandene, Tjekkoslaviet og Tyskland har bidraget med betaling til deres egne medarbejdere.

Kommissionen er meget taknemlig for al den støtte, der er ydet.

København og Århus 1971.

L. L. HAMMERICH

E. HAMMERSHAIMB

J. LÆSSØE

XI.

**Kommissionen til Udforskning af
Landbrugsredskabernes og Agerstrukturernes Historie.**

Beretning for 1970–71.

Kommissionen til Udforskning af Landbrugsredskabernes og Agerstrukturernes Historie har som i foregående år i samarbejde med Det Internationale Sekretariat for Udforskning af Landbrugsredskabernes Historie forestået udgivelsen af tidsskriftet TOOLS AND TILLAGE, der vinder stadig videre udbredelse. Ved nytår 1971 udsendtes tredje årgang, hvori bl. a. var bidrag af tre danske forskere. Kontorchef, mag. art. Viggo Nielsen fra Ministeriet for kulturelle anliggender har i en Afhandling »Iron Age Plough-Marks in Store Vildmose, North Jutland« offentliggjort de første resultater af sine undersøgelser af en forhistorisk agerstruktur med ardfurer, hvortil han har fået støtte fra Carlsbergfondet. Museumsinspektør, mag. art. Svend Nielsen har i »The First Reaping Machines in Denmark« publiceret to mejemaskiner fra midten af forrige århundrede. Den ene, af mærket Mc. Cormick, blev indført her til landet allerede i 1852, den anden en Burgess & Key maskine indførtes i 1859. Så vidt vides er disse to mejemaskiner de ældste, der er bevaret i Europa, og de har derfor betydelig interesse for den internationale forskning.

Mag. art. Grith Lerche, der er den drivende kraft i redaktionen af tidsskriftet og i Det Internationale Sekretariats virksomhed, har skrevet en større afhandling om »The Ploughs of Medieval Denmark«, hvori bringes nye dateringer og nye synspunkter samt en publicering af Linå-ploven, fundet i 1962 nær Silkeborg, og af Onsild-ploven, fundet 1945 nær Hobro. Hun har desuden skrevet om »Pebbles from Wheelploughs«, små slidsten indboret i landsiden af plovens løb – ikke at forveksle med tilsvarende slidsten, indboret i undersiden af plovens aksler, idet slidsporene her er

orienteret anderledes. Ud fra en analyse af slidsporene på fastsiddende sten er det lykkedes hende at påvise, i hvilken retning slidstenene har været orienteret i forhold til ploven. Tilsvarende »pebbles« findes nu af amatørarkæologer i England og Skotland, og i sidstnævnte område synes de især at forekomme, hvor der har været klostergoods, hvorfor der knytter sig en betydelig interesse til en nærmere analyse af disse sten. I samme årgang har William Linnard, Oxford, skrevet om »Terms and Techniques in Shifting Cultivation in Russia«, og Alexander Fenton, Edinburgh, om »The Plough-Song. A Scottish Source for Medieval Plough History«. – Med næste årgang afsluttes første bind af tidsskriftet.

Interessen for TOOLS AND TILLAGE vokser så stærkt, og tilbudene om at sende stof er så mange, at man har overvejet at udvide sideantallet. Men foreløbig har man afstået derfra ud fra den betragtning, at et lille, koncentreret og gennearbejdet tidsskrift gør mere gavn end et større, hvor artiklerne er tilbøjelige til at svulme op og blive mindre læselige. Redaktionen søger først og fremmest at bringe konkret nyt stof i stedet for at fremskaffe oversigtsartikler og teoretiske afhandlinger; og af læserbrevene fremgår det, at denne kurs bliver værdsat. – Til udgivelsen af årgang 1971 har man fra Rask-Ørsted Fondet modtaget tilsagn om et tilskud på 3.500 kr. ligesom forrige år.

Korrespondancen med bidragyderne, forhandlinger med trykkeri etc., samt den kritiske gennemgang af manuskripter og korrektur foretages af magister Lerche og kommissionens halvdagssekretær B. Wolstrup. Tidsskriftets lay-out er udført af Grith Lerche.

Da det ikke var muligt at finde en forlægger til udgivelsen af et fotografisk optryk af professor Paul Lesers klassiske værk fra 1931 »Entstehung und Verbreitung des Pfluges«, fordi der ikke på forhånd kunne skaffes abonnenter nok, og da der på den anden side var lande som Japan, Israel og adskillige af Østlandene, der ikke ejede et eksemplar, besluttede man for egen regning og risiko at fremstille et beskedent oplag, så de mest påtrængende behov kunne tilfredsstilles. Samtidig har man i denne nyudgave trykt en biografi over Paul Leser, der efter Sigurd Erixons død er præsident for det internationale sekretariat, og en bibliografi over hans forfatterskab. I virkeligheden fremtræder bogen som et

forsinket festskrift, idet forfatteren for nylig fyldte 70 år. Magister Lerche har påtaget sig de mange forhandlinger i forbindelse med udsendelsen, og besværet er blevet belønnet derved, at der har vist sig en betydelig efterspørgsel udover de på forhånd bestilte eksemplarer.

Gennem de sidste syv år har der været forhandlet om udgivelsen af tredje bind af et ungarsk værk om landsbyen *Átány*, forfattet af den tidligere leder af etnografisk museum i Budapest, dr. Edit Fél, og dr. Tamas Hofer. Af forskellige årsager har værket ikke kunnet udsendes i Ungarn. Første bind »Proper Peasants« er i 1969 blevet udgivet i »Viking Fund Publications in Anthropology«, Chicago. Det omfatter 440 sider samt plancher, og første oplag blev udsolgt så hurtigt, at andet oplag allerede er i trykken. Andet bind af *Átány*-værket udsendes om kort tid i Marburg/Lahn på foranledning af professor Gerhard Heilfurth under titlen »Bäuerliche Denkweise in Wirtschaft und Haushalt«. Det var oprindeligt meningen, at tredje bind »Geräte der *Átányer* Bauern« skulle udsendes af det ungarske videnskabsakademi – *Akademiai Kiado* – og Det kgl. danske Videnskabernes Selskab i forening, således at det ungarske akademi fordelte værket i Østlandene, medens vort Selskab påtog sig at udsende det i Vestlandene. I fjor blev det imidlertid besluttet, at dette bind retteligt burde udsendes i Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturernes historie's publikationsrække som Nr. 2 efter »Atlas over Borups Agre«; og efter at kommissionen har fået tilsagn om økonomisk støtte fra Carlsbergfondet, Rask-Ørsted Fondet og Det humanistiske Forskningsråd, er man gået i gang med at forberede trykningen, der sker i Budapest. Derimod har man af økonomiske grunde måttet afstå fra at udgive et arbejde af lederen af det ungarske landbrugsmuseum, dr. Ivan Balassa: et katalog over ungarske plove ordnet efter samme princip som det af sekretariatet i 1959 udsendte »Danish Wheel Ploughs«, forfattet af Peter Michelsen.

Som optakt til en undersøgelse og registrering af, hvad der findes på museer i Skandinavien og Storbritannien af forhistoriske og middelalderlige plovskær, langjern og andre plovdele, udsendes i sommeren 1970 et »TOOLS AND TILLAGE Survey No. 1« til alle museer i disse lande. Undersøgelsen ledes af Grith Lerche

og Alexander Fenton (National Museum of Antiquities of Scotland, Edinburgh). Der fremkom hurtigt tæt ved et halvt hundrede svar på denne forespørgsel, og svar indløber stadig.

På grund af dette opmuntrende resultat udvides undersøgelsen nu med »Survey No. 2«, der henvender sig til det øvrige Europa. Magister Lerche indsamler materialet fra de danske museer. I fortsættelse af disse undersøgelser udsendte hun fra Kommissionen spørgeskemaer »Survey 3 og 4« til alle skandinaviske museer for at indsamle oplysninger om to typer af håndredskaber, som findes på mange af vore museer, og om hvis anvendelse der har været fremført forskellige gisninger. Det drejer sig om en forhistorisk type »tørvespade« og de såkaldte »dobbeltårer«. Foreløbig er der indkommet 50 svar. Grith Lerche har i indeværende år opmålt og fotograferet disse redskaber på danske og skånske museer, således Simrishamn, Trelleborg og Svaneholm i Skåne, hvor der især fandtes interessante skær; på Grenå, Mariager, Hobro og Vesthimmerlands museum i Jylland, samt hos grd. Regnar Pedersen i Nysum, hvor 21 spader og 24 årer blev undersøgt.

I efteråret 1970 deltog Grith Lerche efter indbydelse af Alexander Fenton i etnologisk feltarbejde i Skotland. Her blev bl. a. adskillige plovskær målt op på the Highland Museum i Kingussie, Invernesshire, og åsen af Lochmaben-arden (af samme type som Døstrup-arden) blev målt på Dumfries museum. Af denne ard har man for øjeblikket en prøve til C-14 datering i København. Fra det nordlige Skotland, Caithness, hjembragte magister Lerche bl. a. flere serier fotografiske optagelser af tørvegravningsarbejde, høst- og andre landbrugsredskaber.

I forbindelse med et tre ugers ophold på San Cataldo ved Amalfi i Italien i foråret 1970 fotograferede og beskrev Axel Steensberg agerforekomster i Syditalien samt arbejdet i vingårdene med hakke og spade. Senere foretoges med et andet hovedformål, en rejse i Sydfrankrig og Auvergne samt Lorraine, hvor fossile agerfelter fotograferedes flere steder. Materialet fra disse rejser er stillet til rådighed for Kommissionens fotoarkiv.

I januar–februar foretoges en rejse til Australien, New Zealand, New Guinea og Indien i forbindelse med hvervet som konsulent for UNESCO vedrørende bevarelsen og frugtbargørelsen af de indfødtes kultur i det sydlige Stillehav. I denne forbindelse opholdt Axel Steensberg sig med støtte fra Carlsbergfondet dels 10 dage

i Hessarghatta ved Bangalore, Sydindien, dels foretoges en rejse til Kalibangan sammen med en arkæolog fra New Delhi for at få lejlighed til personligt at se de afdækkede agerstrukturer med ardspor fra Harappa-kulturen et par tusind år f. Kr. Det er første gang, man har fundet daterbare spor af forhistorisk pløjning uden for Nordeuropa. I omegnen af Hessarghatta besøgte en række landsbyer, et stort foto- og filmmateriale hjembragtes, og Steensberg indkøbte et komplet dyrkningsudstyr i en bondegård indbefattende en af de for distriktet typiske såredskaber forsynet med syv bambuspiber til såning af »ragi« (en slags hirse) i rækker med en snes cm afstand.

I maj måned i år foretog Axel Steensberg og Grith Lerche sammen med den tredje redaktør af TOOLS AND TILLAGE, Alexander Fenton, Edinburgh, efter indbydelse af professor V. Marinov en undersøgelsesrejse i Bulgarien med etnologen Christo Vakarelski som fører for at se på pløjesystemer, pløjning med »ralo« (ard) og for at studere museernes samlinger af landbrugsredskaber. Adskillige meget særprægede skær og langjern blev opmålt på museerne i Sofia, Plovdiv, Hisarja, Tirnovo og Gorna Lipniča. Et stort foto- og filmmateriale blev hjembragt fra denne rejse, ligesom man knyttede nærmere kontakt med bulgarske kolleger til gavn for Kommissionens fremtidige arbejde.

I april måned i år deltog Axel Steensberg og Grith Lerche i den 3. internationale kongres for landbrugsmuseer i Budapest. Her holdt Axel Steensberg foredrag om »The handling of tilling spades in Asia and Europe« og Grith Lerche om »Recent Datings of Danish Ploughing Implements by the Radiocarbon-method«. Under en 1-dags ekskursion til Balatonsøen var der lejlighed til at se og fotografere den meget fine særudstilling af forhistoriske og middelalderlige landbrugsredskaber arrangeret på museet på borgen Téhany. På kongressens sidste dag blev Axel Steensberg valgt til organisationens præsident for perioden indtil næste kongres, Grith Lerche blev valgt til organisationens sekretær, og Svend Nielsen, Landbrugsmuseet i Lyngby, fortsætter endnu en periode som den ene af organisationens tre vice-præsidenter. Axel Steensberg påtog sig derefter at indbyde til næste internationale kongres i København og – forhåbentlig – Gammel Estrup i 1974.

Resultatet af C-14 dateringen af et fragment af en stenbeslået hjulplov fra Onsild ådal ved Hobro blev 1590 ± 100 år e. Kr. Date-

ringen på et pileformet ardskeer fra Grindsted af Borris-keer typen blev 710 e. Kr.

I efteråret 1970 har magister Lerche undersøgt, hvad der fandtes af genstands-oplysninger og billeder af middelalderlige skovle og spader i Nationalmuseets 2. afd. samt bistået ved bestemmelse af flere af afdelingens trægenstande. Adskillige skovle og spader blev målt og fotograferet. Dette materiale og alle udskrifter fra protokoller og fotoarkiv er indgået i Sekretariatets arkiv, og materialet er blevet publiceret i »Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder«, bd. 15 under opslagsordet: Skovl; og i bd. 16 under opslagsordet: Spade. Det meste af tegne- og opmålingsarbejdet for Kommissionen foretages af Grith Lerche, men det efterhånden betydelige materiale vil med tiden blive rentegnet af professionelle tegnere.

I foråret henvendte lederen af Det danske Ødegårdsudvalg, under Statens humanistiske Forskningsråd, dr. phil. Svend Gissel, sig til Kommissionen for at få et samarbejde i gang i forbindelse med en undersøgelse af middelalderagre i Danmark. Magister Lerche har derfor udarbejdet et skema til brug for udvalgets medlemmer ved registrering af forekomster af middelalderagre, og Kommissionen har påtaget sig at samle og ordne dette materiale samt bistå udvalget med eventuelle yderligere oplysninger ud fra den sagkundskab, den måtte repræsentere.

I flere år har Kommissionens formand og dens videnskabelige medarbejder, Grith Lerche, hjembragt fotomateriale om pløjning rundt om i verden. Man er imidlertid opmærksom på, at også traditionelle hjemlige dyrkningsmetoder må registreres, derfor er magister Lerche ved at forberede en filmoptagelse af pløjning med hestetrukne plove i Jylland til efteråret.

Den internationale forskning vil gennem løbende rapporter i tidsskriftet *Current Anthropology* blive holdt underrettet om Kommissionens og Sekretariatets virksomhed. Den nyeste rapport, om *TOOLS AND TILLAGE*, findes trykt i juni-nummeret 1971. Sekretariatet deltager desuden i udarbejdelsen af den internationale landbrugsbibliografi redigeret af Peter Gunst i Budapest, idet man giver underretning om afhandlinger og bøger vedrørende emnet udkommet i Danmark.

I det forløbne år har Axel Steensberg og Grith Lerche på deres rejser sluttet nye kontakter med forskere og kolleger for Kommiss-

sionen; men enkelte udenlandske forskere har også aflagt besøg her i Brede, således: Miss Laurel Ball fra Museum of English Rural Life, University of Reading; Dr. Ian C. Glover, forhen universitetet i Canberra, nu Institute of Archaeology, London; Mr. Akira Watanabe, Utsunomiya universitetet, Tokyo; Alexander Fenton, Edinburgh; Miss Margaret Arnott, Philadelphia, U.S.A.; Mr. J. G. Hurst, Preservation of Ancient Monuments, London; Dr. ing. Nat Alcock, England; Emanuel Hausmann, Jerusalem og professor Akira Fujeda, Kyoto universitetet.

Kommissionen har til driften i 1970 modtaget 85.000 kr. som årsbevilling fra Carlsbergfondet. Overført fra 1969 blev 14.347,70 kr. (beregnet til fotografisk udstyr), hvilket vil sige, at man i alt kunne disponere over 99.347,70 kr. Udgifterne blev på i alt 99.920,21 kr., hvorved der fremkom et underskud på 572,51 kr., som overføres til næste års regnskab.

Af kommissionens udgifter for 1970 androg aflønning af kontorassistent og videnskabelig assistent sig til 61.171,21 kr., rejser, fotoarbejde, tegnearbejde, almindelige driftsudgifter, materialer og porto til 21.595,60 kr. For året 1971 har Kommissionen modtaget en bevilling på 69.600,00 kr. De fra Carlsbergfondet bevilgede midler revideres af Carlsbergfondet.

Kommissionen har fra 1. oktober 1970 indgået en overenskomst med Nationalmuseet, hvorefter ca. halvdelen af Grith Lerches løn afholdes af Det Internationale Sekretariat for Udforskning af Landbrugsredskabernes Historie under Nationalmuseets budget.

Juli 1971.

FRIDLEV SKRUBBELTRANG J. TROELS-SMITH AXEL STEENSBERG

XII.

Kommissionen for forskningsarealer.**Beretning for 1970.**

Forespørgsler vedrørende naturarealers videnskabelige værdi er besvaret. Således blev Johs. Iversen af Statens naturvetenskapliga forskningsråds økologikommitté anmodet om at besigtige forskellige naturarealer i Sydsverige og afgive et responsum over deres værdi som forskningsområder.

Fra forskningsområderne Draved, Løvenholm skov og Stavns Fjord er fremsendt beretning om virksomheden i året 1969.

Juli 1971.

JOHS. IVERSEN   C. OVERGAARD NIELSEN

ARNE NOE-NYGAARD   J. TROELS-SMITH

Forskningsområdet Draved.**Videnskabelig virksomhed 1970.**

Arbejdet er udført af Danmarks geologiske Undersøgelses palæobotaniske afdelings personale.

De løbende skovøkologiske og pedologiske undersøgelser er fortsat med systematiske observationer, detailkartering af humusformernes og økosystemernes mosaik, opvæksttælling, analyser af urtevegetation m. m. Materialet er under bearbejdelse.

Undersøgelserne over træarternes absolutte pollenproduktion under anvendelse af pollensamlere er fortsat.

Gravede podsolprofiler med fossile morlag er opmålt, beskrevet og nivelleret, ligesom der er udtaget sammenhængende prøveserier til pollenanalyse, kemiske analyser m. v. Der er udtaget prøver

til C-14 bestemmelser i trækulstriber o. l. Sideløbende udførtes orienterende pollenanalyser i feltlaboratoriet.

En væsentlig del af materialet fra 1969 og 1970 er bearbejdet på D.G.U. Der er udført C-14 analyser på C-14 laboratoriet.

Pasningen af klimastationen, målinger af grundvandspejl m.v. er fortsat som hidtil.

Udenlandske besøg.

28/5 Professor van der Waals, Leiden, med 14 arkæologistuderende.

10/8 Nordisk plantefysiologisk kongres ekurSION.

Desuden har Draved været besøgt af mange danske studerende og forskere.

Publikationer.

S. Th. Andersen: The relative pollen productivity and pollen representation of North European trees and correction factors for tree pollen spectra. D.G.U. II Rk. Nr. 96.

Johs. Iversen: Retrogressive development of a forest ecosystem demonstrated by pollen diagrams from fossil mor. Oikos Suppl. 12: 35–49.

JOHS. IVERSEN

Forskningsområdet i Løvenholm skov, Djursland.

Opmåling.

Der er udarbejdet kort over alle erkendelige træstubbe i det hegnede område.

Skovhistorie.

Den pollenanalytiske bearbejdelse af en pollenserier fra et af områdets smålavninger er fortsat.

Tilvækstmåling.

Årringsmålinger af vedskiver fra 4 egetræer fældet i 1969 er udført af forstkandidat Th. S. Bartholin, Nationalmuseet, hvorved alder og tilvækstvariationer er bestemt.

SVEND TH. ANDERSEN

Forskningsområdet Stavns fjord.

Videnskabelig virksomhed 1970.

Pedologi: I 1970 har mag. Albert Fobian foretaget supplerende borer på Hjortholm med henblik på, i forbindelse med den pedologiske kortlægning, at klare problemer som viste sig under rentegning af jordbundskortet.

Botanik. I tilslutning til den pedologiske undersøgelse på Hjortholm er der af stud. scienterne Niels Henry Larsen og Charlie Christensen, sammen med Albert Fobian, blevet foretaget en undersøgelse af hvilke af de hidtil fundne 158 plantearter, der forekom indenfor de enkelte jordbundsenheder. – På den lille ø Karlskold har undertegnede indtil videre fundet 68 arter, bl. a. *Cynanchum vincetoxicum*, *Malva alcea* og *Bryonia alba*.

Ornitologi. Magister Bernt Løppenthin har fortsat sine optællinger af ynglefugle i Stavns Fjord området. Endvidere har mag. scient. Holm Joensen, Vildtbiologisk Station, Kalø foretaget mærkninger af edderfugle.

Arkæologi. Nummerering og ordning af det tidligere udgravede materiale fra køkkenmøddingen på Hjortholm er blevet fortsat. Alle lerkarskår og alt trækul er nu blevet registreret, og cand. scient. Peter Wagner er i gang med en artsbestemmelse af det store trækulmateriale. Herved er det lykkedes ham at påvise adskillige arter, som ikke mere findes på Hjortholm (vedbend, tørstetræ, ask, lind, eg og af ganske særlig interesse: tax).

Køkkenmøddingen på Hjortholm ligger bagved og nedover en lav kystskrænt fra littorinatid. Mellem denne og den nuværende strandbred ligger en ca. 40 m bred, lav strandeng. Da det ville være ønskeligt at vide, om der her fandtes fjordaflejringer samtidige med køkkenmøddingen, blev der gravet et prøvehul. Da engen ligger knap $\frac{1}{2}$ m over dagligt vande, foregik udgravningen indenfor brøndringe, der blev sænket i takt med udgravningen. Det viste sig, at undergrunden lå ca. 3 m under overfladen, og at der fandtes ca. 1,5 m leret fjordgytje umiddelbart over. I gytjens nedre del fandtes velbevaret, tildannet træ, knogler og flintafslag m. m., der øjensynligt er udsmid fra køkkenmøddingen. Dette forhold er af den største betydning, ikke blot fordi der her bliver mulighed for at finde oldsager af træ og ben, der normalt ikke er bevaret, men også fordi vi her har mulighed for, gennem pollenanalytiske undersøgelser, at knytte bopladsen til vegetationshistorien.

J. TROELS-SMITH.

XIII.

Selskabets sekretariat.**Beretning juni 1970 – maj 1971.**

Ved arkivar ASGER LOMHOLT.

Selskabets sekretariat har i perioden oktober 1970 til maj 1971 forestået tilrettelæggelsen af de af Selskabet afholdte møder, 5 møder fra oktober til december 1970 og 9 fra januar til maj 1971.

Indkaldelse til møderne er besørget af sekretariatet ved mødesedler med dertil hørende bilag: beretninger fra udvalg og kongresser, kommissionsberetninger, betænkninger fra udvalg til bedømmelse af indsendte afhandlinger, budget- og regnskabsuddrag og lign. Beretning om Selskabets møder er indført i forhandlingsprotokollen, og kortregister dertil er videreført. Den af beslutningerne i møderne følgende korrespondance er foretaget. Arkivaren har deltaget i en række udvalgsmøder og har ført protokol derover. Udover korrespondance efter møderne har sekretariatet udvekslet et stort antal breve om almindelige emner, ikke mindst vedrørende publikationsudvekslingen gennem bytteforbindelserne. Arkivaren har foretaget registreringen af de gennem udvekslingen modtagne publikationer og udført reklamationer deraf.

Arkivaren har redigeret »Oversigt over Selskabets Virksomhed« juni 1969–maj 1970, omfattende 227 sider, hvori ikke er medregnet Carlsbergfondets beretning for året 1. oktober 1968 til 30. september 1969 på 83 sider. Fortegnelserne over inden- og udenlandske medlemmer er ført à jour, og der er udarbejdet en beretning om møderne indeholdende de vigtigere sager, der er behandlet. Oversigten udkom i oktober 1970.

Ved udgivelsen af Selskabets videnskabelige publikationer i »Meddelelser« og »Skrifter« har arkivaren assisteret Selskabets redaktør. Der er gennem sekretariatet forhandlet om trykning af manuskripter og fremstilling af klicheer, korrektur er formidlet

mellem forfatter og trykkeri, og gennemsyn før restrykning har fundet sted. Kassekommissionen er holdt underrettet om publikationskontoens status.

Endvidere har arkivaren assisteret Selskabets kasserer ved ind- og udbetalinger.

Arkivaren har varetaget administrationen af »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand« (Lundehave) og har ført regnskaberne for dette legat såvel som for »Emil Herborgs Legat«.

Den almindelige ordning af arkivmateriale, ind- og udgåede breve o.l. er foretaget, og arkivaren har ved flere lejligheder bistået ved andres undersøgelser i arkivet. Udarbejdelsen af et generalregister til Selskabets forhandlingsprotokoller er fortsat, og manuskriptet til en kommenteret fortegnelse over de i arkivet beroende manuskripter og tegninger er færdiggjort til trykning som bind V af »Samlinger til Selskabets Historie 1742–1942«. Endvidere er arbejdet fortsat med en samling af portrætter af alle indenlandske medlemmer, valgt før 1917.

Assistenten i sekretariatet, fru Ellen Erichsen, har à jourført fortegnelserne over restoplagene af samtlige publikationer og har forestået udleveringen af publikationer fra oplaget til salg gennem kommissionæren. Fortegnelserne over klicheer er videreført, og udlån har fundet sted. En væsentlig del af fru Erichsens arbejde har været udsendelsen af samtlige nyudgivne publikationer til danske og udenlandske medlemmer og institutioner (jvfr. nedenfor). Foruden løbende forretninger i sekretariatet har fru Erichsen varetaget bispisningen efter Selskabets møder og ved flere møder i komiteer og kongresser, samt forestået rengøringen af Selskabets møde- og kontorlokaler.

Fra juli 1970 er cand. mag. fru Karen Bente Goudsmit ophørt som medarbejder i sekretariatet. Fru Goudsmit begyndte i 1959 som medhjælp for Selskabets redaktør, L. L. Hammerich, dels privat ved tilrettelæggelsen af den 2. internationale germanistkongres i København 1960, for hvilken L. L. Hammerich var præsident, dels ved redaktørens korrespondance på mange områder. Fra 1. september 1967 ansattes fru Goudsmit som fast medarbejder i sekretariatet og fortsatte sin assistance for redaktøren, men foretog desuden det omfattende arbejde med registreringen af de gennem Selskabets bytteforbindelser modtagne

publikationer. I sammenhæng dermed udførtes et stort antal reklamationer af manglende hæfter og en betydelig korrespondance. Fru Goudsmits gode sproglige kundskaber, bl.a. i hollandsk og russisk, var til stor hjælp. I en årrække var hun videnskabelig medarbejder ved Selskabets udgivelse af »Tönnies Fenne's Low German Manual of Spoken Russian, Pskov 1607« Vol. II. Efter nogle måneders sygeorlov genoptog fru Goudsmid sit arbejde såvel for L. L. Hammerich som i sekretariatet, hvor hun fra februar 1969 fortsatte registreringen af indgåede publikationer, foretog afskrivning af protokoller og regnskaber, afskrev et stort alfabetisk kartotek over samtlige af Selskabets udgivne publikationer og ordnede samlingen af avisudklip om Selskabets virksomhed i de senere år. På grund af flytning til Odense er fru Goudsmid ophørt som medarbejder i sekretariatet, men har senere lejlighedsvis assisteret L. L. Hammerich med korrespondance, ordning af bibliotek m.m.

I året 1970–71 har Selskabet indgået 4 nye bytteforbindelser:

Linköping. Linköping Högskolas Bibliotek (OM).*

Edinburgh. Royal Botanic Garden (B).

Barcelona. Centro Pirenaico de Biologia Experimental (B).

Bogotá. Academia Colombiana de Investigacion y Cultura (MB).

Fire bytteforbindelser er ophævet:

Basel. Helvetica Chimica Acta, Bibliotheca (M).

Genève (Vandoewres). Fondation Hardt pour l'Etude de l'Antiquité Classique (H).

Praha. Čsl. Akad. Věd, Ústav Fyziky Pevných Látek (M).

Seattle, Wash. University of Washington Library (OHMB).

Ved udgangen af året 1970 var antallet af modtagere af Selskabets publikationer 801 akademier, universiteter, selskaber, biblioteker o.l.

* Forkortelser, se side 203.

De udsendte publikationer fordeler sig på modtagerne i de enkelte lande som vist i nedenstående oversigt, idet følgende forkortelser er anvendt:

- O = Oversigt over Selskabets Virksomhed.
 H = Historisk-filosofiske Meddelelser og Skrifter.
 M = Matematisk-fysiske Meddelelser og Skrifter.
 B = Biologiske Meddelelser og Skrifter.

Land	Antal modt. (excl. medl.)	O	H	M	B
Danmark	78	78	42	57	50
Island	4	4	3	3	3
Norge	12	12	7	7	11
Sverige	25	25	11	14	14
Finland	23	23	13	12	13
Sovjetunionen	26	12	16	43	31
Estland	1	0	1	0	1
Letland	2	2	2	2	2
Litauen	1	1	1	1	1
Polen	29	10	15	16	18
England	35	12	13	21	20
Skotland	9	5	4	9	6
Eire	4	4	3	4	4
Holland	20	7	7	12	12
Belgien	23	8	11	11	13
Frankrig	44	15	23	26	30
Monaco	1	0	0	1	1
Schweiz	12	6	5	9	6
Tyskland	80	33	35	54	52
Østrig	15	4	5	8	7
Czekoslovakiet	17	5	10	14	8
Ungarn	10	2	5	6	5
Jugoslavien	16	4	9	7	6
Bulgarien	1	1	1	1	1
Grækenland	6	1	4	1	3
Rumænien	7	1	1	6	2
Tyrkiet	4	1	1	3	2
Italien	51	16	31	28	26
at overføre	556	292	279	376	348

Land	Antal modt. (excl. medl.)	O	H	M	B
overført...	556	292	279	376	348
Spanien	16	4	11	6	6
Portugal	4	1	1	3	4
Canada	6	3	3	4	6
De Forenede Stater	91	40	40	64	68
Mexico	4	0	0	2	4
Rep. Dominicana	1	0	1	0	0
Argentina	14	1	1	9	9
Brasilien	8	1	1	6	3
Chile	2	0	0	1	1
Colombia	1	0	0	1	1
Perú	1	0	0	1	1
Paraguay	1	0	0	1	0
Uruguay	3	0	0	1	2
Venezuela	2	0	0	1	1
Libanon	1	0	1	0	0
Israel	2	2	2	2	2
Indien	15	1	3	11	12
Ceylon	2	0	2	0	0
Pakistan	1	0	0	1	1
Thailand	1	0	1	0	1
Kina	5	3	3	3	5
Philippinerne	3	2	2	2	2
Indonesien	3	1	1	2	3
Japan	28	3	5	23	10
Ægypten	4	1	3	1	2
Tunis	2	0	1	1	1
Algier	2	0	0	0	2
Marokko	1	0	0	0	1
Ghana	1	1	0	1	1
Kenya	1	0	0	1	1
Moçambique	1	0	0	0	1
Congo	1	0	0	0	1
South Rhodesia	1	0	0	0	1
Sydafrikanske Union	5	1	0	5	5
South Australia	2	1	1	2	2
New South Wales	4	1	1	3	3
Victoria	2	0	0	2	2
Western Australia	1	0	0	0	1
New Zealand	2	0	0	2	2
I alt pr. ³¹ / ₁₂ 1970...	801	359	363	538	516

Til Selskabets inden- og udenlandske medlemmer udsendes følgende antal:

	Antal medlemmer	O	H	M	B
Danske	118	118	103	88	95
Udenlandske	227	225	75	66	76
I alt pr. ³¹ / ₁₂ 1970...	345	343	178	154	171
Oplagets norm. størrelse (excl. forf. ekspl.)...		900	1 000	2 000	1 000
Ialt udsendes pr. ³¹ / ₁₂ 1970...		702	541	692	687
Rest...		198	459	1 308	313

Udsendelse af Selskabets publikationer er for indenlandske og udenlandske medlemmers og nordiske institutioners vedkommende foretaget direkte med posten, ligesom en del reklamationer; for alle andre institutioners vedkommende dels direkte med posten, dels gennem »Danmarks Institut for international Udveksling af videnskabelige Publikationer« (I. D. É.).

I året 1970 er følgende nyudgivne publikationer udsendt: Oversigt 1969–70; Mat. Fys. Medd. **37**, 9–14, **38**, 1–3; Hist. Filos. Skrifter **5**, 1–2; Biol. Skrifter **16**, 4, **17**, 1–3; Pāliordbogen II, 6; Oldrussisk Håndbog II.

Af disse, samt af en del reklamerede publikationer, er udsendt direkte med posten:

Indenlandske medlemmer	868 pk.	590 kg	kr. 1393,60
Udenlandske medlemmer	1095 -	565 -	- 2685,95
Indenlandske institutioner	504 -	314 -	- 763,80
Udenlandske institutioner	1144 -	531 -	- 2815,45
Reklamationer	97 -	68 -	- 343,75
Ialt udsendt direkte i 1970...	3708 pk.	2068 kg	kr. 8002,55

Udsendelsen af en del af Selskabets publikationer til ikke-nordiske institutioner er foretaget portofrit gennem udvekslingsinstituttet (I. D. É.). Der er i 1970 ad denne vej udsendt 3484 pakker, vægt 2512 kg til videreforsendelse.

I bytte for de udsendte publikationer har Selskabet i 1970 fra 614 akademier, universiteter, selskaber, biblioteker o.l., dels forbindelser, dels andre – de indenlandske dog undtaget – modtaget

1696 forskellige tidsskrifter, beretninger, årbøger, dissertationer m.m. i et omtrentligt antal af 9833 bind og hæfter, mod 8999 i 1969, 10389 i 1968, 9117 i 1967, 8953 i 1966, 8986 i 1965 og 8957 i 1964.

Efter registrering i sekretariatet og fremlæggelse i Selskabets møder er det modtagne byttemateriale overgivet til de biblioteker, hvor de forskellige publikationer ifølge den mellem bibliotekerne og Selskabet truffene overenskomst hører hjemme. Reklamationer af mangler i det fra bytteforbindelserne modtagne materiale er fortsat.

De modtagne publikationer fordeler sig på de forskellige lande som vist i nedenstående tabel:

Land	Antal inst. etc.	Antal forsk. tidsskr.	Antal enk. ekspl. o. l.
Island.....	1	1	5
Norge.....	11	30	99
Sverige.....	24	77	227
Finland.....	25	77	340
Sovjetunionen.....	24	115	843
Estland.....	2	15	93
Letland.....	2	5	47
Litauen.....	1	12	62
Polen.....	26	150	655
England.....	31	73	343
Skotland.....	5	13	39
Eire.....	3	9	59
Holland.....	20	39	326
Belgien.....	22	54	252
Frankrig.....	32	38	278
Monaco.....	0	0	0
Schweiz.....	12	19	145
Tyskland.....	68	148	1 675
Østrig.....	14	26	136
Czekoslovakiet.....	17	76	450
Ungarn.....	8	55	158
Jugoslavien.....	14	49	131
Bulgarien.....	1	13	47
Grækenland.....	2	2	2
Rumænien.....	5	56	320
Tyrkiet.....	2	2	7
Italien.....	38	76	356
at overføre...	410	1 230	7 095

Land	Antal inst. etc.	Antal forsk. tidsskr.	Antal enk. ekspl. o. l.
overført...	410	1 230	7 095
Spanien	13	24	68
Portugal.....	3	4	17
Canada.....	3	9	31
De Forenede Stater	81	209	1 756
Mexico.....	7	8	57
Rep. Dominicana	1	1	2
Argentina	8	10	67
Brasilien	5	9	33
Chile.....	0	0	0
Colombia.....	1	2	2
Perú.....	0	0	0
Paraguay.....	0	0	0
Uruguay	2	4	9
Venezuela	2	2	7
Libanon	1	1	1
Israel	2	11	33
Indien	9	15	79
Ceylon	1	1	1
Thailand	1	1	1
Pakistan	1	1	4
Kina (Taiwan)	2	7	19
Philippinerne	1	1	9
Indonesien.....	1	1	1
Japan.....	37	71	265
Ægypten	1	1	1
Tunis	0	0	0
Algier.....	1	2	2
Marokko	1	3	4
Ghana	0	0	0
Kenya	0	0	0
Moçambique	1	4	7
Congo.....	1	3	4
South Rhodesia	1	2	17
Sydafrikanske Union	5	6	60
South Australia.....	2	4	9
New South Wales.....	4	5	9
Victoria	2	33	99
Western Australia	1	1	2
New Zealand	2	10	62
I alt i 1970...	614	1 696	9 833

XIV.

**Beretning om mødet i
Union Académique i Bruxelles den 8.–13. juni 1970
og arbejdet i UAI 1970–71.**

Unionens 44. møde afholdtes i Bruxelles 8.–13. juni 1970. Følgende lande var repræsenterede: Australien, Belgien, Canada, Danmark, Finland, Frankrig, Grækenland, Israel, Italien, Japan, Jugoslavien, Mexico, Nederlandene, Norge, Polen, Rumænien, Spanien, Storbritannien, Svejts, Sverige, Tjekkoslaviet, Tyskland (såvel Vest- som Østtyskland), Ungarn, USA, Østrig. CIPSH var repræsenteret ved Sir Ronald Syme og M. Jean d'Ormesson.

Det vedtoges i forståelse med de vesttyske akademier og i analogi med praksis i ICSU, at de delegerede fra hhv. Vesttyskland og Østtyskland vil blive opfattet og anført som repræsentanter for hhv. den tyske forbundsrepublik og den demokratiske tyske republik.

Union Académique's nye generalsekretær, belgieren J. Lavalaye, havde tilrettelagt moderne, der foregik i 24 kommissioner. Man nedsatte en ad hoc-kommission for at drøfte mulighederne for en udgivelse af Centralasiens monumenter (begyndende med Achæmenideindskrifterne) som led i Unionens bestræbelser for at udvide sit arbejdsområde til ikke-europæiske kulturer.

Af kommissioner, hvori der medarbejdes eller har været medarbejdere fra dansk side, skal nævnes (I) Corpus Vasorum Antiquorum, (II) katalog over alkymistiske håndskrifter, hvor det vedtoges at publicere G. Goldschmidts katalog over alkymistiske håndskrifter i Svejts og at søge støtte hertil gennem Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab og le Fonds national de Recherche scientifique de la Suisse, (V) Middelalderlatin, hvor undertegnede fremlagde den sidst udkomne fascikel Norma-Nysus, (IX) Corpus Philosophorum Medii Aevi, (XII) Monumenta Musicae Byzantinae, hvor ønske fremsattes om samarbejde med Lukas Richter

fra Deutsche Akademie der Wissenschaften i Berlin, (XVIII) Pāliordbogen, hvis kommission ønskede personlig kontakt med redaktøren, prof. Alsdorf. De øvrige kommissioner omfattede bl.a. Hugo Grotius' værker, græske og latinske indskrifter, uudgivne historiske dokumenter vedrørende Japan, assyriske ordbøger, middelalderens kirkeruder, trubadurerne, mexikanske Antikviteter, Erasmus' værker, kilder til Afrikas historie og ordbøger mellem asiatiske og afrikanske sprog.

Det vedtoges, at Union Académique's 45. møde, efter indbydelse af de 2 finske akademier, skulle afholdes i Helsinki fra 7.–12. juni 1971.

Århus, den 16. juni 1971.

FRANZ BLATT

XV.

**Beretning om den Internationale
Astronomiske Unions 14. generalforsamling
den 18.-27. august 1970 i Brighton.**

Den internationale astronomiske union holdt sin 14. generalforsamling i Brighton, Sussex, i dagene den 18.-27. august 1970. Der deltog i den mere end 2300 personer fra ialt 46 lande. Det var dels medlemmer af unionen, af hvilke de fleste tillige var medlemmer af en eller flere af dens 39 kommissioner, dels inviterede deltagere og gæster. Kongressens plenarforsamlinger og »Invited Discourses« holdtes i det meget rummelige tidligere kongelige ridehus »Dome« i Brighton, medens kommissionsmøder, symposier og kollokvier holdtes på University of Sussex, ca. 10 minutters jernbanekørsel fra Brighton.

Ved generalforsamlingen valgtes den nye bestyrelse for unionen med funktionsperiode indtil 1973. Som præsident valgtes BENGT STRÖMGREN og som nye vicepræsidenter B. J. BOK, U.S.A., Sir BERNARD LOVELL, U.K. og E. R. MUSTEL, U.S.S.R. Som generalsekretær valgtes C. DE JAGER, Nederland og som assisterende generalsekretær G. CONTOPOULOS, Grækenland. De følgende, valgt som vicepræsidenter i 1967, fortsætter: M. K. V. BAPPU, Indien, L. GRATTON, Italien og J. SAHADE, Argentina.

Fastlæggelsen af stedet for den næste generalforsamling mødte den vanskelighed, at der forelå to konkurrerende forslag gående ud på at holde den i Australien, henholdsvis i Polen. Det førstnævnte forslag var ældst; men for det andet forslag blev der argumenteret, at 1973 var femhundredåret for Kopernikus' fødsel i Polen. Et kompromisforslag blev vedtaget med 28 af de 42 tilstedeværende nationalrepræsentanters stemmer. Det går ud på, at der holdes en ordinær generalforsamling, ledsaget af symposier og kollokvier, i Australien i 2. halvdel af august 1973 og en ekstraordinær generalforsamling i Polen i første halvdel af september

samme år, med tre grupper af symposier om emner fra planet- og galaksedynamikken.

På generalforsamlingen vedtoges desuden unionens budget samt en række resolutioner, mest af administrativ karakter eller med sigte på forbedring af vilkårene for astronomisk forskning. Af særegent indhold var resolution nr. 8, ved hvilken unionen vedtog 500 navne for kratere på Månens fjernere side og dermed gav »astronomernes kirkegård« en længe tiltrængt udvidelse.

De kommissioner, hvori unionen er delt, arbejder enten med hver sin mere eller mindre skarpt afgrænsede gruppe objekter eller med en speciel observationsteknik. Astronomiens udvikling afspejler sig i, hvorledes kommissioner oprettes, sammenlægges, nedlægges eller omdøbes. I 1970 kom der to nye til, nemlig nr. 47 om kosmologi og nr. 48 om højenergi-astrofysik, medens nr. 23 (»Carte du Ciel«) og 24 (stjernerparallakser) forenedes under navnet: Fotografisk astrometri. Unionens kommissioner arrangerer såvel i forbindelse med generalforsamlingerne som i de mellemliggende perioder symposier og kollokvier. Ved kongresserne holder kommissioner i fællesskab møder om aktuelle emner og sådanne behandles også på de »Joint Discussions«, som på de senere kongresser har udviklet sig til at være meget vigtige begivenheder for deltagerne. Titlerne på disse var i 1970 følgende:

- A. Jordens og planeternes oprindelse.
- B. Helium i Universet.
- C. Interstellare molekyler.
- D. Atom-data af betydning for ultraviolet og Röntgenstråle-astronomi.
- E. Fotoelektriske observationer af stjerneokkultationer.
- F. Pulsarer og kosmiske stråler.

Her er emnerne C, D og F blevet aktuelle i kraft af radio- og Röntgen-astronomiens igangværende stærke udvikling. Om pulsarerne, de meget kortperiodiske variable stjerner, der blev opdaget ved radioobservationer og som var ukendte endnu ved den forrige kongres' afholdelse i 1967, gælder, at de må antages at være hurtigt roterende stjerner, der i det væsentlige er opbygget af atomkernestof. Det fortsatte studium af dem vil derfor i lige høj grad være af interesse for astronomien og fysikken.

I to »Invited Discourses« blev der i halvpopulær form overfor store forsamlinger redegjort for landvindinger indenfor områderne:

- A. Pulsarerne.
- B. Galaktisk spiralstruktur.

Af de ialt fire foredrag om disse emner skal her fremhæves de to teoretisk orienterede, nemlig det af V. L. GINZBURG holdte om pulsarerne og det, hvori C. C. LIN blandt andet omtalte sin teori for mælkevejenes spiralarmer som værende bølger, der bevæger sig imod rotationen af stoffet i systemerne.

I et specielt møde blev kongressens deltagere orienteret om de iøjnefaldende bedrifter, der var gjort på den direkte måneforsknings område. Det for nærværende referent mest forbavsende var forekomsten af serier af fuldstændig ens seismogrammer transmitteret fra den seismograf, der var opstillet på Månen. De tydes umiddelbart som registreringer af gentagne seismiske forstyrrelser på de samme steder. Disse forekom hyppigst nær de tidspunkter, da Jorden var nærmest Månen og følgelig de »tidevands«-kræfter, der virker på Månen, var stærkest.

For kongressens deltagere arrangeredes blandt andet en hel-dagsudflugt til det berømte megalitiske monument »Stonehenge« på Salisbury Plain. Dets åbenbare orientering efter fundamentale retninger knyttet til himmelfænomener har som bekendt ledet til så forskellige tydinge af det som henholdsvis et tempel, et observatorium eller en regnemaskine fra bronzealderen.

Denne tur var som iøvrigt vistnok alle arrangementer i forbindelse med IAU-kongressen meget velorganiseret.

Maj 1971.

MOGENS RUDKJØBING.

XVI.

**Beretning om den sjette generalforsamling i
International Mathematical Union i Menton
den 28.–30. august 1970 og om
International Congress of Mathematicians i Nice
den 1.–10. september 1970.**

Den 6. generalforsamling i International Mathematical Union (IMU) afholdtes i Menton, Frankrig, den 28.–30. august 1970. Af unionens 42 medlemslande var 31 repræsenteret ved mødet. Som repræsentant for UNESCO deltog desuden I. Malecki.

Præsidenten, H. Cartan, aflagde beretning om unionens virksomhed siden sidste generalforsamling i 1966. IMU havde ydet støtte til og medvirket ved organisationen af 13 internationale symposier over forskellige områder af matematikken, herunder den tredje nordiske sommerskole (algebraisk topologi) i Aarhus i 1968 samt den fjerde nordiske sommerskole (pseudo-differentialoperatorer) i Göteborg i 1969. Blandt disse forskellige møder repræsenterede International Conference on Functional Analysis and Related Topics, som afholdtes i Tokyo i april 1969, en nydannelse i kraft af emnets bredde og de over 300 deltagere (af hvilke imidlertid næsten 90 % var fra Japan). – Endelig havde unionen efter sædvane reserveret sine midler for 1970 til støtte for den internationale matematikerkongres.

Under unionens udvekslingsprogram havde 8 matematikere været udsendt som gæsteforelæsere.

Unionen var nu tilsluttet Committee on Science Teaching (CST), som sorterer under International Council of Scientific Unions.

Siden sidste generalforsamling var New Zealand blevet optaget som medlem af IMU.

Den under unionen henhørende International Commission on Mathematical Instruction (ICMI) havde foruden en række mindre møder organiseret First International Congress of Mathematical Education i Lyon, 24.–30. august 1969.

Generalforsamlingen vedtog at forhøje medlemslandenes kontingenter med $33\frac{1}{3}\%$. Endvidere godkendtes den tyske demokratiske republiks oprykning fra medlemsgruppe 1 til medlemsgruppe 3. I en resolution blev der givet udtryk for unionens interesse for oprettelsen af et internationalt matematisk center primært til gavn for udviklingslandene.

Til unionens eksekutivkomité valgtes som formand K. Chandrasekharan (Indien), som næstformænd A. A. Albert (U.S.A.) og L. S. Pontrjagin (U.S.S.R.), som sekretær O. Frostman (Sverige), og som øvrige medlemmer M. F. Atiyah (England), Y. Kawada (Japan), N. H. Kuiper (Holland), M. Nicolescu (Rumænien), E. Vesentini (Italien). Som præsident for ICMI valgtes M. J. Lighthill (England).

International Congress of Mathematicians afholdtes i Nice den 1.–10. september 1970 med omkring 3000 deltagere, hvilket er henved 30% færre end ved sidste kongres i Moskva i 1966. Denne nedgang står antagelig i forbindelse med, at kongressens officielle program denne gang i modsætning til tidligere alene udgjordes af foredrag holdt efter indbydelse fra kongreskomitéen. Der var således ikke som hidtil adgang for enhver deltager i kongressen til at give en kort, mundtlig meddelelse. Programmet omfattede 16 heltimes foredrag med bredere sigte, samt omkring 265 andre foredrag fordelt på 34 sektioner.

Den næste internationale matematikerkongres vil finde sted i Vancouver i 1974, og i tilslutning hertil afholdes den næste generalforsamling i IMU.

Juni 1971.

TH. BANG

B. FUGLEDE

XVII.

**Beretning om mødet i
International Council of Scientific Unions
den 24.-29. september 1970 i Madrid.**

Mødet, der – efter indbydelse af Consejo Superior de Investigaciones Cientificas, CSIC – blev afholdt i CSIC's hovedkvarter i Madrid, var rådets 13. generalforsamling. I mødet deltog rådets præsident, den afgåede præsident, generalsekretær og skatmester samt 100 National Members fra 39 af rådets 60 medlemslande. Endvidere deltog 26 repræsentanter for de 16 unioner, der er tilsluttet rådet, 19 repræsentanter for i alt 14 Committees, Commissions, etc., der er nedsat af rådet, 3 repræsentanter for Scientific Affiliates samt 5 observatører fra UNESCO, WFEO, WHO og WMO. De nævnte 100 National Members fremkom ved, at 18 lande hver sendte 1 deltager, 9 lande sendte 2, 4 lande 3, 2 lande 4, 2 lande 6 og 3 lande henholdsvis 5, 8 og 9, medens værtslandet Spanien havde 10 deltagere. Som delegeret fra Det kgl. danske Videnskabernes Selskab deltog Einar Andersen.

Møderne lededes af præsidenten, professor, akademimedlem V. A. Ambartsumian (U.S.S.R.), der var blevet valgt ved rådets 12. generalforsamling i Paris 1968.

Generalforsamlingen åbnedes af præsidenten, hvorefter præsidenten for CSIC, dr. Manuel Lora Tamayo bød deltagerne velkommen til Madrid og til CSIC og gav en kort redegørelse for udviklingen i spansk deltagelse i ICSU's virksomhed og for rådets betydning for verden af i dag.

Undergeneraldirektør for Investigacion Cientifico y Coordinacion, dr. Fernando Arias Salgado Montalvo talte derefter som stedfortræder for ministeren for undervisning og videnskab og udtrykte glæde ved, at rådet for første gang holdt sin generalforsamling i Spanien.

Efter præsidentens tak mindedes deltagerne stående de siden sidste generalforsamling afdøde medlemmer af ICSU organisationen.

Dagsordenen for generalforsamlingen og beretningen for sidste generalforsamling blev nu vedtaget, hvorefter præsidenten afgav sin rapport.

Han så med nogen optimisme på fremtiden, idet såvel rådets som medlemslandenes og unionernes virksomheder viste fortsat fremgang og udvidelse. I forbindelse med eksekutivkomiteens X. møde i Erevan havde man fejret rådets 50 års jubilæum bl.a. med forelæsninger om Problems of International Scientific Cooperation og Science and Computers, der er publiceret i ICSU Bulletin, og som fremkommer i en ny serie publikationer med navnet ICSU Lectures.

Videre omtaltes den langt fra tilfredsstillende videnskabelige virksomhed i udviklingslandene. Dette problem studeres af COSTED, der antagelig i nogen grad kan bidrage til dets løsning.

De nationale medlemmers og de nationale akademiers og forskningsråds betydningsfulde arbejde må ikke undervurderes, idet de ikke alene virker gennem unioner og komiteer, men hyppigt gennem tosidede aftaler om specielle videnskabelige problemer og forskningsprojekter, hvilket er i fuld overensstemmelse med rådets love: To act as co-ordinating centre for national organizations adhering to the Council. Det er imidlertid vigtigt fremtidigt at lægge mere vægt på direkte kontakter mellem landenes akademier, hvilket ikke skulle volde vanskeligheder, idet medlemslandene i stor udstrækning er repræsenteret ved personer, der indtager betydningsfulde stillinger.

De vigtigste tværvideenskabelige arbejder inden for SCAR, SCOR og navnlig COSPAR blev omtalt. Blandt de løbende foretagender med begrænset varighed nævntes specielt IBP, det internationale biologiske program, som forhåbentlig kan afsluttes i nær fremtid.

Fremdeles omtaltes de foreløbige skridt, der er taget inden for SCOPE, Special Committee on Problems of the Environment. Det er blevet mode at tale om naturens bevarelse og om forurening, men problemerne rummer dybe videnskabelige spørgsmål af både tværvideenskabelig og international karakter.

Muligheden for et World Science Information System er under opbygning gennem UNISIST, der er etableret i samarbejde med UNESCO. Tilsvarende er et vigtigt Global Atmospheric Research Programme, GARP, ved at blive virkeliggjort i samarbejde med WMO.

Der kan blive tale om oprettelse af ny unioner med eventuel tilknytning til rådet, idet mange internationale organisationer, der oprindeligt udelukkende har haft et præg af anvendt videnskab, går ind i grundforskning af speciel art. Måske bør de optages i rådet, men en stor vækst af antallet af unioner i rådet vil give anledning til administrative vanskeligheder. Problemet overvejes af rådets Committee on Admissions and Organization, men indtil videre agter man at afvente udviklingen.

De akademier og forskningsråd, der er medlemmer af rådet, har formelt samme rettigheder som unionerne, men disses aktivitet synes større. Derfor er det ønskeligt med en forstærkning af akademiernes indsats, således at en rimelig balance opnås.

Rådets arbejdsområde er dels koordinering af videnskabeligt arbejde gennem unionerne, ICSU-komiteer m.v. dels planlægning af større foretagender som IGY eller IBP. Der må forventes stigende ønsker om sådanne foretagender, men rådets midler er stærkt begrænsede, således at man ikke kan påtage sig flere ad gangen. Man kan derfor kun godtage sådanne projekter, der

- a) er forbundet med fundamentale videnskabelige problemer,
- b) er tværvidenskabelige og
- c) kræver internationalt samarbejde i stor målestok.

Det er i denne forbindelse væsentligt, at projekternes tidsbegrænsning nøje overholdes, da videnskabsmænd ofte er tilbøjelige til at kræve mere og mere tid til løsning af spørgsmål, der kun er blevet delvist løst.

Det er derfor vigtigt, at

- 1) være forsigtig med indgåelse i ny projekter og
- 2) begrænse deres varighed.

Videnskabens betydning i vor verden stiger hastigt, og muligheden for at udnytte videnskaben for menneskehedens vel er ligeledes stærkt voksende. Virkeliggørelse af dette kræver bedre samarbejde mellem forskerne i de forskellige lande. Derfor bliver

internationalt videnskabeligt samarbejde mere og mere vigtigt. Dette er netop rådets endelige mål, hvorfor det gælder for os alle at arbejde intensivt på at virkeliggøre rådets hensigter.

Generalsekretæren, professor K. Chandrasekharan afgav derefter sin rapport, idet han henviste til sine årlige rapporter i ICSU Year Book. Han omtalte sekretariatets store arbejdsbyrde betinget af 60 medlemslande, 16 unioner, 18 tværvideenskabelige organisationer samt ydre forbindelser, specielt med UNESCO. Han omtalte det omfattende Global Atmospheric Research Programme, GARP, der er stiftet af rådet og WMO, men som har sin egen administration. Han omtalte også den nylig stiftede Special Committee on the Problems of the Environment, SCOPE, hvor man forventer et samarbejde med UNESCO, men også imødeser store administrative forpligtelser. Tilsvarende forpligtelser kan imødeses i forbindelse med World Information System, UNISIST.

Generalsekretæren fremhævede, at hvis rådet beslutter sig til at påtage sig sådanne globale tværvideenskabelige programmer i samarbejde med andre verdensorganisationer, må der opbygges passende administrative organer.

Den tjeneste, som rådet for tiden kan yde den videnskabelige verden, er måske kun lille, men den er af allerstørste betydning.

Der nedsattes nu forskellige ad hoc komiteer: Finance Committee, Committee on Resolutions, Election of Tellers, and Nominating Committee.

Generalsekretæren underrettede nu forsamlingen om, at det var lykkedes U.S.S.R. at nedbringe et stykke af Måneoverfladen ved hjælp af et ubemandet rumfartøj, der var vendt heldigt tilbage til Jorden. På tilsvarende måde som rådets præsident i sin tid havde lykønsket U.S.A. telegrafisk, da det første menneske landede på Månen, foreslog han at sende en telegrafisk hilsen til U.S.S.R.'s videnskabelige akademi fra rådet, hvori man lykønskede Sovjets videnskabsmænd med deres heldigt udførte be- drift. Dette vedtoges med akklamation.

Ordet blev nu givet til Sir Harold Thompson, der er formand for rådets Standing Committee on Organization and Structure. Han henviste til sin rapport, der bl. a. anbefalede, at Fédération Internationale de Documentation, FID, International Federation for Information Processing, IFIP, samt Pacific Science Association, PSA, blev optaget som Scientific Affiliates. Disse anbefalinger var

allerede tiltrådt af rådets Executive Committee og kunne nu forelægges generalforsamlingen til endelig tiltrædelse, selv om dette ikke direkte er krævet af lovene.

Han nævnte, at rådets organisation og opbygning havde været diskuteret gennem mere end 20 år, og han gav en kort historisk redegørelse, idet han specielt fremhævede følgende. Det havde været et stort gode, at man ved mødet i Wien 1963 havde ophævet rådets Bureau, således at man alene havde rådets Executive Committee, hvorved megen gnidning mellem de oprindelige 2 organer var blevet undgået. Man stod imidlertid over for en ny stor vanskelighed, idet tilgangen af unioner bevirkede forøgelse af antallet af medlemmer af Executive Committee, dels direkte, idet hver ny union gav et nyt medlem, men også ved at hver ny union gav en forøgelse på 1/2 nationalt medlem. Man havde overvejet at formindske antallet af unionsmedlemmer ved at samle unionerne i grupper, men problemet var under fortsat diskussion. Han nævnte også, at hvis rådet ville fortsætte med store projekter som GARP og UNISIST, måtte rådets struktur tilpasses hertil.

2 unioner havde søgt optagelse i rådet, The International Union of Immunological Societies, IUIS, og The International Union of Pharmacology, IUPHAR. Selv om man anerkendte vigtigheden af disse organisationer, så kunne man ikke anbefale deres optagelse, da ingen af dem opfyldte de betingelser, der var stillet i de nugældende love. Hvis forslag om passende lovændringer kunne blive behandlet ved et ekstraordinært møde forud for næste generalforsamling, så kunne optagelse muligvis ske.

Sir Harold sluttede med at sige, at ICSU fortsat burde udvide sig, hvorfor det måtte optage egnede videnskabelige organisationer.

Generalsekretæren meddelte nu, at to lande, Madagascar og Singapore havde søgt optagelse i rådet, og at rådets Executive Committee anbefalede optagelse. Endvidere anbefalede Executive Committee, at der oprettedes en ad hoc komité for studiet af strukturproblemer, der skulle afgive betænkning inden udgangen af 1971.

Begge forslag blev vedtaget eenstemmigt.

Skatmesteren, professor N. B. Cacciapuoti fremhævede ICSU's vanskelige økonomiske situation. Rådets udgifter i 1969 havde således været \$ 86.000 større end indtægterne. Han henviste derfor til de af rådets Executive Committee anbefalede forslag dels fra

1972 at undlade at tilbagebetale unionerne deres kontingenter til rådet, dels fra samme år at foretage en foreløbig forhøjelse på 30 % af medlemslandenes kontingenter, indtil en omhyggelig revision af de enkelte landes kontingenter med virkning fra 1974 kunne udarbejdes. Han så også gerne, at der blev nedsat en ad hoc gruppe af repræsentanter for medlemslande, der var interesseret i GARP, for at man kunne diskutere størrelsen af bidragene til GARP Implementation Fund.

Diskussionen viste meget forskellige synspunkter, de større lande støttede forslaget, men navnlig udviklingslandene gik imod, da de havde vanskeligheder med at få deres regeringer til at interessere sig for videnskab. Man drøftede også UNESCO's tilskud til ICSU, der udgør omtrent en femtedel af indtægterne. Meningerne var også her delte, men gennemgående udtrykte man tvivl om mulighederne for større bidrag, da flere regeringer ikke er interesseret i videnskab, og navnlig da kun få af landenes repræsentanter ved møderne i UNESCO var videnskabsmænd.

Generalsekretæren fremhævede det nødvendige i forhøjelsen af medlemslandenes kontingenter, og han henviste til rapporterne fra Standing Finance Committee og fra generalforsamlingens Finance Committee, der begge anbefalede forhøjelsen.

Efter yderligere diskussion blev rapporterne vedtaget. Dette betyder, at generalforsamlingen henstiller til medlemslandene, at de fra 1972 forhøjer deres ydelser til ICSU.

Under drøftelserne havde man fra forskellig side foreslået, at rådet på effektiv måde forsøgte at udbrede kendskabet til dets virksomhed. Professor Coulomb foreslog i denne forbindelse at optage en film, der viste rådets aktiviteter. Generalforsamlingen vedtog eenstemmigt følgende anbefaling:

The General Assembly directs the Executive Committee to examine as a matter of urgency, the possibility of producing a film on the scientific activities of ICSU in different disciplines and different countries (together with a small booklet, if necessary) with the object of increasing public understanding of the rôle and achievements of ICSU.

Man gik derefter over til en gennemgang af rapporterne om de videnskabelige aktiviteter, der var udøvet af unionerne, de videnskabelige komiteer m.v. Kun ganske få enkeltheder skal nævnes i det følgende.

Den astronomiske union, IAU, foreslog oprettelsen af en Inter-Union Commission on Lunar Studies foreløbig for en fem års periode. Endvidere foresloges det at gøre 1972 til et Year of Copernicus og meddele dette til UNESCO.

Den geodætiske og geofysiske union, IUGG, henledte opmærksomheden på sin Upper Mantle rapport, idet dette projekt nu nærmede sig sin afslutning, og man takkede ICSU og UNESCO for den ydede støtte til dette store foretagende.

Den radiovidenskabelige union, URSI, kom ind på unionernes overlappning og de hermed forbundne problemer om en ændret struktur.

Den geologiske union, IUGS, var interesseret i at opnå større finansiell støtte og spurgte, om unionen kunne benytte midler fra andre steder end ICSU. Dette blev bekræftet.

Rumforskningskomiteen, COSPAR, omtalte, at den havde modtaget et specielt budskab, der understregede UNITED NATION's påskønnelse af de råd, som komiteen havde givet UN.

Professor W. J. G. Beynon, der havde været formand for den komité, der havde afviklet The International Quiet Sun Year, IQSY, omtalte også afviklingen af The International Geophysical Year, IGY, og mindedes med beklagelse professor Sydney Chapman's bortgang, idet han henviste til det store arbejde, som denne havde ydet for IGY, og det ville have været ønskeligt, om professor Chapman havde oplevet at se fremkomsten af det afsluttende bind af IGY Annals.

Komiteen for antarktisk forskning, SCAR, var interesseret i at udvide sit område til også at omfatte arktisk forskning, men man formodede, at det ville være mest hensigtsmæssigt at oprette en ny komité for arktisk forskning.

Den geodynamiske kommission, ICG, hvis stiftelse var anbefalet af rådets Executive Committee, blev eenstemmigt godkendt af generalforsamlingen.

Den matematiske union, IMU, havde besluttet at virke som protektor for et internationalt matematisk center for hjælp til udviklingslandene.

Den specielle komité for det internationale biologiske program, SCIBP, meddelte, at IBP havde været overordentlig vellykket, og at man allerede havde kunnet udgive 15 håndbøger derom. Han nævnte konstateringen af, at produktiviteten i tropiske regn-

skove kun er lidet forskellig fra forholdene i tempererede skove. Det foresloges og vedtoges at fortsætte programmet endnu i 2 år.

Den specielle komité for problemer vedrørende miljøet, SCOPE, der beskæftiger sig med forureningsproblemer af enhver art, har på en måde større betydning for de udviklede lande end for udviklingslandene, men samlede alligevel almen tilslutning til komiteens oprettelse. Dr. Brankowsky, der repræsenterede WHO, meddelte, at organisationens sidste generalforsamling havde foreslået et forskningsprogram vedrørende miljøet, og at man var interesseret i samarbejde med andre organisationer specielt vedrørende sundhed.

Unionen for videnskabernes historie og filosofi, IUHPS, var interesseret i problemerne vedrørende videnskabelige opdagelsers økonomiske og sociale aspekter. Man ønskede at samle materiale til en historisk skildring af ICSU og nogle af dennes videnskabelige aktiviteter. Man var også interesseret i Copernicus året. Professor Z. Kaczmarek fra Polen meddelte, at man i Polen var ved at forberede festlighederne til næste år, og at man var glad over, at IAU ville deltage deri. Det polske videnskabernes akademi ville hilse repræsentanter for ICSU's unioner og medlemslande velkommen, og man ville navnlig være glad, hvis ICSU ville medvirke ved festlighederne. I denne forbindelse drøftede man muligheden for at holde en ICSU-dag, men man besluttede at udskyde dette til en anden lejlighed.

Man gik herefter over til at drøfte rådets ydre forbindelser, hvilket i første række vil sige UNESCO, der ved mødet var repræsenteret ved den italienske genetiker, professor A. A. Buzzati-Traverso, der nu er Assistant Director General for Science, UNESCO. Han fremhævede ICSU's og UNESCO's fælles interesser, men også fælles vanskeligheder i form af begrænset tid og penge. Det er gennem samarbejdet særlig vigtigt at undgå, at forskellige foretager det samme (duplicating). Eksempelvist nævnte han, at UNESCO allerede har afsluttet en kontrakt om en publikation om miljøet, og nu er der forslag om, at SCOPE skal gøre det samme. Da UNESCO ikke alene bidrager til videnskab, er det yderst nødvendigt, at landene lader sig repræsentere ved UNESCO's møder med flere videnskabsmænd end nu.

I denne forbindelse drøftede man også de fælles projekter, der støttedes af UNESCO, bl.a. det biologiske projekt, IBP, det globale atmosfæriske forskningsprogram, GARP, der også støttes af WMO, fællesprojektet om undersøgelse af mulighederne for World Information System, UNISIST. I forbindelse med rapporten om UNISIST aflagdes også rapporter for Committee on Data for Science and Technology, CODATA, og ICSU Abstracting Board, IAB, mellem hvilke en vis overlappning ikke helt har kunnet undgås. Endelig drøftedes panelet for World Data Centre, WDC, samt føderationen for astronomiske og geofysiske tjenester, FAGS. Her fremhævedes det, at Bureau International de l'Heure, der er den ældste inden for FAGS, er ansvarlig for den internationale tidsenhed. Det ny International Seismological Centre in Edinburgh var blevet et så stort og kostbart foretagende, at det var overgået til en Charitable Trust i Skotland og var gledet ud af ICSU.

Forholdene for udviklingslandene var hele tiden blevet trukket frem ved drøftelserne, men enkelte komiteer drejer sig direkte om disse lande, og der fremlagdes rapport fra komiteen for videnskab og teknologi i udviklingslandene, COSTED. Formanden for komiteen, professor Lord Blackett henviste til bogen *The Rôle of Science and Technology in Developing Countries*, der vil udkomme juni 1971. Han fremhævede stærkt, at det for udviklingslandene mindre drejede sig om penge end om forstand.

Herefter drøftede man den sociale inddragelse af videnskab, herunder miljø-problemer, universitets-struktur, produktion af akademikere og videnskabelig politik.

Endelig aflagde professor N. Herlofson som formand for komiteen for Free Circulation of Scientists en kort beretning, hvoraf det fremgik, at antallet af årlige sager var aftagende, men at det var ønskeligt at bevare komiteen.

Professor Ambartsumian genvalgtes som præsident for rådet og professor Cacciapuoti som skatmester. Som ny generalsekretær valgtes hollænderen, professor F. A. Stafleu.

Der var modtaget formelle invitationer til mødested for rådets næste generalforsamling fra Argentina, Tyrkiet og Finland. Rådets Executive Committee havde ved en »straw« afstemning vist stemning for Tyrkiet, men ved generalforsamlingen valgtes Finland med 38 stemmer, medens Tyrkiet fik 27 og Argentina 9 stemmer.

Det nøjagtige tidsrum er ikke fastsat, men mødet vil finde sted mellem 12. september og 3. oktober 1972.

Næste møde for Executive Committee bliver 29.–30. september 1971 i Canada.

Einar Andersen er fortsat indtil næste generalforsamling medlem af Executive Committee. Endvidere indvalgte han som medlem af Standing Finance Committee.

København, den 20. juli 1971.

EINAR ANDERSEN

XVIII.

**Den VIII. Internationale Biokemikongres
og VII. generalforsamling i den Internationale Union
for Biokemi, september 1970.**

På grund af studenteruroligheder og vanskelige universitetsforhold kunne den VIII. Internationale Biokemikongres ikke, som oprindeligt planlagt, afholdes i Rom, men måtte med kort varsel overflyttes til Schweiz. Det store antal deltagere, 3500 fra 48 lande, nødvendiggjorde en opdeling af kongressen mellem tre forskellige lokaliteter: Interlaken, Luzern og Montreux. Den videnskabelige aktivitet var især koncentreret om ti parallelløbende symposier med inviterede foredragsholdere, mens der kun blev plads til ca. en tiendedel af de mange korte meddelelser, der var indsendt. I modsætning til de foregående biokemikongresser er det ikke hensigten at udgive nogen trykt beretning, men man har ladet alle sessioner optage på videotape. Kopier af disse billedbånd er til rådighed for interesserede, men prisen er desværre ret høj. I den VII. generalforsamling deltog M. Ottesen som delegeret fra Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. H. G. Wood (USA) blev valgt til generalsekretær i stedet for P. Desnuelle (Frankrig), der af helbredsmæssige grunde havde ønsket at trække sig tilbage. Danmark er repræsenteret i unionens ledelse med professor F. Lundquist. I perioden 1967–70 havde unionen været sponsor for syv internationale symposier, heri indbefattet et symposium om proteolytiske enzymer afholdt i København i 1969. En nydannet komité under ledelse af P. N. Campbell (England) fik til opgave at koordinere og intensivere symposieaktiviteten, og der vil blive lagt vægt på at inddrage udviklingslandene i dette arbejde. De tidligere nedsatte komiteer for publikationsproblemer og nomenklaturspørgsmål fortsætter deres arbejde, og unionen besluttede at udbygge sin kontakt med de to regionale organisationer: føderationen af europæiske biokemiske selskaber og den panamerikanske

federation af biokemiske selskaber. Unionens samlede aktiviteter har nu nået et sådant omfang, at oprettelsen af en eller anden form for permanent sekretariat er påkrævet, og et sådant søges oprettet så snart som muligt. Til dækning af udgifterne hertil henstiller unionen til sine medlemmer, at de nationale bidrag forøges stærkt; for Danmarks vedkommende anmoder man om en forhøjelse fra det nuværende kontingent på 450 dollars til 600 dollars i 1971 og 1200 dollars i 1972. Unionens næste generalforsamling forventes afholdt i forbindelse med den IX. Internationale Biokemikongres den 1.-7. juli 1973 i Stockholm.

København, juni 1971.

M. OTTESEN

PUBLIKATIONER

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB

JULI 1970–JUNI 1971

Oversigt.

	kr. ø.
Oversigt over Selskabets Virksomhed, juni 1969–maj 1970. Med 4 portrætter. Résumé en français. 1970.....	40.–

Historisk-filosofiske Meddelelser.**BIND 45:**

1. HJELHOLT, HOLGER: Great Britain, the Danish-German Conflict and the Danish Succession 1850–1852. From the London Protocol of the Treaty of London (the 2nd of August 1850 and the 8th of May 1852). 1971	90.

Historisk-filosofiske Skrifter.**BIND 5:**

3. SASS, ELSE KAI: Comments on Rembrandt's Passion Paintings and Constantijn Huygens's Iconography. 1971	60.–

BIND 6:

1. NEUGEBAUER, O., and PINGREE, D.: The Pañcasiddhāntikā of Varāhamihira. Part I. 1970	70.–
– – – – Part II. 1971.....	80.–

Matematisk-fysiske Meddelelser.**BIND 37:**

14. WINTERBON, K. B.; SIGMUND, PETER, and SANDERS, J. B.: Spatial Distribution of Energy Deposited by Atomic Particles in Elastic Collisions. 1970	40.–

BIND 38:

1. BREVIK, I., and LAUTRUP, B.: Quantum Electrodynamics in Material Media. 1970	24.–

2. BERTELSEN, J. V.: The t -Representation of the General Debye Function. 1970..... 24.-
3. HANKE, C. C., and BICHSEL, H.: Precision Energy Loss Measurements for Natural Alpha Particles in Argon. 1970.... 15.-
4. HVELPLUND, P.: Energy Loss and Straggling of 100–500 keV Atoms with $2 \leq Z_1 \leq 12$ in Various Gases. 1971..... 15.-
5. Gordeyev, A. N.: Plasma Surface Radiation. 1971 ..... 12.-
6. AABOE, ASGER: Lunar and Solar Velocities and the Length of Lunation Intervals in Babylonian Astronomy. 1971... 16.-

Matematisk-fysiske Skrifter.

BIND 3:

7. HALD, A., and THYREGOD, P.: Bayesian Single Sampling Plans Based on Linear Costs and the Poisson Distribution. 1971..... 52.-

Biologiske Skrifter.

BIND 16:

6. HAMMER, MARIE: On some Oribatids from Viti Levu, the Fiji Islands. 1971 ..... 50.-

BIND 17:

3. MATHIESEN, FR. J.: Palaeobotanical Investigations into some Cormophytic Macrofossils from the Neogene Tertiary Lignites of Central Jutland. Part II: *Gymnosperms*. 1970 ... 55.-

BIND 18:

1. HANSEN, GEORG NØRGAARD: On the Structure and Vascularization of the Pituitary Gland in some Primitive Actinopterygians (*Acipenser*, *Polyodon*, *Calamoichtys*, *Polypterus*, *Lepisosteus* and *Amia*). 1971 ..... 45.-

Særskilt udgivne arbejder:

- A Critical Pāli Dictionary. Begun by V. TRENCKNER. Continuing the Work of DINES ANDERSEN and HELMER SMITH. Vol. II, fasc. 6: (āha–Inda). 1970 ..... 20.-

ACADÉMIE ROYALE DES SCIENCES ET DES LETTRES
DE DANEMARK

Résumé

traduit par ANDRÉ NICOLET

Au cours de l'année 1970-71 l'Académie a perdu six de ses membres danois: M. VAGN HÄGER POULSEN, conservateur en chef de la Glyptothèque Ny Carlsberg, décédé le 12 juillet 1970; M. PETER JØRGENSEN, ancien professeur de philologie allemande à l'université de Copenhague, décédé le 19 novembre 1970; M. GUNNAR AXEL WRIGHT-THORSON, ancien professeur de biologie marine à l'université de Copenhague, décédé le 25 janvier 1971; M. KNUD JESSEN, ancien professeur de botanique à l'université de Copenhague, ancien directeur du Jardin botanique, décédé le 14 avril 1971; M. KAJ ADOLF JENSEN, ancien professeur de pathologie générale à l'université de Copenhague, décédé le 2 mai 1971; et M. HOLGER KONRAD STEN, professeur de langues et de littératures romanes à l'université de Copenhague, décédé le 30 mai 1971.

L'Académie a perdu en plus treize de ses membres étrangers: M. EINAR HAMMARSTEN, ancien professeur de chimie et de pharmacie au Karolinska medico-kirurgiska Institutet à Stockholm, décédé le 16 février 1968; M. GEORGE ANTONY GAMOW, professeur de physique théorique à l'université de Colorado, Boulder, décédé le 20 août 1968; M. VICTOR VLADIMIROVICH VINOGRADOV, ancien professeur de langue russe à l'université Lomonossow à Moscou, décédé en octobre 1969; M. FRANCIS PEYTON ROUS, membre de l'Institut Rockefeller de recherches médicales, New York, décédé le 16 février 1970; sir JOHN DAVIDSON BEAZLEY, ancien professeur d'archéologie et d'art classiques à l'université d'Oxford, décédé le 6 mai 1970; M. BO LARS GUNNAR SILLÉN, professeur de chimie inorganique à l'École polytechnique supérieure de Stockholm, décédé le 23 juillet 1970; M. OTTO HEINRICH WARBURG, ancien professeur, directeur de l'Institut Max Planck

de physiologie cellulaire, Berlin-Dahlem, décédé le 1er août 1970; M. EDWARD ARMAND GUGGENHEIM, ancien professeur de chimie à l'université de Reading, Angleterre, décédé le 9 août 1970; M. WŁADYSŁAW SZAFER, ancien professeur de botanique à l'université de Cracovie, décédé le 16 novembre 1970; M. JOHAN AXEL MAURITZ RUNNSTRÖM, ancien professeur de zoologie expérimentale et de physiologie cellulaire à l'université de Stockholm, décédé le 20 janvier 1971; M. VICTOR M. ZHIRMUNSKY, ancien professeur de linguistique à l'université de Leningrad, décédé le 31 janvier 1971; M. THEODOR SVEDBERG, ancien professeur de chimie physique à l'université d'Upsal, décédé le 25 février 1971; et M. THOMAS FREDRIK WEIBYE BARTH, ancien professeur de cristallographie, de minéralogie et de pétrographie à l'université d'Oslo, décédé le 7 mars 1971.

Dans sa séance du 2 avril 1971 l'Académie a élu les nouveaux membres suivants:

Dans la Section des Lettres les membres danois: M. ANDERS POULSEN BJERRUM, professeur de langue danoise à l'université de Copenhague; M. PER JOHAN ERIK DAL, directeur de cours à l'École des bibliothécaires du Danemark; M. SØREN CHRISTIAN EGEROD, professeur des langues est-asiatiques et particulièrement du chinois à l'université de Copenhague; M. ERIC AUGUST JACOBSEN, professeur de langue et de littérature anglaises à l'université de Copenhague; M. ARNE JOHANNES NICOLAISEN, professeur d'ethnographie à l'université de Copenhague; M. NIELS HOLGER SKYUM-NIELSEN, professeur d'histoire à l'université de Copenhague; et M. CARL STIEF, professeur de philologie slave à l'université de Copenhague; – et les membres étrangers: M. PHILLIP MARSHALL MITCHELL, professeur de langues germaniques à l'université d'Illinois, Urbana; M. THEODOR SCHIEDER, professeur d'histoire à l'université de Cologne; M. HOMER ARMSTRONG THOMPSON, professeur d'archéologie classique à l'Institute for Advanced Study, Princeton, N.J.; et M. ERIK KARL WISTRAND, professeur de latin à l'université de Gøteborg.

Dans la Section des Sciences les membres danois: Mme TOVE BIRKELUND, professeur de géologie historique à l'université de Copenhague; M. TYGE WITTROCK BÖCHER, professeur de botanique à l'université de Copenhague; M. BENT CHRISTENSEN, professeur

de zoologie systématique à l'université de Copenhague; M. NIELS OLE KJELDGAARD, professeur de biologie moléculaire à l'université d'Århus; M. LEIF KRISTENSEN, professeur de mathématiques à l'université d'Århus; M. POUL WEBER KRUHØFFER, professeur de physiologie à l'université de Copenhague; Mme BODIL VIBEKE JERSLEV LUND, professeur de chimie à l'École supérieure de pharmacie du Danemark; et M. MOGENS PIHL, professeur de physique à l'université de Copenhague; – et les membres étrangers: M. VIKTOR AMAZASPOVICH AMBARTSUMIAN, professeur, directeur de l'Observatoire d'astrophysique d'Erevan, Arménie; M. MANFRED EIGEN, professeur, Institut Max Planck de Chimie physique, Göttingue; M. HANS FEY, professeur, directeur de l'Institut de Bactériologie vétérinaire de l'Université, Berne; M. HUGH ESMOR HUXLEY, chef de section au Conseil de recherches médicales (biologie moléculaire) à Cambridge, Angleterre; M. RICHARD DARWIN KEYNES, directeur de l'Institut de Physiologie animale, Babraham, Cambridge, Angleterre; M. ARNE JOHN AXEL LUNDQUIST, professeur de génétique à l'Institut royal vétérinaire et agricole à Copenhague; M. VLADIMIR PRELOG, professeur de chimie organique à la Eidgenössische Technische Hochschule, Zurich; M. KARL HEINZ RECHINGER, professeur de botanique systématique et de géographie végétale à l'université de Vienne; M. JOHN ARCHIBALD WHEELER, professeur de physique à l'Université de Princeton, N.J.; et M. FRANZ ERIK WICKMANN, professeur de géochimie à la Pennsylvania State University, Philadelphie, Penn.

A la fin de l'année (mai 1971) l'Académie comptait 128 membres danois et 238 membres étrangers, dont 44 membres danois et 80 membres étrangers dans la Section des Lettres et 84 membres danois et 158 membres étrangers dans la Section des Sciences.

A été élu président de la Section des Lettres M. Povl Bagge en remplacement de M. Franz Blatt pour les années 1971–74.

A été réélu membre de la commission des fonds M. Einar Andersen pour les années 1971–75.

A été réélu président de la commission des fonds M. Aksel Tovborg Jensen pour l'exercice 1971–72.

A été élu membre du conseil d'administration de la Fondation Carlsberg M. C. Crone en remplacement de M. P. Brandt Rehberg pour les années 1971–74.

Ont été réélus membres du comité de la Fondation Rask-Ørsted MM. C. Møller et Axel Steensberg pour les années 1971–75.

M. Erling Hammershaimb a démissionné du comité pour l'Union Académique Internationale.

M. Ole Maaløe est entré comme membre du comité pour l'Union Internationale de Biophysique Pure et Appliquée.

A été élu membre du Conseil national danois pour l'Océanologie M. K. Ellitsgaard-Rasmussen.

Ont été élus membres du comité pour l'Inter-Union Commission on Geodynamics: MM. Einar Andersen (président), K. Ellitsgaard-Rasmussen, Henry Jensen, Elvin Kejlsø, Arne Noe-Nygaard et Th. Sorgenfrei.

Ont été élus membres de la commission pour le Corpus Lexicographorum Graecorum MM. Paul Burguière, Bordeaux, et Klaus Alpers, Hambourg.

A été élu membre du comité pour le Conseil des Organisations internationales des Sciences médicales M. J. C. Skou.

La cotisation de l'Académie à l'Union internationale des Mathématiques a été portée de 195,60 dollars à 260,80 dollars.

Le comité de la Fondation Rask-Ørsted a accordé une subvention de 90.000 couronnes pour les relations internationales de l'Académie pendant l'année 1971.

Au cours de l'année juin 1970 – mai 1971 l'Académie s'est fait représenter aux réunions et congrès suivants:

La session de l'Union Académique Internationale, tenue à Bruxelles du 8 au 13 juin 1970, par M. Franz Blatt. Voir pp. 208–09.

La session de l'Union Internationale d'Astronomie, tenue à Brighton du 18 au 27 août 1970, par M. Mogens Rudkjøbing. Voir pp. 210–12.

Le 4e congrès international de l'Association Internationale des Études germaniques, tenu à Princeton du 24 au 29 août 1970, par M. L. L. Hammerich.

La session de l'Union Internationale de Mathématiques et le congrès de mathématiciens, tenus à Menton et à Nice du 28 août

au 10 septembre 1970, par MM. Thøger Bang et Bent Fuglede. Voir pp. 213–14.

La session du Conseil pour les organisations internationales des Sciences médicales, tenue à Genève du 9 au 11 septembre 1970, par M. C. Crone.

La session du Conseil International des Unions scientifiques, tenue à Madrid du 24 au 29 septembre 1970, par M. Einar Andersen. Voir pp. 215–24.

La session de l'Union Internationale de Biochimie, tenue à Interlaken en septembre 1970, par M. Martin Ottesen. Voir pp. 225–26.

La session de la Societas Linguistica Europaea, tenue à Prague du 8 au 11 octobre 1970, par M. L. L. Hammerich.

Le cinquantenaire de la Deutsche Forschungsgemeinschaft à Berlin les 29 et 30 octobre 1970, par M. L. L. Hammerich.

Le cinquantenaire de la Vetenskaps-Societeten à Lund le 21 novembre 1970 par M. L. L. Hammerich.

La commission pour la rédaction du nouveau »Ducange« a déposé un rapport sur l'année 1970. Voir p. 180.

La commission pour le »Corpus Lexicographorum Graecorum« a déposé un rapport sur l'année 1970–71. Voir pp. 181–82.

Le comité d'administration des »Monumenta Musicae Byzantinae« a déposé un rapport sur l'année 1970. Voir pp. 183–85.

La commission pour »A Critical Pāli Dictionary« a déposé un rapport sur l'année 1970–71. Voir pp. 186–88.

L'Académie a établi des échanges de publications avec les institutions suivantes :

Linköping Högskolas Bibliotek, Linköping.

Royal Botanic Garden, Edinburgh.

Centro Pirenaico de Biología Experimental, Barcelone.

Academia Colombiana de Investigacion y Cultura, Bogotá.

Les échanges de publications ont été arrêtés avec les institutions suivantes :

Fondation Hardt, Vandœuvres/Genève.
 Helvetica Chimica Acta, Bâle.
 Czechoslovak Journal of Physics, Prague.
 University of Washington Libraries, Seattle, Wash.

Le conseil d'administration de la Fondation Carlsberg a déposé un rapport sur l'exercice 1969-70. Voir II, pp. 1-76, I-X.

La commission pour les recherches sur les sources de l'histoire du Danemark conservées dans les archives et bibliothèques privées a déposé un rapport sur l'année 1970. Voir pp. 163-71.

La commission pour l'histoire des instruments aratoires et de la structure des champs a déposé un rapport sur l'année 1970. Voir pp. 189-95.

La commission pour les aires de recherches a déposé un rapport sur l'année 1970. Voir pp. 196-99.

Le secrétariat de l'Académie a déposé un rapport sur l'année 1970-71. Voir pp. 200-07.

L'Académie a tenu 14 séances au cours desquelles ont été faites les communications suivantes :

- 16/10 70. Holger Hjelholt: La signature du traité de Londres du 8 mai 1852 concernant la succession au trône danois (M*)¹.
- 30/10 70. F. J. Billeskov Jansen: H. C. Ørsted: Aanden i Naturen (L'esprit de la nature) (1850-51). Voir pp. 127-37.
- Leon Rosenfeld: L'évolution de H. C. Ørsted comme savant. Voir pp. 138-54.
- 13/11 70. Axel Steensberg: L'agriculture à la bêche et à l'araire dans l'antiquité.
- 27/11 70. Andreas Blinkenberg présente sa monographie »Montaigne«.

¹ L'apposition d'un (M) ou d'un (S) au titre indique que le travail sera publié dans les *Meddelelser* ou dans les *Skrifter* de l'Académie. Un astérisque (M* ou S*) désigne que l'ouvrage a paru dans l'année courante.

- 27/11 70. Hans Tornehave: Classes d'homotopie des mouvements presque-périodiques.
- 11/12 70. Niels Nielsen: L'achèvement de Trap: Danmark, 5e édition. Les Iles Féroé. Le Groenland. Index. Supplément.
- 22/1 71. Arthur Arnholtz: Le sonnet au Danemark.
- 5/2 71. Bengt Strömngren: La matière interstellaire de la Galaxie et l'interaction entre celle-ci et les populations stellaires.
- L. Rosenfeld: Une nouvelle théorie des grands systèmes quantiques.
- 19/2 71. Jens Peter Larsen: L'oratorio et l'opéra haendéliens.
- Knud Togeby: La littérature en ancien français en traductions norroises.
- 5/3 71. Erik Zeuthen: Études sur l'induction du synchronisme de la division cellulaire.
- Kristian Hald présente »Personnavne i Danmark. I. Oldtiden.« (Noms de personnes au Danemark. I. L'antiquité).
- 19/3 71. P. J. Riis: Une revision de la chronologie des styles de l'Italie étrusque.
- Th. Sorgenfrei: Une comparaison des structures du sel et du granite de l'écorce terrestre.
- 2/4 71. H. Topsøe-Jensen présente les tomes I et V de l'édition des journaux de H. C. Andersen par la Société pour l'Étude de la Langue et de la Littérature danoises.
- 16/4 71. Alfred Rosenkrantz: Le daniens dans l'Ouest du Groenland.
- 30/4 71. C. J. Becker: Le paléolithique supérieur au Danemark.
- D. v. Wettstein: La coordination des organites cellulaires.
- 14/5 71. Johs. Pedersen: La mosquée, ses origines et son histoire.

Au cours de l'année ont été prononcés les éloges funèbres de trois membres danois:

- 13/11 70. Éloge de M. Vagn Poulsen par M. P. J. Riis. Voir pp. 97-109.

- 11/12 70. Éloge de M. Kaj Barr par M. L. L. Hammerich. Voir pp. 83–95.
- 16/4 71. Éloge de M. Peter Jørgensen par M. L. L. Hammerich. Voir pp. 111–25.

Les travaux suivants de membres de l'Académie vont paraître dans les séries de publications de l'Académie :

Anders Hald et Poul Thyregod: »Bayesian Single Sampling Plans Based on Linear Costs and the Poisson Distribution« (S*).

Bent Fuglede: »Capacity as a Sublinear Functional Generalizing an Integral« (M).

Kaj Birket-Smith: »Studies in Circumpacific Culture Relations. II. Social Organization« (M).

Gunnar Bech: »Beiträge zur genetischen indogermanischen Verbalmorphologie« (M).

L'Académie a décidé en outre la publication des travaux suivants :

Georg Nørgaard Hansen: »On the Structure and Vascularization of the Pituitary Gland in some Primitive Actinopterygians (*Acipenser*, *Polyodon*, *Calamoichthys*, *Polypterus*, *Lepisosteus* and *Amia*)« (S*).

Preben Hvelplund: »Energy Loss and Stragglings of 100–500 keV Atoms with $2 \leq Z_1 \leq 12$ in Various Gases« (M*).

A. N. Gordeyev: »Plasma Surface Tension« (M*).

Asger Aaboe: »Lunar and Solar Velocities and the Length of Lunation Intervals in Babylonian Astronomy« (M*).

Marie Hammer: »On some Oribatids from Viti Levu, the Fiji Islands« (S*).

Jan Dyck: »Structure and Spectral Reflectance of Green and Blue Feathers of the Rosefaced Lovebird (*Agapornis roseicollis*)« (S).

Folke Rønneke: »The Inhibition of Ehrlich Ascites Tumour Cell Growth by Human Serum especially Serum from Women in Pregnancy and the Early Puerperium« (M).

Katharina Perch-Nielsen: »Elektronenmikroskopische Untersuchungen an Coccolithen und verwandten Formen aus dem Eozän von Dänemark« (S).

J. Ungrin, R. M. Diamond, P. O. Tjöm et B. Elbek: »Inelastic Deuteron Scattering in the Lead Region« (M).

Else Høyrup: »On Torups Maps and Almost Periodic Movements« (M).

Niels Danielsen: »Die Frage« (S).

La médaille d'or de l'Académie a été décernée à M. Hans Laurits Jensen, ancien directeur du Laboratoire Phytotechnique de l'État, en récompense de ses nombreuses études sur la microbiologie du sol.

Au cours de l'année, les réunions suivantes ont été tenues au siège de l'Académie:

Le séminaire international sur les comptes du péage du Sund, du 26 au 28 octobre 1970.

La session de la Société Platon, forum nordique de la tradition des idées de l'antiquité, du 3 au 5 mai 1971.

The Alfred Benzon Symposium IV on the Oxygen Affinity of Hemoglobin and Red Cell Acid-Base Status, du 17 au 22 mai 1971.

Liste des publications de l'Académie parues au cours de l'année juillet 1970–juin 1971, voir pp. 227–28.

Index analytique, voir pp. 238–49.

SAG- OG NAVNEFORTEGNELSE

- AFHANDLINGER AF IKKE-MEDLEMMER antages til offentliggørelse 52, 54, 56, 75, 80.
- ALPERS, KLAUS, dr., Hamburg, vælges til medl. af kommiss. for Corpus Lexicogr. Graecor. 51.
- AMBARTSUMIAN, VIKTOR A., prof., Erevan, vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.
- ANDERSEN, EINAR, deleg. ved møde i Intern. Union of Geod. and Geophys. i Moskva 1971 51; medl. af og form. for komité for Inter-Union Commission on Geodynamics 69; genvælges til medl. af kassekomm. 74.
- ARKIV, SELSKABETS, beretn. fra sekretariatet 200–01.
- ARKIVKOMMISSION. Se: Undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk Historie, kommission.
- ARNHOLTZ, ARTHUR, giver medd. »Sonetten i Danmark« 61.
- ASSOCIATION OF BIOLOGICAL OCEANOGRAPHY, INTERN., sender beretn. om møde i Tokyo 1970 62.
- ASSOCIATION INTERN. DES ÉTUDES BYZANTINES, komité 37.
- ASSOCIATION INTERN. D'ÉTUDES DU SUD-EST EUROPÉEN, Bucarest, 41.
- ASSOCIATION FOR QUATERNARY RESEARCH, INTERN. (INQUA), komité 42.
- BAGGE, POVL, klasseformand 36; vælges til klasseformand 69, 71; fung. som præsident 76.
- BARCELONA, Centro Pirenaico de Biologia Experimental, bytteforb. indgås 80.
- BARR, KAJ, mindeord ved L. L. Hammerich 59, trykt 83–95.
- BARTH, THOMAS F. W., fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Oslo, afgår ved døden 70.
- BASEL, Helvetica Chimica Acta, bytteforb. ophører 62.
- BEAZLEY, Sir JOHN DAVIDSON, fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Oxford, afgår ved døden 55.
- BECH, GUNNAR, inds. afh. »Beiträge zur genetischen indogermanischen Verbalmorphologie« 80.
- BECKER, C. J., giver medd. »Yngre palæolitisk tid i Danmark« 77.
- BENZON, ALFRED, SYMPOSIUM 1971 må afholdes i Selsk. lokaler 53.
- BIRKELUND, TOVE, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- BIRKET-SMITH, KAJ, inds. afh. »Studies in Circumpacific Culture Relations. II« 71.

- BJERRUM, ANDERS P., prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- BLATT, FRANZ, deleg. til møde i Union Acad. Intern. 1971 68; fratræder som klasseformand 71.
- BLINKENBERG, A., deleg. til Le XIIIe Congrès Intern. de Linguistique et Philologie Romanes i Québec 1971, er forhindret 56; forelægger »Montaigne« 58; repræs. Selsk. ved møde i Unesco-nationalkomm. 1970 60.
- BOGOTÁ, Academia Colombiana de Investigacion y Cultura, bytteforb. indgås 62.
- BOHR LEGATET, NIELS, bestyrelse 45; Charles C. Lauritsen Memorial Fund modtager 1000 dollars for 1970 64; beretn. for 1970 80, trykt 175.
- BONDI, H., prof., London, er til stede som gæst 48.
- BORDET, JULES, 100-året mindes i Bruxelles 1970, telegram sendes 51.
- BROWN, Sir GEORGE LINDOR, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Oxford, afgår ved døden 82.
- BRONDUM-NIELSEN, JOHS., fratræder bestyr. for Marcus Lorenzens Legat 66.
- BUDGET for 1971, vedtages 59, trykt 159-62.
- BURGUIÈRE, PAUL, prof., Bordeaux, vælges til medl. af kommiss. for Corpus Lexicogr. Graec. 51.
- BYTTEFORBINDELSER indgås 62, 74, 80; ophører 51, 62; beretn. fra sekretariatet 202-07.
- BÖCHER, TYGE W., prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- CAMERON, A. G. W., prof., New York, er til stede som gæst 72.
- CARLSBERG, GAMLE, HOVEDBYGN., beboer 47.
- CARLSBERGFONDETS DIREKTION 43; forslag til ændr. af statutter § XVII vedt. 49; sender beretn. for 1968-69 49; bevilger trykningsudg. til Pæliordbogen II, 6 58; forelægger forslag til tillæg til fundats, vedtages 60; P. Brandt Rehberg vil fratræde 65; 1. beh. af valg af medl. 74; C. Crone vælges til medl. 76; betaler trykn. af afh. af H. Hjelholt 75; forelægger regnskab for 1969-70 79, trykt II, 1-76, I-X; anmoder om Selsk. tilslutn. til plan vedr. Carlsberg Laboratoriet 79.
- CARLSBERG LABORATORIETS BESTYRELSE, tilforordnede 43.
- CARLSBERGS MINDELEGAT FOR BRYGGER J. C. JACOBSEN, medl. af bestyr. 43.
- CHRISTENSEN, BENT, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- CHRISTIANSSEN, M. P., kaptajn, modt. Marcus Lorenzens Legat 77.
- CLASSENSKE FIDEICOMMISS, direktionen sender beretn. for 1969-70 66.
- COLLSTROP, A., GROSSERER, HJEM FOR EN DANSK VIDENSKABSMAND, bestyr. 44; P. J. Riis og HRS. Th. Knudtzon fratræder. Axel Steensberg og adv. Hans Fischer-Møller vælges 51; Gunnar Thorson formand 51, død 63; Th. Sorgenfrei vælges 71, formand 74; beretn. for 1970 80, trykt 172-73.
- COLLSTROP, GROSSERER A. COLLSTROP OG SØN RUDOLF COLLSTROP'S MINDELEGAT bevilger 35.000 kr. til Lundehave 52.

- COMMISSION ON GEODYNAMICS, THE INTER-UNION, nationalkomité ned-sættes 69.
- COMMISSION INTERUNIONS DE L'ENSEIGNEMENT DES SCIENCES, korresp. for Danmark 41.
- COMMITTEE ON DATA FOR SCIENCE AND TECHNOLOGY (CODATA), hen-vises til ATV 69.
- COMMITTEE ON SPACE RESEARCH (COSPAR), komité 41; møde i Seattle 1971, ingen deleg. fra Selsk. 68.
- CONGRÈS INTERN. DE LINGUISTIQUE ET PHILOGIE ROMANES, LE XIIIe, i Québec 1971, A. Blinkenberg deleg., er forhindret 56.
- CONGRESS, THE FIRST EUROPEAN BIOPHYSICS, i Baden (Wien) 1971, H. H. Ussing deleg. 68.
- CONGRESS OF BYZANTINE STUDIES, THE 14th INTERN., i BUCAREST 1971, dr. Jørgen Raasted deleg. 68.
- CONGRESS OF ENTOMOLOGY, THE 14th INTERN., i Sydney 1972, ingen deleg. fra Selsk. 68.
- CONGRESS, THE 24th INTERN. GEOLOGICAL, i Montreal 1972, een deleg. sendes 68.
- CONGRESS OF THE HISTORY OF SCIENCE, THE 13th INTERN., i Moskva 1971, L. Rosenfeld deleg., er forhindret 54.
- CONGRESS FOR LOGIC, METHODOLOGY AND PHILOSOPHY OF SCIENCE, THE INTERN., i Bucarest 1971, L. Rosenfeld deleg., er forhindret 66.
- CONGRESS ON PHILOSOPHY OF LAW AND SOCIAL PHILOSOPHY, THE WORLD, i Bruxelles 1971, ingen deleg. fra Selsk. 68.
- CONGRESS OF PHONETIC SCIENCES, THE 7th INTERN., i Montreal 1971, Eli Fischer-Jørgensen deleg. 68.
- CONGRESS OF PHYSIOLOGICAL SCIENCES, THE 25th INTERN., i München 1971, H. H. Ussing deleg. 51.
- CORPUS LEXICOGRAFORUM GRAECORUM, kommission 42; valg af nye medl. 51; beretn. for 1970-71 trykt 181-82.
- COUNCIL FOR INTERN. ORGANIZATIONS OF MEDICAL SCIENCES (CIOMS), komité 42; C. Crone deleg. ved møde i Genève 1970 50; J. C. Skou vælges til medl. af komiteen 51; C. Crone giver beretn. om møde 1970 56.
- COUNCIL FOR PHILOSOPHY AND HUMANISTIC SCIENCES, INTERN., sender beretn. for 1968 og 1969 50.
- COUNCIL OF SCIENTIFIC UNIONS, INTERN. (ICSU), komité 37; Council sender beretn. om mødet i Madrid 1970 51; deleg. sender beretn. om mødet 1970 trykt 215-24.
- CRONE, C., deleg. ved møde i Council for Intern. Organiz. of Medical Sciences i Genève 1970 50; giver beretn. herom 56; foreslås til medl. af Carlsbergfondets direktion 74, vælges 76.
- DAL, P. J. ERIK, fagleder, dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- DAMER, deltager i Selsk. udflugt til Hven 1971 81.
- DANIELSEN, NIELS, prof., dr., afh. »Die Frage« opt. 80.
- DANMARKS AKVARIUM, medl. af bestyr. 46; sender beretn. for 1969-70 61; dr. Torben Wolff medl. i st. f. afd. Gunnar Thorson 71.

- DANMARKS INSTITUT FOR INTERN. UDVEKSLING AF VIDENSK. PUBLIKATIONER (I.D.É.) 205.
- DANSK BILHARZIOSE LABORATORIUM, medl. af bestyr. 46.
- DANSKE INSTITUT, DET, i Rom, medl. af bestyr. 46.
- DAVIES, JOHN A., prof., Selsk. udenl. medl., overværer møde 55.
- DEUTSCHE FORSCHUNGSGEMEINSCHAFT, 50-års jubil. i Berlin 1970, L. L. Hammerich deleg. 50, beretn. 56.
- DIAMOND, R. M. Se: Ungrin, J.
- DUCANGE, kommission 42; beretn. for 1970 trykt 180.
- DYCK, JAN, mag. scient., afh. »Structure and Spectral Reflectance of Green and Blue Feathers of the Rosefaced Lovebird« opt. 56, udk. 228.
- EDINBURGH, Royal Botanic Garden, bytteforb. indgås 74.
- EGEROD, SØREN CHR., prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- EIGEN, MANFRED, prof., dr., Göttingen, vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.
- ELBEK, B., prof., dr. Se: Ungrin, J.
- ELLITSGAARD-RASMUSSEN, K., direktør, medl. af komité for Inter-Union Commission on Geodynamics 69.
- FABRITIUS, ALBERT, administrator, dr. phil., er til stede som gæst 72.
- FEHRMAN, C. A. D., prof., dr., Selsk. udenl. medl., Lund, overværer møde 59, 61, 78.
- FENNE, TÖNNIES, Low German Manual of Spoken Russian, Pskov 1607, Vol. II., fremlægges 53.
- FEY, HANS, prof., dr., Bern, vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.
- FISCHER-JØRGENSEN, ELI, deleg. til The 7th Intern. Congress of Phonetic Sciences i Montreal 1971 68.
- FISCHER-MØLLER, HANS, advokat, medl. af bestyr. for Lundehave 51.
- FORSKNINGSAREALER, kommission 46; sender beretn. for 1969 50; beretn. for 1970 trykt 196-99.
- FORSKNINGSRÅD, STATENS, medlemmer valgt af Selsk. 44; Heinz Holter fratræder det naturv. råd, indstill. af nyt medl., Ove Sten-Knudsen vælges til medl. 79.
- FREDERIKSBORG-MUSEETS BESTYRELSE, medl. 43.
- FUGLEDE, BENT, inds. afh. »Capacity as a Sublinear Functional Generalizing an Integral« 66.
- GAMOW, GEORGE ANTONY, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Boulder, afgår ved døden 55.
- GAŽO, JAN, prof., Bratislava, er til stede som gæst 59.
- GEIST, HANNE LOUISE, amanuensis, modt. Marcus Lorenzens Legat 77.
- GJERSTAD, E., prof., dr., Selsk. udenl. medl., Lund, deltager i udflugt til Hven 81.
- GORDEYEV, A. N., Moskva, afh. »Plasma Surface Tension« opt. 52, udk. 227.
- GOUDSMIT, KAREN BENTE, cand. mag., fratræder som medarb. i Selsk. sekretariat 53, 201.

- GUGGENHEIM, EDWARD ARMAND, fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Reading, afgår ved døden 49.
- GULDMEDEILLE, SELSK., forslag om uddeling heraf 78, tildeles fh. forstander, dr. agro. Hans Laurits Jensen 79.
- GUSTAFSON, TORSTEN, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Lund, overværer møde 72, 75.
- GUSTAFSSON, EWALD, landsantikvarie, Lund, deltager i udflugt til Hven 81, holder foredrag 82.
- GÆSTER og udenl. medl. til stede ved Selsk. møder 48, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 64, 67, 70, 72, 75, 76, 78, 81.
- HALD, ANDERS, inds. afh. i samarb. med Poul Thyregod »Bayesian Single Sampling Plans Based on Linear Costs and the Poisson Distribution« 55, udk. 228.
- HALD, KRISTIAN, vælges til medl. af bestyr. for Marcus Lorenzens Legat 66; forelægger »Personnavne i Danmark. I« 67.
- HALLE, Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina, Jahresversammlung 1971, C. Møller deleg. 68.
- HAMILTON, J., prof., dr., Selsk. udenl. medl., p. t. København, overværer møde 63.
- HAMMARSTEN, EINAR, fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Stockholm, afgår ved døden 57.
- HAMMER, MARIE, dr. phil., afh. »On some Oribatids from Viti Levu, the Fiji Islands« opt. 54, udk. 228.
- HAMMERICH, L. L., deleg. ved møde i Societas Linguistica Europaea i Prag 1970 og sender beretn. 50; deleg. ved 50-års jubilæum i Deutsche Forschungsgemeinschaft i Berlin 1970 50, beretn. 56; sender beretn. om The 4th Intern. Congress of the Intern. Assoc. for Germanic Studies i Princeton 1970 54; deleg. til 50-års jubilæum i Vetenskaps-Societeten i Lund 1970 56, beretn. 61; taler mindeord om Kaj Barr 59, trykt 83-95; taler mindeord om Peter Jørgensen 76, trykt 111-25; giver oplysn. om Sands Legat 80; sender beretn. om møde i Platonselsk. 1971 80.
- HAMMERSHAIMB, E., udtræder af komiteen for Union Acad. Intern. 61.
- HANSEN, GEORG NØRGAARD, cand. mag., afh. »On the Structure and Vascularization of the Pituitary Gland in some Primitive Actinopterygians« opt. 52, udk. 228.
- HERBORG, EMIL, LEGAT, bestyr. 44; beretn. for 1970 80, trykt 174.
- HIELMSTIERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE, DEN GREVELIGE, sender medd. om tilskud 52; sender beretn. for 1969 61.
- HJELHOLT, HOLGER, giver medd. »Underskrivelsen af Londontraktaten 8. maj 1852 om den danske tronfølgeordning« 49.
- HJELME, JØRGEN, mag. scient., observatør ved møde i London 1970 ang. Intern. Seismological Centre 54.
- HOLTER, HEINZ, Selsk. kasserer 36; fratræder som medl. af Statens naturv. Forskningsråd 79. Se også: Kasserer, Selsk.
- HUXLEY, HUGH ESMOR, afd.leder, dr., Cambridge, Engl., vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.

- HVELPLUND, PREBEN, cand. scient., afh. »Energy Loss and Straggling of 100–500 keV Atoms with $2 \leq Z_1 \leq 12$ in Various Gases« opt. 52, udk. 227.
- HVEN, Selsk. udflugt 1971, sekr. giver oplysn. herom 80; beretn. om udflugt 81.
- HØYRUP, ELSE, cand. scient., afh. »On Torus Maps and Almost Periodic Movements« opt. 80.
- JACOBSEN, ERIK AUG., prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- JANSEN, F. J. BILLESKOV, giver medd. »H. C. Ørsted: Aanden i Naturen (1850–51)« 54, trykt 127–37.
- JENSEN, A. TOVBORG, form. for Selsk. kassekommission 36; lykønskes på 60-års dag 64; genvælges til form. for kassekomm. 79. Se også: Kassekommission, Selsk.
- JENSEN, HANS, prof., Heidelberg, er til stede som gæst 67.
- JENSEN, HANS LAURITS, fh. laboratorieforst., dr. agro., tildeles Selsk. guldmedaille 79.
- JENSEN, HENRY, prof., dr., medl. af komité for Inter-Union Commission on Geodynamics 69.
- JENSEN, KAI ADOLF, afgår ved døden 78.
- JESSEN, KNUD, afgår ved døden 76.
- JOHANSEN, KNUD FRIIS, afgår ved døden 82.
- JØRGENSEN, C. KLIxBÜLL, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Genève, overværer møde 63.
- JØRGENSEN, PETER, afgår ved døden 57; mindeord ved L. L. Hammerich 76, trykt 111–25.
- KASSEKOMMISSION, SELSK., 36; forelægger budget for 1971 59, trykt 159–62; Einar Andersen genvælges til medl. 74; forelægger regnskab for 1970 79, trykt 155–58; A. Tovborg Jensen genvælges til form. 79.
- KASSERER, SELSK., 36; løn forhøjes 59. Se også: Holter, Heinz.
- KEJLSØ, ELVIN, statsgeodæt, lektor, medl. af komité for Inter-Union Commission on Geodynamics 69.
- KEYNES, RICHARD DARWIN, direktør, dr., Cambridge, Engl., vælges til udenl. medl. af Selsk. 74.
- KJELDGAARD, NIELS OLE, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73; indstilles til medl. af Statens naturv. Forskningsråd 79.
- KLASSEFORMÆND, SELSK., 36; Povl Bagge vælges 69, 71.
- KLASSER, SELSK., holder møde 57, 62, 66, 69, 71, 78, 81.
- KLEIN, OSKAR, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Stockholm, overværer møde 67.
- KNUDTZON, TH., højesteretssagf., fratræder bestyr. for Lundehave 51.
- KOBA, ZIRO, prof., Selsk. udenl. medl., overværer møde 63.
- KRISTENSEN, LEIF, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- KRUHÖFFER, POUL WEBER, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- LANDBRUGSREDSKABERNES OG AGERSTRUKTURERNES HISTORIE, UDFORSKNING AF, kommission 46; sender beretn. for 1969–70 50; beretn. for 1970–71 trykt 189–95.

- LANGE, JOHAN, prof., dr., modt. Marcus Lorenzens Legat 77.
- LARSEN, JENS PETER, giver medd. »Det Händel'ske oratorium og operaen« 65.
- LAURITSEN, CHARLES C., MEMORIAL FUND, Pasadena, Cal., modtager 1000 dollars fra Niels Bohr Legatet 64.
- LAURITSEN, THOMAS, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Pasadena, overværer møde 67.
- LEGATER. Se: Bohr, Herborg, Lorenzen, Sand og Ørnborg.
- LEWINSKY, JETTE, stud. scient., modt. Marcus Lorenzens Legat 77.
- LINDERSTRØM-LANGS GULDMEJLLEFOND, KAJ, medl. af bestyr. 46.
- LINKÖPING, Högskolans Bibliotek, bytteforb. indgås 62.
- LOMHOLT, ASGER, arkivar 47; arb. »Manuskripter og tegninger i Selsk. arkiv« afsluttes, beretn. fra sekretariatet 200–07.
- LORENZENS LEGAT, MAG. ART. MARCUS, bestyr. 45; legatet oplås ledigt 64; J. Brøndum-Nielsen fratræder bestyr. 66, Kr. Hald vælges 66; C. Møller og Th. Sørensen genvælges 74; legatet uddeles 77; beretn. for 1970–71 80, trykt 176–77.
- LUND, BODIL V. JERSLEV, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- LUND, Vetenskaps-Societeten, 50-års jubilæum, L. L. Hammerich deleg. 56 og sender beretn. 61.
- LUNDEHAVE. Se: Collstrop, A.
- LUNDQUIST, ARNE J. A., prof., dr., København, vælges til udenl. medl. af Selsk. 74; overværer møde 75.
- MEDLEMMER, SELSK., afgår ved døden 48, 55, 57, 63, 70, 72, 76, 78, 82; drøftelse af event. udvid. af antal i mat.-naturv. klasse 57; drøftelse af afstemning ved valg 57, 66, 71; valg af nye medl. 69, 72; T. Weis-Fogh overføres til udenl. medl. 74.
- MINDEORD over afd. medl., Vagn Poulsen ved P. J. Riis 55, trykt 97–109; Kaj Barr ved L. L. Hammerich 59, trykt 83–95; Peter Jørgensen ved L. L. Hammerich 76, trykt 111–25.
- MITCHELL, PH. M., prof., dr., Urbana, vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.
- MONUMENTA MUSICAE BYZANTINAE, administrationskomité 42; sender beretn. for 1969–70 50; beretn. for 1970–71 trykt 183–85.
- MUNKSGAARD, FORLAG, medd. om salg af Selsk. publ. i 1969 52.
- MØDER, SELSK., beretn. 48–82.
- MØLLER, C., Selsk. sekretær 36; deleg. til Jahresversammlung i Deutsche Akademie der Naturforscher i Halle 1971 68; deleg. til møde i anl. af Lord Rutherfords 100-års dag i London 1971 68; genvælges til medl. af Rask-Ørsted Fondets bestyr. 74; genvælges til medl. af bestyr. for Marcus Lorenzens Legat 74. Se også: Sekretær, Selsk.
- MAALØE, OLE, er forhindret i at deltage i møde i Intern. Union of Biol. Sciences i Washington 1970 50; vælges til medl. af komiteen for Intern. Union of Biophysics 66.
- NICOLAISEN, ARNE JOHANNES, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- NIELSEN, NIELS, giver medd. »Afslutningen af Trap Danmark. 5. udgave« 59.

- NOE-NYGAARD, A., medl. af komité for Inter-Union Commission on Geodynamics 69.
- NØRLUND, N. E., lykønskes på 85-års dag 53.
- OCEANOGRAFI, BIOLOGISK, komité 41.
- OCEANOGRAPHIC RESEARCH, SCIENT. COMMITTEE (SCOR), 41.
- OCEANOLOGI, DANSK NATIONALRÅD FOR, 41.
- OLSEN, CARSTEN, lykønskes på 80-års dag 67.
- OVERSIGT OVER SELSK. VIRKSOMHED 1969-70 udk. 227.
- PACIFIC SCIENCE ASSOCIATION, Selsk. repræs. Danmark 42.
- PACIFIC SCIENCE CONGRESS, THE 12th, i Canberra 1971, ingen deleg. fra Selsk. 54.
- PĀLI DICTIONARY, A CRITICAL, kommission 42; sender beretn. for 1969-70 50; beretn. for 1970-71 trykt 186-88; Vol. II, fasc. 6 fremlægges 53; trykningsudgifter bevilges af Carlsbergfondets direktion 58.
- PARIS, Académie Nationale de Médecine, 150-års jubilæum 1971, ingen deleg. fra Selsk. 68.
- PAULY, ELSE, er til stede som gæst 59.
- PEDERSEN, ANFRED, seminarielektor, modt. Marcus Lorenzens Legat 77.
- PEDERSEN, INGE LISE, cand. mag., modt. Marcus Lorenzens Legat 77.
- PEDERSEN, JOHS., giver medd. »Moskeen, dens tilblivelse og historie« 78.
- PEDERSEN, KAI, modtager Ørnborgs Legat 60.
- PERCH-NIELSEN, KATHARINA, dr. phil. nat., afh. »Elektronenmikroskopische Untersuchungen an Coccolithen und verwandten Formen aus dem Eozän von Dänemark« opt. 75.
- PIHL, MOGENS, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- PLATIN, beholdning overdrages Kemisk Laboratorium A 69.
- »PLATONSELSKABET« holder møde i Selsk. lokaler 1971 52, 74; L. L. Hammerich sender beretn. om mødet 1971 80.
- POULSEN, VAGN, afgår ved døden 48; Mindeord ved P. J. Riis 55, trykt 97-109.
- PRAG, Czechoslovak Journal of Physics, bytteforb. ophører 62.
- PRELOG, VLADIMIR, prof., dr., Zürich, vælges til udenl. medl. af Selsk. 74.
- PRÆSIDENT, SELSK., 36; byder medl. velkommen 48, 75; indbyder til udflugt til Hven 81. Se også: Strömngren, Bengt.
- PUBLIKATIONER, SELSK., fremlægges af redaktøren 53, 57, 58, 62, 66, 69, 75; opgørelse fra kommissionæren om salg i 1969 52; fortegnelse over udgivne publ. 1970-71 trykt 227-28.
- RASK-ØRSTED FONDETS BESTYRELSE, medlemmer 44; bevilger 90000 kr. til intern. forbindelser i 1971 62; C. Møller og A. Steensberg genvælges til medl. 74.
- RECHINGER, K. H., prof., dr., Wien, vælges til udenl. medl. af Selsk. 74.
- REDAKTØR, SELSK., 36; fremlægger publ. 53, 57, 58, 62, 66, 69, 75; løn forhøjes 59. Se også: Riis, P. J.

- REGISTRERING AF LITTERÆRE KILDER TIL DANSK HISTORIE, medl. af kommission 37.
- REGNÉLL, O. G., prof., dr., Selsk. udenl. medl., Lund, overværer møde 75.
- REGNSKAB for 1970 forelægges 79, trykt 155–58.
- REHBERG, P. BRANDT, vil fratræde Carlsbergfondets direktion 65; fratræder 76.
- REPRÆSENTATIONSUDVALG, SELSK., 37; foretager indstillinger 68.
- REVISORER, SELSK., 36.
- REVISORSUPPLEANTER, SELSK., 37.
- RIIS, P. J., Selsk. redaktør 36; fratræder bestyr. for Lundehave 51; taler mindeord om Vagn Poulsen 55, trykt 97–109; fung. som sekretær 59, 63; deleg. til møde i Union Acad. Intern. 1971 68, giver medd. »En revision af det etruskiske Italiens stilkronologi« 70. Se også: Redaktør, Selsk.
- ROSENFELD, L., giver medd. »H. C. Ørsted's udvikling som videnskabsmand« 54, trykt på fransk 138–54; deleg. til The 13th Intern. Congress of the History of Science i Moskva 1971, er forhindret 54; giver medd. »En ny teori for store kvantesystemer« 64; deleg. til The Intern. Congress for Logic, Methodology and Philos. of Science i Bucarest 1971, er forhindret 66.
- ROSENKRANTZ, A., giver medd. »Danienet i Vest Grønland« 76.
- ROUS, FRANCIS PEYTON, dr., Selsk. udenl. medl., New York, afgår ved døden 48.
- RUNNSTRÖM, JOHAN AXEL MAURITZ, fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Stockholm, afgår ved døden 63.
- RUTHERFORD, Lord, 100-års dag i London 1971, C. Møller deleg. 68.
- RØMER, OLE, MEDAILLE, medl. af bestyr. 46.
- RØNNIKE, FOLKE, læge, dr., afh. »The Inhibition of Ehrlich Ascites Tumour Cell Growth by Human Serum . . .« opt. 75.
- RAASTED, JØRGEN, doc., dr. phil., deleg. til The 14th Intern. Congress of Byzantine Studies i Bucarest 1971 68.
- SANDS LEGAT, KNUD, bestyr. 45; beboer af Sands bolig 47; regnskab for 1969–70 78; L. L. Hammerich giver oplysn. om legatet 80; beretning for 1969–70 trykt 178–80.
- SCHIEDER, THEODOR, prof., dr., Köln, vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.
- SCHWEITZER PRIZE, FOUNDATION ALBERT, komité 47.
- SEATTLE, Wash., Univ. of Washington Libraries, bytteforb. ophører 51.
- SEISMOLOGICAL CENTRE, INTERN., A New Constitution, møde i London 1970, mag. sc. Jørgen Hjelme som observatør 54.
- SEKRETARIAT, SELSK., 47; sender beretn. for 1969–70 50; cand. mag. Karen Bente Goudsmiit fratræder som medarb. 53, 201; beretn. for 1970–71 trykt 200–07.
- SEKRETÆR, SELSK., 36; giver medd. om dødsfald 48, 55, 57, 63, 70, 72, 76, 78; giver medd. om prisopgaver 56; løn forhøjes 59; giver medd. om valg af klasseformand og af nye medl. 71; giver oplysn. om

- udflugt til Hven 80; giver oversigt over sæsonens møder 81. Se også: Møller, C.
- SEMINAR VEDR. ØRESUNDSTOLDREGNSK., INTERN., må holde møde i Selsk. lokaler 52.
- SEPSTRUP, PER O., stud. agro., modt. Marcus Lorenzens Legat 77.
- SILLÉN, LARS GUNNAR, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Stockholm, afgår ved døden 48.
- SKOU, J. C., vælges til medl. af komiteen for Counc. for Intern. Organiz. of Medical Sciences 51.
- SKYUM-NIELSEN, NIELS HØLGER, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- SOCIETAS LINGUISTICA EUROPAEA, møde i Prag 1970, L. L. Hammerich deleg. og sender beretn. 50.
- SORGENFREI, TH., medl. af komité for Inter-Union Commission on Geodynamics 69; giver medd. »En sammenligning af jordskorpens salt- og granitstrukturer« 70; medl. af bestyr. for Lundehave 71, formand 74.
- SPECIAL COMMITTEE ON PROBLEMS OF THE ENVIRONMENT (SCOPE), forslag om komité udsættes 69.
- STATENS FORSKNINGSRÅD. Se: Forskningsråd.
- STATISTICAL INSTITUTE, THE 38th SESSION OF THE INTERN., i Washington, D.C., ingen deleg. fra Selsk. 68.
- STEENBERG, AXEL, medl. af bestyr. for Lundehave 51; giver medd. »Oldtidslandbrug med spade og ard« 55; genvælges til medl. af Rask-Ørsted Fondets bestyr. 74.
- STEN, HØLGER, afgår ved døden 82.
- STEN-KNUDSEN, OVE, indstilles til medl. af Statens naturv. Forskningsråd, vælges 79.
- STERN, OTTO, fh. prof., Selsk. udenl. medl., Berkeley, afgår ved døden 48.
- STIEF, CARL, prof., dr., vælges til medl. af Selsk. 73.
- STRÖMGREN, BENGT, Selsk. præsident 36; bliver præsident for Intern. Astron. Union 58; giver medd. »Det interstellare stof i mælkevejsystemet og vekselvirkningen mellem dette og stjernepopulationerne« 63; taler på udflugten til Hven 1971 82. Se også: Præsident, Selsk.
- SVEDBERG, TH., fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Uppsala, afgår ved døden 72.
- SYMPOSIUM. Se: Benzon, Alfred.
- SZAFER, WŁADYSŁAW, fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Krakow, afgår ved døden 57.
- SØRENSEN, THORV., genvælges til medl. af bestyr. for Marcus Lorenzens Legat 74.
- THOMPSON, HOMER A., prof., dr., Princeton, N.J., vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.
- THORBÆK, MARGIT, stud. scient., modt. Marcus Lorenzens Legat 77.

- THORSON, GUNNAR, vælges til formand i bestyr. for Lundehave 51; afgår ved døden 63.
- THYREGOD, POUL, cand. stat. Se: Hald, Anders.
- TILLGE, LISE, lic. agro., får Marcus Lorenzens Legat 77.
- TILLIDSHVERV, SELSK., 36–47.
- TJÖM, P. O. Se: Ungrin, J.
- TOGEBY, KNUD, giver medd. »Oldfransk litteratur i oldnordisk oversættelse« 65.
- TOPSØE-JENSEN, H., fremlægger »H. C. Andersens Dagbøger« I og V 72.
- TORNEHAVE, HANS, giver medd. »Homotopiklasser af næsten-periodiske bevægelser« 58.
- UDVALG, kommissioner, komiteer, bestyrelser o. l. 36–47.
- UNDERSØGELSE AF DE I DANSK PRIVATEJE BEVAREDE KILDER TIL DANSK HISTORIE, kommission 37; sender beretn. for 1969 50; får bevill. for 1971 59; beretn. for 1970 trykt 163–71.
- UNESCO, den danske nationalkomm., A. Blinkenberg repræs. Selsk. ved møde 1970 60.
- UNGRIN, J., inds. afh. i samarb. med R. M. Diamond, P. O. Tjöm og B. Elbek »Inelastic Deuteron Scattering in the Lead Region«, opt. 75.
- UNION ACADÉMIQUE INTERN., komité 37; deleg. sender beretn. om mødet 1969 50; unionen sender trykt beretn. om mødet 1970 61; E. Hammershaimb udtræder af komiteen 61; Franz Blatt og P. J. Riis deleg. til møde 1971 68; beretn. om møde 1970 trykt 208–09.
- UNION, INTERN. ASTRONOMICAL, komité 38; Bengt Strömgren vælges til præsident for unionen 58; beretn. om møde 1970 trykt 210–12.
- UNION OF BIOCHEMISTRY, INTERN., komité 39; beretn. om møde 1970 trykt 225–26.
- UNION OF BIOLOGICAL SCIENCES, INTERN., komité 39; Ole Maaløe forhindret i at deltage i møde i Washington 1970 50; unionen sender beretn. om møde i eksekutivkom. i Napoli 1970 62.
- UNION OF PURE AND APPLIED BIOPHYSICS, INTERN., komité 40; Ole Maaløe vælges til medl. 66.
- UNION OF GEODESY AND GEOPHYSICS, INTERN., komité 38; møde i Moskva 1971, Einar Andersen deleg. 51.
- UNION, INTERN. GEOGRAPHICAL, komité 39.
- UNION OF GEOLOGICAL SCIENCES, INTERN., komité 40.
- UNION OF HISTORY AND PHILOSOPHY OF SCIENCE, INTERN., komité 40.
- UNION, INTERN. MATHEMATICAL, komité 39; kontingentforhøjelse bevilges 56; beretn. om møde 1970 trykt 213–14.
- UNION OF PHARMACOLOGY, INTERN., Selsk. anbefaler optagelse i Intern. Counc. of Scient. Unions 51.
- UNION OF PURE AND APPLIED PHYSICS, INTERN., komité 38; eksekutivkom. holder møde i Selsk. lokaler 1970 52.
- UNION OF PHYSIOLOGICAL SCIENCES, INTERN., komité 40.
- USSING, HANS H., Selsk. klasseformand 36; fung. som præsident 64; deleg. ved Intern. Congress of Physiol. Sciences i München 1971

- 51; deleg. til The First European Biophysics Congress i Baden (Wien) 1971 68.
- VALG AF EMBEDSMÆND o. l. 69, 71, 74, 76.
- VALLENSBÆK, statsskolen anmoder om Selsk. publ., afslås 62.
- VANDOEUVRES/GENÈVE, Fondation Hardt, bytteforb. ophører 51.
- VINOGRADOV, VICTOR VLADIMIROVICH, fh. prof., Selsk. udenl. medl., Moskva, afgår ved døden 48.
- VÄISÄLÄ, YRJÖ, fh. prof., Selsk. udenl. medl., Turku, afgår ved døden 82.
- WARBURG, OTTO HEINRICH, fh. prof., dr., Selsk. udenl. medl., Berlin, afgår ved døden 49.
- WEIS-FOGH, TORHEL, overføres til udenl. medl. 74; overværer møde 75.
- WERGELAND, HARALD, prof., dr., Selsk. udenl. medl., Trondheim, overværer møde 57, 75, 76.
- v. WETTSTEIN, D., giver medd. »Celleorganellernes samspil« 77.
- WHEELER, JOHN A., prof., dr., Princeton, N.J., vælges til udenl. medl. af Selsk. 74.
- WICKMAN, FRANS ERIK, prof., dr., Philadelphia, Penn., vælges til udenl. medl. af Selsk. 74.
- WISTRAND, ERIK KARL HILDING, prof., dr., Göteborg, vælges til udenl. medl. af Selsk. 73.
- WOLFF, TORBEN, afd.leder, dr. phil., medl. af bestyr. for Danmarks Akvarium 71.
- ZEUTHEN, ERIK, giver medd. »Studier over induktion af celledelings-synkroni« 67.
- ZHIRMUNSKY, VICTOR M., fh. prof., Selsk. udenl. medl., Leningrad, afgår ved døden 63.
- ÆRESBOLIGEN. Se: Carlsberg, Gamle.
- ØRNBORG, PASTOR EMER. F. J., LEGAT, uddeles 60.
- ØRSTED, H. C., foredrag i anledn. af 150-året for opdagelse af elektromagn. 54, trykt 127-54.
- AABOE, ASGER, prof., Yale Univ., afh. »Lunar and Solar Velocities and the Length of Lunation Intervals in Babylonian Astronomy«, opt. 52, udk. 227.
-

BERETNING

FRA

CARLSBERGFONDET

FOR ÅRET

1. OKTOBER 1969 TIL 30. SEPTEMBER 1970

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI A/S

1971

*Denne beretning er af Carlsbergfondets direktion indgivet
til Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab i henhold
til § XVIII i fondets statuter.*

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Afdeling A: Carlsberg Laboratoriet	5
Afdeling B: Carlsbergfondets videnskabelige understøttelser	22
Carlsbergfondets biologiske Institut	36
Afdeling C: Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg	44
Ny Carlsbergfondet	60
Regnskab og status for Carlsbergfondet samt afdelingerne A, B og C og Ny Carlsbergfondet	I
Almindelige meddelelser	VII

Afdeling A

Carlsberg Laboratoriet

Fra laboratoriets bestyrelse er modtaget følgende beretning:

Den kemiske afdeling.

Leder: Professor, dr. M. OTTESEN.

Afdelingens arbejde har i det forløbne år fortsat været koncentreret om studiet af proteiners struktur og proteolytiske enzyvers egenskaber.

Professor OTTESEN har dels taget del i forskellige af de projekter, der er nærmere omtalt under de pågældende medarbejders arbejder, dels udført en række forsøg med henblik på at efterprøve og videreudvikle forskellige metoder til ekstraktion af enzymer og coenzymer fra gær.

Ved Københavns Universitet har professor OTTESEN i efterårssemestret afholdt en række forelæsninger i proteinkemi for biokemistuderende, og desuden har han holdt en forelæsning om proteiners konformation for læger på kursus i de for medicinen basale videnskaber.

I fortsættelse af det i foregående beretning omtalte symposium om »Structure-function relationships of proteolytic enzymes« har han indsamlet og bearbejdet manuskripterne til de afholdte foredrag og diskussionsindlæg. Dette materiale er i samarbejde med professor P. DESNUELLE, Marseille, og professor H. NEURATH, Seattle, U.S.A., blevet redigeret og publiceret i form af en bog med ovennævnte titel, der er udsendt samtidig fra Munksgaards Forlag, København, og Academic Press, New York.

Til bogserien »Methods of Biochemical Analysis« under redaktion af D. GLICK, Stanford, California, har professor OTTESEN udarbejdet en større oversigtsartikel med titlen »Methods for measurement of hydrogen isotope exchange in globular proteins«, der forventes at udkomme i 1971.

Under den 8. internationale biokemikerkongres i Schweiz 3.-9. september 1970 repræsenterede professor OTTESEN Videnskabernes Selskab og holdt efter invitation et foredrag med titlen: »The formation of enzyme-substrate complexes between subtilisins and large peptide substrates«. Magister SVENDSEN var medforfatter til dette arbejde.

Magister IB SVENDSEN har fortsat de i foregående beretninger omtalte kinetiske undersøgelser over dannelsen af komplekser mellem forskellige polypeptidsubstrater og de to proteolytiske enzymer, subtilisin type Carlsberg og type Novo. Undersøgelserne over organiske opløsningsmidlers evne til at forhindre dannelsen af sådanne komplekser er bragt til en foreløbig afslutning, og resultaterne er under bearbejdelse med henblik på publikation. Den denaturerende substans guanidinhydroklorid, der har en udtalt evne til at svække de stabiliserende bindinger i globulære proteinmolekyler, har også vist sig, selv i lave koncentrationer, at være i stand til at forhindre dannelsen af komplekser mellem clupein og subtilisinerne. De lave guanidinhydrokloridkoncentrationer hæmmede ligeledes reaktionen mellem subtilisinerne og lavmolekylære estersubstrater, mens spaltningen af casein først blev hæmmet ved højere koncentrationer af guanidinhydroklorid. I alle tilfælde er de anvendte guanidinkoncentrationer for lave til at inducere påviselige ændringer i subtilisinmolekylernes egen struktur, og de fundne resultater er alle i overensstemmelse med den opfattelse, at de kræfter, der binder substratet til enzymet, primært er af hydrofob karakter. Ud fra dette kan man opfatte den enzymatiske nedbrydning af polypeptidsubstrater med subtilisin på følgende måde: substraterne bliver i første omgang bundet så tæt til aminosyresidekæderne på enzymets overflade, at de kan betragtes som en integrerende bestanddel af enzymproteinet hvorved vandmolekyler fortrænges fra grænsefladen mellem enzym og substrat. Den tidligere fundne aktiverende effekt, neutrale salte udøver på spaltningen af clupein med subtilisin, kan forklares ud fra den afskærmende effekt de høje saltkoncentrationer vil udøve på clupeinets positive ladninger, således at disse kan bringes i kontakt med enzymets hydrofobe overflade. Kemiske modifikationer af subtilisinerne, der forøger antallet af negative ladninger på enzymoverfladen har ligeledes en aktiverende virkning, der nu kan tydes som en ophævelse af de positive

ladningers kompleksforhindrende effekt. Disse forsøg blev omtalt i det af professor OTTESEN og magister SVENDSEN udarbejdede foredrag til den 8. internationale biokemikerkongres i Schweiz. Magister SVENDSEN var deltager i denne kongres.

Læge LARS WILLUMSEN har inden sin afrejse fra afdelingen i april 1970 udarbejdet en oversigtsartikel med titlen »Hydrogenisotopudveksling til undersøgelse af proteiners konformation. Kvantitativ efterprøvning af en udvekslingsmekanisme«. I dette arbejde, der er indsendt til Københavns Universitets medicinske fakultet med henblik på erhvervelsen af den medicinske doktorgrad, sammenfatter læge WILLUMSEN sine isotopstudier og når til den konklusion, at alle de fundne resultater stort set er i overensstemmelse med den af Linderstrøm-Lang først fremsatte udvekslingsmodel, hvorefter de enkelte peptidsegmenter i proteinmolekylerne er i indbyrdes uafhængige hurtige fluktuationer mellem den lukkede, ikke udvekslende proteinstruktur og en åben struktur, hvori de enkelte peptidhydrogenatomer er frit exponeret mod det vandige medium. Et mindre arbejde, udført i samarbejde med G. RONCA, Pisa, Italien, er ligeledes bragt til afslutning og sendt til trykning med titlen: »Hydrogen isotope exchange of insulin, a comparison of methods«.

Cand. scient. JACK T. JOHANSEN har i det forløbne år med støtte af Carlsbergfondet været på studieophold hos dr. B. L. VALLEE, Boston, U.S.A., hvor han med en række optiske metoder har sammenlignet den konformation enzymet carboxypeptidase har i en opløsning med den konformation det har i krystallinsk tilstand.

Akademiingeniør KIRSTEN EGUND har først som kandidatstipendiat, derefter som ekstraordinær videnskabelig assistent, i samarbejde med professor OTTESEN, fortsat de i foregående beretning omtalte undersøgelser over udfoldede polypeptidkæders hydrogenisotopudveksling. Mens det hidtil har været den gængse opfattelse at tritiumatomerne under udvekslingsforsøg med proteiner og peptider fordelte sig ligeligt mellem opløsningsmiddel og peptidhydrogenatomer, således at der ikke ville være nogen ligevægtsisotopeffekt, så har dr. W. L. ENGLANDER og medarbejdere, Pennsylvania, U.S.A., fornylig beskrevet forsøgsresultater med tritiumudvekslingen af poly-D,L-alanin og poly-D,L-lysin, der tyder på at der sker en 18–24% forøgelse af tritiumkoncentra-

tionen over hydrogenkoncentration i polypeptidet i sammenligning med de tilsvarende koncentrationer i opløsningsmidlet. Akademiingeniør EGUND, der har gentaget en del af Englander's forsøg og suppleret dem med forsøg ved andre pH-værdier, er ligeledes kommet til det resultat, at der eksisterer en betydelig isotopeffekt, der nødvendiggør 10–20% korrektion af de direkte målte værdier for tritiumudvekslingen. I forbindelse med disse forsøg er udvekslingskinetikken for oksyderet ribonuklease blevet bestemt over et ret bredt pH-område. De vundne resultater er under bearbejdelse med henblik på publikation. Den i foregående beretning beskrevne gelfiltreringsmetode til måling af proteiners deuteriumudveksling er ligeledes blevet efterprøvet, og en række mindre fejlkilder er blevet bragt under kontrol. Akademiingeniør EGUND var deltager i den 8. internationale biokemikerkongres i Schweiz.

Cand. scient. BIRTE SVENSSON har som kandidatstipendiat ved afdelingen i samarbejde med professor OTTESEN afsluttet studierne af reaktionen mellem glutaraldehyd og det proteolytiske enzym papain. En publikation af de opnåede resultater er under udarbejdelse. Cand. scient. SVENSSON har ligeledes sammen med professor OTTESEN studeret den reductive alkylering af proteiner ved hjælp af ^{14}C -mærket formaldehyd og natriumborhydrid. De optimale betingelser for denne reaktion er fastlagt, og en metode til adskillelse af den monometyl- og dimetyllysin, der dannes ved den reductive alkylering, er under udarbejdelse. Endelig har cand. scient. SVENSSON koblet subtilisin type Novo til cyanogenbromid aktiveret agarose. Det herved dannede uopløselige enzympræparat har samme aktivitet som umodificeret subtilisin overfor lavmolekylære estersubstrater, medens proteinsubstrater spaltes noget langsommere, muligvis af steriske grunde. Studierne af dette derivats egenskaber fortsætter.

Følgende gæster har taget del i afdelingens arbejde:

Dr. K. R. ADAMS, London, England, har sammen med magister SVENDSEN undersøgt reaktiviteten af tryptofangrupper og carboxylgrupper i subtilisin. Mens det ikke lykkedes at få tryptofangrupperne til at reagere med dannelse af kemiske derivater, så har det været muligt at få carboxylgrupperne til at reagere med et vandopløseligt carbodiimid. I subtilisin Novo er det kun muligt at

modificere 8–9 af enzymets 16 carboxylgrupper, til trods for at alle disse grupper ifølge de røntgenkrystallografiske strukturbestemmelser sidder frit tilgængeligt på enzymets overflade. Hvis dette resultat bekræftes må vi fremover regne med, at en aminosyresidekædes manglende reaktivitet, dens såkaldte »maskering«, ikke som hidtil antaget er ensbetydende med at gruppen nødvendigvis er placeret utilgængeligt i molekylets indre. Den kemiske modifikation af carboxylgruppen i subtilisin Novo medfører iøvrigt et stort tab af enzymatisk aktivitet, selv om enzymets tredimensionale struktur, ifølge målinger af optisk rotation, er omtrent uændret. Forsøgene fortsættes med henblik på en nærmere karakterisering af det carboxylmodificerede subtilisin.

Dr. J. D. IFFT, Redlands, California, U.S.A., har under et eetårigt studieophold foretaget en række bestemmelser af ovalbumins reducerede vægtfylde ved hjælp af cæsiumkloridgradienter dannet ved centrifugering i den analytiske ultracentrifuge. Det er blevet bestemt hvorledes ovalbumins reducerede vægtfylde varierer med opløsningens pH-værdi, og det er forsøgt at korrelere disse variationer med titreringen af forskellige kategorier af prototrope grupper i proteinmolekylet. Som led i denne analyse er der fremstillet carbamyleret ovalbumin, hvori ca. 18 af de 20 ϵ -aminogrupper var omdannet til ikke-titrerbare derivater, og dette ovalbuminderivats reducerede vægtfylde er ligeledes blevet undersøgt over et bredt pH-område. De opnåede resultater er under bearbejdelse med henblik på publikation.

Hr. L. LUM, Los Angeles, California, U.S.A., har under et to måneders studieophold assisteret dr. IFFT med bestemmelse af ovalbumins potentiometriske titreringskurve i saltopløsninger med høje koncentrationer af cæsiumklorid. Resultaterne er under bearbejdelse.

Cand. scient. T. G. PEDERSEN, København, har sammen med professor OTTESEN undersøgt forskellige metoder til ekstraktion af enzymer fra bryggerigær.

Dr. G. RALSTON, Sydney, Australien, har sammen med professor OTTESEN efterprøvet tidligere publicerede resultater for subtilisin Novo's isoelektriske punkt og elektroforetiske bevægelighed. I litteraturen er der anført tre forskellige værdier for dette enzyms isoelektriske punkt, men alle disse værdier er uforenelige med enzymets aminosyresammensætning, hvis vi antager, at alle

de grupper, der er lokaliseret på enzymets overflade, frit kan titreres. De mere præcise bestemmelser, der nu er udført af subtilisin Novo's vandringshastigheder under elektroforese i Tiselius-apparatet, tyder på at ca. 4 af dette enzyms carboxylgrupper ikke titreres på normal måde.

Dr. W. S. RICKERT, Waterloo, Ontario, Canada, har afsluttet sit toårige studieophold ved afdelingen. Den rennin-lignende protease han sammen med professor OTTESEN isolerede fra kommercielt tilgængelig kulturvædske fra en *Mucor miehei* stamme, er blevet yderligere karakteriseret gennem det spaltningmønster den frembringer i B-kæden fra oksyderet insulin. Analyse af de isolerede peptider har demonstreret, at denne protease i sin virkning er nært beslægtet med både pepsin og rennin. Resultaterne er publicerede i form af en afhandling med titlen »The degradation of the B-chain of oxidized Insulin by *Mucor miehei* protease«. Ved carbamylering er der fremstillet et kemisk modificeret derivat af denne protease, og orienterende undersøgelser er udført af dette derivats egenskaber. Som sammenligningsgrundlag blev der i denne forbindelse fremstillet et carbamyleret derivat af rennin. Dette derivat viste sig at have nedsat proteolytisk aktivitet, der kunne bringes tilbage til det normale niveau efter tilsætning af hydroxylamin. Dette resultat tydes lettest på den måde, at den enzymatiske aktivitet er betinget af tilstedeværelsen af en fri histidylgruppe. Hvis denne gruppe carbamyleres nedsættes aktiviteten, og den genvindes når carbamylgruppen fraspaltes med hydroxylamin. Forsøgene kan derimod ikke forklares ud fra den gængse opfattelse, at det er en lysingruppe, der er af speciel betydning for aktiviteten, idet hydroxylamin ikke under de anvendte betingelser kan spalte carbamylresten fra en amino-gruppe. En kort meddelelse om de fundne resultater er udarbejdet med henblik på publikation.

Læge S. A. SØRENSEN, København, har videreført arbejdet med isolering af adenylatkinase fra røde blodlegemer og bragt det til en foreløbig afslutning.

Afdelingen har endvidere været besøgt af følgende gæster:

Dr. J. FEDER, St. Louis, Missouri, U.S.A., Dr. D. GLICK, Stanford, Californien, U.S.A., Dr. K. van HOLDE, Oregon, U.S.A., Dr. W. KAUZMANN, Princeton, New Jersey, U.S.A., Dr. A. MEI-

STER, New York, U.S.A., Dr. T. A. J. PAYENS, Ede, Holland, Dr. G. E. PERLMANN, New York, U.S.A., Dr. J. F. RIORDAN, Boston, Massachusetts, U.S.A., Dr. CHARLOTTE SCHELLMAN, Eugene, Oregon, U.S.A., Dr. W. SCHROEDER, Pasadena, California, U.S.A., Dr. M. SMITH, Sydney, Australien, Dr. A. STRACHER, New York, U.S.A., Dr. B. L. VALLEE, Boston, Massachusetts, U.S.A.

Dr. phil. CARSTEN OLSEN har som gæst ved afdelingen med bevilling fra Carlsbergfondets afdeling B påbegyndt undersøgelser over optagelsen af de for havalgerne nødvendige mikronæringsstoffer, specielt jernoptagelsen, idet jernet formodes at være tilstede i minimum i havvand. I årets løb er en afhandling med titlen: »On biological nitrogen fixation in nature particularly in blue-green algae« publiceret i *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* 37, 269–283 (1970), og en afhandling om selektiv ionoptagelse hos forskellige plantearter og dens økologiske betydning er indsendt til oversættelse.

Professor, dr. MOGENS WESTERGAARD, der som gæst arbejder på laboratoriet med bevilling fra Carlsbergfondets afdeling B, har i samarbejde med professor D. von WETTSTEIN, Universitetets genetiske Institut, afsluttet to arbejder, eet om nukleoledannelsen hos svampen *Neottiella*, og eet om den genetiske overkrydsningsmekanisme (se litteraturlisten). Studierne af den genetiske overkrydsningsmekanisme fortsætter, og var i vinterhalvåret henlagt til Division of Biology, California Institute of Technology i Pasadena, hvor professor WESTERGAARD opholdt sig som Gosney-stipendiat, med tilskud fra Carlsbergfondets afdeling B. Professor WESTERGAARD har holdt foredrag (seminars) ved Universitetet i Leiden, ved California Institute of Technology, ved University of California, Berkeley, og ved Australian National University, Canberra. Professor WESTERGAARD har endvidere efter indbydelse deltaget i »Second La Jolla Conference on Developmental Biology: Chromosome Structure and Function« i dagene 22.–23. marts, 1970. Professor WESTERGAARD er udnævnt til æresmedlem af »Mendelska Sällskapet« i Lund.

Følgende afhandlinger er publiceret i årets løb:

ABRASH, HENRY I.: The hydrogen-deuterium exchange of native and acid denatured sperm whale metmyoglobin. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* 37, 107–128 (1970).

- ABRASH, HENRY I.: The hydrogen-deuterium exchange of apomyoglobin. *Compt. Rend Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 129–144 (1970).
- JOHANSEN, JACK T., RONALD W. A. OLIVER and IB SVENDSEN: Some spectral and kinetic properties of the acyl enzymes of native and chemically modified subtilisin type Carlsberg and type Novo. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 87–105 (1969).
- JOHANSEN, JACK: Chemical derivatives of subtilisins with modified proteolytic activities. II. Succinyl- and glutarylsubtilisin type Carlsberg. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 145–177 (1970).
- KALCKAR, H. M., A. U. BERTLAND II, J. T. JOHANSEN and M. OTTESEN: Changes of ordered polypeptide structures in a pyridine nucleotide enzyme, 4-Epimerase. Alfred Benzon Symposium I. The Role of Nucleotides for the Function and Conformation of Enzymes, edited by H. M. Kalckar et al. Munksgaard, Copenhagen 1969, p. 247–275.
- OLSEN, CARSTEN: On biological nitrogen fixation in nature, particularly in blue-green algae. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 269–283 (1970).
- OTTESEN, MARTIN and WILLIAM RICKERT: The isolation and partial characterization of an acid protease produced by *Mucor Miehei*. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 301–325 (1970).
- OTTESEN, M., J. T. JOHANSEN and I. SVENDSEN: Subtilisin: Stability properties and secondary binding sites. Structure-Function Relationships of Proteolytic Enzymes, edited by P. Desnuelle, H. Neurath, M. Ottesen, Munksgaard, Copenhagen 1970, p. 175–186.
- OTTESEN, M. and I. SVENDSEN: Formation of enzyme-substrate complexes between subtilisins and large peptide substrates. 8th International Congress of Biochemistry, Switzerland 3–9 Sept. 1970. Abstract p. 41.
- RICKERT, WILLIAM: The degradation of the B-chain of oxidized insulin by *Mucor Miehei* protease. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **38**, 1–17, (1970).
- TASHIAN, RICHARD: Hydrogen-tritium exchange in human erythrocyte carbonic anhydrase B and C. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 359–370 (1970).
- WESTERGAARD, M. og D. VON WETTSTEIN: The nucleolar cycle in an ascomycete. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 195–237 (1970).
- WESTERGAARD, M. og D. VON WETTSTEIN: Studies on the mechanism of crossing over. IV. The molecular organization of the synaptinomal complex in *Neottiella* (Cooke) Saccardo (Ascomycetes). *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 239–268 (1970).
- WILLUMSEN, LARS: Hydrogen isotope exchange in ovalbumin with use of tritium as a label. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **37**, 21–48 (1969).
-

Den fysiologiske afdeling.

Leder: Professor, dr. HEINZ HOLTER.

Professor H. HOLTER har i det forløbne år i samarbejde med afdelingens assistenter og gæster fortsat studiet af cellefysiologiske problemer med særlig hensyntagen til afdelingens to hovedstudieobjekter, gærsvampe og amøber. Den i sidste beretning nævnte undersøgelse af respirationsstofsiftet af *Pelomyxa palustris* er fortsat. Professor HOLTER har desuden i årets løb været stærkt optaget af sin virksomhed i Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd, hvis formand han er, ligesom han er formand for Forskningsrådenes Centraludvalg og deltager i Forskningens Fællesudvalgs møder.

Ved Københavns Universitet har professor HOLTER afholdt forelæsninger over cytologiske emner for biologi- og biokemistuderende. Det til forelæsningen hørende kompendium benyttes også til undervisning i cellebiologi i Universitetets nyoprettede milieukontrol-linie. Professor HOLTER har også medvirket ved affattelsen og bedømmelsen af cytologiske examensopgaver, samt som examinator ved magisterkonferenser.

Mag. scient. KNUD MAX MØLLER har fortsat sine undersøgelser af amøbekrystallernes biogenese. Studiet af triuretets kemi, der udførtes i samarbejde med stud. scient. B. HØJERUP, har nået en foreløbig afslutning, og der foreligger en række rapporter herom. Der er fuldført en litteraturoversigt over triuret ved 100-året for dets opdagelse. Denne litteraturoversigt er afsluttet og trykfærdig.

Sammen med stud. scient. M. ENGELHARDT og mag. scient. J. FRIIS har MAX MØLLER været beskæftiget med at udvinde enzymet triuretase fra en af J. FRIIS og K. MAX MØLLER isoleret stamme af *Corynebacterium michiganense*. Analytiske og dyrkningsmæssige forhold er undersøgt. I samarbejde med M. ENGELHARDT er der gennemført et systematisk litteraturstudium af allantoinets, urinstoffets og biuretets stofskifte, biokemi og forekomst hos mikroorganismer. Et foreløbigt manuskript herom foreligger.

Carlsberg Laboratoriets billedarkiv er også i år blevet videreført af magister MAX MØLLER, og en række inden- og udenlandske interesserede er blevet forsynet med fotografier fra arkivet.

Cand. mag. VAGN HARTELIUS har fortsat undersøgelserne over røntgenstrålers indflydelse på konjugationen og sporedannelsen hos *Schizosaccharomyces pombe*. Desuden har han også i det forløbne år været stærkt optaget af tekniske og administrative opgaver.

Dr. phil. CICYLY CHAPMAN-ANDRESEN har fortsat de i tidligere årsberetninger omtalte undersøgelser over pinocytose i amøber. Den i samarbejde med S. Y. BROWNSTONE udførte undersøgelse af nedbrydningen af pinocytisk optaget albumin i amøbernes cytoplasma vil blive nærmere omtalt i redegørelsen over dr. BROWNSTONES arbejde.

Forskellige substituerede atebrinfarvestoffer, modtaget fra professor D. WITTEKIND, Freiburg, Vest-Tyskland, blev sammenlignet med andre basiske farvestoffer med hensyn til induktion af pinocytose og indtrængen i amøbeceller. Forsøgene sigter på at finde en mulig korrelation mellem farvestoffers struktur og deres eventuelle farvning af inklusionslegemer i cytoplasmaet. De modtagne farvestoffer inducerede pinocytose, men adskilte sig fra andre undersøgte farvestoffer ved en meget hurtig indtrængen i cytoplasmaet og ved farvning af de »tunge sfæriske legemer«. Et foredrag med titlen »Uptake of Dyes by Amoebae« blev holdt under et symposium over emnet: »Farvestoffer og lysosomer« på universitetet i Freiburg im Breisgau den 18. juli 1970.

De i sidste årsberetning omtalte undersøgelser, gennemført i samarbejde med professor H. HOLTER, over respiration i den store ferskvandsamøbe, *Pelomyxa palustris*, er blevet fortsat. pH og iltpænding i amøbernes naturlige omgivelser er blevet fulgt året igennem og forekomsten af forskellige morfologiske typer af denne amøbeart og deres cytologiske karakteristika er blevet studeret. Amøberne blev holdt i kulturer under forskellige iltpændinger; der er foretaget tællinger af den procentvise forekomst af tre symbiontiske bakterier, og der er påvist forskelle mellem bakterietypernes formering som funktion af iltpændingen. Homogenater af amøber holdt under lav iltpænding viser en højere iltoptagelse under aerobe betingelser end homogenater fra korresponderende halvdele holdt i mættet ilt.

I samarbejde med mag. scient. JYTTRE REICHSTEIN NILSSON, Carlsbergfondets biologiske Institut, er finstrukturen i cyster af *Pelomyxa palustris* blevet undersøgt i elektronmikroskop. Cyster

af kendt alder fra een dag til to år er indsamlet fra kulturer, dan-
nelse af to vægge om cysterne og udvikling af reservenæring er
blevet fulgt og sammenlignet med forholdene hos andre amøbe-
arter. En afhandling over disse undersøgelser er under ud-
arbejdelse.

Dr. CHAPMAN-ANDRESEN deltog i »First International Research
Conference for the European Group for the Study of Lysosomes«
i Louvain, Belgien, 12.–15. september 1970 og holdt her et fore-
drag over »Turnover of Lysosomes in the Amoeba *Chaos chaos*«.

Mag. scient. JØRGEN FRIIS har fortsat analysen af gluco-
amylasegenerne i *Saccharomyces*. Tetradeanalyser har vist, at der
findes to strukturelle amylasegener, der ikke er koblede. Yder-
ligere må der postuleres et eller to gener, der påvirker den extra-
cellulære enzymaktivitet (hæmningsgener). Analyserne viste til-
lige, at der er kobling mellem eet af disse og det ene af de struk-
turelle gener med en beregnet afstand på ca. 40cM.

I samarbejde med professor H. ROMAN, University of Washing-
ton, er magister FRIIS i færd med en undersøgelse af den mitotiske
intragen-rekombination i *Saccharomyces*-stammer, der er homo-
eller heterozygot for parringstype. En undersøgelse af mutations-
hyppighed og mutationstype under henholdsvis mitose og meiose i
Schizosaccharomyces pombe udførtes i samarbejde med F. FLURY
og professor U. LEUPOLD, Universitetet i Bern. Dette arbejde er
afsluttet, og en publikation herom er i trykken.

I samarbejde med dr. F. FATICHENTI, Sassari, påbegyndte
magister FRIIS en undersøgelse af den spontane mutationshyppig-
hed i *Saccharomyces*. Til dette formål blev der ved passende
krydsninger fremstillet ikke-klumpende, haploide gærstammer,
der er defekte i et af de sidste trin i adenin-biosyntesen, hvilket
ytrer sig i ophobningen af et rødt pigment, der er egnet til genetisk
mærke. I de første forsøg med disse stammer er der fundet
mutationshyppigheder, der er højere end angivet i litteraturen. En
fortsættelse af dette arbejde er planlagt.

Magister FRIIS har på indbydelse fra Universitetet i Freiburg
besøgt dette to gange i årets løb og holdt følgende foredrag: den
16. december 1969 »Mating type and recombination in yeast«;
den 6. maj 1970 »Spontaneous mutations in *Schizosaccharomyces
pombe*«.

Fra den 7.–9. maj 1970 deltog magister FRIIS i Gesellschaft für

Genetik's årlige møde i Freiburg, og den 11. maj 1970 holdt han under et påfølgende besøg ved Universitetet i Bern et foredrag med titlen »Trial and error with yeast wall genetics«.

Ved den X. Internationale Mikrobiologikongres i Mexico City den 9.–14. august 1970 var magister FRIIS chairman for sektionen om exoenzymer og holdt den 11. august et foredrag med titlen »The genetics of extracellular glucoamylase production in yeast«.

Desuden har magister FRIIS varetaget den daglige administration af Isotoplaboratoriet.

Dr. YEHOSHUA SHIEKY BROWNSTONE, Ontario, har afsluttet sit studieophold ved afdelingen. Han har i samarbejde med dr. CHAPMAN-ANDRESEN udført en undersøgelse af pinocytisk optaget albumin (med radioaktivt jod-mærket serumalbumin) i amøbecytoplasma. Dette arbejde er afsluttet, og en publikation er under udarbejdelse.

Stud. scient. MOGENS ENGELHARDT har som studenterstipendiat ved afdelingen fortsat sit i samarbejde med J. FRIIS og K. MAX MØLLER påbegyndte studium af triuretase fra *Corynebacterium michiganense*.

Følgende undersøgelser er dels udført, dels i gang:

1.) Dyrkningsbetingelserne for bakterien og dens opformering i 3 l-chemostaten »Biotec«. Det har vist sig, at organismens morfologi er stærkt afhængig af dyrkningsforholdene. Metoder til bestemmelse af bakterietallet i kultursuspensionerne er udarbejdede.

2.) Forskellige metoder til homogenisering af bakteriesuspensionerne er afprøvet med det resultat, at Eaton-pressen viste sig at være mest formålstjenlig. En metode til bestemmelse af homogenaternes proteinindhold foreligger.

3.) Triuretase dannes af bakterien kun ved induktion, d.v.s. når substratet triuret er tilstede i kulturmediet. Enzymet synes i hvert fald delvis bundet til subcellulære partikler, hvilket kan demonstreres ved filtreringsforsøg (Millipore-filtre) og ved fryse-sonderdeling af partiklerne. Triuretaseaktiviteten måles ved bestemmelse af den ved triurets nedbrydning dannede ammoniak. Enzymets pH-optimum og aktivitetens afhængighed af substratkoncentrationen er bestemt.

Arbejdet nærmer sig sin afslutning.

Dr. FABRIZIO FATICHENTI, Sassari (Sardinien) har under ledelse af magister FRIIS sat sig ind i gærgenetisk teknik. Foruden den under magister FRIIS omtalte *Saccharomyces*-undersøgelse har han, med ønsket om at kunne anvende genetiske metoder på gæren *Debaromyces*, forsøgt at fremkalde sporulation i to arter af denne slægt. Forsøget lykkedes imidlertid ikke, trods anvendelsen af 10 ved andre gærarter virksomme sporulations-medier og forskellige temperaturer. Endelig har dr. FATICHENTI udført en mindre undersøgelse af forekomsten af gærarter i snedækket jord fra danske og norske lokaliteter.

Mag. scient. KLAUS B. HENDIL har afsluttet sit ophold som kandidatstipendiat ved afdelingen. Foruden de i sidste årsberetning nævnte, sammen med dr. P. W. BRANDT udførte arbejder, har han selvstændigt gennemført en undersøgelse af den ionbyttervirksomhed, der udfoldes af det slimlag, der beklæder amøbers overflade, og som viste sig at spille en rolle ved udløsning af pinocytose. En publikation herom er under udarbejdelse.

Stud. scient. BJARNE HØJERUP har i juni 1970 afsluttet sit ophold som studenterstipendiat ved afdelingen. Om hans arbejde, der er udført sammen med K. MAX MØLLER, foreligger følgende rapporter:

Litteraturoversigt: Triuret.

Rapport over triuretsyntesen:

I. del: Udbyttet af triuret som funktion af thionylchlorid-mængden, når urinstofmængden fastholdes.

II. del: Urinstoffets og thionylchloridets tilstand i den énfasede reaktionsblanding samt varmetoningen ved sammenblandingen.

III. del: Farveændringer i den énfasede reaktionsblanding samt forsøg på at isolere intermediære forbindelser som ved hydrolyse giver triuret.

IV. del: Bestemmelse af de gasser, der udvikles ved reaktionen mellem urinstof og thionylchlorid under opvarmningsreaktionen og den efterfølgende hydrolyse; samt en bestemmelse af det dannede ammonium.

V. del: Forsøg på dannelse af triuret ved carbamylering af biuret.

VI. del: Undersøgelser over den termiske decomponering af urinstof.

Tyndtlagschromatografi af ureider. Forsøg på chromatografisk adskillelse af stofferne urinstof, biuret, triuret og cyanursyre.

Indophenol-studier:

I. del: Rapport over indophenolnatriums ultraviolette og synlige spektrum.

II. del: Undersøgelser over stabiliteten af indophenol i 0,001 N og i 0,10 N NaOH.

III. del: Indophenol dannet ved reaktion mellem ammoniak, phenol og hypochlorit.

IV. del: Isolation af farvestoffet, der dannes ud fra følgende reaktionsblandinger:

1. urinstof, phenol og hypochlorit.
2. biuret, phenol og hypochlorit.

Dr. phil. PAUL OTTOLENGHI har i maj 1970 afsluttet det i sidste årsberetning omtalte studieophold ved Biology Department, University of Sussex. Han var under dette ophold beskæftiget med forsøg på at renfremstille intracellulær gærinvertase (i samarbejde med dr. S. SHALL) og har sammen med dr. P. WHITTAKER studeret betingelserne for fremkaldelsen af genetiske forstyrrelser i visse gærarters respirationsstofskefte.

Efter sin tilbagekomst til afdelingen har dr. OTTOLENGHI genoptaget sin undersøgelse af invertase-reaktionens kinetik. En publikation med titlen »A comparison of five genetically distinct invertases of yeast. Enzymatic characteristics« er i trykken; et andet manuskript om de samme 5 invertasers fysiologiske forhold er under udarbejdelse. — Desuden har dr. OTTOLENGHI udført en teoretisk undersøgelse af pH-effekten på enzymreaktioner i steady-state-systemer. Der foreligger et manuskript om denne undersøgelses første del, med titlen: »The effects of pH on the simplest steady-state enzyme systems«.

Ved den X. Internationale Mikrobiologikongres i Mexico City den 9.–14. august 1970 var dr. OTTOLENGHI chairman for sektionen om protoplaster og spheroplaster. Han holdt et foredrag med titlen: »The process of adaptation to high osmotic pressure in the growth medium by a strain of *Saccharomyces*«.

Dr. ELLEN THOMSEN, Institut for almen Zoologi, har afsluttet den i en tidligere beretning nævnte, sammen med fru KAREN HOLTEN udførte undersøgelse af esteraseindholdet i tarmepithelet af spyfluen under forskellige ernæringsforhold. En afhandling herom er i trykken under titlen: »Esterase activity of the hind-midgut of the female *Calliphora erythrocephala* (Meig)«.

Foruden de ovennævnte gæster har vi haft besøg af følgende i kortere tid:

Dr. A. AHMAD, Bern; Dr. N. ANDRESEN, København; Dr. C. ANFINSEN, Bethesda; Dr. J. BARNETT, Norwich; Dr. B. COOPER, Montreal; Dr. B.-Z. DORFMAN, New York; Dr. D. GLICK, Stanford; Dr. W. HAUPT, Erlangen; Dr. M. HOTCHKISS, N.Y.; Dr. R. HOTCHKISS, N.Y.; Dr. O. JACOBSEN, Gent; Dr. U. LEUPOLD, Bern; Dr. M. LEVY, N.Y.; Magister J. R. NILSSON, København; Dr. C. A. PARKER, Poole; Dr. C. SCHELLMAN, Eugene; Dr. J. SCHELLMAN, Eugene; Dr. A. THOMSON, London; Dr. E. VYSE, Brighton.

I lighed med tidligere år har afdelingen afgivet gær- og protozo-kulturer til en række danske og udenlandske laboratorier.

De i de sidste beretninger nævnte gærmøder, som afdelingens medarbejdere foranstalter i fællesskab med det formål at formidle kontakt mellem danske gærforskere, er i år blevet fortsat med to møder, henholdsvis den 12. december 1969 og den 29. maj 1970.

Følgende arbejder er publiceret i årets løb:

- BACON, J. S. D., D. JONES og P. OTTOLENGHI: Cell wall residues in yeast protoplast preparations. *Journal of Bacteriology* **99**, no. 3, 885-887 (1969).
- BRANDT, P. W. og K. B. HENDIL: Properties of the plasma membrane of amoeba. *Surface Chemistry of Biological Systems*. (Plenum Press, 1970), 323-335.
- CHAPMAN-ANDRESEN, C. og S. CHRISTENSEN: Pinocytic uptake of ferritin by the amoeba *Chaos chaos*, measured by atomic absorption of iron. *Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg* **38**, no. 2, 19-57 (1970).
- CHAPMAN-ANDRESEN, C. og H. HOLTEN: Respiration in *Pelomyxa palustris*. Scandinavian Section of the Society of Protozoologists, 29.-30. maj 1969, Lund, Sverige. *Journal of Protozoologists* **16**, Suppl., p. 30 (1969).

- CHAPMAN-ANDRESEN, C., T. BØG HANSEN og M. MÜLLER: Influence of starvation and refeeding on protein and enzyme levels in the amoeba *Chaos chaos*. Abstracts VI: Meeting of Scandinavian Society for Cell Research, Reykjavik, Island, 4.-6. august (1969). Experimental Cell Research **58**, 452 (1969).
- FRIIS, J.: The genetics of extracellular glucoamylase production in yeast (Abstract). X. International Congress for Microbiology, Mexico 1970, p. 30.
- FRIIS, J. og P. OTTOLENGHI: The pigmentation of bovine serum albumin by the »Black yeast« *Phialophora jeanselmei*. Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg **37**, no. 9, 179-193 (1969).
- FRIIS, J. og P. OTTOLENGHI: The genetically determined binding of Alcian blue by a minor fraction of yeast cell walls. Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg **37**, no. 15, 327-341 (1970).
- FRIIS, J. og P. OTTOLENGHI: The genetically determined binding of Alcian blue by a minor fraction of yeast cell walls. (Abstract). Hereditas **63**, 451-452 (1969).
- FRIIS, J. og H. ROMAN: The effect of UV, X-rays and nitrosoguanidine on mitotic recombination in yeast with homo- and heterozygous mating type locus (Abstract). Heredity **25**, 496 (1970).
-

Af »Comptes rendus des Travaux du Laboratoire Carlsberg« udkom i regnskabsåret 1969–70 vol. 37 no. 2–17 og vol. 38 no. 1, ialt 22 ark.

Laboratoriets personale består ved slutningen af året 1969–70 af følgende:

Professor, dr. M. OTTESEN er forstander for den kemiske afdeling (ansat 1. oktober 1947 som ekstraordinær, 1. marts 1950 som ordinær assistent, i den nuværende stilling 15. juni 1959).

Mag. scient. IB SVENDSEN er ordinær assistent (ansat 1. maj 1964, i den nuværende stilling 1. december 1965).

Ekstraordinære assistenter er cand. scient. JACK JOHANSEN (ansat 1. december 1966) og akademiingeniør KIRSTEN EGUND BIEDERMANN (ansat 1. marts 1969).

Professor, dr. HEINZ HOLTER er forstander for den fysiologiske afdeling (ansat 1. oktober 1937 som ekstraordinær assistent ved den kemiske afdeling, fra 1. januar 1943 som afdelingsleder for den cytokemiske underafdeling, i den nuværende stilling fra 1. juni 1956).

Mag. scient. K. MAX MØLLER er ordinær assistent (ansat 1. marts 1950 som ekstraordinær assistent ved den kemiske afdeling, overgået fra 1. juni 1954 til den cytokemiske afdeling, i den nuværende stilling fra 1. juni 1956).

Ekstraordinære assistenter er cand. mag. VAGN HARTELIUS (ansat 1. maj 1931 som ekstraordinær assistent ved den gæringsfysiologiske underafdeling, overgået 1. juni 1946 til den fysiologiske afdeling) og dr. CICILY CHAPMAN-ANDRESEN (ansat 1. oktober 1961).

Angående regnskabet henvises til ekstrakten s. II–III.

Bestyrelsen for Carlsberg Laboratoriet, den 4. februar 1971.

P. BRANDT REHBERG. E. HOFF-JØRGENSEN. ARNE NOE-NYGAARD.

K. GEORG SØRENSEN. AKSEL TOVBORG JENSEN.

Afdeling B

Carlsbergfondets videnskabelige understøttelser

I 1969–70 indkom der 177 ansøgninger om et samlet beløb af ca. 6.700.000 kr. Der bevilgedes ialt 4.854.543 kr. 82 øre. I årets løb bortfaldt bevillinger til et samlet beløb af 52.093 kr. 32 øre. De ikke udbetalte gamle og nye bevillinger udgjorde ved årets udgang et beløb af ialt 6.907.992 kr. 07 øre. For så vidt angår regnskabet for afdeling B, henvises til s. III.

De i 1969–70 til videnskabelige formål bevilgede beløb fordeles sig således:

Undersøgelser, medhjælp m.v.

1. ADELSAARBOGSFORENINGEN til udarbejdelse og udgivelse af stamtavler over danske adelsslægter i Danmarks Adels Aarbog 2.000 kr.
2. Statsskovrider H. BARNER til fortsatte undersøgelser over befrugtningmekanismen hos nåletræer 40.000 kr., fordelt over 2 år.
3. Professor KAJ BARR (†) til filologiske studier 7.000 kr.
4. Professor, dr. C. J. BECKER til fortsat udgravning af jernalderlandsbyer ved Grøntoft, Vestjylland 66.000 kr.
5. Professor, dr. KAJ BERG til dækning af udgifter ved fortsatte ferskvandsbiologiske studier 7.000 kr.
6. Professor, dr. F. J. BILLESKOV JANSEN til videnskabelig medhjælp ved litteraturhistoriske arbejder 10.000 kr.
7. Professor, dr. TØVE BIRKELUND til fortsættelse af biostratigrafisk-økologisk udforskning af danske skrivekridtaflejringer 13.000 kr.
8. Professor, dr. AAGE BOHR til forberedelse af en udgave af værker af Niels Bohr 40.000 kr.
9. Professor, dr. FRITZ BUCHTHAL til aflønning af medarbejder til gennemførelse af elektronmikroskopiske undersøgelser på humane perifere nerver 15.000 kr.

10. CARLSBERGFONDETS UDGRAVNING I HAMA til fortsat bearbejdelse af materialet fra udgravningerne 83.185 kr.
11. Professor, dr. BENT CHRISTENSEN til fortsatte undersøgelser over det såkaldte »founder principle« gennem en populationsgenetisk analyse, baseret på en biokemisk genmarkør af udvalgte populationer af vandbænkebideren *Asellus aquaticus* 9.600 kr.
12. Dr. phil. TORBEN HOLCK COLDING til fortsættelse af studier vedrørende kunst og kunstindustri i tidsrummet ca. 1770 til ca. 1870 4.800 kr. årlig i 2 år.
13. Professor, dr. HENRIK DAM til fortsættelse af biokemiske og ernæringsmæssige undersøgelser 25.000 kr.
14. DANMARKS TOPOGRAFISK-BOTANISKE UNDERSØGELSE til udarbejdelse og trykning af nr. 38 af TBU's publikationer 8.217 kr.
15. Professor, dr. W. DANSGAARD til fortsættelse af arbejdet med borekernen gennem Grønlands indlandsis samt til en supplerende prøveindsamling fra Camp Century, Grønland, 6.593 kr.
16. Samme til isotopundersøgelser af en is-borekerne fra Byrd Station, Antarktis, 36.000 kr.
17. Samme til assistance i et halvt år ved målearbejde i forbindelse med boreprøver 14.400 kr.
18. DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB til videreførelse af redaktionsarbejdet ved supplement til Ordbog over det danske sprog 71.582 kr. årlig i 5 år.
19. Samme til fortsættelse i 1970/71 af arbejdet på Ordbog over det ældre danske sprog 53.150 kr.
20. Samme til fortsat arbejde i 1970 ved Diplomatarium Danicum 1. række 88.935 kr.
21. Samme til fortsat arbejde i 1970 ved samme værks 3. række 88.935 kr.
22. Samme til honorar til cand. mag. IVER KJÆR for arbejde i 1970/71 med gamle danske skuespiltekster 16.386 kr.
23. Samme til fortsat udgivelse af Corpus Philosophorum Danicorum medii aevi i perioden 1/4 1970–31/3 1973 62.209 kr. 66 øre.
24. Samme som efterbevilling for perioden 1/4 1964–31/3

- 1970 vedrørende udgivelsen af samme værk 11.652 kr. 17 øre.
25. Professor, dr. CHRISTIAN ELLING til fortsatte studier i det 16.-18. århundredes kunst og kulturhistorie 5.000 kr. årlig i 2 år.
  26. Lektor NIELS FØGED til udarbejdelse af en afhandling om ferskvandsdiatomeer i Thailand 8.000 kr.
  27. KOMITEEN FOR CARLSBERGFONDETS ARKÆOLOGISKE EKSPEDITION TIL FØNIKIEN til den fortsatte bearbejdelse af ekspeditionens materiale 43.379 kr.
  28. Lektor, dr. BO GRØNBECH til fuldendelse af et arbejde om H. C. Andersen 52.800 kr.
  29. Professor, dr. ANDERS HALD til aflønning af medhjælp ved et matematisk-statistisk forskningsprojekt i perioden 1/1-31/12 1970 14.574 kr.
  30. Dr. phil. MARIE HAMMER til bearbejdelse af oribatider fra Pakistan og Tahiti 6.000 kr.
  31. Professor, dr. L. L. HAMMERICH til sekretærhjælp ved videnskabeligt arbejde 4.000 kr.
  32. Dr. phil. AAGE HANSEN til videnskabelig medhjælp 3.000 kr.
  33. Dr. phil. AXEL M. HEMMINGSEN til undersøgelser vedrørende Kanarieøernes zoologi 1.500 kr. årlig i 2 år.
  34. Dr. phil. KR. HOLT-HANSEN til dækning af udgifter ved eksperimentelle undersøgelser over synsoplevelser, fortrinsvis ved korte tidsintervaller 5.000 kr.
  35. Professor, dr. POUL HØYBYE til sekretærhjælp 3.000 kr.
  36. Professor, dr. K. A. JENSEN til assistance ved organisk-kemiske undersøgelser 6.000 kr.
  37. Professor, dr. KRISTIAN JEPPESEN til videnskabelig bearbejdelse ved stud. mag. Niels Hannestad af de i museet i Bodrum, Tyrkiet, opbevarede fund fra Halikarnassosudgravningerne 5.975 kr.
  38. Samme til videnskabelig bistand ved Mr. G. Waywell, British Museum, ved udgivelsen af fund fra mausolæet i Halikarnassos 7.200 kr.
  39. Samme til fremstilling og forsendelse af gipsafstøbninger af skulpturfund fra Halikarnassos-ekspeditionens udgravninger til brug ved bearbejdelsen i British Museum af fundgenstande fra Halikarnassos 3.500 kr.

40. Professor, dr. PETER JØRGENSEN (†) til fortsatte studier i 1 år inden for dansk, frisisk, nedertysk og højtysk sprog 4.000 kr.
41. Lektor, afdelingsleder FEIKO KALSBEER til bearbejdelse af materiale, indsamlet under et feltophold i Nordnorge 1969 3.060 kr.
42. Professor, dr. TORBEN KROGH (†) til honorering af tre medarbejdere i forbindelse med udgivelsen af et værk om vandretrupper og hofforlystelser i Danmark i det 16. og 17. århundrede 8.000 kr.
43. Fhv. overarkivar, dr. ERIK KROMAN til studier vedrørende Ærøs historie 4.000 kr.
44. KULTURHISTORISK LEKSIKON til udnyttelse af Danmarks middelalderlige kilder ved fortsat beskæftigelse af en særlig dansk redaktør, amanuensis, cand. mag. Allan Karker 9.000 kr.
45. KØBENHAVNS UNIVERSITET til dækning af honorarer til professorerne H. Holter, E. Zeuthen og M. Ottesen som fungerende lektorer i fagene dynamisk cytologi, embryologi og biologisk kemi 63.603 kr.
46. LANDBOHISTORISK SELSKAB som yderligere tilskud til udarbejdelse og udgivelse af sted- og personregistre til Skast herreds tingbøger 6.816 kr. (Tillæg til bevilling af 28/11 1958 på 30.500 kr.).
47. Professor, dr. ARNE LUNDQVIST til aflønning af videnskabelig medarbejder ved tyndtlagskromatografiske studier inden for hvede 50.000 kr., fordelt over 2 år.
48. Amanuensis IVAN MADIRAZZA som afsluttende bevilling til aflønning af medhjælp til geologiske undersøgelser af de nordjyske saltstrukturer og til køb af boreudstyr til udførelse af boringer 13.500 kr.
49. MARINBIOLOGISK LABORATORIUM, Charlottenlund Slot, til drift af laboratoriet og fortsat publikation af det af Carlsbergfondets Dana-Ekspedition 1928–30 hjembragte materiale 104.197 kr.
50. Professor FR. J. MATHIESEN til videreførelse af palæobotaniske arbejder: Danske brunkulsafløjringers flora og floraen i de grønlandske kridt-tertiærslag 3.000 kr. årlig i 2 år.
51. Museumsinspektørerne JØRGEN MELDGAARD og HENRIK

- THRANE til dækning af uforudsete udgifter til rentegning af materiale fra bronzealderen fra Nationalmuseets arkæologiske ekspedition til Persien i 1963 5.600 kr. (Tillæg til bevillinger af 29/11 1963, 27/11 1964 og 25/11 1966 på ialt 66.739 kr.).
52. Professor, dr. VALD. M. MIKKELSEN til fortsat botanisk-økologiske undersøgelser af vejkantvegetationen i Danmark 10.000 kr.
  53. Redaktør, dr. ERIK MOLTKE til udarbejdelse af en publikation af de grønlandske runeindskrifter ved cand. phil. Pia Renner Andresen 5.000 kr., fordelt over 3 år.
  54. Professor, dr. AGNETE MUNCH-PETERSEN til teknisk assistance i 1 år ved in vivo og in vitro undersøgelser af deoxyribosid nedbrydende enzymer i *Escherichia coli* 26.861 kr.
  55. Amanuensis, dr. JENS TYGE MØLLER til fortsættelse af undersøgelser over morfologiske processer i en østjysk fjordmunding med særligt henblik på bestemmelse af vandbevægelser og materialvandring 25.000 kr., fordelt på 2 år.
  56. Dr. phil. KRISTEN MØLLER til fortsatte undersøgelser over gamle fiskeredskaber og fiskemetoder inden for det danske fiskeri 5.000 kr., fordelt over 2 år.
  57. NATIONALMUSEET til udgivelse af værket »Danmarks Kirker« i tiden 1/4 1970–31/3 1971 157.500 kr.
  58. Overinspektør H. NØRLING-CHRISTENSEN (†) og civilingeniør HENRIK TAUBER til studentermedhjælp ved udarbejdelse af metode til termoluminiscensdatering af potteskår 5.500 kr.
  59. Professor, dr. OLAF OLSEN til arkæologiske undersøgelser på Aggersborg voldsted og bearbejdelse af materiale vedrørende de danske vikingebørge af Trelleborgtypen 23.500 kr.
  60. Overlærer, cand. pæd. ASTRID BOYE PETERSEN som afsluttende bevilling til undersøgelse og behandling af 65 båndoptagne undervisningstimer i engelsk for begyndere med henblik på at belyse undervisningens mål og metode 6.000 kr.
  61. Professor, dr. CHRISTIAN POULSEN til bearbejdelse af ældre palæozoisk materiale fra dybdeboring ved Slagelse 4.000 kr. årlig i 2 år.

62. Museumsdirektør, dr. VAGN POULSEN (†) til studier over oldtidens kunsthistorie 6.000 kr. årlig i 2 år.
63. Filmfotograf PETER RASMUSSEN til videnskabelig og teknisk bearbejdelse af etnografisk filmmateriale, omhandlende det halvnomadiske, afrikanske folk, masaierne, 2.896 kr. 71 øre. (Tillæg til bevilling af 29/11 1968 på 28.100 kr.).
64. Professor, dr. ANDERS REIZ til honorering af medhjælp ved fremstilling af konstruktionstegninger af astronomiske instrumenter 9.000 kr.
65. Professor, dr. ALFRED ROSENKRANTZ til tegnehjælp til færdiggørelse af afhandlinger vedrørende Palæocænfaunaen (Danien og yngre lag) fra Danmark, Østrig og Polen 3.000 kr.
66. Professor, dr. PAUL V. RUBOW til litteraturhistoriske studier 4.500 kr. årlig i 2 år.
67. Lektor GUNNAR SANDFELD til arbejde med et værk om dansk provinsteater i pionertiden 1790–1870 6.000 kr. årlig i 2 år.
68. Museumsinspektør PETER SEEBERG til afslutning af undersøgelse af grav- og stenkredsområde fra ældre jernalder på Skovbakken ved Hvolris, V. Bjerregrav sogn, Viborg amt, 12.000 kr.
69. Udenrigsråd, dr. GUNNAR SEIDENFADEN til udgifter ved retegning af analytiske tegninger af asiatiske orkideer 10.000 kr.
70. Professor, dr. NIELS SKYUM-NIELSEN til medhjælp til udarbejdelse og færdiggørelse af anden halvdel af samlet fremstilling af Danmarks historie 1085–1241 5.055 kr.
71. Professor, dr. AXEL STEENSBERG til undersøgelser over landboforhold, navnlig i middelalderen og renæssancetiden 6.000 kr. årlig i 2 år.
72. Samme til undersøgelse af den i 1600-årene tilsandede landsby Torup ved Asserbo og til udgravning af en gårdtomt 5.900 kr.
73. Samme og museumsinspektør SVEND NIELSEN til undersøgelse af middelalderagre og vandmølletomter i Borup Ris samt til bearbejdelse af materialet 10.800 kr.
74. Professor, dr. A. STENDERUP til aflønning af laborant i 1 år ved undersøgelse af DNA fra gær 30.000 kr.

75. Museumsinspektør HANS STIESDAL til udarbejdelse af manuskript til et bind af Danske Voldsteder omhandlende Århus amt 14.000 kr.
76. Dr. agro. & phil. C. SYRACH-LARSEN til fortsatte undersøgelser over bævreanspens typer 4.000 kr. årlig i 2 år.
77. Professor, dr. THORV. SØRENSEN til aflønning af assistance ved bearbejdelse af forsøgsmateriale vedrørende variabiliteten hos udvalgte plantearter 12.250 kr.
78. Dr. phil. ELLEN THOMSEN til undersøgelser over insekternes neurosekretoriske celler og endocrine kirtler 20.178 kr.
79. Professor, dr. MATH. THOMSEN til samme formål 20.178 kr.
80. Professor, dr. GUNNAR THORSON (†) til udarbejdelse af en monografi over forgællesneglenes ægkapsler og larveudvikling 6.000 kr. årlig i 2 år.
81. TRAP DANMARK til udarbejdelse af registre til Trap Danmark 9.000 kr.
82. Overinspektør, dr. J. TROELS-SMITH til bestemmelser af makrofossile planterester fra Egelsee, Schweiz, med henblik på udredning af klimasvingninger i postglaciale tiden 32.187 kr.
83. Professor, dr. MOGENS WESTERGAARD til videnskabelige undersøgelser i 1970 65.574 kr. 93 øre.
84. Professor, dr. D. VON WETTSTEIN til dækning af lønudgifter i perioden 1/9 1970–31/8 1971 ved en undersøgelse af protoklorofylholokronets struktur og funktion ved hjælp af kloroplastmutanter i byg 38.784 kr.

Instrumenter.

85. Til dækning af mindre udgifter til eftersyn, reparation og mærkning af udlånte apparater samt til forsikring 2.148 kr. 75 øre.
86. Til service-abonnement for Carlsberfondets GIER-anlæg på Københavns universitets astronomiske observatorium 43.980 kr. 12 øre.
87. Seminariielektor A. R. ANDERSSON til anskaffelse af en Leitz mikrotom med tilbehør til brug ved biologiske studier 11.834 kr. (Udlån).
88. Professor, dr. W. DANSGAARD som tilskud til bygning af et massespektrometer 50.000 kr.

89. Konservator, dr. HANS HELBÆK til anskaffelse af belysningsudstyr til et fondet tilhørende mikroskop 853 kr. (Udlån).
90. Afdelingsleder, dr. HENNING LEMCHE til indkøb af et ambulantly måleapparat til registrering af temperatur og saltindholdighed i havvand 6.019 kr. (Udlån).
91. NATIONALMUSEET til køb af et 13×18 Arca fotografiapparat med tilbehør samt et objektiv til brug for redaktionen af »Danmarks Kirker« 5.893 kr. 75 øre.
92. Museumsleder KIRSTEN SALMBERG HANSEN til anskaffelse af et Reichert Star-Zoom stereomikroskop og et Reichert Zetopan forskningsmikroskop til brug ved afsluttende studier over kvantitative bundprøver fra Linding Å samt ved studier over horkens biologi 19.549 kr. 13 øre. (Udlån).
93. Professor, dr. J. C. SKOU som tilskud til erhvervelse af præparativ ultracentrifuge af mærket Beckman Spinco, model L 3-50, til brug ved cellemembranstudier 50.000 kr.

Udgivelse, trykning, klicheer.

94. Museumsinspektør, dr. ERLING ALBRECHTSEN som tilskud til fremstilling af stregklicheer over oldsagsmateriale til bind IV af værket Fynske Jernaldergrave 15.000 kr.
95. Professor KAJ BARR (†) til udgivelse af et af professor Arthur Christensen efterladt arbejde »Etudes sur le persan contemporain« 57.692 kr. (Tillæg til bevilling af 28/11 1956 på 27.800 kr.).
96. Professor, dr. ANDREAS BLINKENBERG til trykning af en monografi om Michel de Montaigne 10.000 kr.
97. Museumsinspektør, dr. POUL BONDESEN til afsluttende publicering af ca. 14 afhandlinger vedrørende zootopografiske undersøgelser af indvande i Thy 10.000 kr.
98. DET DANSKE SPROG -og LITTERATURELSKAB til fremstillingsudgifter ved trykning af bind 6 af H. C. Andersens dagbøger 24.000 kr.
99. Samme til fremstillingsudgifter og honorarer ved Boethius de Dacia: Quæstiones de generatione et corruptione i serien Corpus Philosophorum Danicorum medii ævi 10.273 kr.
100. Samme til fremstillingsudgifterne ved registre til Peter Skautrup: Det danske Sprogs Historie 66.500 kr.

101. DET KONGELIGE DANSKE SELSKAB FOR FÆDRELANDETS HISTORIE til dækning af trykningsudgifterne ved Kong Christian VIII's dagbøger og optegnelser II. bind, 1815–22, 1. halvbind, 48.000 kr.
102. KOMITEEN FOR DEN DANSKE DOKAN-EKSPEDITION til udgivelse i Videnskabernes Selskabs historisk-filosofiske skrifter af mag. art. Peder Mortensens afhandling: »Tell Shimshara, The Hassuna Period« 45.000 kr.
103. Arkitekt HELGE FINSEN til publikation af en opmåling af det romerske teater i Bosra 25.500 kr.
104. Dr. phil. MARGRETHE HALD til fremstilling af klicheer til et værk om primitive sko 15.204 kr.
105. HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND som tilskud til fremstilling af 1. bind af et værk i to bind om genforeningens historie af landsarkivar, dr. Harald Jørgensen 25.000 kr.
106. Dr. phil. KR. HOLT-HANSEN til publikation af afhandlingen: »Perception of a straight line briefly exposed« 2.170 kr.
107. JYSK SELSKAB FOR HISTORIE til udgivelse af professor, dr. C. O. Bøggild-Andersens efterladte manuskript: Hannibal Sehested, bind 2, 46.721 kr.
108. Arkitekt EIVIND LORENZEN som tilskud til fremstilling af publikationen »Along the Line where Columns are set« 18.982 kr. 50 øre.
109. Museumsdirektør, professor, dr. BENT J. MUUS til publicering i Videnskabelige Meddelelser fra Dansk Naturhistorisk Forening af en afhandling om marine ostracoder af dr. phil. E. M. Poulsen 8.000 kr.
110. Fhv. overlæge, dr. S. H. MYGIND (†) til trykning af »Continued Studies on the Functional Mechanism of the Labyrinthine Sensory Epithelium. The Vestibular Part, particularly the Otolith Organs« 5.655 kr. 06 øre. (Tillæg til bevilling af 30/8 1968 på 16.000 kr.).
111. DEN KONGELIGE MØNT- OG MEDAILLESAMLING som tilskud til trykningsudgifterne ved bind IV af »Sylloge of the Coins of the British Isles. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum« 13.250 kr.
112. Samme til trykningsudgifterne ved part 42 af »Sylloge Nummorum Graecorum, North Africa« 2.464 kr. 12 øre. (Tillæg til bevilling af 24/11 1967 på 24.500 kr.).

113. Dr. phil. G. SCHERZ (†) til udgivelse af bind II af Steno Geological Papers 15.000 kr.
114. Professor, dr. BENT SCHULTZER til trykning af den tyske oversættelse af afhandlingen: Filosofisk Kritik og Idealistisk Struktur 26.000 kr.
115. SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE til udgivelse ved arkivar, mag. art. Niels Petersen af bilagene til protokol over geheimestatsrådets forhandlinger 24.–28. januar 1848 10.000 kr. (Tillæg til bevilling af 27/11 1964 på 45.630 kr.).
116. Professor, dr. JENS ERIK SKYDSGAARD til fremstilling af klicheer og trykning af illustrationer til en bog om Pompeii 5.000 kr.
117. Afdelingsleder, dr. S. L. TUXEN til trykning af det af Knud Fæster efterladte manuskript om de nord- og mellem-europæiske humlebiens systematik 4.810 kr.
118. UDGIVERSELSKAB FOR DANMARKS NYESTE HISTORIE til udgivelse af de af Aage Friis indsamlede beretninger om systemskiftet 1901 1.800 kr. (Tillæg til bevilling af 15/1 1965 på 13.000 kr.).
119. VEJLE AMTS HISTORISKE SAMFUND til udgivelse af en bog i anledning af 100 året for Orla Lehmanns død 9.000 kr.

Rejser, ekspeditioner.

120. Professor, dr. TOVE BIRKELUND, afdelingsleder, dr. K. PERCH-NIELSEN og afdelingsleder K. RAUNSGAARD PEDERSEN til detaljerede geologiske undersøgelser af mesozoiske aflejringer på Jameson Land og Milne Land 50.600 kr.
121. Professor, dr. W. DANSGAARD til et 8 dages ophold på Yale University, U.S.A., i december 1969 2.171 kr.
122. Exam. art. STEN EBBESEN til en studierejse til Grækenland for at indsamle sprogligt materiale med henblik på færdiggørelse af en nygræsk grammatik 3.500 kr.
123. Lektor LENNART EDELBERG til en forskningsrejse til Nuri-stan i sommeren 1970 12.798 kr.
124. Fhv. overdyrlæge FR. ELVINGE til en studierejse til veterinærskolen i Utrecht for at studere skolens instrumentsamling 1.146 kr.
125. Rigsantikvar, dr. P. V. GLOB til fortsættelse af den danske

- arkæologiske Bahrain-ekspeditions arbejde på øen Bahrain i Den arabiske Golf 100.000 kr.
126. Konservator, dr. HANS HELBÆK til deltagelse i juni 1970 i et jubilæumssymposium i anledning af 300 året for Edinburgh Botaniske Haves grundlæggelse 4.294 kr.
127. Adjunkt ROLF HESSE til en studierejse til Grækenland for at indsamle sprogligt materiale med henblik på færdiggørelse af en nygræsk grammatik 3.500 kr.
128. Professor, dr. SØREN HOLM (†) til en rejse til Göttingen og Wolfenbüttel for at afslutte studier over romantikken 3.500 kr.
129. Professor, dr. J. HUMLUM til et ophold ved University of California i månederne februar-juni 1970 med henblik på undersøgelser over ferskvandsressourcer og ferskvandsudnyttelse i subtropiske tørkeregioner 16.920 kr.
130. Professor, dr. KRISTIAN JEPPESEN til 3. kampagne af de arkæologiske udgravninger ved mausolæet i Halikarnassos 80.000 kr.
131. Museumsinspektør, arkitekt KNUD J. KROGH til fortsat efterøgning af nordboruiner i området omkring Sydproven, Grønland, ved lærer Ove Bak 6.000 kr.
132. Arkitekt, dr. KJELD DE FINE LICHT til gennemførelse af fortsatte undersøgelser af Trajans thermer i Rom 10.780 kr.
133. Amanuensis PEDER MORTENSEN til delvis dækning af udgifterne ved to korte studieophold på Bahrain og i Bagdad i marts 1970 5.788 kr.
134. Cand. scient. NIELS ØSTERBY OLESEN til en analyse af den rumlige og kronologiske fordeling af de metamorfe facies i et udvalgt område af De skandinaviske Kaledonider 2.925 kr.
135. Professor, dr. THORV. SØRENSEN til en botanisk ekspedition til Etiopien i efteråret 1970 med henblik på floristiske og plantegeografiske undersøgelser i en del af Kaffa provinsen 18.000 kr.
136. Amanuensis RAMESH THACKER som ekstraordinært tilskud til deltagelse i First International Symposium Genetics of Industrial Microorganisms i Prag i august 1970 1.160 kr.
137. Universitetsadjunkt BIRTHE TRÆRUP til en 3 ugers studie-

rejse til Jugoslavien for at studere albansk episk sang i Drenicaområdet 3.230 kr.

138. Mag. scient. OLE WESTERGAARD som tilskud til et års studieophold i Cambridge, England 15.000 kr.

Andre formål.

139. CARLSBERGFONDETS INDKØB AF VIDENSKABELIGE HJÆLPEMIDLER til subscription på ordbøger og tidsskrifter samt til indbinding af disse 349 kr. 84 øre.
140. BESTYRELSEN FOR DET DANSKE INSTITUT I ROM som yderligere afsluttende tilskud til dækning af udgifterne ved opførelse af en ny bygning for instituttet 21.350 kr. 40 øre. (Tillæg til tidligere bevillinger til byggeriet på 10.724.539 kr. 65 øre).

Videnskaberne Selskab.

141. Årligt tilskud efter statutternes § X 20.000 kr. med tillæg, der fra 1/1 1970 at regne andrager 100.000 kr. årligt, for året 1969–70 92.500 kr.
142. Til dækning af selskabets pensionsforpligtelser overfor selskabets nuværende tjenestemænd 16.111 kr. 68 øre.
143. Til udgivelse i Biologiske Skrifter af Fr. J. Mathiesen: »Palaeobotanical Investigations into some Cormophytic Macrofossils from the Neogene Tertiary Lignities of Central Jutland. Part. II. Gymnosperms« 27.262 kr.
144. Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum til ordning af kommissionens materiale i København 176 kr. 42 øre. (Tillæg til bevilling af 13/11 1964 på 1.500 kr.).
145. Kommissionen for »A Critical Pali Dictionary« til honorering af videnskabelig medhjælp og til dækning af andre udgifter ved videreførelse af arbejdet med ordbogen 52.400 kr.
146. Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturernes historie til kommissionens virksomhed i 1970 85.000 kr.
147. Kommissionen for forskningsarealer ved statsgeolog, dr. Johs. Iversen (†) samt dr. phil. Svend Th. Andersen til indhegning af forskningsområdet i Løvenholm skov, Djursland, 591 kr. 47 øre. (Tillæg til bevilling af 29/11 1968 på 35.000 kr.).

148. Kommissionen for forskningsarealer ved overinspektør, dr. J. Troels-Smith til leje af forskningsområdet Stavns Fjord, Samsø, samt til aflønning af opsyn 62.482 kr. 53 øre.

*Wellcome-Carlsberg stipendier
for britiske og danske videnskabsmænd.*

149. For det akademiske år 1970–71 er uddelt følgende stipendier: Mr. PETER M. BENNETT, Department of Biochemistry, University of Glasgow, til et år studieophold hos professor, dr. Ole Maaløe, Mikrobiologisk Institut, Københavns Universitet. Mrs. KATHLEEN M. SMITH, Strangeways Research Laboratory, Cambridge, til et år studieophold hos professor Kjeld A. Mareker, Institut for Molekylær Biologi, Aarhus Universitet.

Cand. scient. JENS CHR. JENSENIUS, Institut for eksperimentel immunologi, Københavns Universitet, til yderligere 6 måneders studieophold hos professor R. R. Porter, Biochemical Department, Oxford University.

Cand. scient. K. J. OLSEN, Kemisk Institut, Aarhus Universitet, til et års studieophold hos Dr. P. B. Ayscough, Department of Physical Chemistry, University of Leeds.

I 1969–70 er udbetalt 57.566 kr. 47 øre.

Carlsbergfondets biologiske Institut.

150. Til institutets drift i 1969–70 er bevilget og udbetalt 1.141.514 kr. 74 øre af afdeling B, jfr. regnskabet for afdeling B s. IV. Med hensyn til institutets virksomhed i 1969–70 henvises til beretningsafsnittet s. 36.

Pensionslignende understøttelser.

151. Der er i 1969–70 udbetalt pensionslignende understøttelser vedrørende afdeling B til et beløb af 61.302 kr.

---

*Carlsbergfondets legat
for Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.*

Det i henhold til fondatsen af 4/9 1958 nedsatte legatudvalg har i tiden 1/3 1969–28/2 1970 uddelt følgende beløb:

1. Professor, dr. NIELS HAARLØV til køb af kameraansats til brug ved undersøgelser over tarmkanalens bygning hos visse jordboende mider i forbindelse med studier af disses fødebiologi 1.366 kr.
  2. Professor, dr. VAGN JENSEN til køb af Biotec fermentationsudstyr til studier af de mikrobiologiske nedbrydningsprocesser i drøvtyggervommen 6.670 kr.
  3. Professor, dr. JOHAN LANGE til registrering af haveplanters indførelse i Danmark efter trykte og håndskrevne kilder 4.690 kr.
  4. Amanuensis S. STORGAARD JØRGENSEN til teknisk assistance ved gennemførelse af en eksperimentel undersøgelse af visse organiske stoffers indflydelse på silikatforvitring og jordbundsdannelse 12.000 kr.
  5. Lektor KJ. B. HANSEN til køb af automatisk udstyr til potentiometrisk titrering til bestemmelse af humusindholdet i jordprøver, idet bemærkes, at apparaturet efter brugen overgår til Botanisk Institut, 3.598 kr.
-

Carlsbergfondets biologiske Institut

Leder: Professor, dr. ERIK ZEUTHEN.

I årets løb har professor ERIK ZEUTHEN fortsat sine studier over cellesynkronisering. En fremgangsmåde udarbejdedes, ifølge hvilken en population af *Tetrahymena* celler tvinges i fase. DNA replikation og celledeling i populationerne følger et program, som fremtræder omtrent så skarpt som i den enkelte celle. Dette opnås, når varmechok (34° i en halv time) sættes ind med intervaller (ved 28°) på 150–160 minutter i stedet for som tidligere 30–40 minutter. Systemet egner sig til kontinuerlig dyrkning under fortsat chokbehandling. Bringer man temperaturbehandlingen til ophør, degenererer synkronien igennem 2–3 delingscykler. Sammenligning mellem det gamle og det nye synkronsystem er i gang sammen med flere af instituttets medarbejdere, se under KEIDING, ANDERSEN og HANSEN. I det nye system synes synkronien bedst, når intervallet mellem to varmechok sættes lig cellernes normale fordoblingstid ved 28° . Forsøg er i gang for at undersøge, om dette har gyldighed også for andre celler end *Tetrahymena*. Den første studerede, *Schizosaccharomyces pombe*, kan synkroniseres efter de for *Tetrahymena* udarbejdede principper (se under KRAMHØFT).

Professor ZEUTHEN holdt i oktober 1969 et foredrag i Dansk Selskab for Patologi om cellesynkronisering, og han talte i november 1969 om samme emne i Biokemisk Forening i Oslo. Han har som tidligere i forårssemesteret holdt en række forelæsninger ved Københavns Universitet om cytologiske emner for biologistuderende i 8. semester. I november besøgte professor ZEUTHEN og cand. mag. LEIF RASMUSSEN som formand og sekretær for Nordisk Forening for Celleforskning, og med støtte fra Carlsbergfondet, Göteborg, Oslo, Stockholm og Helsinki med formålet at stimulere foreningens aktivitet.

Cand. mag. LEIF RASMUSSEN har fortsat studierne over betydningen af næringssubstraternes indhold af partikulære bestanddele for væksten i kulturer af *Acanthamoeba*, *Schizosaccharomyces* og især *Tetrahymena*. For alle tre organismer gælder det, at væksten i sterilfiltreret proteose pepton er ganske langsom, men at den stimuleres ved tilførsel af kemisk veldefineret, partikulært materiale. Indtil nu har ingen opløste, men med en enkelt undtagelse alle suspenderede substanser vist sig at være vækststimulerende. To rapporter er sendt til trykning. Den ene er resultatet af det i beretningen 1968/69 berørte samarbejde med cand. scient. HANS HOLST-SØRENSEN, omhandlende væksten hos *Acanthamoeba* i næringssubstrater, dels uden og dels med tilførte partikler. Det andet arbejde (med professor ERIK ZEUTHEN og cand. scient. ELSE KAY HOFFMANN, beretningerne 1966/67, 1967/68 og 1968/69) omhandler aminosyreoptagelser i *Tetrahymena*.

Cand. mag. LEIF RASMUSSEN har siden august 1969 fungeret som sekretær for Nordisk Forening for Celleforskning, og han har i denne egenskab medvirket ved organiseringen af nordiske mikrosymposier i Helsinki, Göteborg og Oslo. Som led i bestræbelserne for at initiere sådan aktivitet foretog han og professor ERIK ZEUTHEN i november 1969, med støtte af Carlsbergfondet, en rundrejse til nordiske universitetsbyer. Cand. mag. LEIF RASMUSSEN har desuden taget meget aktiv del i instituttets administration og i vejledning af specialestuderende.

Cand. mag. KIRSTEN HAMBURGER har afsluttet de i beretningen 1968/69 nævnte undersøgelser over det respiratoriske stofskiftes ændringer gennem *Tetrahymena* cellens cyklus. En rapport er under udarbejdelse. Det i beretningen for 1968/69 omtalte samarbejde med stud. scient. BJØRN ANDERSEN NEXØ og professor ERIK ZEUTHEN er blevet fortsat. Det er formålet at undersøge, hvorvidt mikrogasometriske målinger kan udføres med ampuldykkere, der vandrer i en til atmosfæren åben vægtfyldegradient. Arbejdet er nu afsluttet, og en rapport er under udarbejdelse. Man får udmærkede resultater, når forsøgsdykkerens vertikale bevægelser beregnes som ændringer i afstanden til en kontroldykker, hvis egne bevægelser giver den funktionen som termo-barometer. I beregningen af gasomsætningerne indgår foruden dykkernes bevægelser kun forsøgsdykkerens og vægtfyldegradientens karakteristika. Metoden er teknisk enkel og formentlig anvendelig til

brug i feltlaboratorier. Angående gradientdykkeren, se beretningerne 1961/62 under LØVLIE og 1964/65 under LINTS.

Mag. scient. JYTTE REICHSTEIN NILSSON har i samarbejde med professor ERIK ZEUTHEN fortsat og afsluttet de i tidligere beretninger omtalte undersøgelser over finstrukturer i *Tetrahymena*. En afhandling er under udarbejdelse. Magister NILSSON har på samme organisme påvist, at kromatinet før makrokernens deling samler sig i klumper af ensartet størrelse. Da disses antal omtrent svarer til makrokernens grad af ploidi, formodes hver klump at repræsentere en »subkerne«, det vil sige et enkelt genom. Hermed er leveret et vægtigt bidrag til en gennem årtier standende diskussion, der angår problemet, hvorledes de to makrokerner, der fremkommer ved en keredeling, begge tildeles fulde genomer, skønt en kromosomal delingsmekanisme ikke kan påvises. Magister NILSSON forelagde sine resultater ved amerikanske protozoologers årsmøde i Washington, D.C., september 1970 (støttet af Carlsbergfondet), og en afhandling er under udarbejdelse.

De i tidligere beretninger omtalte undersøgelser over vakuole-dannelsen hos *Tetrahymena* fortsættes, nu i særlig grad ved sammenligning af hastigheden, hvormed tilsat karmin og farvestoffet Alcian blue optræder i vakuolerne. Det første stof repræsenterer en suspension af partikler, det sidste forbinder sig med og farver et mucøst lag på celleoverfladen, og farvestoffet optræder snart herefter i fødevakuolerne. Finstrukturen af det med Alcian blue farvede mucøse lag undersøgtes elektronmikroskopisk i samarbejde med cand. med. OLAV BEHNKE, Københavns Universitets Anatomiske Institut, Afdeling C., og sidstnævnte forelagde resultaterne i Skandinavisk Forening for Elektronmikroskopi, København, juni 1970.

I fortsat samarbejde med dr. CICYL CHAPMAN-ANDRESEN er finstrukturen af den store amøbe *Pelomyxa palustris* blevet undersøgt.

Mag. scient. OLE WESTERGAARD har i hele året været gæst hos professor F. SANGER, MRC, Cambridge, England. Han har oppebåret støtte fra NATO. Magister WESTERGAARDS tilknytning til Institutet ophørte den 30. september 1970.

Stud. scient. JENS KEIDING har som vikar for og i fortsat samarbejde med magister OLE WESTERGAARD afsluttet de i beret-

ningen 1968/69 omtalte undersøgelser over induceret DNA polymerase i *Tetrahymena*. En afhandling er indsendt til publikation. Andre undersøgelser, hvori desuden professor KJELD MARCKER, Cambridge, tog del, har vist, at det inducerede enzym er associeret med mitokondrierne. En afhandling er publiceret. Endelig har JENS KEIDING fulgt aktiviteten af den ikke-inducerede DNA polymerase gennem den synkroniserede *Tetrahymena* cyklus. Enzymets specifikke aktivitet synes at passere et maksimum samtidig med, at cellerne syntetiserer DNA.

Lic. pharm. BIRTE KRAMHØFT har i samarbejde med professor ERIK ZEUTHEN og cand. mag. LEIF RASMUSSEN, som stipendiat ved Carlsbergfondets biologiske Institut, fortsat og med publikation afsluttet sine studier over *Tetrahymenas* kompensatoriske reaktioner på en pludselig forøgelse af omgivelsernes osmotiske tryk og som omtalt i sidste årsberetning fundet, at forøget mediumosmolaritet kan inducere en kaliumoptagelse i cellerne.

Sammen med professor ZEUTHEN har BIRTE KRAMHØFT påbegyndt undersøgelser af muligheden for at synkronisere kulturer af gæren *Schizosaccharomyces pombe* ved anvendelse af varmechok efter de for *Tetrahymena* anvendelige principper. Varmechokene gives med intervaller svarende til gennemsnitsgenerationstiden ved den optimale væksttemperatur i en normal, eksponentielt voksende kultur. Det har vist sig, for det første at 3-4 sådanne varmechok resulterer i én synkron celledeling mellem to på hinanden følgende chok, og for det andet at kulturerne efter ophør af varmebehandlingen gennemfører to på hinanden følgende synkrone celledelinger.

Universitetsadjunkt ved Københavns Universitet, mag. scient. HELGE A. ANDERSEN har i samarbejde med professor ERIK ZEUTHEN fortsat de i tidligere beretninger omtalte undersøgelser over DNA replikationen i populationer af *Tetrahymena pyriformis*, der nu synkroniseres med ét varmechok per cellegeneration. Det fandtes, at populationens DNA fordobles i den synkroniserede DNA replikationsperiode, på samme måde som celletallet fordobles under den synkroniserede deling. Begge fænomener er i høj og ens grad synkroniserede. Med hensyn til DNA syntesens synkronisering repræsenterer det her studerede system derfor et fremskridt over det tidligere (beretning 1967/68). Spørgsmålet, hvorvidt den sekvens, hvormed DNA molekylerne replike-

res i en cellegeneration, gentages i den næste, gjordes ligeledes til genstand for undersøgelser. Nogen repeteret sekvens kunne ikke påvises; en sådan er mulig, hvor det gælder makrokernens enkelte genomer (se også under NILSSON).

Magister ANDERSEN deltog, med støtte fra Københavns Universitet, i den 8. internationale kongres i biokemi, der blev afholdt i Schweiz i september 1970.

Kandidatstipendiat ved Københavns Universitet, cand. scient. ELSE KAY HOFFMANN har i samarbejde med professor ERIK ZEUTHEN og cand. mag. LEIF RASMUSSEN afsluttet de i tidligere beretninger omtalte undersøgelser over aminosyretransport i *Tetrahymena* med påvisningen, at samme pumpe kan transportere flere aminosyrer over cellemembranen. En rapport er under udarbejdelse. Arbejdet med formelt at karakterisere transportmekanismen er fortsat i samarbejde med cand. mag. LEIF RASMUSSEN. Det er herunder observeret, at forbehandling af cellerne med fenylalanin øger transportkapaciteten ikke blot for denne, men også for andre aminosyrer i samme transportgruppe, for eksempel for methionin. Visse andre forsøgsresultater tyder på, at den tilsatte aminosyre inducerer dannelsen af nye transportsteder for den betragtede gruppe af aminosyrer. Endelig påbegyndtes i samarbejde med BIRTE KRAMHØFT undersøgelser over sammenhængen mellem cellernes indhold af Na^+ , K^+ og H_2O , således over *Tetrahymenas* volumenregulation.

Stud. scient. VIBEKE HANSEN har som studenterstipendiat og tildels i samarbejde med dr. MARIA LASMAN, Jerusalem, fortsat arbejdet over aktiviteten af visse enzymer gennem cellecyklus i *Tetrahymena* (beretning 1968/69). Arbejdet er afsluttet og resultaterne nedfældet i en studenterrapport.

Cand. scient. HANS HØLST-SØRENSEN har som studenterstipendiat i samarbejde med cand. mag. LEIF RASMUSSEN afsluttet de under RASMUSSEN omtalte undersøgelser over væksten hos *Acanthamoeba* og *Tetrahymena*. En studenterrapport er indleveret, og en fælles afhandling er i tryk.

Stud. scient. KARL-HEINZ COHR har som studenterstipendiat i samarbejde med professor ZEUTHEN fortsat de i beretningen for 1968/69 omtalte undersøgelser af *Tetrahymena* cellers vækst i roterende kulturflasker. Han har på denne basis opbygget et

apparatur til kontinuerlig celledyrkning. I forbindelse hermed har han videreudviklet og til instituttets særlige formål tillempet en kendt fluorescensmetode til bestemmelse af DNA. Han har endelig bistået professor ZEUTHEN ved opbygningen af en forsøgsopstilling til registrering af celledelinger på videobånd.

Stud. scient. BJØRN ANDERSEN NEXØ har i samarbejde med professor ZEUTHEN og cand. mag. KIRSTEN HAMBURGER udviklet en metode til mikrogasometriske målinger med ampuldykkere i en til atmosfæren åben vægtyldegradient. Han har herunder taget selvstændigt ansvar for udviklingen af anvendelige formler til beregning af gasomsætningerne fra målte dykkerbevægelser, samt dykker- og gradientparametre. Endelig har han, i samarbejde med professor ZEUTHEN og cand. mag. LEIF RASMUSSEN, indledt studier af vækst og varmesynkronisering af *Tetrahymena pyriformis* på kemisk defineret medium, med henblik på undersøgelser over nukleotidstofskiftet.

Dr. MARIA LASMAN fra Jerusalems Universitet har med støtte fra Statens naturvidenskabelige Forskningsråd i seks måneder deltaget i instituttets arbejde. I delvis samarbejde med stud. scient. VIBEKE HANSEN (se denne) har hun studeret aktiviteten af visse enzymer, især sur fosfatase, gennem *Tetrahymenas* delingscyklus. Efter sin hjemkomst gav hun en meddelelse om sit arbejde i Israels sektion af Society of Protozoologists.

Dr. C. CHAPMAN-ANDRESEN har som gæst fra Carlsberg Laboratoriets fysiologiske afdeling (se denne) samarbejdet med magister NILSSON (se denne).

Efter invitation og med støtte fra Carlsbergfondet besøgte instituttet i september 1970 af professor J. BRACHET, Université Libre de Bruxelles. Professor BRACHET gav i Biologisk Selskab en forelæsning med titlen: The biochemical role of the cell nucleus. Blandt andre gæster nævnes dr. PHILIP SIEKEWITZ, dr. JOSEPH FRANKEL, dr. SHELDON AARONSON, dr. BERTRAM LOWY, dr. JACK A. LITZ, alle fra U.S.A., dr. M. DZIADOSZ, Warszawa, dr. M. C. SRINIVASAN og dr. M. C. VAIDYA, begge Indien. Magister HENNING PETERSEN med medarbejdere fra Molslaboratoriet har i nogle dage besøgt instituttet for ved cand. mag. KIRSTEN HAMBURGER og stud. scient. BJØRN ANDERSEN NEXØ at modtage instruktion i ampuldykkerteknikken.

Følgende arbejder er publiceret i årets løb:

- HOFFMANN, E. K. og B. KRAMHØFT: A relationship between amino acid and sodium transport in *Tetrahymena pyriformis*. Exptl. Cell Res. **56**, p. 265–268 (1969).
- KRAMHØFT, B.: Induced potassium uptake as a result of increased medium osmolarity in suspensions of *Tetrahymena* cells. Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg **37**, 16, p. 343–358 (1970).
- LOWY, B. A. og V. LEICK: The synthesis of DNA in synchronized cultures of *Tetrahymena pyriformis* GL. Exptl. Cell Res. **57**, p. 277–288 (1969).
- NILSSON, J. R.: The fine structure of *Neobursaridium gigas* (Balech). Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg **37**, 3, p. 49–76 (1969).
- NILSSON, J. R.: Macronuclear changes in *Tetrahymena pyriformis* GL during the cell cycle and in response to alterations in environmental conditions. Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg **37**, 13, p. 285–300 (1970).
- NILSSON, J. R. og V. LEICK: Nucleolar organization and ribosome formation in *Tetrahymena pyriformis* GL. Exptl. Cell Res. **60**, p. 361–372 (1970).
- PEARLMAN, R. og O. WESTERGAARD: DNA polymerase activity from exponentially multiplying and division-synchronized *Tetrahymena*. Compt. Rend. Trav. Lab. Carlsberg **37**, 4, p. 77–86 (1969).
- RASMUSSEN, L. og T. A. KLUDT: Particulate material as a prerequisite for rapid cell multiplication in *Tetrahymena* cultures. Exptl. Cell Res. **59**, p. 457–463 (1970).
- VILLADSEN, I. S. og E. ZEUTHEN: Synchronization of DNA synthesis in *Tetrahymena* populations by temporary limitation of access to thymine compounds. Exptl. Cell Res. **61**, p. 302–310 (1970).
- WESTERGAARD, O.: Separation of the two DNA polymerase fractions from *Tetrahymena* cells after excision-repairable damage to DNA. Biochim. Biophys. Acta **213**, p. 36–44 (1970).
- WESTERGAARD, O., K. A. MARCKER og J. KEIDING: Induction of a mitochondrial DNA polymerase in *Tetrahymena*. Nature **27**, 5259, p. 708–710 (1970).
- ZEUTHEN, E.: Independent synchronization of DNA synthesis and of cell division in same culture of *Tetrahymena* cells. Exptl. Cell Res. **61**, p. 311–325 (1970).
-

Korte meddelelser:

1. Fra det 7. årlige møde i den israelske sektion af Society of Protozoologists, Jerusalem, Israel, april 1970. J. Protozool. **17**, suppl., p. 28–39 (1970).

LASMAN, M.: Acid phosphatase activity in *Tetrahymena pyriformis* after synchronization.

2. Fra det 23. årlige møde i Society of Protozoologists, Washington, U.S.A., september 1970. J. Protozool. **17**, suppl., p. 9 (1970).

NILSSON, J. R.: Suggestive morphological evidence for macronuclear »subnuclei« in *Tetrahymena pyriformis* GL.

Instituttets personale består ved udgangen af året 1969/70 af følgende:

Professor, dr. ERIK ZEUTHEN er forstander (ansat i denne stilling 1. august 1957).

Cand. mag. LEIF RASMUSSEN er ordinær assistent (tilknyttet instituttet siden 1958, ansat i nuværende stilling 1. oktober 1966).

Cand. mag. KIRSTEN HAMBURGER er ekstraordinær deltids-assistent (tilknyttet instituttet siden 1958, ansat i nuværende stilling 1. april 1967).

Mag. scient. JYTTE REICHSTEIN NILSSON er ekstraordinær deltids-assistent (ansat i denne stilling 15. marts 1961).

Lic. pharm. BIRTE KRAMHØFT er stipendiat ved instituttet (tilknyttet dette siden 1966, ansat i nuværende stilling 1969).

Bestyrelsen for Carlsbergfondets biologiske Institut, den 27. januar 1971.

P. BRANDT REHBERG.

ARNE NOE-NYGAARD.

AKSEL TOVBORG JENSEN.

Afdeling C

Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg

Fra museets bestyrelse er modtaget følgende beretning¹:

Museets Samlinger

Tilvækst.

I det forløbne år fra 1. oktober 1969 til 30. september 1970 har Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg forøget sine samlinger på følgende måde:

A. Ved køb:

Malerier.

1. Kong Frederik III. Halv figur. Profil mod venstre ved et vindue. Maleri fra ca. 1650. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7764).
2. Dronning Louise, født prinsesse af Mecklenburg-Güstrow, kong Frederik IV's gemalinde. Halv figur. Gammel kopi. (Inv. nr. A 7765).
3. Prinsesse Charlotte Amalie, kong Frederik IV's datter. Knæstykke, siddende. Maleri af J. S. Wahls type. (Inv. nr. A 7766).
4. Formentlig Sophie Brahe, gift med rigsmarsk Jørgen Lunge. Hoftestykke. Med påmalede våbener Brahe og Bille (det sidste rettet fra Rosenkrantz), aldersangivelse 17 og årstal 1568 (rettet fra 1605 eller 1606?), samt senere tilføjet, galt navn: F. Margrethe Brahe. (Inv. nr. A 7769).
5. Dansescene på en herregård ca. 1630, kaldet »Dansen hos Rud'erne«. Gruppébillede med portrætfremstillinger i interiør af ægteparret Corfitz Rud til Sandholt og Fuglsang og

¹ Genpart af den allerunderdanigste beretning, som det påhviler bestyrelsen årligt at afgive til H. M. Kongen om museets virksomhed.

Angående regnskabet henvises til ekstrakten side IV.

Birgitte Rosensparre til Skarhult, deres tre døtre Mette, Helvig og Birette parvis sammen med svigersønnerne Niels Trolle, Gregers Krabbe og Christen Skeel, samt Margrete Rosenkrantz, der en tid var i huset hos Corfitz Rud. I billedets baggrund et stolpeskab med hermer og en trompeterstol med 4 blæsende trompetere. Foroven inskription: Alacritez. Allegramente./Courage. Frisch auf./Ver Lystig Gled eder her/Och Seer Der. Forneden senere påmalede navne samt for parrenes vedkommende tillige bryllupsdatoerne 1626 d. 23 Juli/1630 d. 12 Sept./1630 d. 12 (?) Sept. Formentlig malet af Remmert Peters. (Inv. nr. A 7770).

6. Lisbeth Gyldenstjerne, gift med Mogens Sehested til Holmegård. Hoftestykke. Påmalet sammenstillet våben, aldersangivelse 24 og årstal 1631 samt senere tilmalet navn. Ubekendt maler. (Inv. nr. A 7783).
7. Christen Thomesen Sehested til Stougård, rigsråd, kansler. Næsten knæstykke. Påmalet våben, aldersangivelse 45 og årstal 1635 samt senere tilmalet navn. Ubekendt kunstner af hvem kendes en lang række malerier af fremtrædende adelspersoner fra kong Christian IV's tid. (Inv. nr. A 7773).
8. Holger Rosenkrantz, kaldet den Lærde, til Rosenholm, rigsråd. Næsten knæstykke, stående i interiør. Med påmalet våben, aldersangivelse 61 og årstal 1636. Senere tilmalet navn. På bordet en spændebog, på hvis snit ΕΝΟΣ ΧΡΕΙΑ (α: Et er Fornødent). Gammel kopi efter en original, som brændte på Frederiksborg 1859. Kunstner som foregående. (Inv. nr. A 7771).
9. Sophie Brahe, foregåendes hustru. Pendant til foregående. Med påmalet våben, aldersangivelse 58 og årstal 1636 samt senere tilmalet navn. (Inv. nr. A 7772).
10. Mette Rosenkrantz, datter af Holger Rosenkrantz den Lærde, gift med Christen Thomesen Sehested. Påmalet våben, aldersangivelse 38 og årstal 1638 samt senere tilmalet navn. Pendant til nr. 7. (Inv. nr. A 7774).
11. Birgitte Rud, gift med rigsråd Christen Skeel. Næsten knæstykke, stående i interiør med udsigt til landskab. Med senere påmalet våben og navn. Kunstner som de foregående (Inv. nr. A 7781).
12. Jørgen Rosenkrantz til Kjeldgård, søn af Holger R. den

- Lærde, hofmester på Sorø akademi, forstander for Herlufsholm. Næsten knæstykke. Påmalet våben, fødselsår og -dato, dateringen 1640 samt senere tilmalet navn. Kunstner som de foregående. (Inv. nr. A 7775).
13. Christence Juel, gift med foregående. Pendant til foregående. Påmalet våben, fødselsår og -dato samt maleår 1640 og senere tilmalet navn. (Inv. nr. A 7776).
  14. Henrik Thott til Boltinggård. Næsten knæstykke. Med påmalet våben og maleår 1642 samt senere tilmalet navn. Kunstner som de foregående. (Inv. nr. A 7777).
  15. Berthe Rosenkrantz, datter af Holger R. den Lærde, gift med foregående. Pendant til foregående. Påmalet våben og maleår 1642 samt tilmalet navn. (Inv. nr. A 7778).
  16. Steen Brahe til Knudstrup. Næsten knæstykke. Højre hånd på bog med inskription på snittet: Met Low/skal Mand Land bygge. Med senere tilmalet navn. Kunstner som de foregående. (Inv. nr. A 7779).
  17. Muligvis Sophie Rosenkrantz, datter af Holger R. den Lærde, gift med foregående. Næsten knæstykke. Med senere påmalet: Rosenkrantz (uden fornavn). Kunstner som de foregående. (Inv. nr. A 7780).
  18. Margrethe Skeel, gift med gehejmeråd Erik Rosenkrantz til Rosenholm. Næsten knæstykke. Med påmalet våben og senere tilmalet navn. Kunstner som de foregående. (Inv. nr. A 7782).
  19. Rigsgreve Corfitz Ulfeldt, rigshofmester. Malet oval. Brystbillede. Gammel kopi. (Inv. nr. A 7767).
  20. Leonora Christina, kong Christian IV's datter, grevinde af Slesvig og Holsten, foregåendes hustru. Malet oval. Brystbillede. Gammel kopi eller værkstedsarbejde fra Karel van Manders atelier. (Inv. nr. A 7768).
  21. Tønne Reedtz til Barritskov, drabanthauptmand. Hoftestykke. Påmalet våben samt senere tilmalet navn og fejlagtigt dødsår 1699 (i stedet for 1669). Maleri fra 1650'erne. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7786).
  22. Mogens Sehested til Holmgård, befalingsmand på Riberhus. Halv figur. Påmalet navneindskrift, sammenstillet våben, aldersangivelse 56 og årstal 1654. Gammel kopi. (Inv. nr. A 7784).

23. Frederik Reedtz til Tygestrup, rigsråd. Halv figur. Med påmalet våben og senere tilmalet navneindskrift med fejlagtig hustruangivelse og dødsår. Gammel kopi efter maleri fra 1650'erne. (Inv. nr. A 7785).
24. Iver Krabbe til Jordbjerg, generalmajor, statholder i Norge. Hoftestykke. Påmalet våben og årstal 1665 samt senere tilmalet navn. Malet af Abraham Wuchters. (Inv. nr. A 7787).
25. Margrethe Krabbe, foregåendes datter, gift 1° med Bjørn Ulfeldt, 2° med Erik Rosenkrantz til Rosenholm. Hoftestykke. Med tilmalet navnebogstaverne MGK, våben og årstallet 1674. Malet af Abraham Wuchters. (Inv. nr. A 7788).
26. Niels Rosenkrantz til Stougård, generalløjtnant. Ovalt maleri på kobber. Brystbillede. Udført af Abraham Wuchters ca. 1675. (Inv. nr. A 7789).
27. Berte Skeel, foregåendes hustru, medstifter af Roskilde adelige Jomfrukloster. Pendant til foregående. Med påmalet navn, våben og årstal 1675. (Inv. nr. A 7790).
28. Ubekendt børnegruppe, måske af familien Reedtz. Hele figurer i landskab. Fra venstre en dreng og en pige samt et lille barn med blomsterkrans om hovedet, siddende på en pude. Stort maleri fra ca. 1680. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7795).
29. Valdemar Reedtz til Barritskov, kaptajn. Med afrundede hjørner. Halv figur. På lærredets bagside overført navn og maleår 1683. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7791).
30. Dorte Trolle, gift med foregående. Pendant til foregående. Med påmalet våben. (Inv. nr. A 7792).
31. Frederik Reedtz, broder til nr. 29, kaptajn. Med afrundede hjørner. Halv figur. Med påmalet våben. På lærredets bagside overført navn og maleår 1683. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7794).
32. Ubekendt officer, kaldet Valdemar Reedtz. Med afrundede hjørner. Påmalet våben og senere tilmalet navneinskriftion. Malet ca. 1695. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7793).
33. Mogens Skeel til Fussingø, stiftsbefalingsmand i Viborg, forfatter. Malet oval. Fra ca. 1690. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7796).
34. Otte Skeel til Vallø, deputeret i generalkrigskommissariatet, gehejmeråd. Hel figur, siddende under baldakin ved sten-

- postament med en Justitia-figur og udsigt til landskab. Malet ca. 1690 af ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7799).
35. Samme. Hoftestykke. Med tilmalet våben og navn. Maleri fra ca. 1685 i Jacob d'Agars stil. (Inv. nr. A 7797).
  36. Kirsten Bille, gift med foregående. Knæstykke, siddende i interiør med armen på et bord. Til højre arkitektur med søjle. Maleri fra ca. 1685 i Jacob d'Agars stil. (Inv. nr. A 7801).
  37. Samme. Hel figur, siddende i et interiør ved et bord med lilje i en blomsterpotte og udsigt til landskab. Pendant til nr. 34. (Inv. nr. A 7800).
  38. Samme. Hoftestykke. Med tilmalet våben og navn. Pendant til nr. 35. (Inv. nr. A 7798).
  39. Iver Rosenkrantz til Rosenholm, kammerjunker, senere statsminister, gehejmeråd. Ovalt brystbillede. Ifølge overført påskrift på lærredets bagside malet af Hyacinthe Rigaud i Paris 1697. (Inv. nr. A 7802).
  40. Ulrik Christian Gyldenløve, greve af Samsøe, søn af kong Christian V og Sophie Amalie Moth, generaladmiral. Med afrundede hjørner. Halv figur. Malet af Balthasar Denner eller i dennes værksted. (Inv. nr. A 7803).
  41. Charlotte Amalie Krabbe, foregåendes hustru. Med afrundede hjørner. Halv figur. Malet af ubekendt kunstner 1708 eller 1709 (Inv. nr. A 7804).
  42. Charlotte Amalie von Plessen, gift med Christen Skeel til Vallø. Malet oval. Halv figur. Fra ca. 1710. Formentlig malet af J. S. Wahl. (Inv. nr. A 7805).
  43. Ubekendt dameportræt fra ca. 1710. Knæstykke, stående ved balustrade med udsigt til landskab. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7807).
  44. Ubekendt dame, kaldet Dorte Trolle, generalmajor Valdemar Reedtz' hustru. Hel figur hvilende som hyrdinde i et fantasilandskab. Maleri fra ca. 1700. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7808).
  45. Theodosius Levetzau til Oxholm, generallojtnant. Med afrundede hjørner. Brystbillede. Med påmalet våben. Fra ca. 1700. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7809).
  46. Christen Skeel til Vallø, vicestiftsbefalingsmand, etatsråd. Hoftestykke. Landskabsbaggrund. Påmalet våben. Malet ca. 1705 af ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7806).

Kong Frederik III (1609–70, konge 1648). Beretningen's nr. 1.

Holger Rosenkrantz til Rosenholm (1574–1642), rigsråd, teolog. Nr. 8.

Sophie Brahe (1578–1646), Holger Rosenkrantz' hustru. Nr. 9.

Christen Thomesen Sehested (1590–1657), kongens og rigets kansler. Nr. 7.

Mette Rosenkrantz (1600–44), Christen Thomesen Sehesteds hustru. Nr. 10.

Jørgen Rosenkrantz (1607–75), rentemester, hofmester på Sorø ridderlige akademi. Nr. 12.

Christense Juel (1612–80), Jørgen Rosenkrantz' hustru. Nr. 13.

Tonne Reetz til Barritskov (1620–69), drabanthauptmand. Nr. 21.

Birgitte Rud (1612–45), rigsråd Christen Skeels hustru. Nr. 11.

Iver Krabbe til Jordbjerg (1602–66), generalmajor, statholder i Norge. Nr. 24.

Margrethe Krabbe (1640–1716), Erik Rosenkrantz' hustru. Nr. 25.

Niels Rosenkrantz til Stougaard (1627–76), generallojtnant. Nr. 26.

Berte Skeel (1644–1720), Niels Rosenkrantz' hustru. Nr. 27.

Iver Rosenkrantz til Rosenholm (1674–1745), diplomat, statsmand. Nr. 39.

Ulrik Christian Gyldenløve (1678–1719), greve af Samsøe, generaladmiral. Nr. 40.

Dorte Reedt til Barritskov (1730–1801), Frederik Christian Rosenkrantz' hustru. Nr. 60.

Frederik Christian Rosenkrantz til Rosenholm (1724–1802), statsminister. Nr. 59.

Bente Frederikke Dannemand, født Rafsted (1790–1862), med datteren Louise Frederikke. Nr. 61.

«Dansen hos Rud'erne». Nr. 5.

Digteren B. S. Ingemanns guldhorn, som blev stjålet på Frederiksborg den 14. juni 1970 og ikke siden er fundet.

47. Ubekendt hvid ridder fra ca. 1720. Malet oval. Halv figur. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7813).
48. Christian Frederik Levetzau, generalløjtnant, gehejmekonferensråd. Med afrundede hjørner. Halv figur. Fra ca. 1735. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7810). – I udskåret og forgyldt rokokoramme.
49. Comtesse Sophie Hedvig Rantzau, gift 1° med Ove Skeel til Birkelse, 2° med generalløjtnant Christian Frederik Levetzau. Med afrundede hjørner. Tilmalet våben. Pendant til foregående. (Inv. nr. A 7811). – Rokokoramme som foregående.
50. Iver Rosenkrantz til Rosenholm, statsminister, gehejmeråd. Halv figur. Maleri fra ca. 1735 af J. S. Wahls type. (Inv. nr. A 7814).
51. Charlotte Amalie Skeel, foregåendes hustru. Knæstykke. Landskabsbaggrund. Påmalet våben og navn. Maleri fra ca. 1740 af J. S. Wahls type. (Inv. nr. A 7812).
52. Birte Rosenkrantz, gift med Frederik Christian von Plessen. Næsten hel figur stående i interiør med stor blomsterbuket i vase og udsigt til landskab. Påmalet våben, J[omfru] B. R., aldersangivelse 12 og årstal 1735. I J. S. Wahls stil. (Inv. nr. A 7815).
53. Prinsesse Frederikke af Württemberg-Neustadt, Abbedisse på Vallø kloster 1738–43. Halv figur. I Vallø-kostume. På lærredets bagside overført signatur: P. Wichmann/pinxit 1741. (Inv. nr. A 7816). – I ornamenteret, forgyldt regenceramme.
54. Helle Palene Trolle, stiftsdame på Vallø kloster. Med små afrundede hjørner. Halv figur. I Vallø-kostume. Med tilmalet våben og navnebogstaver H. P. T. På lærredets bagside overført navn og signaturen: peint par A. Petersen 1763. (Inv. nr. A 7817). – I ornamenteret, forgyldt regenceramme.
55. Tønne Reedtz til Barritskov, kammerherre. Halv figur. Med tilmalet våben og navn. Fra ca. 1740. (Inv. nr. A 7818).
56. Ubekendt officer af livgarden til hest, måske Frederik Christian von Plessen til Gunderslevholm, general. Halv figur. Harnisk med kong Christian VI's kronede spejlmonogram. Fra ca. 1745. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7819). – I udskåret, forgyldt rokokoramme.

57. Ubekendt dameportræt fra 1740'erne, måske Birte Rosenkrantz, gift med foregående. Pendant til foregående. (Inv. nr. A 7820). – I ramme som foregående.
58. Ubekendt drengportræt fra 1750'erne. Hoftestykke. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7821).
59. Frederik Christian Rosenkrantz, statsminister, gehejmeråd. Hoftestykke. Med påmalet våben, navnebogstaver, aldersangivelse 25 og årstal 1749. Malet af Hans Arbien; signeret. (Inv. nr. A 7822).
60. Dorte Reedtz, foregåendes hustru. Pendant til foregående. Med påmalet våben, navnebogstaver, aldersangivelse 19 og årstal 1749. Malet af Hans Arbien; signeret. (Inv. nr. A 7823).
61. Bente Frederikke Rafsted, oberstinde Dannemand, og hendes datter med kong Frederik VI, Louise Frederikke Danne-mand. Henholdsvis knæstykke og hel figur siddende på en bæk i landskab. Malet af Hans Hansen 1812; signeret. (Inv. nr. A 7824).
62. Hertug Ludwig Rudolph af Braunschweig-Wolfenbüttel. Malet oval. Brystbillede. Ubekendt kunstner. (Inv. nr. A 7825).

Samlingen af grafiske portrætblade er blevet suppleret på sædvanlig vis, og der er desuden erhvervet et topografisk kobberstik af Frederiksborg udført af Jeremias Wolff.

Møbler og kunstgenstande.

63. Hankeskål af sølv på tre løvefødder. Buget underdel og bred udkraget overdel. Med graverede regence-ornamenter og støbte medailloner med romerske imperatorer samt kronet spejlmonogram AS, betegnende kong Frederik IV's dronning Anna Sophie. Stemplet med Augsburgs bymærke og mester-mærke EB, formentlig for Esaias Busch. (Inv. nr. B 4272). – Købt i Stockholm.

B. Som gave:

Fra pastor Carl Michael Petersen, tidligere Fensmark:

64. Christian Winther, digter. Blyantstegning. Hel figur, gående. I profil. Udført af Fritz Jürgensen. (Inv. nr. A 7763).

Fra typograf Børge Robert Fraenckel ifølge testamentarisk bestemmelse:

65. Liepmann Fraenckel, miniaturemaler og tapetfabrikant. Halv figur. Malet af Samuel Henriques 1843; signeret. (Inv. nr. A 7837).

Fra afdøde ciselør Elise Thomsen ifølge testamentarisk bestemmelse:

66. Carl Thomsen, maler og tegner. Brystbillede. Selvportræt fra 1880; signeret. (Inv. nr. A 7828).
67. Valdemar Irminger, maler, professor. Halv figur. Malet af Carl Thomsen 1870; signeret. (Inv. nr. A 7829).

Fra afdøde fru Grete Stadil ifølge testamentarisk bestemmelse:

68. Jørgen Nis Fibiger, vandbygningsingeniør, statens ledende ingeniør ved havneanlæggene i Hirtshals og Hanstholm på Jyllands vestkyst. Knæstykke, siddende. Malet af Niels Hansen 1919; signeret. (Inv. nr. A 7830).

Fra overlæge Otto C. Aagaard:

69. Otto Andrup, museumsdirektør. Blyantstegning. Ansigtstudie. Malet af Aug. Tørsleff 1951; signeret. (Inv. nr. A 7838).

Fra Theodor Modewegs Erindringslegat:

70. Lensgreve Otto Didrik Schack til Schackenborg, nordslesvigernes talsmand ved genforeningsfesten på Dybbøl i 1920, amtmand i Tønder. Brønzebuste. Støbt 1970 efter model fra 1932, udført af Gunnar Hammerich. (Inv. nr. A 7827).

Fra børstenbinder Hans Prehn:

71. Fire lodsedler fra det i sin tid til fordel for Frederiksborg slots genopførelse efter branden 1859 oprettede kunstflidslotteri.

Fra overretssagfører, greve Carl Ahlefeldt-Laurvig, Haderslev:

72. Den frivillige Selvbeskatning. 1891. Bronzemedalje. Udført af Sophus Lindahl.

Fra fru Jenny Erslev ifølge testamentarisk bestemmelse:

73. Hjerterformet, sølvforgylt hovedvandsæg med rocailleornamenter og gennembrudt krone på låget. Mestermærke: DP 99

for Ditlev Petersen 1799. Senere nymonteret på låget en sølvplakette, hvorpå kong Frederik VII's valgsprog »Folkets Kjærlighed min Styrke«, og på corpus to medailloner, hvori små fotografier af henholdsvis kong Frederik VII og Rosenborg Slot. (Inv. nr. B 4276 a–b).

Skænket af kongen til kabinetssekretær, gehejmeetatsråd J. P. Trap, som i 1862 gav det til giverens mormoder.

Af museets samlinger har følgende genstande måttet føres til afgang på grund af tyveri:

Ingemanns guldhorn, skænket til digteren på hans 70 års fødselsdag 1859 af danske kvinder. (Inv. nr. B 1067).

Sølvskål med to hanke. København 1689. (Inv. nr. B 827).

Sølvflodekande. København 1780. (Inv. nr. B 1400).

Endvidere er ved voldeligt indgreb fjernet en fakkell bærende geniusfigur af sølv fra kandelaber (inv. nr. B 3570 b) og en bronzeroset fra taffelur (inv. nr. B 959).

Revision.

Inventarrevisionen, der varetages af overinspektør Gudmund Boesen og dr. phil. Jan Steenberg, er blevet videreført efter de fastsatte retningslinier. Der har i årets løb været aflagt tre revisionsbesøg.

Konservering og restaurering.

I museets atelier for malerikonservering behandlede ialt 50 malerier, deraf 37 fra museets egne samlinger, 2 fra Conseilgangen på Frederiksborg, 1 fra Carlsbergmuseet, 4 fra Giesegård, 2 fra Schackenborg og 4 fra anden privat eje.

Af mere omfattende opgaver kan nævnes konserveringen af de to billeder fra Conseilgangen, nemlig et bjerglandskab af Josse de Momper og »Tiden og Parcerne« af Fabricio Chiari. Især det sidstnævnte var meget medtaget, farveoverfladen opskallet og meget ujævn. Efter rentoilering og afrensning af fernis og overmalinger viste der sig talrige skadesteder i form af slitage, tidligere afskalninger samt revner i lærred og farvelag. Begge malerierne er efter behandlingen atter ophængt på deres pladser, idet de på bagsiden er forsynet med asfaltpapir som sikring mod fugtudslag fra murværket.

Ved beretningsårets udgang henstod i atelieret som værende under behandling 4 af museets egne malerier og 1 maleri fra Conseilgangen.

Fotografisamlingen.

Museets samling af fotografier af portrætter, historiske billeder og genstande er blevet forøget såvel ved optagelser på museets egen foranstaltning som ved indkøb. Tilgangen af negativer androg ialt 403 numre.

Som medhjælpere ved den igangværende omordning af fotografisamlingen har medvirket korrespondent Bodil Eller, stud. mag.'erne Kirsten Nannestad og Gitte Beck.

Håndbiblioteket.

har i årets løb haft en tilgang på ialt 286 bøger og publikationer, hvoraf 134 som gave eller bytte med danske og udenlandske museer og institutioner.

Museets Virksomhed

Lokaler og bygninger m. v.

Den i sidste regnskabsår påbegyndte ombygning af det bag Slotsherrens Hus beliggende udhus til brug som cafeteria og restaurant blev fortsat i løbet af vinteren og foråret. Under navnet »Slotsherrens Kro« kunne det nye foretagende, der for en 5-årig periode er blevet bortforpagtet til restauratør Wiegand Larsen, åbne for museets og slottets gæster. Cafeteriet agtes fremtidigt holdt åbent i perioden 1. april–31. oktober.

De igennem de sidste 3 år fuldførte byggearbejder – såvel det restaurerede Slotsherrens Hus (den tidligere amtmandsbolig), der nu er indrettet til museets kontorer, bibliotek og billedsamling, som Slotsherrens Kro – blev efter indbydelse fra museumsbestyrelsen den 15. september 1970 forevist for medlemmerne af Carlsbergfondets, Ny Carlsbergfondets og Carlsberg Bryggeriernes direktioner, lederne af Carlsbergfondets afdelinger samt repræsentanter for Boligministeriet, Frederiksborg amt og Hillerød kommune m. fl.

I hovedslottets 4. etage, hvor en række lokaler er blevet frigjort ved overflytningen af kontorer m. v. til Slotsherrens Hus,

har man påbegyndt indretningen af en omfattende studiesamling, bestående af portrætter, historiemalerier, møbler og genstande, som i almindelighed ikke er udstillet i den offentligt tilgængelige del af museet.

I det forløbne år har museet i henhold til den med boligministeriet tidligere truffne aftale bidraget med halvdelen af udgifterne til projektering af fjernvarmetilslutning til Frederiksborg slot, nemlig kr. 85.400,00.

Besøg.

Antallet af besøgende androg i det forløbne år ialt 241.202 fordelt med 41.919 i månederne oktober–april og 199.283 i månederne maj–september.

Blandt de repræsentative besøg kan nævnes delegationer fra det engelske parlament, den franske nationalforsamling og den rumænske hovedstad Bukarest's bystyre; endvidere republikken Eire's udenrigsminister, den rumænske boligminister, Uganda's finansminister, den tyske forbundskanslers frue samt en række embedsmænd fra Tanzania, alle med følge. Af kongresbesøg o. l. kan anføres: 4. verdenskongres for Gastroenterology, Jeunesse & Musicales, Atomenergikommissionen, Det danske Selskab (Musical Denmark), Bank- og Sparekassetilsynet med nordiske gæster, Dansk Flygtningehjælp med polske flygtninge, Jewish War Veterans, deltagere i Verdensbankkongressen samt Carl Nielsen-seminaret.

Gruppebesøgene med pædagogisk formål omfattede et samlet antal personer på 25.318, hvoriblandt 422 skoleklasser, der fordelte sig med 302 fra folke- og realskoler, 31 fra gymnasieskoler og 74 fra højskoler, seminarier, fagkursus o. l. Af skoleholdene var 255 danske, 11 norske, 44 svenske og 112 fra andre lande.

Af kataloger og vejledninger blev solgt 4765 danske, 4907 engelske, 1764 tyske og 476 franske; endvidere 845 billedhæfter samt 82 eksemplarer af »Danish Museums«.

Foto- og postkortsalget.

Salget af fotografiske aftryk fra museets billedarkiv har indbragt kr. 49.666,00.

I postkortsalget solgtes desuden 123.473 prospektkort, 5125 leporelloer à 12 stk. farvebilleder, 45.450 colorslides, 2111 aske-

bægre og plaketter fra Den kgl. Porcelainsfabrik samt 310 grammofonplader med gengivelse af musik på slotskirkens Compenius-orgel. Det samlede salg androg 204.368,60 kr.

Omvisnings- og foredragsvirksomhed m. m.

Der blev i sommerhalvåret ydet vederlagsfri omvisning i videst mulig udstrækning til skoleklasser, grupper fra seminarier, kursus o. l. Som skoleomvisere virkede stud. mag.'erne Bo Bavn-gaard og Peter Bondesen. Ialt blev der givet 128 omvisninger og modtagelser, deraf 62 gratis og 66 mod betaling.

I efteråret 1969 arrangerede A.O.F. i Hillerød en foredrags-aften om Christian IV's Frederiksborg ved museumsdirektør Jørgen Paulsen og i tilknytning dertil en forevisning af slottet og dets bygninger under medvirkning af overinspektør H. D. Schepelern.

Museumsdirektøren har dels i museet, dels i foredragssalen holdt forelæsninger for studerende i materiel folkekultur og elever fra Danmarks Biblioteksskole.

På fire onsdagfter i februar og marts afholdtes i museets foredragssal en foredragsserie kaldet »Vore bedsteforældres tid« og omfattende følgende foredrag: Overinspektør, dr. phil. Holger Rasmussen: Dampskib og skinnevej; arkivar, mag. art. Iørn Piø: Hvad de sang; museumsinspektør, mag. art. Hanne Poulsen: Klunkeliv og renlighed; arkivbestyrer David Yde-Andersen: Peter Pan og de første danske film.

Foredragssalen blev iøvrigt benyttet ved adskillige introduktioner til besøg på slottet og museet samt som klasseværelse ved skolegrupperes udarbejdelse af skriftlige opgaver i forbindelse med museumsbesøg.

I samarbejde med institutionen Frederiksborg Kulturcenter afholdtes endvidere i foredragssalen koncerter under medvirken af pianistinden Hanne Ladefoged, Vestjysk blæserkvintet, Rafn-ensemblet, pianisten Erling Helmer Petersen, kammerorkestret Prager Kammerstudio samt Pragerkvartetten Collegium Flauto Dolce.

Endelig har salen været stillet til rådighed for møder i Frederiksborg Amts historiske Samfund.

I månederne juli og august afholdt museet ved slotsorganist Per Kynne Frandsen fire koncerter på Compenius-orgelet i slots-

kirken, turistkoncerter af ca. 45 minutters varighed umiddelbart efter museets lukketid om søndagen. Medvirkende var foruden slotsorganisten organisterne, dr. phil. Finn Viderø, København, Enzo Forsblom, Helsingfors, og Jan Jargon, Krakow. Adgangen var fri og koncerterne særdeles velbesøgte.

Udenfor museet har museets personale holdt foredrag om emner med tilknytning til museet og slottet som følger:

Museumsdirektør Jørgen Paulsen i Foreningen Norden's afdelinger i Gentofte og Randers, i Ramløse Foredragsforening, pensionistforeningen Fredagsklubben, Gilleleje, samt på Luthersk Missionsforenings højskole i Hillerød; overinspektør H. D. Schepelehn i Tøjhusmuseets foredragsserie »Våbenfremstilling i Danmark« og museumsinspektør Povl Eller i Selskab for dansk Kulturhistorie samt Historisk Samfund for Randers Amt.

Udstillinger.

I samarbejde med museerne på Sønderborg slot og Koldinghus arrangerede museet en omfattende mindeudstilling i anledning af 50-året for Nordslesvigs genforening med Danmark i 1920, omfattende historiemalerier, portrætter, fotografiske begivenhedsbilleder, plakater fra afstemningstiden samt forskellige mindegenstande m. m. Udstillingen, der afholdtes på Sønderborg slot, blev holdt åben i tiden 21. juni–15. september 1970 og blev besøgt af ca. 36.000 gæster.

Til Landsarkivet for Sjælland m. v.'s mindeudstilling for genforeningen 1920 udlåntes et maleri af Stefan Viggo Pedersen, forestillende kong Christian X's ridt over grænsen 10. juli 1920.

Deponeringer.

I den ved restaureringen af Sønderborg slot genskabte ridderhal i slottets nordfløj, har museet deponeret en stor udskåret egetræskiste fra 1625 (inv. nr. B 2963), hidrørende fra en gård i Stenderup, Nybøl sogn.

Som følge af den ved kommunalreformen skete nedlæggelse af visse amtmændseembeder er der tilbageleveret bortdeponerede malerier fra amtsgårdene i Hjørring og Næstved.

Der er desuden tilbageleveret udlånte malerier fra Søofficersskolen, Christiansborg slotsforvaltning og amtmændsboligen i Hillerød.

Anden virksomhed.

Registreringen og katalogiseringen af portrætter og historiske billedfremstillinger er blevet videreført på sædvanlig måde.

Museumsdirektøren har været billedredaktør ved det af Dansk historisk Fællesforening udgivne værk Danmark, Historisk Billedbog, hvis 2. bind udkom i december 1969.

Museumsinspektør Povl Eller har publiceret et par mindre afhandlinger i henholdsvis Kulturminster 1969: Auro pretiosior. Om nogle malere og deres materialer i 17. århundrede og i Danske Magazin 1970: Arvestykker i Ulfeldt-slægten. Breve fra Anne Sophie Ulfeldt (1649–1741) til hendes fætters søn Corfitz Anton Ulfeldt (1699–1769) om nogle slægtsminders skæbne, samt den af museet med tilskud fra Den Carlsen-Lange'ske Legatstiftelse udgivne bog: Portrætsamlingen på Gammelkjøgegaard.

Ved Dansk kulturhistorisk Museumsforenings årsmøde i Gentofte, Gladsaxe og Lyngby-Taarbæk i september 1970 var museet repræsenteret ved museumsdirektør Jørgen Paulsen, overinspektør H. D. Schepelern og museumsinspektør Povl Eller. I samme forenings kursus på Vester Vedsted ungdomshøjskole i dagene 1.–9. august deltog museumsinspektør Bodil Stiesdal.

Med støtte fra Ny Carlsbergfondet foretog overinspektør H. D. Schepelern i november en kortere studierejse, dels til Rembrandt-udstillingen i Amsterdam, dels til London.

Med orlov og støtte fra museet foretog museumsinspektør Povl Eller studierejser til Østtyskland, Berlin, Vesttyskland og Holland i tiden 20. oktober–4. november 1969 og med støtte tillige fra Skokloster slots styrelse til Skokloster i Sverige i tiden 7.–15. maj 1970.

I lighed med foregående år bevilgedes efter ansøgning tilskud til Hillerød Turistforening til udgivelse af brochurer om Hillerød og Frederiksborg slot på dansk, engelsk, fransk og tysk.

Endvidere er der ydet tilskud til udgivelsen af en af fru Zelia Andrup skrevet mindebog om museumsdirektør Otto Andrup.

På museets stiftelsesdag den 5. april uddeltes legatportioner fra »Det nationalhistoriske Museums Understøttelsesfond« til museumssnedker Holger Sørensen, billetkasserer Walther Jensen samt opsynsbetjentene Vagner Jensen og Per Mølgaard.

Bestyrelsen m. v.

Ministeriet for kulturelle anliggender har for et tidsrum af 5 år fra 15. marts 1970 at regne genbeskikket henholdsvis bestyrelsens formand som udpeget af museumsbestyrelsen og museets direktør som udpeget af ministeriet til medlemmer af bestyrelsen for den selvejende institution »Gammel Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum«.

Det kongelige danske Videnskabernes Selskab valgte den 1. oktober 1969 professor, dr. phil. Kristof Glamann til medlem af museets bestyrelse i afdøde professor, dr. jur. Stig Iuul's sted. Valget gælder for resten af professor Kristof Glamann's funktions-tid som medlem af Carlsbergfondets direktion, d. v. s. til 30. september 1978.

Personale.

Bibliotekar Ulla Kobber Petersen, der har assisteret ved ny-opstillingen af museets håndbibliotek, fratrådte efter arbejdets afslutning med udgangen af februar 1970.

Med konservator Artur Ketnath er der truffet aftale om fortsat virksomhed som medhjælper i konservatoratelieret i en ny 2-årig periode fra 1. oktober 1970 at regne.

Museets faste og kontraktlønnede personale består ved udgangen af regnskabsåret 1969/70 af følgende:

Museumsdirektør, cand. mag. Jørgen Paulsen, ansat 1. oktober 1935, i sin nuværende stilling 1. oktober 1953.

Overinspektør, cand. mag. H. D. Schepelern, ansat 1. april 1943, i sin nuværende stilling 1. april 1968.

Museumsinspektør, cand. mag. Povl Eller, ansat 10. maj 1954, i sin nuværende stilling 1. april 1956.

Museumsinspektør, cand. mag. Bodil Stiesdal, ansat 1. oktober 1969.

Konservator Niels Wivel, ansat 1. oktober 1959.

Registrator B. Juel Weber, ansat 1. februar 1938.

Vagtmester N. H. Skovholm Hansen, ansat 1. september 1955, i sin nuværende stilling 1. oktober 1958.

Museumssnedker Holger Sørensen, ansat 1. april 1936.

Varmemester Kristian Jensen, ansat 1. januar 1940.

Museumsbetjent Harald Nielsen, ansat 1. oktober 1964.

Museumsbetjent Walther Jensen, ansat 1. oktober 1964.

Museumsbetjent Erhardt Andersen, ansat 1. april 1966.

Herudover er på museet beskæftiget 1 konservatormedhjælper, 3 studentermedhjælpere ved nyordningen af portrætarkivet, 4 kontormedhjælpere, 12 opsynsbetjente, 2 garderobeassistenter, 6 rengøringsassistenter og 2 kiosksælgersker.

Frederiksborg, den 16. januar 1971.

G. BARDENFLETH

P. V. GLOB

K. GLAMANN

JØRGEN PAULSEN.

Ny Carlsbergfondet

Fra Ny Carlsbergfondets direktion er modtaget følgende beretning:

Til nedenfor angivne fundatsmæssige formål er der for Ny Carlsbergfondets midler i regnskabsåret 1969–70 disponeret som følger:

A.

INDKØB OG UDDELING AF KUNSTVÆRKER, KUNSTNERISKE UDSMYKNINGER M. M.

I.

Der er i løbet af året til museer eller andre offentlige institutioner skænket eller givet tilskud til erhvervelse af følgende kunstværker.

1. Museer og andre offentlige samlinger i København.

Ny Carlsberg Glyptotek:

Hank med heste. Modstykke til den hank af en bronzetallerken som skænkedes Glyptoteket ifjor, gengivet i årsberetningen 1968/69. Græsk. Ca. 500 f. Kr. Bronze.

- * Arkaisk etruskisk bronzestatuette af en siddende løve. Ca. 500 f. Kr.
- * Edouard Vuillard: La sortie de l'Ecole. 1890'ernes begyndelse. Limfarve.

Bevilling til Glyptotekets egen rådighed, for hvilken der efter museets meddelelse er erhvervet:

Blandingskar til vin og vand (Krater). Apulien. 8. årh. f. Kr. Brændtler.

Urne med geometrisk dekoration. Villanova. Etruskisk. 7. årh. f. Kr. Brændtler.

- * Stammoid vase (sort bucchero) med sfinxer. Etruskisk. Ca. 600 f. Kr. Brændler.
- Støttefigur til røgelseskål (Thymiaterion karyatide). Sicilien. 6. årh. f. Kr. Brændtler.
- Parfume flaske (Aryballos) i form af en sandalklædt venstre-fod. Østgrækenland. 6. årh. f. Kr. Brændtler.
- Stående peplosklædt kvinde. Attika. 5. årh. f. Kr. Statuette. Brændtler.
- Tohanket kar med Iliadescene. Apulien. 4. årh. f. Kr. Brændtler.
- Fragment af draperet kvinde i stærk bevægelse. Romersk. 1.–2. årh. Statuettefragment. Marmor.
- * C. Købke: Portræt af kunstnerens broder, pastor C. A. Købke. 1832. Olie.
- * H. W. Bissen: Gående pige med krukke på hovedet. 1840. Statuette. Brændtler.
- A. Barye: Kongeørn med udbredte vinger. 1855. Statuette. Bronze.

Det danske Kunstindustrimuseum:

Ole Schwalbe: Rød luftspejlning, Firenze. 1968–69. Vævet tæppe af Lise Warburg efter karton af Ole Schwalbe.

Biblioteket:

Ornamentstikværk: Forlæg for broderier. 17. århundrede. Raderinger.

Ornamentstikværk: Forlæg for guld- og sølvsmede. Omkring 1700. Kobberstik.

Recueil de Draperies d'Hallavant mis au jour et argumenté par Osmond et Dezon. 1818. Håndkolorerede raderinger.

2e Cahier de Draperies mis au jour par Osmond, Tapissier. 1819. Håndkolorerede raderinger.

Statens Museum for Kunst:

Den Kongelige Kobberstiksamling:

- * Giovanni Battista Piranesi: Fantasibillede af en romersk havn. »Parte di ampio magnifico Porto all' uso degli antichi Romani«.

1750'ernes anden halvdel. Forarbejde til radering i værket »Opere varie«. Tegning.

Palle Nielsen: Nekropolis. 1969. Serie bestående af 6 litografier.

Den Hirschsprungske Samling:

- * C. Købke: Marine. Capri. 1839. Olie.

Nationalmuseet:

Antiksamlingen:

- * Oldkristelig mosaik med påfugl. Nord-Syrien. 4.–6. årh.
- * Oldkristelig mosaik med synagoge. Nord-Syrien. 4.–6. årh.
- * Oldkristelig mosaik med muldyr. Nord-Syrien. 4.–6. årh.

Den Kongelige Mønt- og Medaillesamling:

Tetradrachme af sølv. Syrakus. Ca. 485–480 f. Kr.

Tetradrachme af sølv. Syrakus. Ca. 479–461 f. Kr.

Tetradrachme af sølv. Mende. Ca. 425 f. Kr.

Drachme af sølv. Knidos. Ca. 450 f. Kr.

Drachme af sølv. Knidos. Ca. 420 f. Kr.

Teaterhistorisk Museum:

Benoit le Coffre: De fem sanser. Ca. 1710. Udkast til loftsmaleri på Frederiksberg Slot. Olie.

2. Museer og andre offentlige samlinger
uden for København:

Esbjerg Kunstforening:

Harald Giersing: Udsigt fra kunstnerens atelier på Gl. Kongevej. 1923. Olie. Tilskud.

Kolding Kunstforening, Koldinghus:

- * Robert Jacobsen: Suresnes. 1956. Jern. Tilskud.

Louisiana, Humlebæk:

- * Germaine Richier: Le Berger des Landes. 1952. Bronze.

Maribo, Lolland-Falsters Kunstmuseum:

William Shakespeare: »Troilus og Cressida«. Originallitografier af Svend Wiig Hansen. 1968.

Jørgen Brynjolf: Tyve Prospekter. Litografier. Digte af Bent Irve. 1969.

Ole Vincent Larsen: »Den blindede Gulliver«. 1969. 28 raderinger.

Moesgaard, Forhistorisk Museum:

To armstole med oval ryg. 18. århundredes 2. halvdel.

Odense Bys Museer. Fyns Stiftsmuseum:

Knud Hansen: Aftenbillede. 1969. Olie.

Sven Havsteen-Mikkelsen: Norge. Sindalen. Vågå. 1958. Olie. Erhvervet 1968/69.

* Richard Mortensen: 11 vertikale i 12 rum. 1963. Olie.

Kurt Trampedach: Rom. 12 selvportrætter. 1969–70. Olie.

Pederstrup, Reventlow Museet:

* Jens Juel: Christian VII. 1795. Olie. Tilskud.

Randers Kunstmuseum:

Karel Appel: Deux personages. 1966. Olie. Tilskud.

Mogens Bøggild: Suttende Peter. 1955. Bronze. Erhvervet 1966.

Sven Dalsgaard: Stående figur med hjul. 1963. Bronze. Erhvervet 1964.

Wilhelm Freddie: Lingeri. 1967. Olie. Erhvervet 1968.

* J. Th. Lundbye: Blegepladsen ved Herregaarden Vognserup. 1844. Olie. Tilskud.

Hans Chr. Rylander: Teatralsk adfærd i et landskab. 1967–68. Olie. Erhvervet 1968.

* Kurt Trampedach: Selvportræt. 1969. Olie.

Ribe Kunstmuseum:

Adam Fischer: Drenehoved. 1922. Bronze. Støbt 1965. Erhvervet 1965.

Harald Leth: Pløjemark, mørk vinterdag. 1960. Olie. Erhvervet 1967.

Th. Philipsen (1840–1920): En ko. Bronze. Støbt 1950. Erhvervet 1950.

Jeppe Vontillius: Landskab, efterår. 1963. Olie. Erhvervet 1965.

Niels Winkel: Amalienborg Plads set fra Marmorkirken. 1967. Olie. Erhvervet 1968.

Rønne, Bornholms Museum:

Edgar Funch: Geniets familie. 1968. Granit. Erhvervet 1969.

Skive Museum:

Kjeld Hansen: Komposition. 1965. Olie. Erhvervet 1965.

I. P. Groth Jensen: Vildsundbroen i middagsbelysning. 1965. Olie. Erhvervet 1965.

* Hans Smidth: Markedsscene. 1890'ernes 1. halvdel. Olie. Tilskud.

Niels Strøbech: Æble. 1968. Olie. Erhvervet 1968.

Kunstmuseet i Sorø:

Harald Giersing: Skovsti, Sorø. 1916. Olie.

* Peter Hansen: »Elisabeth Neckelmann forgylder en Ramme«. Ca. 1903. Olie.

Harald Leth: Badestrand. 1960–69. Olie.

Sigurd Swane: Ved Avisen. 1923. Olie.

Tønder Museum:

* Harald Giersing: Danserinde. 1918. Olie. Tilskud.

Vejle Kunstmuseum:

* J. F. Willumsen: Sønderstrand ved Skagen. 1909. Olie. Tilskud.

Vejle Museum:

Knud Agger: Opstilling med Blændrammer. 1965. Olie. Erhvervet 1966.

Richard Winther: Stående figurer i landskab med thepotte og løsevne hoveder i luften. 1968. Oliekridd og tuschpen. Erhvervet 1968.

Willy Ørskov: Formation. 1958. Bronze.

Aalborg historiske Museum:

Sølv tallerken med glat midterfelt, løvkrans. Udført 1704 af Ålborgmesteren Thomas Hansen Pop. Tilskud.

Aalborg, Nordjyllands Kunstmuseum:

- * Knud Agger: Maryhill, forårsaften. 1934. Olie.
- Erik Magnussen: Skulptur. Unique. Glaseret stentøj. 1966. Erhvervet 1966.

Aarhus Kunstmuseum:

- * Harald Giersing: »Vibeke«. 1915. Olie.
- Asger Jorn: Livets færden. 1969. Olie. Erhvervet 1968/69.
- Vilhelm Lundstrøm: Komposition. To nøgne kvinder og et barn. 1918–19. Olie.
- * Willy Ørskov: Bronzeskulptur. 1963.

II.

Andre Kunstindkøb.

IB ABERT: Relief. 1970. Metal på akryl.

ELSE ALFELT: Det store månebillede. 1952. Olie.

JØRGEN BRYNJOLF: Tyve prospekter. Litografier. Digte af Bent Irve. 1969.

POVL CHRISTENSEN: Grafiske arbejder.

POUL EKELUND: Siddende pige. 1956. Olie.

SAMME: En ørred på et fad. 1969. Olie.

OLE FIND: Sort granitskulptur i 2 dele. 1969.

HENRIK FLAGSTAD: Ting. 1965. Olie.

SAMME: Ting. 1965. Olie.

KURT GYLVIN: Opstilling. 1969. Olie.

ARNE L. HANSEN: Grafiske arbejder.

SVEN HAVSTEEN-MIRKELSEN: Grafisk arbejde.

- * ERIK HEIDE: Portræt af gejstlig. 1969. Støbejern.
 JOHANNES HOFMEISTER: Grafisk arbejde.
 ERIK HOPPE: Udsigt mod solfyldt plæne. 1942/43. Olie.
 SAMME: Sommerdag. Søndermarken. 1945. Olie.
 IMMANUEL IBSEN: Den blå maler. 1935. Olie.
 POUL JANUS IPSEN: Grafiske arbejder.
 FRITHIOFF JOHANSEN: Grafiske arbejder.
 ASGER JØRN og PIERRE WEMAERE: Gobelin.
 ASGER JØRN: Grafiske arbejder.
 HASSE JUUL: Forår. 1967/70. Olie.
 SAMME: Sommer. 1969. Olie.
 SAMME: Sønderskov. 1969. Olie.
 SAMME: Høstfjord. 1969. Olie.
 SAMME: Vindue. 1970. Olie.
 ERLING JØRGENSEN: Maleri X. 1968. Olie.
 ANDERS KIRKEGAARD: Nekrolog over en martyr. 1968–69. Olie.
 SØREN KJÆRSGAARD: Hoved med grøn baggrund. 1969. Olie.
 HEROLD G. KRISTENSEN: Maleri i 3 dele. »Billede«. 1970. Olie.
 FLEMMING LIPHOLT: Portræt, Sommeren 1969. Olie.
 VILHELM LUNDSTRØM: Modelbillede. Ca. 1921. Olie.
 PER LÜTKEN: Glaskrukke. Lavaglas.
 LEIF MADSEN: Hvor pyramiderne vokser. 1970. Bronze og stene.
 OLE MADSEN: Grafiske arbejder.
 EGON MATHIESEN: Roma. 1964. Aubusson vævning.
 ALBERT MERTZ: Fortæppe II. 1965. Gouache.
 SAMME: Forvandling. 1966. Gouache.
 LOUI MICHAEL: Grafiske arbejder.
 RICHARD MORTENSEN: Grafiske arbejder.
 JANE MUUS: Grafiske arbejder.
 KNUD MÜHLHAUSEN: Hoved. 1970. Billedtæppe vævet af Astrid Kalm.
 ALSING NIELSEN: Skure-studie. 1958–69. Olie.
 * PALLE NIELSEN: Grafiske arbejder.
 SØREN HJORTH NIELSEN: Grafiske arbejder.
 PETER NYBORG: Centaurus. 1969. Olie.
 WILLIAM SKOTTE OLSEN: Rygeren. 1970. Olie.
 FREDDY POULSEN: Grafisk arbejde.
 GUNNAR SAIETZ: Nytårsfest. 1969. Olie.
 ELSEBETH SCHÜTZE: Vækst. 1969. Olie.

- TAGE STENTOFT: Grafisk arbejde.
 TOMMY STORKHOLM: Maskefald. Rom. 1969. Olie.
 NIELS STRØBECH: »Nr. 25« i 6 dele. Gårdparti. 1970. Olie.
 SIGURD SWANE: Blomster på bord. 1968–69. Olie.
 HELLE THORBORG: Grafisk arbejde.
 JEPPE VONTILLIUS: Modelbillede. 1950. Olie.
 EDVARD WEIE: Storm. Christiansø. Ca. 1917. Olie.
 POUL WINTHER: Opstilling med ting fra stranden. 1969–70. Olie.
 SAMME: Opstilling. 1968–69–70. Olie.
 SAMME: Grafiske arbejder.
 RICHARD WINTHER: Niépcs hus. 1969–70. Olie.

III.

Udsmykninger.

- Brøndbyvester. Statsgymnasiet Schneekloths Skole. Københavns Amt.
 PER KIRKEBY: Maleri. 1965. Olie. Erhvervet 1965.
 OLE MADSEN: Erotisk murbillede i 16 faser. 1968. Gouache. Erhvervet 1968.
 ANDERS TINDSBO: Pulsslag. 1964. Nysølv. Erhvervet 1968/69.
 5 grafiske arbejder af OLE MADSEN.
 Dianalund Nervesanatorium. Vestsjællands Amt.
 ERIK CLEMMESSEN: Tre æbler på tallerken. 1969. Olie.
 SVEND ENGELUND: Model. 1969. Olie.
 ANDERS GLOB: Landskab – forår. 1968. Olie.
 SAMME: Marts. 1968. Olie.
 SØREN HANSEN: Hans to erindringer. 1967. Olie. Erhvervet 1968.
 LEIF HOLMBERG: Prater. 1964. Olie. Erhvervet 1964.
 HASSE JUUL: Opstilling. 1961. Olie. Erhvervet 1965.
 JENS KARKOV: Landskab. 1968. Olie.
 5 grafiske arbejder af SØREN HJORTH NIELSEN, BÖRJE OTTOS-
 SON, HELLE THORBORG og POUL WINTHER.
 Fakse. Præstø Amtsplejehjem. Storstrøms Amt.
 EMIL GREGERSEN: Opstilling. 1969. Olie.
 SAMME: Opstilling med blå vase. 1969. Olie.
 HOLGER JACOBSEN: Opstilling. 1965. Olie. Erhvervet 1965.

- HOLGER JACOBSEN: Opstilling. 1966. Olie. Erhvervet 1967.
- KNUD MÜHLHAUSEN: Aaben altandør. 1952. Olie. Erhvervet 1952.
- HANS HELGE NIELSEN: Vandringen. 1969. Olie.
- SAMME: Tomhedens plads. 1969. Olie.
- NIELS ØSTERGAARD: Landskab. 1969. Olie.
- SAMME: Landskab. 1969. Olie.
- Frederiksberg. 4. Maj Kollegiet.
- FREDE CHRISTOFFERSEN: 2 malerier i én ramme. 1967–68. Olie. Deponeret. Erhvervet 1968/69.
- SAMME: Aften. 1967. Olie. Deponeret.
- HENNING DAMGAARD-SØRENSEN: Relief. 1968. Træ. Deponeret. Erhvervet 1968/69.
- MOGENS JØRGENSEN: Komposition. »Pinse«. 1957–65. Olie. Dep. Frederikshavn Handelsskole.
- 4 grafiske arbejder af HELLE THORBORG.
- Gistrup Skole. Nordjyllands Amt.
- POUL FINSTED: Oosterlingen Plaats. 1954. Olie. Erhvervet 1955.
- 6 grafiske arbejder af GUNNAR HOSSY og NIELS SYLVEST.
- Gladsaxe Kommunes Skolevæsen, Søborg Gymnasium. Københavns Amt.
- SVEND HAUPTMANN: Nostalgi. 1967. Collage. Erhvervet 1968.
- Glostrup. Københavns Amtssygehus.
- TH. HAGEDORN-OLSEN: Udsmykning af trapperum. Keramiske fliser. 1966–70. Afleveret.
- Greve Strand. Krogaardskolen. Roskilde Amt.
- PETER NYBORG: Inferno motiv. 1967. Olie. Erhvervet 1967.
- FRANK RUBIN: Det åbne. 1963. Olie. Erhvervet 1967.
- EGON SVARRER: Udsigt fra min dør. 1968. Olie. Erhvervet 1968/69.
- 20 grafiske arbejder af RICHARD MORTENSEN.
- Herning Seminarium.
- EVA SØRENSEN: Skulptur. 1967. Stentøj. Deponeret.
- Hjørring Handelsskole.
- 3 grafiske arbejder af SVEN HAVSTEEN-MIRKELSEN.
- Holte. Scandinavian Seminar College. Københavns Amt.
- OLE BJØRN: Reliefbillede 2. 1968. Olie. Erhvervet 1968/69.
- EDVARD MATWIJKIW: Figur i interiør. 1966. Olie. Erhvervet 1967.
- LOUI MICHAEL: Den tabte frihed. 1968. Olie. Erhvervet 1968.

- PETER NYBORG: »Fire landscape«. No. 247. 1969. Olie. Erhvervet 1968/69.
- HANS CHRISTIAN RYLANDER: Mislykkede i lummer forhold. 1969. Olie.
- BENT STUBBE TEGLBJÆRG: Erindringer om Stockholm. 1967. Olie. Erhvervet 1967.
- NIELS ØSTERGAARD: Landskab og rum, rødt. 1967. Olie. Erhvervet 1968/69.
- Horsens Kommunehospital.
20 grafiske arbejder af OLE HAMMELEF, GUNNAR HOSSY, FRITHIOFF JOHANSEN, ELSA NIELSEN, SØREN HJORTH NIELSEN, STEFFEN ODD SØLBERG og POUL WINTHER.
- Højby. Rekonvalescenthjemmet »Klintsøgaard«. Vestsjællands Amt.
KNUD HANSEN: Aftentur. 1969. Olie.
EIGIL WENDT: Skrammel. Skagen. 1959. Olie. Erhvervet 1968/69.
5 grafiske arbejder af RASMUS NELLEMAN og MOGENS ZIELER.
- Høng Landbrugsskole. Vestsjællands Amt.
3 grafiske arbejder af NIELS SYLVEST.
- Høng. Plejehjemmet. Vestsjællands Amt.
HASSE JUUL: Svenskerens Hus. 1965. Olie. Erhvervet 1965.
ERIK NYHOLM: Dekoreret vægskulptur. 1968. Keramik. Erhvervet 1968.
- Jyderup. Plejehjemmet. Vestsjællands Amt.
H. C. GØRGENS: Collage. 1969.
FRANKA RASMUSSEN: Komposition. 1961. Vævning. Erhvervet 1961.
GUNNAR SAJETZ: Månens måne. 1968. Olie. Erhvervet 1968.
- Løvring Efterskole. Kjellerup. Viborg Amt.
KNUD JANS: Høhøst. 1965. Olie. Erhvervet 1965.
3 grafiske arbejder af POVL CHRISTENSEN, JANE MUUS og FREDDY POULSEN.
- Lyngby. »Borrebakken«. Plejehjem. Københavns Amt.
NIELS WINKEL: Mod Østerbro. 1969. Olie.
12 grafiske arbejder af POVL CHRISTENSEN, FREDERIK CHRISTOFFERSEN, SVEND ENGELUND, EMIL GREGERSEN, BENT KARL JACOBSEN og SØREN HJORTH NIELSEN.
- Mandø Bibliotek. Ribe Amt.
SAMUEL JOENSEN-MIKINES: Grindedrab. 1970. Olie.

JENS NIELSEN: »Meksiko«. Roma 1959. Akvarel. Erhvervet 1961.

SAMME: »Indere ved stranden«. Roma 1959. Akvarel. Erhvervet 1961.

2 grafiske arbejder af SØREN HJORTH NIELSEN.

Nibe Bibliotek.

FINN NIELSEN: Skulptur. 1969. Granit.

Nærum. Nærumgårdskolen. Københavns Amt.

VILLY EMIL HANSEN: Billede. 1966–67. Collage. Erhvervet 1967.

VIGGO JENSEN: Rødt billede. 1951. Olie. Erhvervet 1967.

ANDERS KIRKEGAARD: Nekrolog over en martyr. 1968–69. Olie.

WILLIAM SKOTTE OLSEN: Rygeren. 1970. Olie.

Næstved. Centralsygehuset.

* IB GEERTSEN: Udsmykning af forhallen. 1968–70. Emalje, farvepuds. Afleveret.

* TH. HAGEDORN-OLSEN: »Nattens dronning«. 1952. Olie.

Nørre Asminderup. Plejehjemmet »Egegaarden«. Vestsjællands Amt.

INGRID HANSEN: Komposition. 1968. Collage. Erhvervet 1968/69.

SAMME: Komposition. 1968. Collage. Erhvervet 1968/69.

MOGENS LOHMANN: Komposition. F. R. III. 1969. Olie.

3 grafiske arbejder af SØREN HJORTH NIELSEN.

Odense. Henriette Hørlücks Skole.

OLAF RUDE: Landskab. 1947. Olie. Erhvervet 1958.

ANNA KLINDT SØRENSEN: Bådebro, bæk og både. 1968. Olie. Erhvervet 1968/69.

Risskov Amtsgymnasium. Aarhus Amt.

BODIL MARIE NIELSEN: Krukke. Skulptur i stentøj. 1966. Erhvervet 1966.

MORTEN NIELSEN: Dialog. 1962. Statuette. Bronze. Støbt 1967. Erhvervet 1967.

FRANKA RASMUSSEN: Sten. 1965. Vævning.

MORTEN SKOVMAND: Lysskulptur. 1969. Akryl på træplade.

JENS-FLEMMING SØRENSEN: Og de blev sat på himlen. 1969. Bronzerelief. Erhvervet 1969. Gengivet i årsberetning 1968/69.

* ANDERS TINDSBO: Flammen. 1963. Skulptur. Tin. Erhvervet 1967.

12 grafiske arbejder af RICHARD MORTENSEN.

Risø. Niels Bohr Institutet. Roskilde Amt.

WILLIAM SCHARFF: Forarbejde til udsmykning i Studentergården. 1948–49. Olie.

Rom. Det danske Institut. Italien.

NIELS GUTTORMSEN: Jernskulptur. 1965. Deponeret. Erhvervet 1965.

SVEN HAVSTEEN-MIKKELSEN: Hestbygd. Måne. Færøerne. 1962. Olie. Deponeret. Erhvervet 1963.

FRANKA RASMUSSEN: »Sort dyr«. Ca. 1965. Vævning. Deponeret. Erhvervet 1968/69.

Roskilde Handelsskole.

HELLE KAASTRUP-OLSEN: Vægtæppe. 1968. Jute. Erhvervet 1968.

6 grafiske arbejder af SVEN HAVSTEEN-MIKKELSEN og JANE MUUS.

Roskilde Kathedralskole.

ARNE L. HANSEN: »Fra værket i Holmegaard«. 1968–69. Olie.

Rødning. Plejehjemmet »Enghaven«. Sønderjyllands Amt.

POUL EJE: Træer, vinter. 1969. Olie.

4 grafiske arbejder af POVL CHRISTENSEN, HELGE JENSEN, JANE MUUS og JEPPE VONTILLIUS.

Skaade. Scanticons Kursuscenter. Aarhus Amt.

HEROLD G. KRISTENSEN: Billede i 3 dele. 1968. Olie. Erhvervet 1968.

ALLAN SCHMIDT: Figur i hvidt rum. 1966. Olie. Erhvervet 1966.

KURT TRAMPEDACH: Billede I. 1968. Olie. Erhvervet 1968/69.

POUL WINTHER: Ting. 1966–67. Olie. Erhvervet 1967.

Tisvilde. Ældre Klubbernes Samvirke. Pensionisthøjskolen. Frederiksborg Amt.

3 grafiske arbejder af SØREN HJORTH NIELSEN.

Udby Behandlingshjem. Nørre Aaby. Fyns Amt.

* KNUD NELLEMOSE: Ib. 1968. Bronze. Erhvervet 1968/69.

Ulfborg. Administrationsbygningen. Ringkøbing Amt.

* KAJ EJSTRUP: Fra Utterslev Mose. Graavejr. 1955. Olie. Erhvervet 1957.

Viby Amtsgymnasium. Aarhus Amt.

* SØREN GEORG JENSEN: Helios 2. 1967. Granit.

Vojens Ungdomsskole. Sønderjyllands Amt.

RISSE BERNTSEN: Hvide farver. 1968. Vævning. Erhvervet 1969.

Aalborg. Nordjydsk Musikkonservatorium.

HELGE HOLMSKOV: Portrætbuste af komponisten Vagn Holmboe. 1969–70. Jern.

Aarhus. Handelshøjskolen.

Tilskud til køb af malerier af ÅGE FREDSLUND ANDERSEN.

Århus. Universitetsparken, Kollegium V.

10 grafiske arbejder af KNUD ANDERSEN, JØRGEN BRYNJOLF, FLEMMING DAASTRUP, CHR. K. JEPPESEN, LEIF JEPSEN, OLE VINCENT LARSEN og FREDDY POULSEN.

B.

I.

Publikationer.

I 1969–70 er følgende bøger, tidsskrifter m. v. udkommet med støtte fra Ny Carlsbergfondet til en samlet sum af 464.719 kr.

Bøger:

KIRSTEN AGERBÆK: Klassicisme i Sydvestjylland. Bygmestrene Peder Frisvad og Mikkel Stobberup. Udgivet af Foreningen til gamle Bygningers Bevaring. København 1970.

Danmarks Kirker, til værkets fortsatte udgivelse (Nationalmuseet).

CHRISTIAN EJLERS, ERIK ELLEGAARD FREDERIKSEN og NIELS KRYGER: Offentlig Design. København 1970.

CHRISTIAN ELLING: En hemmelig by. København 1970.

LEO ESTVAD: Holger J. Jensen. Danske Grafikere. København 1970.

GERARD FRANCESCHI og ØYSTEIN HJORT: Kalkmalerier fra Danske Landsbykirker. København 1969.

BENT IRVE: Svend Wiig Hansen. Vor Tids Kunst. København 1969.

HANNEMARIE RAGN JENSEN: Christian Elling Bibliografi. Indledning af Else Kai Sass. København 1970.

KJELD KAYSER og POUL STRØMSTAD: Åbenrå 26. Et københavnsk hus og dets beboere gennem to århundreder. Foreningen til gamle Bygningers Bevaring. København 1970.

TOVE LUND LARSEN: Joseph Lillie und sein Wirken als Innenarchitekt in Dänemark und Lübeck. Odense University Studies in Art History. Odense 1970.

PIERRE LÜBECKER: August Keil. Vor Tids Kunst. København 1969.

ERIK MOLTKE: Bernt Notkes Altertavle i Århus Domkirke og Tallinntavlen I–II. København 1970.

VIGGO STEN MØLLER: Dansk Kunstindustri. 1900–1950. Bind II. København 1970.

JØRGEN RØMER: Vejen Kunstmuseum. Fortegnelse over malerier, skulpturer og keramiske arbejder. Vejen 1970.

SAXO: Danmarks Riges Krønike. 1–3. Oversat af JØRGEN OLRIK. Indledning af Knud Hannestad. Træsnit af Sigurd Vasegaard. København 1970.

JAN STEENBERG: Fredensborg Slot. Monumenter og Minder. Tiden 1720–1796. Selskabet til udgivelse af skrifter om danske mindesmærker. København 1969.

CHRISTIAN WAAGEPETERSEN: Lysekroner i Skandinavien fra Gotik til Klunketid. København 1969.

Tidsskrifter og årbøger:

Acta Archaeologica. København.

Arkitektur. København 1970. (Udg. af Danske Arkitekters Landsforbund).

Bogvennen. København 1970. (Udg. af Forening for Boghaandværk).

Dansk Brugskunst – tidsskrift for kunsthåndværk og design. København 1970. (Udg. af Landsforeningen Dansk Kunsthåndværk).

Samme. København 1970. (FLEMMING JOHANSEN: Nyerhvervet etruskisk keramik i Ny Carlsberg Glyptotek. Bevilling til klicheer).

Det danske Kunstindustrimuseum. Virksomhed. IV. 1964–69. København 1969.

Fra Færøerne. Ur Føroyum. V. København 1969. (Udg. af Dansk Færøsk Samfund). (OLE JACOBSEN: Sven Havsteen-Mikkelsen. Bevilling til klicheer).

Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks samlinger XVII.

København 1970. (CHARLOTTE CHRISTENSEN: Abildgaard og Captain Cook. N. L. FAABORG: Johan Thomas Lundbye i Rom og Firenze).

Landskap. København 1970. (Udg. for Norden af Foreningen af danske Landskabsarkitekter m. fl.).

II.

Studierejser.

Følgende rejser er i årets løb foretaget med støtte fra Ny Carlsbergfondet til en samlet sum af 72.531 kr.

Konsulent JØRGEN ANDERSEN: England. 12 dage. Tilskud.

Mag. art. INGAMAJ BECK: Italien. 3–4 måneder. Tilskud.

Kunsthistorikeren MERETE BODELSEN: Stockholm. 5 dage.

Overinspektør GUDMUND BOESEN: Tyskland. 3 dage. Tilskud.

Overinspektør, dr. phil. MARIE-LOUISE BUHL: U.S.A. 1 måned.

Museumsdirektør LARS ROSTRUP BØYESEN: U.S.A. 12 dage. Tilskud.

Bibliotekar, lektor SVEND ERIKSEN: Frankrig. 4 uger.

Kunsthistorikeren POUL GAMMELBO: Holland. 10 dage.

Mag. art. MINNA HEIMBÜRGER: Italien. 25 dage.

Mag. art. ØYSTEIN HJORT: Amsterdam. 1 uge. Tilskud.

Samme: Rom. 5 dage. Tilskud.

Mag. art. ERIK IVERSEN: Istanbul. 17 dage.

Museumsdirektør KRISTIAN JAKOBSEN: Paris. 1 uge.

Overinspektør, professor OTTO KØEFOED-PETERSEN: Turin. 5 dage. Tilskud.

Stud. mag. PETER KÜHN-NIELSEN: Madrid. 10 dage. Særkonto.

Museumsinspektør FRITZE LINDAHL: New York. 10 dage. Tilskud.

Professor, dr. phil. P. J. RIIS: U.S.A., Frankrig og Portugal. 6 uger. Tilskud.

Kunsthistorikeren JØRGEN RØMER: London. 13 dage.

Samme: Frankrig og Holland. 19 dage.

Overinspektør H. D. SCHEPELERN: Amsterdam. 4 dage.

Dr. phil. JAN STEENBERG: Tyskland, Østrig, Tjcekoslovakiet. 5 uger.

Kunsthistorikeren GERTRUD KØBKE SUTTON: Venedig. 8 dage.

III.

Ny Carlsberg Glyptotek.

Andel i dækning af underskud 1/10 1969–30/9 1970: 665.954 kr.
 Rejsekonto for museets embedsmænd: 12.000 kr.
 Hovedreparation af Glyptotekets bygninger. Tillægsbevilling på
 8.000 kr. (se årsberetning 1967–68).

IV.

Til andre fundatsmæssige formål er bevilget følgende beløb:
 Kunsthistorikeren MERETE BODELSEN: Til køb af fotografier etc.
 til studiebrug. 800 kr.

DANSK KUNSTMUSEUMSFORENING: Årligt bidrag for 1970. 1.500 kr.
 EGESKOV SLOT: Rentefrit lån til rekonstrueret urtegaardsanlæg.
 50.000 kr.

ENSOMME GAMLES VÆRN: Haveanlæg ved Peder Lykke Centret.
 25.000 kr. Tilskud.

Bibliotekar, mag. art. SVEND ERIKSEN: Fotografering af 18. år-
 hundredes fransk arkitektur og kunsthåndværk. 1.522 kr.

FONDEN FOR BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR: Støtte til fondens
 arbejde i 1970. 20.000 kr.

FYENS STIFTS KUNSTFORENING: Klicheer til katalog over jubi-
 læumsudstillingens kunstværker. 1.000 kr.

Mag. art. MINNA HEIMBÜRGER: Fotografering til studiebrug af
 italiensk kunst. 3.000 kr.

KALUNDBORG OG OMEGNS MUSEUM: Betræk til stole i Linde-
 gaardens rokokosal. 4.000 kr.

DET DANSKE KUNSTINDUSTRIMUSEUM: Forøgelse af Helge Jacob-
 sens legat til Fordel for Det danske Kunstindustrimuseum. Obliga-
 tioner til et pålydende af 290.000 kr. Gave i anledning af museets
 75 års jubilæum.

CARL JACOBSENS MUSEUMSMANDSLEGAT er for året 1970 tildelt
 museumsinspektør, mag. art. Klaus Neiiendam med 6.500 kr.

Stipendiat til Italien (Romestipendiet) 1970: Bibliotekar, lektor,
 mag. art. HAKON LUND. 10.800 kr.

Stipendium for ung Videnskabsmand: Mag. art. INGAMAJ BECK.
 Toårig bevilling på ialt 12.000 kr.

Kunsthistorikeren GERTRUD KØBKE SUTTON: Fotografering til bog om Giorgio Morandi. 2.500 kr.

VANDREUDSTILLINGEN AF KUNST TIL GYMNASIESKOLERNE: Tilskud for skoleåret 1970/71. 3.500 kr. Desuden er der udlånt 24 malerier af yngre danske kunstnere samt 39 grafiske blade af Asger Jorn, Richard Mortensen og Ole Schwalbe.

VANDREUDSTILLINGEN AF KUNST TIL SEMINARIERNE: Tilskud for skoleåret 1970/71. 3.500 kr. Desuden er der udlånt 20 malerier, 2 skulpturer og 6 grafiske arbejder.

ÅRHUS PERMANENTE UDBESTILLING: Tilskud til overflytning af Charlottenborg udstillingens arkitektoniske afdeling til Århus. 700 kr.

Direktionen for Ny Carlsbergfondet, den 19. januar 1971.

TORBEN HOLCK COLDING.

ELSE KAI SASS.

JØRGEN STHYR.

Regnskab og status
for Carlsbergfondet samt afdelingerne
A, B og C og Ny Carlsbergfondet

Carlsbergfondet.

Fondet har i 1969/70 haft følgende indtægt:	Kr.
Renter og udbytter, netto	22.177.380,89
Ejendomsindtægter	123.441,44
Carlsberg Bryggerierne og Tuborgs Bryggerier, De forenede Bryggerier A/S har refunderet udgifterne vedrørende Gl. Carlsbergs hovedbygning i 1969/70 med.....	375.115,04
Diverse indtægter	1.481,00
	22.677.418,37
Ny Carlsbergfondets andel i udbytte for 1969/70 fra Carlsberg Bryggerierne og Tuborgs Bryggerier, De forenede Bryggerier A/S har udgjort.....	5.646.500,00
	17.030.918,37
Til dækning af udgifter vedrørende Gl. Carlsbergs hovedbygning i 1970/71 ff. er afsat.....	1.180.000,00
	15.850.918,37
Til administration m. v., fondets bygning og Gl. Carlsbergs hovedbygning er medgået.....	2.537.657,83
Fondets overskud har herefter udgjort	13.313.260,54
der er anvendt som følger:	
Afsat til uddeling til afdelingerne 1970/71	7.600.000,00*)
Henlagt til Grundfondet.....	2.893.448,36
— — Reservefondet	723.362,09
— — Ekstra reservefond, underafd. b.....	723.362,09
— — Særligt reservefond.....	1.373.088,00
	13.313.260,54

*) Det afsatte beløb er pr. 1. oktober 1970 fordelt med 2.500.000 kr. til afdeling A, 3.600.000 kr. til afdeling B og 1.500.000 kr. til afdeling C.

II

Status pr. 30. september 1970.

	<i>Aktiver:</i>	Kr.
Værdipapirer m. v.		320.593.931,46
Ejendomme		6.261.942,91
Mellemregning med Carlsberg Bryggerierne og Tuborgs Bryggerier, De forenede Bryggerier A/S		13.098.279,64
Mellemregning med Carlsbergs Pensionskasse		1.171.449,13
Andet tilgodehavende		14.505.914,00
Interimskonto		476.892,53
Kasse- og bankbeholdning		380.846,72
Forudbetalte udgifter m. v.		188.242,59
		356.677.498,98
	<i>Passiver:</i>	
Prioriteter		289.560,13
Legatstiftelsen for J. C. Jacobsens og Carl og Ottilia Jacobsens descendens		28.319,77
Carlsbergfondets legat for Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole		522.537,47
Mellemregning med Ny Carlsbergfondet		5.638.765,00
Anden gæld		13.116.125,62
Skyldige udgifter		56.634,49
Konto for udgifter vedrørende hovedbygningen på Gl. Carlsberg Afdelingernes formue:		1.180.000,00
Afdeling A	2.751.465,01	
— B	11.594.297,99*)	
— C	2.578.066,94	
Dispositionskonto	327.255,63	
		17.251.085,57
Afsat til uddeling til afdelingerne som rådighedssum for 1970/71 ..		7.600.000,00
Kapital i fondets bygning på H. C. Andersens Boulevard		2.600.000,00
Carlsbergfondets bryggerifond		201.340.000,00
Grundfond		59.787.588,62
Reservefond		29.170.432,22
Ekstra reservefond, underafdeling a		16.000.000,00
— — — b		723.362,09
Særligt reservefond		1.373.088,00
		356.677.498,98

*) Heri indbefattet meddelte, endnu ikke udbetalte bevillinger til et beløb af 6.907.992,07 kr., jfr. s. IV.

Afdeling A (Carlsberg Laboratorium).

	<i>Indtægt:</i>	
Rådighedssum 1969/70		2.000.000,00
Rente af afdelingens krav på fondets formue m. v.		81.667,32
Diverse indtægter		13.374,00
		2.095.041,32

III

<i>Udgift:</i>	Kr.
Lønninger	1.402.841,88
Ulykkesforsikring	7.254,00
Bygninger, fast inventar, haverne	261.756,52
Biblioteket	60.158,68
Forbrug	341.922,44
Udgivelse af »Comptes rendus«	78.010,56
Bestyrelsesudgifter	1.071,31
Ekstraordinære udgifter	27.977,68
Udgifter ved gærgenetisk arbejde	54.128,96
	<hr/>
	2.235.122,03
Underskud (dækket af formuen)	140.080,71
	<hr/>
	2.095.041,32

Status pr. 30. september 1970.

<i>Aktiver:</i>	
Krav på fondets formue	900.000,00
Kassebeholdning	339.644,78
Forudbetalte udgifter	30.053,82
Forskud, kemisk afdeling	10.000,00
— fysiologisk afdeling	7.500,00
Ejendommen Gl. Carlsbergvej 10	1.530.000,00
— — — 8	81.622,09
	<hr/>
	2.898.820,69
÷ skyldige udgifter	147.355,68
	<hr/>
	2.751.465,01

Passiver:

Kapitalkonto:	
Saldo pr. 1/10 1969	2.891.545,72
Underskud fra årsregnskabet	140.080,71
	<hr/>
Saldo pr. 30/9 1970	2.751.465,01

Afdeling B (fondets videnskabelige bevillinger).

Rådighedssum for 1969/70	4.600.000,00
Rente af afdelingens krav på fondets formue m. v.	580.397,67
Salgsindtægter	86.415,84
Refusioner vedrørende ældre bevillinger	19.337,38
Diverse indtægter	1.976,00
	<hr/>
	5.288.126,89
Ydelser bevilget i 1969/70	4.854.543,82
÷ bortfaldne bevillinger	52.093,32
	<hr/>
	4.802.450,50
Overskud	<hr/>
	485.676,39

IV

Status pr. 30. september 1970.

	Kr.
<i>Aktiver:</i>	
Krav på fondets formue	9.000.000,00
Kassebeholdning	2.056.458,05
Forudbetalte udgifter	100.196,35
Forskud	3.000,00
Biologisk Instituts bygning	517.000,00
	11.676.654,40
÷ skyldige udgifter	82.356,41
	11.594.297,99
<i>Passiver:</i>	
Uhævede bevillinger:	
Saldo pr. 1/10 1969	7.633.880,99
Bevilget 1969/70	4.854.543,82
÷ bortfaldne bevillinger	52.093,32
	4.802.450,50
	12.436.331,49
Udbetalt i 1969/70:	
Videnskabeligt arbejde m. v.	4.258.213,00
Tilskud til Videnskabernes Selskab	128.611,68
Carlsbergfondets biologiske Institut:	
Lønninger	754.276,68
Forsikringer, skatter m. v.	35.722,22
Vedligeholdelse m. m.	78.071,71
Forbrug	260.918,72
Ekstraordinære udgifter	12.525,41
	1.141.514,74
	5.528.339,42
Saldo pr. 30/9 1970	6.907.992,07
Kapitalkonto:	
Saldo pr. 1/10 1969	4.200.629,53
Overskud fra årsregnskabet	485.676,39
	4.686.305,92
Saldo pr. 30/9 1970	11.594.297,99

Afdeling C (Frederiksborgmuseet).

<i>Indtægt:</i>	
Rådighedssum for 1969/70	1.250.000,00
Rente af afdelingens krav på fondets formue m. v.	114.532,51
Indtægter af billetsalg og salg af kataloger, fotografier og postkort m. v.	789.628,66
Forskellige indtægter	26.015,99
Tilskud fra afdelingernes dispositionskonto til ombygning af Slotsherrens Hus m. v.	750.000,00
	2.930.177,16

V

<i>Udgift:</i>	Kr.
Administration.....	595.977,87
Museets drift	689.995,11
Samlingerne	465.955,50
Oplysningsvirksomhed og videnskabeligt arbejde	97.032,87
Forskellige udgifter.....	23.555,48
Ombygning af Slotsherrens Hus, indretning af cafeteria og restaurant samt andre ekstraordinære foranstaltninger.....	1.364.934,75
	<u>3.237.451,58</u>
Underskud (dækket af formuen)	307.274,42
	<u>2.930.177,16</u>

Status pr. 30. september 1970.

Aktiver (bortset fra samlingerne):

Krav på fondets formue	1.550.000,00
Kassebeholdning	733.137,43
Diverse debitorer.....	69.077,85
Værdipapirer	22.386,00
Beholdning af kataloger og billedhæfter.....	183.835,00
Mellemregningskonti	69.620,94
	<u>2.628.057,22</u>
÷ skyldige udgifter	49.990,28
	<u>2.578.066,94</u>

Passiver:

Kapitalkonto:

Saldo pr. 1/10 1969.....	2.886.587,46	
Opskrivning af kataloger m v. til salgspris ...	1.028,90	
		<u>2.887.616,36</u>
Kurstab på obligationer.....	2.275,00	
Underskud fra årsregnskabet	307.274,42	
		<u>309.549,42</u>
Saldo pr. 30/9 1970.....		<u>2.578.066,94</u>

Dispositionskonto for afdelingerne A, B og C.

Krav på fondets formue pr. 1/10 1969.....	1.034.270,66
Rente af krav på fondets formue.....	42.984,97
	<u>1.077.255,63</u>
Udbetalt til afdeling C.....	750.000,00
Krav på fondets formue pr. 30/9 1970	<u>327.255,63</u>

Foranstående regnskab for Carlsbergfondet, samt foranstående regnskaber for afdelingerne A, B og C og dispositionskonto for disse, er gennemgået og fundet i overensstemmelse med fondets bogføring, som jeg har revideret. Jeg har konstateret tilstedeværelsen af fondets likvide beholdninger og beholdninger af værdipapirer og har modtaget de af mig begærede oplysninger til bedømmelse af regnskabet, som jeg anser for aflagt i overensstemmelse med lovgivningen og fondets fundats.

København, den 7. september 1971.

NIELS NOIESEN
statsautoriseret revisor
cand. jur.

VI

Ny Carlsbergfondet.

Fondets indtægt i 1969/70 har udgjort:	Kr.
Andel i udbytte for 1969/70 fra Carlsberg Bryggerierne og Tuborgs Bryggerier, De forenede Bryggerier A/S	5.646.500,00
Renter og udbytter iøvrigt, netto	1.936.857,02
Overskud ved drift af ejendom	11.007,13
Diverse indtægter	540,00
	<hr/>
	7.594.904,15
Indtægten er anvendt således:	
Til administration m. v. er medgået	885.049,06
Henlæggelse til grundfondet	2.015.500,00
Henlæggelse til konto for fundatsmæssige bevillinger	4.694.355,09
	<hr/>
	7.594.904,15
Bevilget til fundatsmæssige formål 1969/70:	
Kunstindkøb	2.231.042,73
Andre fundatsmæssige formål	1.375.862,18
	<hr/>
	3.606.904,91

Status pr. 30. september 1970.

Aktiver:

Værdipapirer	25.413.166,87
Indestående i fast ejendom	911.587,98
Mellemregning med Carlsbergfondet	5.638.765,00
Kasse- og bankbeholdning	335.403,27
Diverse debitorer	879.269,22
Forudbetalte udgifter og bevillinger	33.262,71
	<hr/>
	33.211.455,05

Passiver:

Skyld til Carl og Ottilia Jacobsens descendens	1.600.000,00
Mellemregning med Carlsbergs Pensionskasse	68.285,57
Skyldige udgifter	20.328,00
Meddelte, endnu ikke udbetalte bevillinger	1.066.270,64
Konto for fundatsmæssige bevillinger:	
Rådighedssum 1970/71	4.906.072,42
Fundatsmæssig reserve	1.216.690,40
	<hr/>
	6.122.762,82
Grundfondet	24.333.808,02
	<hr/>
	33.211.455,05

Foranstående regnskab for Ny Carlsbergfondet er gennemgået og fundet i overensstemmelse med fondets bogføring, som jeg har revideret. Jeg har konstateret tilstedeværelsen af fondets likvide beholdninger og beholdninger af værdipapirer og har modtaget de af mig begærede oplysninger til bedømmelsen af regnskabet, som jeg anser for aflagt i overensstemmelse med lovgivningen og fondets fundats.

København, den 7. september 1971.

NIELS NOIESEN
statsautoriseret revisor
cand. jur.

Almindelige meddelelser

Carlsbergfondets direktion bestod i året 1. oktober 1969–30. september 1970 af følgende:

Professor, dr. AKSEL TOVBORG JENSEN

(valgt for tiden indtil $30/9$ 1976)

Professor, dr. FRANZ BLATT

(valgt for tiden indtil $30/9$ 1972)

Professor, dr. P. BRANDT REHBERG

(valgt for tiden indtil $30/9$ 1974), direktionens formand

Professor, dr. ARNE NOE-NYGAARD

(valgt for tiden indtil $30/9$ 1980)

Professor, dr. KRISTOF GLAMANN

(valgt for tiden indtil $30/9$ 1978)

Professor KRISTOF GLAMANNs valg til direktionen som efterfølger for professor STIG IUUL fandt sted i Videnskabernes Selskabs møde den 24. oktober 1969. Valget gælder for resten af STIG IUULS funktionstid til 30. september 1978.

Som direktionens formand valgte direktionen herefter den fungerende formand, professor P. BRANDT REHBERG.

Carlsberg Laboratoriets bestyrelse bestod i samme tidsrum af følgende:

Professor, dr. P. BRANDT REHBERG

Professor, dr. ARNE NOE-NYGAARD

Professor, dr. AKSEL TOVBORG JENSEN, bestyrelsens formand

Som tilforordnede:

Professor ved Københavns Tandlægehøjskole, dr. E. HOFF-JØRGENSEN

(valgt for tiden indtil $30/9$ 1975)

Direktør ved Carlsberg Bryggerierne, cand. pharm. K. GEORG SØRENSEN

(valgt for tiden indtil $30/9$ 1975)

Bestyrelsen for Det nationalhistoriske Museum bestod i samme tidsrum af følgende:

Kammerherre G. BARDENFLETH (død $19/4$ 1971), bestyrelsens formand

Rigsantikvar, dr. P. V. GLOB

VIII

Professor, dr. KRISTOF GLAMANN

(valgt for tiden indtil 30/9 1978)

Valget af professor GLAMANN fandt sted i Videnskabernes Selskabs møde den 21. november 1969.

Ny Carlsbergfondets direktion bestod i samme tidsrum af følgende:

Direktør JØRGEN STHYR, direktionens formand

(valgt for tiden indtil 30/9 1972)

Professor ELSE KAI SASS

(valgt for tiden indtil 30/9 1977)

Direktør, dr. TORBEN HOLCK COLDING

(valgt for tiden indtil 30/9 1982)

Til medlem af bestyrelsen for Rask-Ørsted Fondet i stedet for professor STIG IUUL valgte Carlsbergfondets direktion professor KRISTOF GLAMANN for resten af IUULS valgperiode til 31. oktober 1971.

Fhv. forstander for Landøkonomisk Forsøgslaboratoriums kemiske afdeling, cand. polyt. A. C. ANDERSEN, der havde været assistent på Carlsberg Laboratorium i årene 1903–08 og tilførdnet laboratoriets bestyrelse i årene 1925–65, afgik ved døden den 21. januar 1970.

Efter 35 års ansættelse i Carlsberg Bryggeriernes tjeneste, heraf 16 år med virke i bryggeriernes direktion, fratrådte direktør, cand. pharm. K. GEORG SØRENSEN med udgangen af året 1969 stillingen som teknisk direktør ved bryggerierne, som han havde beklædt siden 1. juli 1964. Som hans efterfølger udnævnte Carlsbergfondets direktion fra 1. januar 1970 at regne overinspektør ved Carlsberg Bryggerierne, cand. pharm. C. C. HOLMEN.

Med virkning fra 1. oktober 1969 blev direktør, civilingeniør ARNE BYSKOV tilknyttet Carlsbergfondet som forretningskyndig rådgiver for direktionen.

Med virkning fra den 1. oktober 1969 er Carlsbergfondet indtrådt med Carlsberg Bryggerierne i Aktieselskabet De forenede Bryggerier, der ved sammenslutningen ændrede navn til »CARLSBERG BRYGGERIERNE OG TUBORGS BRYGGERIER, DE FORENEDE BRYGGERIER A/S«. Den til grund for sammenslutningen liggende overenskomst blev afsluttet mellem Carlsbergfondets direktion og bestyrelsesrådet for De forenede Bryggerier den 25. maj 1970.

Baggrunden for sammenslutningen var, som det er anført i overenskomstens indledning, erkendelsen af,

at den navnlig igennem det sidste tiår stedfundne koncentration af den udenlandske bryggeriindustri i store og kapitalstærke koncerner krævede en forøgelse af den danske bryggeriindustri kapitalstyrke, konkurrenceevne og handlekraft både i og uden for Danmark,

at den mellem Carlsbergfondets direktion og bestyrelsen for Aktieselskabet De forenede Bryggerier indgåede kontrakt om samvirke af 6. maj 1903 ikke længere kunne anses for tidssvarende og tilstrækkelig,

at ønsket om fortsat at kunne sikre forbrugerne øl og mineralvande af høj kvalitet til rimelige priser samt effektivt at kunne fremme og videreudvikle både bryggeriernes eksport og deltagelse i bryggerivirksomhed i andre lande nødvendiggjorde en sammenslutning af Carlsberg og De forenede Bryggerier i én virksomhed under én ledelse,

at en sammenslutning af Carlsberg og De forenede Bryggerier var nødvendig for at skabe den fornødne basis for en videregående effektivisering af virksomhederne end den, det under kontrakten fra 1903 etablerede samarbejde havde muliggjort, og

at en sammenslutning af Carlsberg og De forenede Bryggerier ville virke til gavn for og fremme af den danske bryggeriindustri sunde udvikling og trivsel.

Som vederlag for Carlsberg Bryggerierne modtog Carlsbergfondet aktier i De forenede Bryggerier til pålydende værdi 85.500.000 kr., et kontant vederlag på 4.000.000 kr. samt et tilgodehavende på 12.000.000 kr., der afvikles over 4 år.

De af sammenslutningen nødvendiggjorte ændringer af Carlsbergfondets fundats blev i form af et Tillæg til Fundats for Carlsbergfondet af 25. maj 1970 forelagt Videnskabernes Selskab på et ekstraordinært møde i selskabet den 29. maj 1970, efter forinden at være tiltrådt af henholdsvis bestyrelsen for Frederiksborgmuseet og direktionen for Ny Carlsbergfondet. Det vedtoges på Videnskabernes Selskabs møde enstemmigt og med alle stemmer at anbefale fundatstillægget til allerhøjeste konfirmation, som er givet den 8. juni 1970.

Efter fundatstillægget er Carlsbergfondet forpligtet til stedse at være ejer af mindst 51 % af aktiekapitalen i det sammensluttede selskab.

De hertil svarende aktier er i henhold til fundatstillægget i Carlsbergfondets regnskab henlagt til et nydannet fond, kaldet

Carlsbergfondets bryggerifond, som er urørligt og tjener til sikring af Carlsbergfondets og Ny Carlsbergfondets formål.

Det fornævnte vederlag på ialt 16.000.000 kr., som Carlsbergfondet modtog ud over aktierne i bryggeriselskabet, skal ifølge fundatstillægget ligeledes tjene til sikring af Carlsbergfondets og Ny Carlsbergfondets formål. Vederlaget er i Carlsbergfondets regnskab henlagt til en nydannet fundatsmæssig reserve, kaldet Ekstra reservefond.

På en ekstraordinær generalforsamling i Aktieselskabet De forenede Bryggerier den 10. juni 1970 vedtog generalforsamlingen overenskomsten om sammenslutningen og de heraf nødvendiggjorte ændringer af De forenede Bryggeriers vedtægter. Forinden vedtagelsen af sammenslutningen, men betinget heraf, vedtog generalforsamlingen en forøgelse af selskabets aktiekapital fra 64.125.000 kr. til 85.500.000 kr. ved udstedelse af fondsaktier til pålydende 21.375.000 kr. Sammenslutningen har således medført en fordobling af selskabets aktiekapital til 171.000.000 kr.

På den ekstraordinære generalforsamling blev Carlsbergfondets direktion indvalgt i selskabets bestyrelse. Carlsbergfondets juridiske, kommercielle og tekniske rådgivere, landsretssagfører Niels Th. Kjølbjerg, direktør Arne Byskov og direktør H. H. Stevnius-Nielsen står fortsat til rådighed for Carlsbergfondets direktion.

Carlsbergfondets direktion, den 30. september 1971.

FRANZ BLATT   P. BRANDT REHBERG   KRISTOF GLAMANN

ARNE NOE-NYGAARD   AKSEL TOVBORG JENSEN

NIELS PETRI.

PUBLIKATIONER

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB

JULI 1970–JUNI 1971

Oversigt.

	kr. ø.
Oversigt over Selskabets Virksomhed, juni 1969–maj 1970. Med 4 portrætter. Résumé en français. 1970.....	40.–

Historisk-filosofiske Meddelelser.

BIND 45:

1. HJELHOLT, HOLGER: Great Britain, the Danish-German Conflict and the Danish Succession 1850–1852. From the London Protocol of the Treaty of London (the 2nd of August 1850 and the 8th of May 1852). 1971	90.
---	-----

Historisk-filosofiske Skrifter.

BIND 5:

3. SASS, ELSE KAI: Comments on Rembrandt's Passion Paintings and Constantijn Huygens's Iconography. 1971	60.–
--	------

BIND 6:

1. NEUGEBAUER, O., and PINGREE, D.: The Pañcasiddhāntikā of Varāhamihira. Part I. 1970	70.–
– – – Part II. 1971.....	80.–

Matematisk-fysiske Meddelelser.

BIND 37:

14. WINTERBON, K. B.; SIGMUND, PETER, and SANDERS, J. B.: Spatial Distribution of Energy Deposited by Atomic Particles in Elastic Collisions. 1970	40.–
--	------

BIND 38:

1. BREVIK, I., and LAUTRUP, B.: Quantum Electrodynamics in Material Media. 1970	24.–
---	------

	kr. ø.
2. BERTELSEN, J. V.: The <i>t</i> -Representation of the General Debye Function. 1970.....	24.-
3. HANKE, C. C., and BICHSEL, H.: Precision Energy Loss Measurements for Natural Alpha Particles in Argon. 1970....	15.-
4. HVELPLUND, P.: Energy Loss and Stragglings of 100-500 keV Atoms with $2 \leq Z_1 \leq 12$ in Various Gases. 1971.....	15.-
5. Gordeyev, A. N.: Plasma Surface Radiation. 1971	12.-
6. AABOE, ASGER: Lunar and Solar Velocities and the Length of Lunation Intervals in Babylonian Astronomy. 1971...	16.-

Matematisk-fysiske Skrifter.

BIND 3:

7. HALD, A., and THYREGOD, P.: Bayesian Single Sampling Plans Based on Linear Costs and the Poisson Distribution. 1971.....	52.-
---	------

Biologiske Skrifter.

BIND 16:

6. HAMMER, MARIE: On some Oribatids from Viti Levu, the Fiji Islands. 1971	50.-
--	------

BIND 17:

3. MATHIESEN, FR. J.: Palaeobotanical Investigations into some Cormophytic Macrofossils from the Neogene Tertiary Lignites of Central Jutland. Part II: <i>Gymnosperms</i> . 1970 ...	55.-
---	------

BIND 18:

1. HANSEN, GEORG NØRGAARD: On the Structure and Vascularization of the Pituitary Gland in some Primitive Actinopterygians (<i>Acipenser</i> , <i>Polyodon</i> , <i>Calamoichtys</i> , <i>Polypterus</i> , <i>Lepisosteus</i> and <i>Amia</i>). 1971	45.-
---	------

Særskilt udgivne arbejder:

A Critical Pāli Dictionary. Begun by V. TRENCKNER. Continuing the Work of DINES ANDERSEN and HELMER SMITH. Vol. II, fasc. 6: (āha-Inda). 1970	20.-
---	------